

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Ε'

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1977

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19326

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τά διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΑΝΑΤΙΘΕΤΙΚΟ

Με απόφαση της Εθνικής Κοινωνικής Κεφάλαιου
βιβλίο του Δημόσιου Γραφείου και Λογισμίου
νομοθεσία από τον Οργανισμό Εθνικών Διατάξεων Β-
βλάν και μερικές φορές ΔΡΕΒΑΝ

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΔΟΥΚΑ,
Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ,
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ, Γ. ΜΕΓΑ,
Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Π. ΝΙΡΒΑΝΑ, Δ. ΖΗΣΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Τ. ΠΡΟΣΕΤΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Παιδιά της πόλεως κρησενται, εν τω Παναγίω
και εσται η διασημη και κρησθησασα Μαρια,
επου η βασις, και εβασιλευσεν η βασις ης κρησθησασα
και ης κρησθησασα βασις ης
εσται η βασις.

Εχε, Μαρια, στη σπηλη σου την παρακαλησασα
στην παρακαλησασα σου, Μαρια, ης κρησθησασα
επου η βασις, και εβασιλευσεν η βασις ης κρησθησασα
και ης κρησθησασα βασις ης
εσται η βασις.

Εσθλασεν η βασις ης κρησθησασα
Εσθλασεν η βασις ης κρησθησασα
Εσθλασεν η βασις ης κρησθησασα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ - 1977

Τ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΝΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΧΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΟΦΙΑ
Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ & ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Τ. ΣΕΡΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Τ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Π. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗ & ΧΡΗΣΤΟΣ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΙΚΟ

Ε ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
1971 - 1972

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκό τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
πού ἀκοῦς τή δέση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἄκου κι ἐμᾶς, πού ὑψώνουμε σ' Ἐσέ τήν προσευχή μας,
πού ἀπ' τήν πιστή ψυχή μας
βγαίνει γιά Σέ θερμή.

Ἐχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τήν πικραμένη χήρα,
στόν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τή θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τήν ἐλπίδα
πού πλέει στήν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τά ὄνειράτα τοῦ βρέφους πού κοιμᾶται.
Ὅδηγησε τά βήματα τῆς κόρης πού φοβᾶται.
Στείλε δροσιά κι ἀνάπαυση στοῦ ἀρρώστου τό κλινάρι,
ἔχουν τή θεία Σου χάρη
τά μαῦρα τά φτωχά.

2. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΠΑΣΙΑ

Στό μαρτυρικό νησί τῆς Κύπρου φιλοξενήθηκε, κυνηγημένος, ὁ πρωτόκλητος μαθητής τοῦ Ναζωραίου, ἔκανε θαύματα, ἀποκάλυψε θαυματουργή πηγὴ ἀγιάσματος καὶ δημιούργησε γοητευτικούς θρησκευτικούς θρύλους καὶ παραδόσεις. Ἡ Κύπρος, γιὰ νὰ τιμήσει τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου ἀγίου καὶ μεγαλομάρτυρα ἀποστόλου τοῦ Καρπασιοῦ, ἱδρυσε στό μυτερό ἀκρωτήρι γραφικὸ μοναστήρι, ὅπου συρρέουν σέ κάθε ἐπέτειο τῆς ὀνομαστικῆς γιορτῆς τοῦ ἀγίου χιλιάδες Κύπριοι, ἄρρωστοι, σακάτηδες. Οἱ ἰκέτες αὐτοὶ πλένουν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τους μέ τὸ χρυσταλλένιο ἀγίασμα, πού ἀναβλύζει ἀπὸ μιὰ πηγούλα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βράχια, κοντὰ στό μοναστήρι, καὶ παρακαλοῦν τὸν ἅγιο, πού εἶδε, συνόδεψε καὶ μιλοῦσε μέ τὸ Ναζωραῖο, νὰ γίνουν καλά. Πολλοὶ ἀπὸ δαύτους, ὅσοι προσκυ-

νᾶνε τό εἰκόνισμα τοῦ ἀποστόλου μέ βαθύτατη πίστη καί ταπεινή κατάνυξη, γίνονται καλά, ἐπιστρέφουν στά χωριά τους μέ ψυχική ἀγαλλίαση, δοξολογοῦν τό μεγάλο ἅγιο. Ἀκόμα κι ἀλλόθρησκοι Τοῦρκοι κι Ἑβραῖοι πᾶνε στό μοναστήρι τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα νά πλυθοῦνε μέ τ' ἁγιασμένο νερό. Ὅσοι δέν μποροῦν νά ταξιδέψουν μέχρι τή μακρινή Καρπασία στέλνουν τό ζωντανό ἀφιέρωμά τους (βόδι ἢ γίδι) στόν ἅγιο, χωρίς συνοδό, στό μοναστήρι. Ὁ ἀπόστολος ὁδηγεῖ τό ἀφιέρωμα μέχρι τήν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, χτυπάει ἡ καμπάνα, εἰδοποιοῦνται οἱ μοναχοί, παραλαβαίνουν τό τάμα.

Ἡ ἀκατανόητη μπουνάτσα!

Ἡ κυπριακή παράδοση ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, κунηγημένος, ὕστερα ἀπό τήν ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἀπό τοὺς ἐθνικούς τῶν Ἱεροσολύμων, κατόρθωσε νά ξεμπαρκάει στά βραχιασμένα κατάγιαλα τῆς Καρπασίας. Τό νησί τήν ἐποχή αὐτή, κάτω ἀπό τή ρωμαϊκή κυριαρχία, ζοῦσε στή χλιδή καί στήν ἀμαρτία τῶν εἰδώλων. Μήν ξεχνᾶμε πῶς ἐδῶ γεννήθηκε ἡ θεά τῆς ὁμορφιάς κι ἦταν φυσικό γιά τό λαό νά λατρεῖ μέ πάθος τήν ἀφρογεννημένη πατριώτισσά του, τήν Ἀφροδίτη. Κάτω ἀπό τίς συνθήκες αὐτές ὁ Ἀπόστολος δίσταζε νά ζητήσει βοήθεια ἀπό τά ἀστικά κέντρα.

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι κάθισε ἐκεῖ στό ἔρημο κατάγιαλο, ἀνακάλυψε μιά θαλασσοσπηλιά καί ζοῦσε ὅπως τ' ἀγρίμια καί τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, περιμένοντας νά φανεῖ στή θάλασσα κανένα καΐκι, ὅποιοδήποτε πλεύσιμο, νά τόν παραλάβει. Σέ κάμποσο καιρό φάνηκε σ' ἄνοιχτά ἕνα καράβι, πού σαλπάρισε ἀπό τή Σαλαμίνα (Κύπρου) καί φαινόταν ὅτι θά ἔστριβε τό μυτερό ἀκρωτήρι, γιά ν' ἄνοιχτεῖ πρὸς τήν Ἀσπρη θάλασσα.

Ὁ ἅγιος σήκωσε σινιάλο. Τό εἶδανε ἀπό τό καράβι, στείλανε

βάρκα νά παραλάβει τό ναυαγό. Ὁ ἀπόστολος ἀνέβηκε στήν κουβέρτα βρεγμένος στά μαλλιά καί στά γένια, κακοζωισμένος, ξιπόλητος. Τό ἄγνωστο καράβι συνέχισε τό ταξίδι του. Ξαφνικά, πέντε χιλιόμετρα μακριά, κοντά στά γλαρονήσια «Κλειδιά», ἔπεσε φοβερή ἄπνοια. Τά νερά γινήκανε λάδι, ἡ σιωπή ἔζωσε τό καράβι. Ἡ ἄπνοια αὐτή βάσταξε πέντ' ἕξι μερόνυχτα. Ἐλειψε τό νερό, ἀδειάσανε τά βαρέλια κι οἱ ναῦτες καιγόντανε ἀπό τή δίψα. Ὁ καπετάνιος ρώτησε τόν ἀπόστολο ἂν γνώριζε καμιά βρυσομάνα, νεροσυρμή ἢ πηγούλα στά κυπριακά κατάγιαλα. Ὁ ἅγιος ὑπόδειξε τά βράχια, ἀνάμεσα σ' ἓνα κοίλωμα. Δύο ναῦτες τραβήξανε μέ βάρκα στό κοίλωμα. Τίποτε! Μαύρη ἐρημιά, κόκκινα ἀγκάθια, φαρμακερά φίδια, πού σφυράγανε σάν σειρῆνες. Οἱ ναῦτες ἀποκαρδιωμένοι γύρισαν πίσω. Ὁ καπετάνιος θύμωσε, ἀπειλῆσε τόν ἄγνωστο ἐρημίτη, πώς ἂν δέν πάει νά τοῦ βρεῖ τήν πηγγή, θά τόν ρίξει στή θάλασσα.

Τό νερό τινάζεται ἀπό τό βράχο

Ὁ ἅγιος χωρίς διαμαρτυρία μπῆκε στή βάρκα μέ συνοδεία δύο τρεῖς ναῦτες. Βγήκανε στά Καρπασίτικα ἀκρογιαλῖα.

— Ἐμπρός, γέρο, τόν προστάξανε οἱ... ἀλειτούργητοι ναῦτες, βρές τήν πηγγή μέ τό νερό, γιά νά μή σέ φᾶνε τά σκυλόφαρα!...

Ὁ ἅγιος, ἀμίλητος, γονάτισε σ' ἓνα βράχο κι ἄρχισε ν' ἀναπέμπει τή δακρυσμένη του δέηση. Οἱ ναῦτες τόν παρακολουθοῦσαν περιέργοι. Ὑστερα ὁ ἀπόστολος ζύγωσε σ' ἓνα χαμηλό βράχο, πλησίασε σέ μιὰ πλάκα, τή σήκωσε μέ τά χέρια του, τήν γκρέμισε στή θάλασσα. Τήν ἴδια στιγμή κοχλάκισε, μούγκρισε κι ἀναπήδησε συντριβανωτό τό ἀσημένιο νερό, πού σκορπούσε μυρωδιές καί δροσοῦλες. Οἱ ναῦτες τρελοῖ ἀπό χαρά γιομίσανε μέ τό ἀπροσδόκητο κρύσταλλο τ' ἀσκιά τους, ξαναγυρίσανε μέ τόν ἅγιο στό καράβι. Τό πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες πανηγυρίζανε.

Πίνανε τ' άγιασμένο νερό κι εύλογοῦσαν τό... Δία πού τούς έλέησε, χωρίς νά μαντεύουν, φυσικά, τήν ιδιότητα τοῦ άγνωστου έρημίτη...

Βαφτίσια στό καράβι

Άνάμεσα στους έπιβάτες βρισκόταν καί τό τυφλό άγοράκι τοῦ καπετάνιου, μέ τ' όνομα Χαρίδημος. Πήγαινε από κουβέρτα σέ κουβέρτα μελαγχολικό καί συχνά πυκνά έκλαιγε, γιατί δέν μποροῦσε νά δεῖ τή θάλασσα, τ' άσπρα πανιά, τά νησιά.

Ό άγιος τό πλησίασε. Τοῦ ἔδωσε μ' ένα κύπελλο νά πιεῖ νερό από τή θαυματουργή πηγούλα, έπλυνε μέ τό άγίασμα τά τυφλά μάτια καί τό μέτωπό του. Τό εύλόγησε κι ύστερα άποσύρθηκε στήν πρύμνη, σιωπηλός, άμίλητος.

Ξαφνικά άντήχησε στό καράβι μιά κραυγή χαράς, ένα παιδικό τσιριχτό θριάμβου. Ήτανε τό τυφλό παιδί πού φώναζε.

— Βλέπω! Βλέπω τά κύματα, βλέπω τά πανιά πού φουσκώνουν, βλέπω τόν κόσμο. Ό πατερούλης μ' έκανε καλά... Ό γέρος πού βρήκε τήν πηγούλα μου ξανάδωσε τό φῶς μου!

Πλήρωμα κι οἱ έπιβάτες κυκλώσανε τό παιδί κατάπληκτοι. Κι ύστερα σάν ένα τρομαγμένο κοπάδι πλησίασανε τόν άπόστολο Άνδρέα, πέσανε στά πόδια του, τόν εύχαριστοῦσαν μέ δάκρυα, τοῦ φιλοῦσαν τά χέρια. Ό καπετάνιος δέν ἤξερε πῶς νά φανερώσει τή χαρά του.

— Τό καράβι μου εἶναι δικό σου, τοῦ ἔλεγε. Ἐσύ εἶσαι ὁ καπετάνιος... Πρόσταξέ με ὅ,τι θέλεις...

Ό άγιος σήκωσε τά μάτια του κι εἶπε:

— Τό παιδί σου τό ἔκανε καλά ὁ Σταυρωμένος Χριστός. Ἄμποτε νά ἔχω κι ἐγώ τήν ἴδια μοίρα μαζί του, νά σταυρωθῶ...

Κι ἔτσι βρήκε άφορμή νά διδάξει στους έθνικούς τή διδαχή τοῦ Χριστοῦ. Όλοι πιστέψανε. Ό άγιος τούς βάφτισε μέ τό θαυμα-

τουργό άγίασμα κι όνόμασε τό τυφλό παιδί, πού είδε τό φως του, 'Ανδρέα...

Έκκλησία στην πηγή του άγιου

Τό καράβι συνέχισε τό δρόμο του στό βόρειο Αίγαίο, πέρασε τήν Προποντίδα, ξεμπάρκαρε τόν άγιο στην Κωνσταντινούπολη, τράβηξε για τή Μαύρη Θάλασσα. Ό άγιος από τήν Πόλη τράβηξε στα νότια. Δίδαξε τό Ευαγγέλιο στην Ελλάδα, έφτασε στην Πάτρα, όπου μαρτύρησε και σταυρώθηκε. Η δέησή του να έχει τήν Ίδια θανά με τό Χριστό είσακούστηκε από τό Μεγαλοδύναμο. Ό καπετάνιος του «Ποσειδώνα», του καραβιού που παράλαβε τόν άγιο από τά κυπριακά κατάγιαλα, συγκινήθηκε βαθιά με τήν ένδοξη σταυρική θανά του κι έταξε να του χτίσει ναό λατρείας κοντά στην θαυματουργή πηγούλα, στο μυτερό άκρωτήρι. Παράγγειλε τό εικόνισμα του αποστόλου 'Ανδρέα σε καλλιτέχνη της Πόλης, τό 'φερε ο Ίδιος στην Κύπρο, έχτισε ναό και μικρό ξενώνα, φύτεψε βάγια και δάφνες γύρω από τό άγίασμα. 'Αργότερα, κατά τόν 4ο μ.Χ. αιώνα, οί Κύπριοι χριστιανοί μεγαλώσανε τόν ξενώνα, χτίσανε γραφικό μοναστήρι, διακοσμήσανε τό παλιό εικόνισμα με άσήμι και χρυσάφι, λατρέψανε τό μεγάλο άγιο κι άπόστολο που μαρτύρησε. Αυτό τή είναι ή ιστορία της ιδρύσεως του κυπριακού μοναστηριού στην άκρη του μυτερού άκρωτηρίου, που δείχνει τή γειτονική άνατολή.

Παύλος Κριναός

3. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

*Νύχτα γεμάτη θαύματα,
νύχτα σπαρμένη μάγια.*

ΣΟΛΩΜΟΣ

Ήταν ή νύχτα παραμονής, κοντά μεσάνυχτα. Στο σπίτι είχαν πλαγιάσει και μόνος ήγώ ήγρυπνουσα ήκόμα σε μία μεγάλη σάλα. Ήμουν καθισμένος σε μία μεγάλη πολυθρόνα, μπροστά σ' ένα μεγάλο τζάκι, όπου τά τελευταία ήξυλα ήχαν γίνει κάρβουνα κόκκινα σαν ρουμπίνι. Είχα σβήσει και τό ήλεκτρικό, γιατί μου ήφτανε, για να ρεμβάζω μισοκοιμισμένος, ή άνταύγεια της άνθρακιής. Ήπειτα μ' ήρεσε να βλέπω κι από τά νοτισμένα τζάμια του παραθύρου τήν ήσημένα λάμψη ήνός ήστρου, πού από τόσο ύφος καταδεχόταν να μου κρατά συντροφιά.

Σέ λίγο τά κόκκινα κάρβουνα σκεπάστηκαν ἀπό μιὰ κατάσπρη σκόνη, σάν νά εἶχε χιονίσει μέσα στό τζάκι. Σηκώθηκα μιὰ στιγμή κι ἔριξα ἐπάνω τους ἕνα δαδί. Κι ὅταν ξανακάθισα στήν πολυθρόνα νά συνεχίσω τό ρεμβασμό μου, μιὰ ζωηρή φλόγα ξεπετάχτηκε λεπτή καί ψηλή, παιχιδιάρικη φλόγα, πού ἡ κορυφή της πότε χωνόταν στήν καπνοδόχο καί πότε ξαναφαινόταν, γέροντας δεξιά ἢ ἀριστερά.

Κοίταξα αὐτή τή φλόγα, πού λές κι ἦταν ζωντανή, καί διασκέδαζα. Ἐξαφνα τή βλέπω νά μεταμορφώνεται, ἢ καλύτερα νά προβάλλει ἀπό μέσα της μιὰ μορφή γυναικεία, μιὰ ὄμορφη κόρη μ' ἄσπρο τούλινο φόρεμα σά νεράιδας. Θαῦμα! Ἦμουν μπροστά σ' ἕνα θαῦμα. Καί νά, τό παλιό ρολόγι τοῦ τοίχου, μέ τή βραχυσιαμένη λιγάκι φωνή, χτυπᾷ μεσάνυχτα. Κανένα φόβο ὡστόσο δέ μοῦ προξενεῖ ἡ ὑπερφυσική ἐμφάνιση. Ἀπεναντίας χαρά. Καί λέγω στήν κόρη, πού εἶχε σταθεῖ ἐκεῖ, ἀκουμπισμένη ἑλαφρά στό μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ μέ τόν ἀριστερό της ἀγκώνα:

— Σέ ξέρω, σέ γνωρίζω!... Δέν εἶσαι ἡ Κ α λ ο κ υ ρ ἄ τ ο ὺ τ ζ α κ ι ο ὺ;

— Ναί, μοῦ γνέφει μέ χαμόγελο.

Καί μοῦ δείχνει μέ τό δεξί της χέρι τό παράθυρο λέγοντας:

— Κοίτα λοιπόν!

Ἄλλο θαῦμα! Τά νοτισμένα τζάμια εἶχαν καθαρῖσει καί τό ἄστρο, πού φαινόταν ὡς τώρα κοινό, ἔλαμπε μέ μιὰ καινούρια λάμψη, μαγική. Ἀπό κάτω του τό συνηθισμένο τοπίο εἶχε χαθεῖ καί τό ἀντικαθιστοῦσε ἕν' ἄλλο, πού δέν τό εἶχα δεῖ ποτέ μου, παρά σέ μιὰ παλιά ζωγραφιά, στό εἰκονοστάσι τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. Ἐνα ἀλλόκοτο βουνό, κάτι παράξενα σπιτάκια, μιὰ σπηλιά, μιὰ φάτνη, ἡ Παναγία, ὁ μικρός Χριστός, οἱ βοσκοί νά τόν προσκυνοῦν, τά βοδάκια νά τόν γλείφουν. Κι ἀπό κεῖ ἕνας δρόμος ἄσπρος, μακρινός, φιδωτός, ἀτέλειωτος, ὅπου περπατοῦν τρεῖς ὁδοιπόροι, ζωηρά φωτισμένοι ἀπό τίς ἀκτίνες τοῦ ἄστρου.

Ἀπόρησα, ἔκαμα τό σταυρό μου. Πῶς ἦταν δυνατό νά βλέπω μέ τά μάτια μου, ἀπό τό παράθυρό μου, ἔτσι ζωντανή τήν παλιά ζωγραφιά;... Κι ὅμως νά! Οἱ τρεῖς Μάγοι, φορτωμένοι τά δῶρα τους, περπατοῦν, προχωροῦν πρὸς τή φάτνη, ἐνῶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἄστρου, περπατώντας κι αὐτές, πέφτουν πάντα πάνω τους καί τούς φωτίζουν.

— Δέ λείπει τώρα, συλλογίστηκα, παρά ν' ἀνοίξει κι ὁ οὐρανός καί νά φανοῦν οἱ ἄγγελοι...

— Κοίταξε λοιπόν! Μοῦ ξαναλέει ἡ Καλοκυρά, σάν νά 'κουσε τή σκέψη μου.

Καί νά! Τά οὐράνια ἀνοίγουν σέ υπέρλαμπρο φῶς — ὅπως στή ζωγραφιά — κι οἱ ἄγγελοι φαίνονται πλῆθος! Μέ τ' ἄσπρα φτερά τους πετοῦν ἐπάνω ἀπό τή φάτνη καί μέ τίς γλυκές τους

φωνές φέλνουν: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...». Τὰ λόγια αὐτά δὲν τὰ βλέπω μόνο γραμμένα μὲ χρυσὰ γράμματα στό μακρὸ ἐκεῖνο χαρτί, πού τό κρατοῦν ἀπλωμένο δυὸ ἄγγελοι, ἀλλὰ καί τ' ἀκούω μέ τ' αὐτιά μου, πολύ καθαρά. Καί, περίεργο πράμα! Ἡ μουσική τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτη, ὅπως τὴν ἀκούγα στήν ἐκκλησιά τῆς πατρίδας μου τότε πού ἤμουν μικρός!

— Μά ποιόι φέλνουν λοιπόν; συλλογίστηκα. Οἱ ἄγγελοι πού βλέπω ἢ οἱ φάλτες τῆς Φανερωμένης;

— Κοίτα λοιπόν! Ξαναεἶπε ἡ Καλοκυρά, σάν νά 'κουσε πάλι τή σκέψη μου.

Μπά! Πῶς δὲν τὴν εἶχα δεῖ; Νά την, ἐκεῖ δίπλα στή φάτνη, ἡ ὁμορφη ἐκκλησιά, ἡ Φανερωμένη. Εἶναι καταφώτιστη, φεγγροβόλει. Ἀπό κεῖ βγαίνει ἡ γλυκιά φαλμωδία. Ἄχ, πῶς ἤθελα νά ἤμουν μέσα κι ἐγώ, ν' ἀκούσω τή λειτουργία τῶν Χριστουγέννων, ὅπως τότε πού ἤμουν μικρός!

— Πήγαινε! μοῦ κάνει ἡ Καλοκυρά. Κι ἔξαφνα ἄλλο θαῦμα. Βρίσκομαι μέσα στήν ἐκκλησιά, στή θέση μου, ὅπως τότε. Καί γύρω μου ὅλοι οἱ δικοί, ὅλοι οἱ γνωστοί, ὅπως τότε. Ψέλνουν τό «Χριστός γεννᾶται!» Τί χαρά, τί ἀγαλλίαση, τί εὐτυχία! Ἦταν ἡ ἴδια, ἀπαράλλαχτη, ἡ μεγάλη ἐκεῖνη πού αἰσθανόμουν τὰ Χριστούγεννα, τότε πού ἤμουν μικρός.

Κι ἐνῶ παρακαλοῦσα νά μὴν τελειῶσει ποτέ αὐτή ἡ λειτουργία, ἀκούω πίσω μου μιὰ φωνή, πού δὲν ἦταν, βέβαια, τῆς Καλοκυρᾶς.

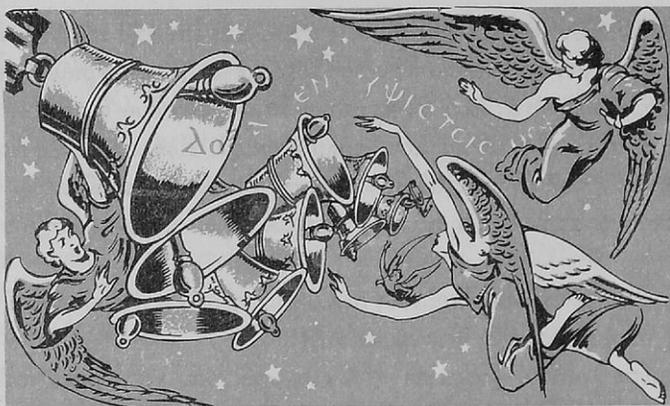
— Δέν εἶναι ὦρα νά πᾶτε στό κρεβάτι σας;

Ἦταν ἡ Μαργαρώ.

Εἶχα ἀποκοιμηθεῖ στή μικρὴ πολυθρόνα τοῦ μικροῦ μου γραφείου, μπροστά στή μικρὴ μου σόμπα τή σβησμένη...

— Καληνύχτα, καί τοῦ χρόνου...

Γρηγόριος Ξενόπουλος

4. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἐξω πέφτει ἀδιάκοπα καί πυκνό τό χιόνι
κρύα καί κατασκότεινη κι ἀγριωπή ἡ νυχτιά.
Εἶναι ἡ στέγη ὀλόλευκη, γέρνουν ἄσπροι κλώνοι,
μέσ στό τζάκι ἀπόμερα ξεφυχᾶ ἡ φωτιά...

Τρέμει στά εἰκονίσματα τό καντήλι πλάγι
καί φωτάει στή σκυθρωπή, στή θαμπή ὁμορφιά.
Νά, ἡ φάνη, οἱ ἄγγελοι κι ὁ Χριστός κι οἱ Μάγοι
καί τό ἀστέρι ὀλόλαμπρο μέσ στή συννεφιά!

Κι οἱ ποιμένες, πού ἔρχονται γύρω ἀπό τή σάνη
κι ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ στό Χριστό μπροστά.
Τό μικρό τό εἰκόνισμα ὅλ' αὐτά τά πιάνει,
μαζεμένα ὅλα μαζί καί σφιχτά σφιχτά.

Πέφτει ἀκόμη ἀδιάκοπο κι ἄφθονο τό χιόνι,
ὅλα ξημερώνονται μ' ἄσπρη φορεσιά·
στόν ἀγέρα ἀντιλαλοῦν τοῦ σημάντρου οἱ τόνοι,
κάτασπρη, γιορτάσιμη, λάμπει ἡ ἐκκλησιά.

Τέλλος Ἄγας

5. Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

— Άγιος Βασίλης έρχεται από τήν Καισαρεία...

Όλη ή γειτονιά άντηχοῦσε άπ' τά χαρμόσυνα κάλαντα, πού τραγουδοῦσαν τά παιδάκια τήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς. Καί τό βράδυ, μαζεμένη γύρω στό τζάκι ή οίκογένεια τοῦ παπα-Θύμιου, καμάρωνε τά δῶρα, πού χάρισε ό ένας στόν άλλο, καί περιέμενε τήν ὥρα τῆς βασιλόπιτας.

Ό Γιῶργος, μαθητής τῆς πέμπτης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, έπάνω κάτω έντεκα χρονῶν, κρατοῦσε στά χέρια του ένα χρυσοδέμένο βιβλίο καί τό στριφογύριζε άπ' όλες τίς μεριές καί ξεφύλλιζε τίς εικόνες του. Κι ή Μαρία, ένα χρόνο μικρότερη, κρατοῦσε καί χάιδευε καί καμάρωνε μιά πανώρια κούκλα.

Καί πάλι άντήχησαν στή γειτονιά οί χαρούμενες φωνές τῶν παιδιῶν:

— Άγιος Βασίλης έρχεται από τήν Καισαρεία...

— Ποῦ εἶναι ή Καισαρεία, μπαμπά; ρώτησε ή Μαρία.

— Εἶναι πέρα στήν Άνατολή, παιδί μου. Μά τή λένε Καισάρεια κι ὄχι Καισαρεία.

— Καί γιατί τά παιδιά τή λένε ἔτσι;

— Γιατί ἔτσι ταιριάζει καλύτερα στό τραγούδι τους. Μήπως θέλετε νά σᾶς πῶ τήν ιστορία τοῦ Άι-Βασίλη; Ἐτσι θά περάσει κι ή ὥρα, ὅσο νά κόψουμε τή βασιλόπιτα.

Χαρούμενα τά παιδιά τριγύρισαν τόν παπα-Θύμιο. Ἡ παπαδιά ἔριξε κι ἄλλα ξύλα στή φωτιά, ἔδωσε σ' ὅλους από έναν κουραμπιέ κι ό παπάς ἄρχισε τήν ιστορία.

— Όπως σᾶς εἶπα καί πρωτύτερα, ή Καισάρεια εἶναι βαθιά στήν Άνατολή, σέ μιά χώρα πού τή λένε Καππαδοκία. Ἐκεῖ γεννήθηκε ό Άι-Βασίλης, τριακόσια τριάντα χρόνια ὕστερ' από τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ γονεῖς του, ὅπως οἱ περισσότεροι πατριῶτες του,

ἦταν εἰδωλολάτρεις. Ἡ μητέρα του, ἡ Ἐμμέλεια, ἦταν μιά σπάνια γυναίκα κι ἔδωσε στό παιδί της πολύ καλή ἀνατροφή. Πόσα χρωστοῦμε ὅλοι οἱ χριστιανοί στήν καλή αὐτή μητέρα!

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Βασίλειος, πῆγε στήν Ἀθήνα νά σπουδάσει κι ἐκεῖ γνωρίστηκε μέ τόν ἅγιο Γρηγόριο. Ἐγινε στήν ἀρχή δικηγόρος. Στήν πατρίδα του ἦταν καί δάσκαλος μερικά χρόνια. Ἀλλά οὔτε τό ἕνα οὔτε τό ἄλλο ἐπάγγελμα τοῦ γέμιζε τήν ψυχή.

Μέ τό δυνατό του μυαλό εἶδε πώς ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἦταν καλύτερη ἀπ' τήν παλιά. Ἐβλεπε κάθε μέρα νά κυνηγοῦν τούς χριστιανούς καί νά τούς βασανίζουν. Ὁ αὐτοκράτορας ἦταν κι αὐτός εἰδωλολάτρης καί δέν ἤθελε νά πληθαίνουν οἱ χριστιανοί.

Ἡ ψυχή τοῦ Βασιλείου δέν μποροῦσε νά ὑποφέρει τίς ἀδικίες αὐτές. Σέ ἡλικία 27 χρονῶν ἔγινε χριστιανός, μοίρασε ὅλη τήν περιουσία του στούς φτωχοῦς καί ξεκίνησε νά γυρίσει κι ἄλλους τόπους, νά γνωρίσει κι ἄλλους χριστιανούς, ν' ἀγωνιστεῖ κι αὐτός γιά τή θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

Θέλοντας νά ἰδεῖ μέ τά μάτια του τά μέρη, ὅπου γενήθηκε κι ἔζησε ὁ Χριστός, ταξίδεψε στήν Αἴγυπτο, τήν Παλαιστίνη, τή Συρία, τή Μεσοποταμία. Στήν Αἴγυπτο γνώρισε καί τόν ἅγιο Ἀντώνιο.

Βλέπω στά μάτια σας, παιδιά μου, ν' ἀναγαλλιάζει ἡ ψυχή σας ἀκούοντας τά ταξίδια αὐτά, σάν νά τά ζηλεύετε. Μά λέτε πώς ἦταν εὐχάριστα τά ταξίδια αὐτά; Ἐκεῖνο τόν καιρό οὔτε σιδηρόδρομοι ὑπῆρχαν οὔτε ἀτμόπλοια οὔτε αὐτοκίνητα. Μήν ξεχνᾶτε πώς οὔτε χρήματα εἶχε πιά ὁ Βασίλειος.

Μήν ξεχνᾶτε καί πόσο κυνηγοῦσαν παντοῦ τούς χριστιανούς· καί θά καταλάβετε πόσο βασανισμένο ἦταν αὐτό τό μεγάλο ταξίδι τοῦ Βασιλείου.

Σ' ἕνα ἄλλο του ταξίδι στόν Πόντο, ὅπου εἶχε κι ἕνα πατρικό του κτῆμα, ἀποφάσισε νά ζήσει κάμποσον καιρό στήν ἐρημιά, μό-

νος του σάν καλόγερος. Διάλεξε μιά τοποθεσία ήσυχη καί τερπνή κι άφοσιώθηκε στή λατρεία του Θεου.

Άκουστε πώς περιγράφει ο ίδιος, σ' ένα γράμμα στό φίλο του Γρηγόριο, τόν τόπο, όπου διάλεξε νά ζήσει:

— «Άφου άπελπίστηκα πιά, ότι θά μ' ακολουθήσεις, ζήτησα καταφύγιο έδω, στόν Πόντο. Κι ο Θεός μ' οδήγησε σ' έναν τόπο, πού μ' εύχαριστεϊ πάρα πολύ.

»Θυμάσαι καμιά φορά, πού παίζοντας πλάθαμε μέ τή φαντασία μας όμορφες τοποθεσίες; Τέτοιο είναι καί τό μέρος, όπου ζω σήμερα. Είναι ένα ψηλό βουνό σκεπασμένο άπό πυκνό δάσος. Έδω κι εκεί τρέχουν κρύα καί κατακάθαρα νερά. Στά πόδια του βουνου είναι μιά πεδιάδα, πού ποτίζεται άφθονα άπό τά νερά αυτά. Στήν πεδιάδα αυτή μόνα τους έχουν φυτρώσει όλων των λογών τά δέντρα καί τόσο πυκνά, πού καμιά φορά δυσκολεύεται κανένας νά περάσει. Μπροστά στήν τοποθεσία αυτή δέν είναι τίποτε τό νησί της Καλυφώς, πού τόσο θαύμασε τήν όμορφιά του ο Όμηρος».

Πολλοί φίλοι του πήγαιναν νά τόν δοϋν στήν έρημική ζωή του· πήγε κι ο Γρηγόριος, μά πολύ λίγο έμεινε μαζί του, γιατί δέν του άρεσε ή ζωή της έρημιδας.

Άλλά κι ο Βασίλειος αναγκάστηκε ν' αφήσει τή μοναχική ζωή. Οί διωγμοί των χριστιανών εξακολουθοϋσαν άγριότεροι κι ή έξάπλωση της νέας θρησκείας του Χριστου κινδύνευε νά σταματήσει. Ο αυτοκράτορας Ίουλιανός προστάτευε μέ φανατισμό τήν ειδωλολατρία.

Γύρισε στήν πατρίδα του ο Βασίλειος καί χειροτονήθηκε πάπας, τόν ίδιο σχεδόν καιρό μέ τό Γρηγόριο. Μέ τή ρητορική του δύναμη έδωσε θάρρος στους κατατρεγμένους χριστιανούς καί μέ τήν άπλή καί φιλόανθρωπη ζωή του έδωσε τό καλύτερο παράδειγμα του άληθινου χριστιανου. Κι όταν ένας μεγάλος λιμός εξαπλώθηκε σ' όλη τήν Καππαδοκία καί τόν Πόντο, ο Βασίλειος, τρέχοντας

παντοῦ, μάζευε βοηθήματα ἀπό τούς πλούσιους καί τά μοίραζε στούς φτωχοὺς καί παρηγοροῦσε τούς δυστυχισμένους, θυσιάζοντας καί τή λίγη περιουσία, πού τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Σέ ἡλικία σαράντα χρονῶν ὁ Βασίλειος ἔγινε ἐπίσκοπος Καππαδοκίας κι ἔμεινε πάντα ὁ πατέρας τοῦ λαοῦ κι ὁ φίλος τῶν δυστυχισμένων. Φορώντας πάντα τό ἴδιο ράσο καί τρώγοντας μόνο ψωμί καί χόρτα, ἐξοικονομοῦσε ὅ,τι χρειαζόταν γιά τούς φτωχοὺς κι ἔχτισε στήν Καισάρεια μεγάλο νοσοκομεῖο καί πτωχοκομεῖο. Κι ἔτσι ὅλος ὁ βίος του ἦταν ἓνα πολύτιμο στήριγμα τῆς χριστιανοσύνης.

Ὁ νέος αὐτοκράτορας Οὐάλης — ἐχθρός κι αὐτός τοῦ χριστιανισμοῦ — ἔστειλε στήν Καισάρεια ἓναν ἀξιωματικό, τό Μόδεστο, γιά νά φοβίσει τό Βασίλειο καί νά τόν ἀναγκάσει νά πάψει τό κήρυγμά του καί τίς φιλανθρωπίες του.

Ἀτάραχος ἔμεινε ὁ Βασίλειος στίς φοβέρες τοῦ ἀξιωματικοῦ.

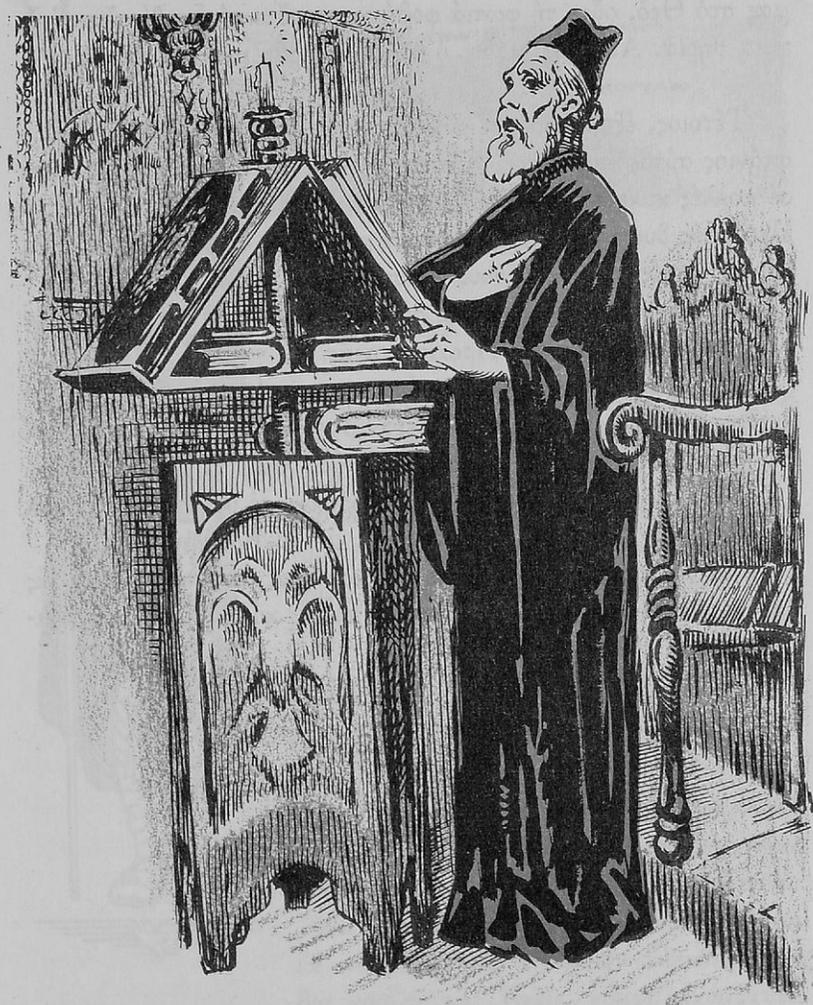
— Πῶς, τοῦ λέει αὐτός, δέ φοβᾶσαι τή δύναμή μου;

— Καί γιατί νά τή φοβηθῶ; ἀπάντησε ὁ Βασίλειος. Τί μπορεῖς νά μοῦ κάμεις;

— Τί μπορῶ νά σοῦ κάμω; Ὅλα εἶναι στήν ἐξουσία μου. Μπορῶ νά δημέφω τήν περιουσία σου, μπορῶ νά σ' ἐξορίσω, μπορῶ νά σέ βασανίσω, μπορῶ ἀκόμη καί νά σέ θανατώσω.

— Μέ τίποτε ἄλλο νά μέ φοβερίσεις, γιατί αὐτά δέν τά φοβοῦμαι. Τή δήμευση δέν τή φοβοῦμαι, γιατί δέν ἔχω τίποτε ἄλλο ἀπό δυά τριμμένα ράσα καί λίγα βιβλία. Τήν ἐξορία δέν τή φοβοῦμαι, γιατί ὅλη τή γῆ τή θεωρῶ πατρίδα μου. Τά βάσανα δέν τά φοβοῦμαι, γιατί τό σῶμα μου εἶναι τόσο ἀδύνατο, ὥστε θά νεκρωθεῖ, πρὶν προφτάσεις νά τό βασανίσεις. Καί τέλος, δέ φοβοῦμαι τό θάνατο, γιατί αὐτός θά μέ φέρει συντομότερα κοντά στό Θεό.

— Ποτέ δέν ἄκουσα τέτοια λόγια, ἀποκρίθηκε ὁ ἀξιωματικός μέ ἀληθινή κατάπληξη.

— Γιατί και ποτέ δέν απάντησες ἀληθινόν ἐπίσκοπο. Ἐμεῖς εἴμαστε ἡσυχιοὶ καὶ ταπεινοὶ ὄχι μοναχὰ μπροστά στό βασιλιά, ἀλλά καί στόν τελευταῖο ἄνθρωπο. Ἄμα ὅμως πρόκειται γιά τήν πίστη

μας στό Θεό, ούτε τή φωτιά φοβόμαστε ούτε τό σπαθί ούτε τ' ἄγρια θηρία. Αὐτά ἄς μάθει ὁ αὐτοκράτορας μιά γιά πάντα.

Τέτοιος, ἐξακολούθησε ὁ παπα-Θύμιος, ἦταν, παιδιά μου, ὁ σπάνιος αὐτός ἐπίσκοπος. Καί μέ τό ἀσθενικό του σῶμα καί μέσα σέ πολλές κακουχίες αὐτός ἐξακολούθησε νά περιοδεύει παντοῦ, νά ἐλεεῖ τούς δυστυχημένους, νά παρηγορεῖ τούς θλιμμένους, νά δίνει θάρρος στούς βασανισμένους χριστιανούς.

Κι ἀπό τούς κόπους καί τίς στερήσεις πέθανε σέ ἡλικία πενήντα χρονῶν, τήν ἡμέρα τῆς Πρωτοχρονιάς.

Ὅλος ὁ τόπος ἔχασε τόν πατέρα του καί τόν προστάτη του. Χιλιάδες ἀπ' ὅλη τήν ἐπαρχία ἔτρεξαν στήν κηδεῖα του. Χριστιανοί καί Ἰουδαῖοι καί εἰδωλολάτρες ἔκλαψαν μαζί τήν ἡμέρα αὐτή. Ἀπό τόν πυκνό συνωστισμό πολλοί βρῆκαν τό θάνατο κι οἱ ἄλλοι τούς καλοτύχιζαν, πού πέθαναν μαζί μέ τό Βασίλειο.

Καί τώρα, παιδιά μου, εἶπε τελειώνοντας ὁ παπα-Θύμιος, ἄς ζητήσουμε τήν εὐχή τοῦ Ἀι-Βασίλη καί ἄς κόψουμε τή βασιλόπιτα γιά τήν καλή χρονιά.

6. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραϊα λόγια! Τί γλυκιά μελωδία άκούσαμε άπόψε! Έλεγε ή Έλένη στή μητέρα της τό βράδυ τής Παρασκευής τής πέμπτης έβδομάδας τής Μεγάλης Σαρακοστής, καθώς γύριζαν στό σπίτι άπό τήν έκκλησία. Καί, χωρίς νά τό καταλάβει, σιγοψιθύρισε:

Άγγελος πρωτοστάτης ούρανόθεν έπέμφθη
είπειν τή Θεοτόκω τό Χαϊρε.

Δέ θυμόταν όμως τό παρακάτω κι έξακολούθησε:

Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τό κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι: Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

— Δέν ξέρω, μητέρα, γιατί αυτό τό τροπάριο μ' άρέσει πολύ, συνέχισε ή Έλένη, όταν τελείωσε τό φάλσιμο.

— Μά εἶναι, παιδί μου, νά μή σ' άρέσει καί νά μή σ' ένθουσιάζει

ὁ ὕμνος αὐτός τῆς Παναγίας μας, ὁ ὁποῖος συνδέεται μέ μιάν ἀπό τῆς πιό ἔνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας;

— Ἀλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτός σχέση μέ τήν ἱστορία τοῦ ἔθνους μας; ρώτησε τώρα ἡ Ἐλένη ἐπίτηδες, γιά νά κάμει τή μητέρα της νά τῆς διηγηθεῖ κάτι καινούριο γιά τά κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τά ὅποια τόσο τή συγκινοῦσαν καί τή συνάρπαζαν.

Κι ἡ μητέρα, πού ἀφορμή ζητοῦσε, γιά ν' ἀπασχολεῖ τήν κόρη της μέ ὠφέλιμες ἱστορίες, ἄρχισε:

«Πολλές φορές ἡ Κωνσταντινούπολη, παιδί μου, ἡ θαυμαστή πρωτεύουσα τῆς ἔνδοξης ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀντιμετώπισε μεγάλους καί φοβερούς κινδύνους καί πολλές φορές χρειάστηκε ν' ἀγωνιστεῖ σκληρά καί νά χύσει ἄφθονο τό αἷμα τῶν παλικαριῶν της, γιά νά σωθεῖ.

»Μά ἐκεῖνη τή φορά βρέθηκε χωρίς πολλούς ὑπερασπιστές κι ἡ ἀγωνία, πού δοκίμασε ὁ λαός μπροστά στή βάρβαρη ἐπίθεση τοῦ ἔχθροῦ, δέν ἦταν λίγη.

»Ἦταν τήν ἐποχή πού ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνθηκολόγησε μέ τούς βορινούς ἔχθρους τοῦ κράτους, τούς Ἀβάρους, κήρυξε τόν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κι εἶχε πάει μακριά, μέσα στά βάθη τῆς Περσίας.

»Ἦθελε νά χτυπήσει τό θηρίο στήν καρδιά του, μέσα στή χώρα του, γιατί ὁ κίνδυνος ἀπ' αὐτό ἦταν μέγας. Κίνδυνος τοῦ ἔθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

»Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦσαν ἡ μιὰ τήν ἄλλη κι ὁ Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης εἶχε ἔρθει σέ δύσκολη θέση. Ἔπρεπε ν' ἀφήσει τή Χαλκηδόνα, ἀπό τήν ὁποία μέ τά στρατεύματά του πίεζε τήν πρωτεύουσα, καί νά γυρίσει στήν Περσία. Προσπάθησε ὁμως στό μεταξύ νά πείσει τούς Ἀβάρους νά παραβιάσουν τή συμφωνία, πού εἶχαν κάνει μέ τόν Ἡράκλειο, καί νά ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τά βόρεια. Προπαντός

τώρα, πού ὁ αὐτοκράτορας μέ τόν πολύ στρατό ἦταν πολύ μακριά καί δέν ὑπῆρχε τρόπος νά γυρίσει γρήγορα. Κι οἱ Ἄβαροι, χωρίς πολλούς δισταγμούς ἤ ἐπιφυλάξεις, δέχτηκαν καί παρασπόνδησαν.

»Ρίχτηκαν λοιπόν καταπάνω στήν αὐτοκρατορία καί ἄρχισαν νά καΐνε, ν' ἀρπάζουν, νά λεηλατοῦν καί νά καταστρέφουν τίς βορινές ἐπαρχίες, προχωρώντας σιγά σιγά καί πρός τήν Πόλη, ὥσπου ἔφτασαν ἔξω ἀπό τά τείχη της καί τήν πολιορκήσαν.

»Φαντάζεσαι τώρα, Ἑλένη, τήν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἄξιοι μαχητές του ἦταν στήν Περσία. Καί αὐτοί πού ἔμειναν ἦταν τόσο λίγοι... Καί πάλι ὅμως δέ δειλίασαν. Ἐνίσχυσαν τή φρουρά τῶν τειχῶν καί πρόβαλαν ἀποτελεσματική ἄμυνα.

»Ἄλλά ἡ πολιορκία γινόταν πιό στενή κι ἡ πίεση στά τείχη μεγάλωνε. Μάτια ὁ πατριάρχης Σέργιος κι ὁ πρωθυπουργός Βῶνος παρακαλοῦσαν τόν ἀρχηγό τῶν Ἀβάρων Χαχάνο νά δεχτεῖ ὅσα δῶρα θέλει καί νά ἐγκαταλείψει τήν Πόλη.

»Περήφανος ἐκεῖνος γιά τήν εὐκολη, ὅπως νόμιζε, κατάκτηση ἔδιωξε μέ βάνασο τρόπο τούς ἀποσταλμένους μ' αὐτά τά ἀγέρωχα λόγια:

— Δέ δέχομαι τίποτε. Νά φύγετε ὅλοι ἀπό τήν Πόλη, γιατί δέν πρόκειται νά γλιτώσει κανένας σας. Εἶναι ἀδύνατο νά σωθεῖτε, ἐκτός ἂν γίνεται φάρια καί περάσετε τή θάλασσα κολυμπώντας ἤ πουλιά καί πετάξετε στόν ἀέρα.

»Κι ἐπανέλαβε τήν ἐπίθεσή του αὐτή τή φορά ἀπό τήν ξηρά μέ τίς περίφημες πολιορκητικές μηχανές, τούς κινητούς πύργους, κι ἀπό τή θάλασσα μ' ἀναρίθμητα μονόξυλα.

»Ὁ λαός τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποστήριζε τήν ἄμυνά του. Ἐστρεψε ὅμως τά βλέμματα καί τήν ψυχή του καί στό Θεό.

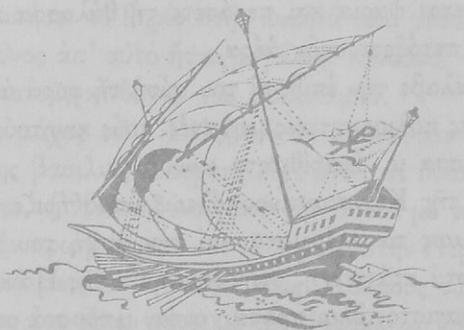
»Ἐκεῖ κοντά στά τείχη, στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, γονατιστοί ὅλοι προσεύχονταν μπροστά στήν ἅγια εἰκόνα γιά τή σωτηρία τῆς Πόλης. Καί, ὦ, θαῦμα!

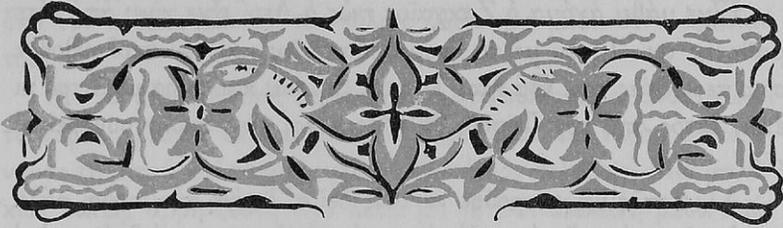
»Τή θάλασσα, τή γαλημένη ὡς τή στιγμή εκείνη, τάραξε τρομερή τρικυμία. Τά μονόξυλα ἕνα ἕνα ἀναποδογυρίζονταν καί βούλιαζαν. Κι ἡ φυγή τῶν πολιορκημένων μεμιᾶς γιγαντώθηκε, ὅσο ποτέ ἄλλοτε. Ὅρμησαν νά χτυπήσουν τούς Ἀβάρους ἔξω ἀπό τά τείχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπό τή συμφορά τῆς θάλασσας κι ἀπό τήν ἀπροσδόκητη τροπή τῆς καταστάσεως, διαλύθηκαν κι ἀναγκάστηκαν νά φύγουν. Νά φύγουν καί νά μὴν ξαναγυρίσουν!

»Κι ἀμέσως πολεμιστές ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναῖκες καί παιδιά, ὅλοι πλημμυρισμένοι ἀπό εὐτυχία, μέ τόν Πατριάρχη, πού κρατοῦσε τή θαυματουργή εἰκόνα μπροστά, ξεκίνησαν γιά τήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

»Ὅλη τή νύχτα, ὄρθιοι, χωρίς κανέναν τους νά καθίσει, ἔφελναν στήν «Ἵπέρμαχο Στρατηγό» νικητήριους ὕμνους, εὐχαριστίες καί δοξολογίες γιά τό θαῦμα τῆς σωτηρίας τους. Ἐφελναν τόν Ἀκάθιστο Ὑμνο, παιδί μου, τόν ὁποῖο κι ἐμεῖς κάθε χρόνο, σάν ἀπόφε, ἐπαναλαμβάνουμε στή μνήμη τῆς προστάτισσάς μας Παναγίας καί τῶν ἀντρείων ἐκείνων».

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

7. ΖΑΚΧΑΙΟΣ Ο ΑΡΧΙΤΕΛΩΝΗΣ

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Ἰησοῦς ἔμπαινε μαζί μέ τούς μαθητές του στήν Ἱεριχώ καί τό πλῆθος ἔτρεχε καί μαζευόταν νά τόν δεῖ. Ἐτρεξε κι ὁ Ζακχαῖος, ὁ ἀρχιτελώνης τῆς ωραίας καί πλούσιας πολιτείας, πού, μέ τίς πολύτιμες φυτεῖες της καί τήν ἀκμαία της βιομηχανία ἀρωμάτων, ἦταν ἓνας μέγας τελωνειακός σταθμός καί σημαντικός ἐμπορικός δρόμος.

Ὅπως οἱ περισσότεροι τελῶνες τῆς ἐποχῆς, πού ἐκμεταλλεύονταν τή θέση τους, ἔτσι κι ὁ Ζακχαῖος — μέσα σ' ἐκείνη μάλιστα τήν εὐπορη πολιτεία — εἶχε γίνει κι αὐτός πλούσιος, ἀλλά καί μισητός ἀπό τόν ἀδικημένο κι ἀγανακτισμένο κόσμο.

Ἦξερε λοιπόν πώς κανένας δέ θά παραμέριζε καί δέ θά τόν διευκόλυνε νά δῆ κι αὐτός — μικρόσωμος μάλιστα καθῶς ἦταν — τόν ξακουστό ἐκείνον ἄνθρωπο, πού ἔλεγε πρωτάκουστα καί παράξενα λόγια γιά καλοσύνη κι ἀγάπη καί συχωροῦσε καί συναναστρεφόταν τούς ἀμαρτωλούς καί τούς τελῶνες. Αὐτός δέν εἶχε καλέσει τόν τελῶνη Λεὺι νά τόν ἀκολουθήσει καί δέν πῆγε στό σπίτι του καί δέν ἔφαγε μαζί του στό τραπέζι του;

Εἶχε μάθει ἀκόμα ὁ Ζακχαῖος πῶς ὁ Λεὺ εἶχε γίνει ἀπό τότε μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ μέ τό ὄνομα Ματθαῖος καί τόν ἀκολουθοῦσε στίς περιοδεῖες του. Θά ἦταν λοιπόν, βέβαια, καί τώρα μαζί του κι ἔτσι, ἐκτός ἀπό τόν Ἰησοῦ, θά ἔβλεπε καί τόν πρῶην συνάδελφό του.

Ἄλλά πῶς θά μπορούσε νά τούς δεῖ σ' ἐκείνη τήν πυκνή μάζα τοῦ λαοῦ, πού μαζεῦοταν ὀλοένα στό μεγάλο κεντρικό δρόμο, ἀπ' ὅπου θά περνοῦσαν; Καί νά πού ἄρχισε κιόλας ἡ ἀναταραχή κι ἡ ὀχλοβοή τοῦ πλῆθους στό βάθος τοῦ δρόμου.

— Ἐρχεταί! Ἐρχεταί! φώναζαν ἀπό παντοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος! Ὁ Χριστός! Ὁ γιός τοῦ Δαβίδ! Αὐτός πού θεραπεύει τούς τυφλοῦς, τούς λεπρούς καί τούς δαιμονισμένους!

— Ναί! Ναί! βεβαίωσαν κάποιοι ἄλλοι. Τώρα δά, ἔξω ἀπό τήν Ἰεριχώ, ἄγγιξε μέ τό χέρι του τά μάτια ἑνός τυφλοῦ καί τοῦ ἔδωσε μεμιᾶς τό φῶς! Καί τώρα αὐτός τρέχει ξοπίσω του καί δοξάζει τό Θεό!

Ξαφνικά ὁ Ζακχαῖος, ἐκεῖ πού εἶχε χάσει πιά κάθε ἐλπίδα νά δεῖ τόν Ἰησοῦ, βλέπει δίπλα στό δρόμο μιά ψηλή συκομορέα. Τρέχει μεμιᾶς ἐκεῖ, σκαρφαλώνει στόν κορμό της, ξεχωρίζει ἕνα γερό κλώνο καί κάθεται σ' αὐτόν.

Νά τον! Τόν βλέπει ὀλοκάθαρα. Καί μένει νά τόν βλέπει μέ ἀπορία καί θαυμασμό. Περίμενε νά δεῖ μίαν αὐστηρή καί σκυθρωπή μορφή, ὅπως τῶν προφητῶν. Φανταζόταν μιά ἐπιβλητική κορμοστασιά, ἕνα βάδισμα ἀγέρωχο, μιά σκληρή ματιά.

Πόσο ἦταν διαφορετικός! Πόσο ἀπαλή καί γλυκιά ἦταν ἡ μορφή του! Πόσο εὐγενική καί ἤρεμη ἡ ἔκφρασή του! Ἀπλά καί φτωχικά ντυμένος, περπατοῦσε ἤσυχα καί ταπεινά καί χαιρετοῦσε μέ τό κεφάλι καί τό χέρι τόν κόσμον ἐγκάρδια καί φιλικά. Καί πῶς κοίταζε, πῶς κοιτάζε! Μέ πόση τρυφερότητα, μέ πόση στοργή ἔριχνε τό βλέμμα του σέ ὅλους, μέ πόση ἀγάπη! Ἦταν σάν νά χάιδευε

ὄλο τόν κόσμο, σάν νά τόν τύλιγε ὁλόκληρο μέσα στήν ἀγκαλιά του!

Μά νά τώρα. Καθώς ἔφτασε κοντά στή συκομορέα, ἀνασηκώνει τό κεφάλι, βλέπει τό Ζαχαῖο καί χαμογελά. Ὡ! Πόσο βαθιά ἔνιωσε τή ματιά καί τό χαμόγελο ἐκεῖνο ὁ ἀρχιτελώνης! Μιά μαλακιά, λεπτή, ἀβρή ζέστη εἶχε πέσει μέ τή ματιά ἐκεῖνη μέσα στήν καρδιά του καί τήν τόνωσε, τή ζωογόνησε καί τήν κίνησε μέ πιό γρήγορους καί πιό δυνατούς παλμούς. Καί τό χαμόγελο ἐκεῖνο μέ πόσο γλυκό φῶς, μέ πόσο δροσερή πνοή, μέ πόση ἀγάπη γέμισε τήν ἀτμόσφαιρα γύρω του καί μέσα του!

Τράβηξε ὁ Ζαχαῖος μέ δύναμη κι ἔκοψε ἕνα χλωρό κλαρί, τό σήκωσε ψηλά καί φώναξε δυνατά:

— Ὡσαννά στόν Ἰησοῦ Χριστό! Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος!

Ὅσοι τόν ἄκουσαν γύρω καί τόν εἶδαν στή συκομορέα νά κουνᾶ τό κλαρί καί νά δοξάζει φωναχτά τόν Ἰησοῦ ἄρχισαν νά γελοῦν καί νά χοροῦδεύουν. «Τί ἔπαθε ὁ ἀρχιτελώνης; Μπᾶς καί νομίζει πῶς ἔχει τίποτε νά βγάλει κι ἀπ' αὐτόν; Μήν ἐλπίζεις, Ζαχαῖε! Αὐτός εἶναι ὁ πιό φτωχός ἄνθρωπος τοῦ κόσμου! Ἄδικα φωνάζεις!» Καί ξεespoῦσαν σέ δυνατά γέλια καί πειράγματα.

Μά ὁ Ἰησοῦς στάθηκε κάτω ἀπό τή συκομορέα, ἔμεινε νά κοιτάζει μερικές στιγμές τό Ζαχαῖο καί τοῦ φώναξε:

— Κατέβα, Ζαχαῖε! Σήμερα θά μείνω στό σπίτι σου.

Βαθιά σιωπή ἀπλώθηκε σ' ὄλο τό πλῆθος γύρω, γεμάτη ἀπό κατάπληξη καί δυσἀρέσκεια. Οἱ μαθητές τοῦ Ἰησοῦ φαίνονταν στενοχωρημένοι κι ἔμειναν σιωπηλοί. Ὁ Πέτρος πῆγε κάτι νά πεῖ, μά συκρατήθηκε. Ὁ Ματθαῖος κοίταξε μέ καλοσύνη καί συμπάθεια τό Ζαχαῖο, πού, κατάπληκτος κι αὐτός, ἐξακολουθοῦσε νά μένει ἀκίνητος στή συκομορέα, ἀμίλητος καί ἀναποφάσιτος. Μά ξαφνικά, πηδώντας ἀπότομα ἀπό τό δέντρο, πέφτει μπροστά στά πόδια τοῦ Ἰησοῦ, τ' ἀγκαλιάζει καί τά φιλά.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἰησοῦ. Σ' εὐχαριστῶ καί Σ' εὐγνωμονῶ, εἶπε μέ φωνή ταραγμένη καί κομμένη. Κι ὅταν ἀνασήκωσε τό κεφάλι, τά μάτια του ἦταν γεμάτα δάκρυα.

ἽΟ Ἰησοῦς ἄπλωσε τό χέρι, τόν ἄγγιξε στόν ὦμο καί τοῦ εἶπε φιλικά:

— Σήκω. Πρέπει νά πηγαίνουμε.

Κι ὁ Ζακχαῖος πετάχτηκε χαρούμενος κι εὐτυχισμένος, κι ἄρχισε νά προχωρεῖ λίγο πιο μπροστά ἀπό τόν Ἰησοῦ, ὀδηγώντας τον στό σπίτι του.

Τό πλῆθος ἀκολουθοῦσε μουνδιασμένο καί σκυθρωπό, μέ μία βουή, γεμάτη ἀπό παράπονο καί δυσαρέσκεια. Πολλοί ἄρχισαν νά γκρινιάζουν: «Ὅλοι θέλαμε νά σε φιλοξενήσουμε, Ἰησοῦ, κι ἐσύ διάλεξες τό σπίτι τοῦ ἀρχιτελώνη; Δέν τό ξέρεις πώς αὐτοί εἶναι ἄδικοι, ἄρπαγες, ἐκβιαστές; Αὐτός εἶναι χειρότερος κι ἀπό ληστή! Σ' αὐτοῦ τό σπίτι θέλεις νά μείνεις;».

ἽΟ Ἰησοῦς τούς ἄκουε σιωπηλός, μά ὅταν ἔφτασαν στό σπίτι τοῦ Ζακχαίου, γύρισε τή ματιά του στό πλῆθος, ἤρεμη, ἀπαλή καί τρυφερή.

— Πρίν μπῶ στό σπίτι του, μπῆκα στήν καρδιά του, εἶπε ἤσυχα. Καί σᾶς λέω πώς στά πιο βαθιά καί κρυφά της μέρη εἶδα καλοσύνη κι ἀγάπη, κι ἄς μήν ἔχουν φανερωθεῖ ἀκόμα.

— Ὅχι. Κύριέ μου. Εἶμαι ἓνας ἁμαρτωλός! φώναξε μέ φωνή σπασμένη ἀπό συγκίνηση ὁ Ζακχαῖος. ἽΑδίκησα πολλούς! ἽΕσυκοφάντησα πολλούς, γιά νά τούς ἐκβιάσω καί νά τούς ἐκμεταλλευτῶ. Μά εἶμαι πρόθυμος νά τούς δώσω τά τετραπλάσια, γιά νά μέ συχωρέσουν. Καί τή μισή περιουσία μου θά τή μοιράσω στους φτωχοῦς, γιά νά μέ συχωρέσεις ἽΕσύ, Κύριέ μου!

Κι ἔμεινε νά κοιτάζει τόν Ἰησοῦ μέ λαχτάρα κι ἀγωνία. ἽΕκεῖνος ἀκούμπησε τό χέρι του στό κεφάλι τοῦ Ζακχαίου καί τοῦ εἶπε ἀπαλά καί τρυφερά:

— Δέν εἶσαι ἄμαρτωλός, Ζακχαῖε. Ἦσουν. Καί γι' αὐτό ἦρθα κοντά σου. Γιατί ὁ Γιός τοῦ Ἀνθρώπου γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό σκοπό ἦρθε στόν κόσμο: γιά νά ζητήσῃ τό χαμένο καί νά σώσῃ τόν ἄμαρτωλό.

Καί σηκώνοντας τό χέρι κατά τό σπίτι, σά νά τό εὐλογοῦσε, εἶπε:

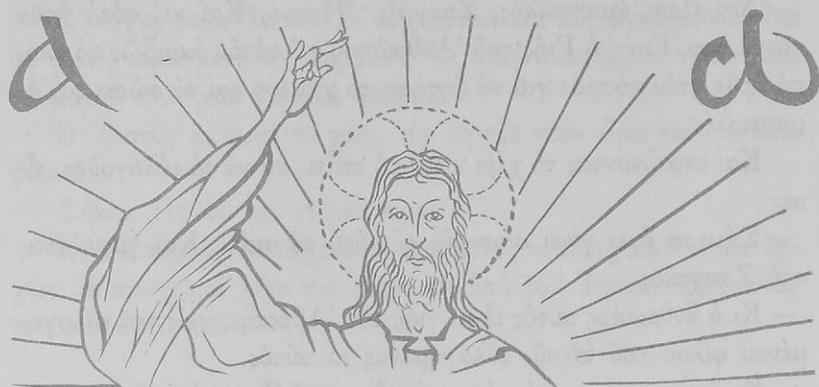
— Σήμερα ἔχει γίνει σωτηρία σ' αὐτό τό σπίτι. Καί γυρνώντας στό Ζακχαῖο:

— Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι γιός τοῦ Ἀβραάμ, γιός τοῦ εὐλογημένου φίλου τοῦ Θεοῦ, εὐλογημένος κι αὐτός.

Κι ἀκουμπώντας τό χέρι στόν ὦμο τοῦ Ζακχαίου, δρασκέλισε τό κατώφλι καί μπήκε στό σπίτι.

Μελής Νικολαΐδης

8. ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

Τό ενδιαφέρον όλου τοῦ ξένου κόσμου, πού μαζεύτηκε ἐκεῖνο τό χρόνο στήν Ἱερουσαλήμ, δέν ἦταν τόσο γιά τό Πάσχα, ἄν καί γι' αὐτό ἦρθαν, παρά γιά τή δίκη τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ. Τόν ἔλεγαν ἄλλοι μεγάλο κακούργο, ἀπατεώνα, ἀγύρτη, ἐπαναστάτη κι ἄλλοι μεγάλο διδάσκαλο, μεσσία, προφήτη. Οἱ τελευταῖοι ἦταν προπάντων Γαλιλαῖοι φαραῶδες τῆς Γεννησαρέτ, πού πολλές φορές εἶχαν φάει μαζί του ψάρια κι εἶχαν ἀκούσει τίς θεῖες ὁμιλίες του. Κι αὐτοί ἦταν πού ἔστρωσαν τρεῖς ἡμέρες πρῖν τά ἱμάτιά τους στό δρόμο τοῦ Ἰησοῦ κι ἔκραζαν: «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις!»

Καί γι' αὐτό τή νύχτα τῆς δίκης ἦταν πολλοί, πάρα πολλοί, μαζεμένοι στό πραιτόριο, γιά νά παρακολουθήσουν τή δίκη καί νά μάθουν τό ἀποτέλεσμα. Τό πρωί διαδόθηκε σέ ὅλη τήν Ἱερουσαλήμ ὅτι ὁ Γαλιλαῖος καταδικάστηκε νά σταυρωθεῖ στό λόφο τοῦ Γολγοθαῦ μαζί μέ δύο ληστές. Καί γι' αὐτό ἀπό νωρίς καί ὁ ντόπιος πληθυσμός καί οἱ ξένοι ἄρχισαν νά μαζεύονται στό δρόμο τοῦ Γολ-

γοθᾶ καί στό λόφο ἐπάνω φαινόταν κόσμος πολὺς σάν μυρμήγκια. Ἔτρεχαν ὅλοι ν' ἀπολάφουν τό θέαμα τῶν τριῶν ἀνθρώπων πού θά σταυρώνονταν καί πρό πάντων νά δοῦν τόν παράξενο ἐκεῖνο Γαλιλαῖο, πού τόσες φήμες διαδίνονταν γι' αὐτόν.

Ἐβλεπε λοιπόν κανένας ἀπό τό ἕνα κι ἀπό τό ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας καί κάθε φυλῆς νά περιμένουν ἀνυπόμονα τό πέρασμα τῆς συνοδείας.

Ἦταν πιά μεσημέρι κι ἔλαμπαν στόν ἥλιο οἱ πανοπλίες τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, πού ὀδηγοῦσαν στό Γολγοθᾶ τοὺς καταδίκους.

Σέ λίγο ἡ συνοδεία τῶν στρατιωτῶν, πού βιάδιζαν μέ κανονικό βῆμα, ἀνέβαινε στόν ἀνήφορο τοῦ Γολγοθᾶ ἔχοντας στή μέση τοὺς τρεῖς καταδίκους φορτωμένους τοὺς σταυρούς τους. Ὅλοι ἔτρεχαν τότε στό δρόμο, ὅσοι ἦταν πίσω ἔσπρωχναν τοὺς μπροστινοὺς, ἄλλοι σηκώνονταν στίς μύτες τῶν ποδιῶν τους, τέντωναν τοὺς λαιμούς τους κι ἀνοίγαν διάπλατα τά μάτια τους νά ἰδοῦν, νά ἰδοῦν τοὺς καταδίκους καί προπάντων τό Γαλιλαῖο. Γυναῖκες κρατοῦσαν στήν ἀγκαλιά τους τά μικρά παιδιά τους κι ἔδειχναν σ' αὐτά μέ τό δάχτυλο τό Γαλιλαῖο.

Ἐκεῖνος βιάδιζε σκυφτός ἀπό τό βάρος τοῦ σταυροῦ κι ὁ ἰδρώτας ἔπεφτε σταγόνες ἀπό τό μέτωπό του στή γῆ. Λένε πῶς τήν ἄλλη μέρα ὁ δρόμος τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν γεμάτος ἀπό ἀνθισμένους κατάλευκους κρίνους, πού φύτρωναν ἀπό κάθε σταγόνα τοῦ ἰδρώτα τοῦ Ἰησοῦ καί γέμιζαν ἀπό εὐωδιά τόν ἀέρα.

Στό πλῆθος ἀνάμεσα ἦταν καί πολλές γυναῖκες ἀπό τή Γαλιλαία, πού εἶχαν ἀκολουθήσει τόν Ἰησοῦ, μαγεμένες ἀπό τή γλυκιά του μορφή καί τή γλυκιά του ὀμιλία. Τόν εἶχαν ἀκούσει πολλές φορές στήν ὠραία πατρίδα τους νά διδάσκει μέ τή μελωδική φωνή του στίς ἐξοχές, στήν ἀκρογιαλιά, στίς καταστάλιστες ἀπό παπαροῦνες πεδιάδες κι ἡ φωνή του ἔφτανε ὡς αὐτές μυρωμένη ἀπό τίς

άνθισμένες πορτοκαλιές. Καί τώρα τόν ἔβλεπαν νά σηκώνει τό σταυρό του καί δάκρυα γέμιζαν τά μάτια τους, χωρίς νά τολμοῦν νά τ' ἀφήσουν νά τρέξουν, γιατί τό μάτι τῶν Γραμματέων καί Φαρισαίων ἔφτανε παντοῦ κι ἔβλεπε καί κατασκοπεύε κάθε ἔνδειξη συμπάθειας στόν καταλυτή τοῦ Νόμου.

Στήν ἄκρη τοῦ δρόμου στεκόταν καί μιὰ Γαλιλαία, πού κρατοῦσε ἀπό τό χέρι ἕνα παιδάκι ἕξι χρονῶν κι ἔσκυβε σ' αὐτό καί τοῦ ἔδειχνε μέ τό δάχτυλό της τόν Ἰησοῦ, τή στιγμή πού ἡ συνοδεία περνοῦσε ἀπ' ἐμπρός της. Τό παιδί ὅμως, ὅταν εἶδε τούς φηλοῦς κι αὐστηρούς Ρωμαίους στρατιῶτες, ὅταν εἶδε τά ὄπλα τους, πού συμβόλιζαν τήν κυριαρχία τῆς Ρώμης, ν' ἀστράφτουν στόν ἥλιο, φοβήθηκε, ἔβαλε τίς φωνές καί προσπαθοῦσε νά κρυφτεῖ στίς δίπλες τοῦ φορέματος τῆς μητέρας του. Ἐκείνη τοῦ ἔδωσε θάρρος μέ λόγια, τοῦ ἔστρεψε τό κεφάλι πρὸς τό μέρος τῆς συνοδείας καί τοῦ ἔδειχνε τόν Ἰησοῦ.

Ἐκεῖνο τόλμησε νά παρατηρήσει καί, μόλις ἀντίκρισε τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ἔτρεξε χαρούμενο, πέρασε τή γραμμὴ τῶν στρατιωτῶν, πλησίασε τόν Ἰησοῦ, ἀγκάλιασε τά γόνατά του καί τόν ἔβλεπε κατάματα μ' ἕνα ἀγγελικό χαμόγελο στὰ χεῖλη. Ἦταν ἕνα ἀπὸ τά παιδιά ἐκεῖνα πού εἶχε εὐλογήσει ὁ Ἰησοῦς λίγες μέρες πρὶν κι ἔτρεξε νά τόν ἀγκαλιάσει, γιατί τόν εἶχε ἀγαπήσει.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶδε ὅτι ἀπ' ὄλο ἐκεῖνο τό πλῆθος μόνο ἕνα μικρό παιδί τόλμησε νά τοῦ δείξει συμπάθεια, ἀπόθεσε τό βαρὺ σταυρὸ καταγῆς, ἔσκυψε καί φίλησε τό παιδί στό μέτωπο.

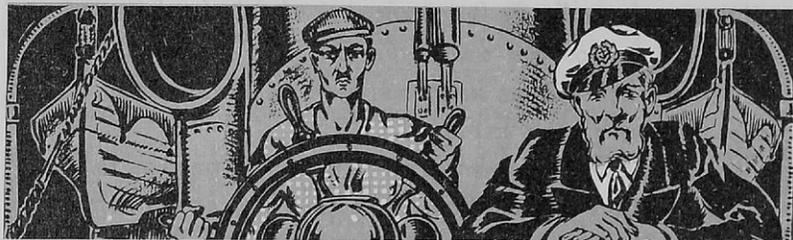
Μέ τό ἐπεισόδιο αὐτό ἡ συνοδεία σταμάτησε καί τό δειλὸ πλῆθος ἦταν ἔτοιμο νά φύγει τρομαγμένο, μόλις εἶδε τούς Ρωμαίους στρατιῶτες νά σταματοῦν. Φόβος ἔπιασε τό πλῆθος κι οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, πού δέν ἀγαποῦσαν τίς ἀταξίες, χτύπησαν τά δόρατα στίς ἀσπίδες τους. Ξεροί κρότοι ἀκούστηκαν. Ἦταν ὁ βρυχηθμὸς τῆς Ρώμης. Τά πλήθη πάγωσαν στή θέση τους.

Ὁ κεντυρίονας ἔτρεξε βιαστικός, γιὰ νὰ δεῖ τί τρέχει, καί κεντώντας μέ τό δόρυ του τόν Ἰησοῦ τοῦ εἶπε ἀπότομα:

— Ἐμπρός, δέν ἔχουμε καιρό νά χάνουμε! Εἶστε τρεῖς πού θά σταυρωθεῖτε κι ἡ ὥρα περνᾷ.

Τό παιδί δόθηκε στή μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς σήκωσε τό σταυρό του κι ἡ συνοδεία ἐξακολούθησε τό δρόμο της πρὸς τήν κορυφή τοῦ λόφου.

9. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

«Χριστός
ἀνέστη» Τό πλοῖο ὀλοσκότεινο ἔσχιζε τὰ νερά ζητώντας
ἀνυπόμονα τό λιμάνι του. Δέν εἶχε ἄλλο φῶς πα-
ρά τὰ δύο χρωματιστά φανάρια ζερβόδεξα τῆς γέ-
φυρας· ἓνα ἄλλο φανάρι ἄσπρο, ἀχτινοβόλο, ψηλά στό πλωριό
κατάρτι κι ἄλλο ἓνα μικρό πίσω στήν πρύμη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ξαπλωμένοι στίς καμπίνες τους, ἄλλοι παρα-
δομένοι στόν ὕπνο κι ἄλλοι στούς συλλογισμούς. Οἱ ναῦτες κι οἱ
θερμαστές, ὅσοι δέν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν βαριά στά κρεβάτια
τους. Ὁ καπετάνιος μέ τόν τιμονιέρη ὀρθοί στή γέφυρα, μαῦροι ἴ-
σκιιοι, σχεδόν ἀνάεροι, ἔλεγες ὅτι ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, πού
κυβερνοῦσαν στό χάος τήν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καί τῶν κοιμι-
σμένων ἀνθρώπων.

Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυ-
χτα σήμανε κι ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τό καμπανοχτύπημα γορ-
γό, χαρούμενο, ἐπέμενε νά ρίχνει τόνους μεταλικούς περίγυρα, κά-
τω στή σκοτεινή θάλασσα καί ψηλά στόν ἀστροφώτιστο οὐρανό, καί
νά κράζει ὅλους στό κατάστρωμα. Καί μεμιᾶς τό σκοτεινό πλοῖο

πλημμύρισε από φως, θόρυβο, ζωή. Άφησε τό πλήρωμα τά κρεβάτια του κι οί επιβάτες τίς καμπίνες τους.

Έμπρός στήν πλώρη καί στήν πρύμη πίσω, άνυπόμονα έφευγαν από τά χέρια του ναύκληρου τά πυροτεχνήματα, έφταναν, λές, τ' άστέρια, κι έπειτα έσβηναν στήν άβυσσο.

Τά ξάρτια, τά σκοινιά, οί κουπαστές έλαμπαν σάν έπιτάφιοι από τά κεριά. Καί δέν ήταν εκείνη τή στιγμή τό καράβι παρά ένα μεγάλο πολυκάντηλο, πού έφευγε πάνω στά νερά σάν πυροτέχνημα.

Η γέφυρα, στρωμένη μέ μία μεγάλη σημαία, έμοιαζε Άγια Τράπεζα. Ένα κανίστρι μέ κόκκινα αυγά κι ένα μέ λαμπροκούλουρα ήταν επάνω. Ο πλοίαρχος, σοβαρός, μ' ένα κερύ άναμμένο στό χέρι, άρχισε νά φέλνει τό «Χριστός άνέστη». Τό πλήρωμα κι οί επιβάτες γύρω του, ξεσκουφωτοι καί μέ τά κεριά στά χέρια, ξανάλεγαν τό τροπάρι ρυθμικά καί μέ κατάνυξη.

— Χρόνια πολλά, κύριοι!... Χρόνια πολλά, παιδιά μου!... ευχήθηκε, άμα τελείωσε τόν ψαλ-

μό, γυρίζοντας πρώτα στους επιβάτες κι έπειτα στό πλήρωμα, ό πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!... άπάντησαν εκείνοι μέ μία φωνή.

— Καί του χρόνου στά σπίτια σας, κύριοι! Καί του χρόνου στά σπίτια μας, παιδιά, ξαναείπε ό πλοίαρχος, ένω ένα μαργαριτάρι φάνηκε στην άκρη των ματιών του.

— Καί του χρόνου στά σπίτια μας, καπετάνιε.

Ευχές και χαρές Έπειτα πέρασε ένας ένας, πρώτα οί επιβάτες, έπειτα τό πλήρωμα, πήραν από τό χέρι του τό κόκκινο αύγό και τό λαμπροκούλουρο κι άρχισαν πάλι οί ευχές και τά φιλήματα.

— Χριστός άνέστη!

— Άληθινός ό Κύριος!

— Καί του χρόνου στά σπίτια μας!

Οί επιβάτες τράβηξαν στίς θέσεις τους νά φάνε τή μαγειρίτσα. Οί ναύτες ζευγαρωτά στους διαδρόμους τσούγκριζαν τ' αύγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν μεταξύ τους, έτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρά και κοροϊδευτικά.

Έπαφε τό καμπανοχτύπημα: ένα ένα έσβησαν τά κεριά. Τό κάρabi βυθίστηκε πάλι στην ήσυχία του. Ό καπετάνιος κι ό τιμονιέρης καταμόναχοι πάνω στην γέφυρα, πνεύματα, θαρρείς, άνάερα, έξακολουθοῦσαν τή δουλειά τους σιωπηλοί κι άγρυπνοι.

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Και τό πλοιο, όλοσκοτεινο πάλι, έξακολούθησε νά σκίζει τά νερά, ζητώντας άνυπόμονα τό λιμάνι του.

Άντρέας Καρκαβίτσας

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

10. ΟΡΦΕΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Πατέρας του μουσικού Ὀρφέα ἦταν ὁ θεός Ἀπόλλωνας καί μητέρα του ἡ μούσα Καλλιόπη. Ὁ πατέρας του, ὡς θεός τῆς μουσικῆς, του χάρισε μιά λύρα καί τόν ἔμαθε νά παίξει ἀριστοτεχνικά.

Τίποτε δέν μποροῦσε νά ἀντισταθεῖ στή γοητεία τῆς μουσικῆς του Ὀρφέα. Οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τόν ἄκουαν νά παίξει τή λύρα του, γοητεύονταν, κι ἔπεφταν σέ βαθιά μελαγχολία. Τά ζῶα, καί τά πτό ἄγρια κι αἰμοβόρα, ἔρχονταν καί πλάγιαζαν στά πόδια του. Κι αὐτά ἀκόμα τά δέντρα κι αὐτοί οἱ σκληροί βράχοι ἔνωθαν τή μουσική του καί τήν ἀντιλαλοῦσαν πολύ μακριά.

Ὁ Ὀρφέας παντρεύτηκε τή Νύμφη Εὐρυδίκη. Ἀλλά ὁ γάμος τους δέν ἦταν τυχερός. Μιά μέρα ἡ Εὐρυδίκη περπατοῦσε μέ τίς φίλες της σ' ἓνα ἀνθοστόλιστο λιβάδι. Ἐκεῖ πού γύριζαν ἀμέριμνες καί χαρούμενες, ἡ Εὐρυδίκη πάτησε ἓνα φίδι φαρμακερό. Καί σέ λίγο πέθανε μέ πόνους φριχτούς.

Ὁ Ὀρφέας ἦταν ἀπαρηγόρητος γιά τό θάνατο τῆς Εὐρυδίκης. Γύριζε ἐδῶ κι ἐκεῖ ραγίζοντας τήν καρδιά θεῶν καί ἀνθρώπων μέ τά θλιβερά τραγούδια τῆς λύρας του. Ἀναζητοῦσε παντοῦ τήν Εὐρυδίκη. Ἀλλά κανένας ἀπό τούς θεούς καί κανένας ἀπ' τούς ἀνθρώπους δέν ἤξερε νά του πεῖ πού μποροῦσε νά βρεῖ τήν ἀδικοχαμένη γυναίκα του.

Ὅπου ἀντηχοῦσε ὁ σπαραγμός του, τὰ δέντρα μαραίνονταν, τὰ πουλιά ἔπαυαν τὸ κελάθημά τους καὶ τὰ ζῶα δέν ἄγγιζαν τροφή.

Ὅταν ἀπελπίστηκε ὁ θλιμμένος μουσικός, ὅτι θά ἔβρισκε τὴν Εὐρυδίχη στὸν ἀπάνω κόσμο, ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀναζητήσει στὸ βασίλειο τοῦ θανάτου. Ἀπὸ μιά βαθιὰ σπηλιά κοντὰ στὸ Ταίναρο κατέβηκε στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ Πλούτωνα καὶ τῆς Περσεφόνης.

Ποτὲ δέν ἀντήχησε ἐκεῖ κάτω σπαρακτικότερος θρῆνος. Ἡ λύρα του συνόδευε τὸ θλιβερό τραγούδι του.

—ὦ, θεοὶ τοῦ κάτω κόσμου! ἔλεγε, πού ὄλοι οἱ ἄνθρωποι σέ σᾶς καταλήγουν μιά μέρα. Δέν ἔρχομαι νὰ κλέψω τὰ μυστικά τοῦ βασιλείου σας. ὦ, βασιλιάδες τοῦ θανάτου καὶ τῆς σιωπῆς! Δέν ἔρχομαι νὰ ἐρεθίσω τὸν Κέρβερο, τὸν ἄγριο φύλακά σας. Δέν ἔρχομαι ἐδῶ κάτω σάν ἐχθρός. Ἐρχομαι σάν ἕνας δυστυχισμένος ἄνθρωπος ζητώντας μιά χάρη: ζητῶ τὴ γυναίκα μου, ζητῶ τὴν Εὐρυδίχη, τὴν ὠραιότερη Νύμφη, πού χάθηκε ξαφνικά καὶ δέν μπόρεσα νὰ τὴ βρῶ πουθενά στὸν ἀπάνω κόσμο.

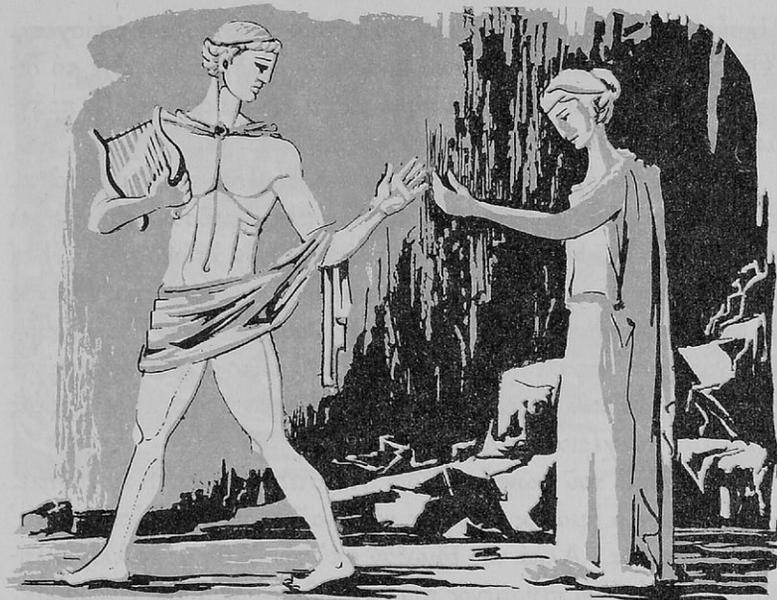
Σᾶς ἰκετεύω, θεοὶ, ἂν κρίβετε ἐδῶ τὴν Εὐρυδίχη, νὰ μοῦ τὴ δώσετε πάλι. Χωρὶς αὐτή, ἡ ζωὴ μου εἶναι ἄχρηστη.

Ἐέρω, θεοὶ, πὼς ὄλοι θά πεθάνουμε μιά μέρα καὶ δέν μπορεῖ νὰ γλυτώσει κι ἡ Εὐρυδίχη ἀπ' αὐτὴ τὴ μοίρα. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα νέα καὶ δέ χάρηκε τὴ ζωή. Κι ἂν πάλι δέ θελήσετε νὰ μοῦ τὴ δώσετε, κρατῆστε τουλάχιστο κι ἐμένα στὸν Ἄδη.

Ὅσο βαστοῦσε ὁ θρῆνος τοῦ Ὀρφέα, ὄλες οἱ σκιές τοῦ Ἄδη δάκρυζαν.

Ὁ Τάνταλος, πού χρόνια βασανιζόταν ἀπὸ δίψα κι ἦταν καταδικασμένος νὰ μὴν μπορεῖ νὰ πιεῖ ἀπ' τὴ δροσερὴ λίμνη, πού ἦταν μπροστά του, λησιμόνησε τὴ δίψα του.

Οἱ Δαναΐδες, πού καταδικάστηκαν νὰ ρίχνουν αἰώνια νερό σ'

ένα τρύπιο πιθάρι, όσο νά γεμίσει, — και δέ γέμιζε ποτέ — σταμάτησαν τή δουλειά τους.

Ὁ Σίσυφος, πού βασανιζόταν αἰώνια νά κυλάει ἕνα βαρὺ ἀγκωνάρι σ' ἕναν ἀνήφορο καί μόλις ἔφτανε στήν κορυφή, ξαφνικά κατακυλοῦσε στὸν πάτο, στέριωσε τὸ ἀγκωνάρι, κάθισε ἀπάνω κι ἄκουε τὸ μοιρολόγι τοῦ Ὀρφέα.

Ἡ Περσεφόνη δέν εἶχε πιά τή δύναμη ν' ἀντισταθεῖ. Κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ Πλούτωνας ἔχασε τὴν ἀπονιά του καί λυπήθηκε τὸν Ὀρφέα.

Ἡ Εὐρυδίκη ἦταν ἐλεύθερη πιά ν' ἀκολουθήσει τὸν ἄντρα της στὸν ἀπάνω κόσμο. Ξεχώρισε ἀπ' τίς ἄλλες σκιές καί προχώρησε στὸν Ὀρφέα μέ βήματα σιγανά, σέρνοντας τὸ πληγωμένο πόδι της.

Ξεκίνησε ὁ Ὀρφέας μπροστά κι ἡ Εὐρυδίκη ἀκολουθοῦσε. Ὁ

Πλούτωνα ὅμως, πρὶν φύγουν, τούς πῆρε μέ ὄρο μιά ὑπόσχεση. Ὅσο νά φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο, ὁ Ὀρφέας δέν εἶχε τό δικαίωμα νά γυρίσει τό κεφάλι πίσω νά δεῖ τήν Εὐρυδίκη. Τό πράγμα φάνηκε εὐκολο στὸν Ὀρφέα καί τό δέχτηκε.

Περνοῦσαν ἀμίλητοι σκοτεινά καί δυσκολοπάτητα μονοπάτια. Βαθιά σιωπή βασίλευε παντοῦ. Κι ὄλο προχωροῦσαν, χαρούμενοι κι εὐτυχισμένοι. Κόντευαν πιά νά φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο. Καί κάποια κακή στιγμή ὁ Ὀρφέας λησμόνησε τὸν ὄρο του. Θέλησε νά δεῖ ἂν πραγματικά αὐτή πού τὸν ἀκολουθοῦσε ἦταν ἡ Εὐρυδίκη. Καί γύρισε τό κεφάλι πίσω. Κι ἐνῶ οἱ δυὸ σύζυγοι ἄπλωσαν τά χέρια τους ν' ἀγκαλιαστοῦν, ἡ Εὐρυδίκη ἐξαφανίστηκε κι ὁ Ὀρφέας ἔμεινε μέ τά χέρια ἀπλωμένα.

—Ἐχε γειά! τοῦ φώναξε ἐκεῖνη γιὰ στερνή φορά. Καί χάθηκε.

Δοκίμασε ὁ ἄμοιρος Ὀρφέας νά ξαναζητήσῃ τήν Εὐρυδίκη ἀπ' τὸν Πλούτωνα. Ἀλλά τὸν ἔδιωξαν ἀπ' τὸν Ἄδη μέ πολλή σκληρότητα. Καί μόνο πεθαμένος πιά ξανάειδε τή σκιά τῆς Εὐρυδίκης.

Δ. Κοντογιάννης

11. Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δέκα χρόνια πολεμοῦσαν στήν Τροία οἱ Ἕλληνες. Σκοτώθηκε τό πιό ἀντρειωμένο παλικάρι τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἀχιλλέας, καί τῆς Τροίας τό καμάρι, ὁ Ἔκτορας. Ὡστόσο τό κάστρο δέν ἔπεφτε. Οἱ Ἕλληνες ρώτησαν τό μάντη Κάλχα κι αὐτός τοὺς ἀποκρίθηκε:

— Δέ θά πέσει τό κάστρο, ἂν δέ φέρετε τό γιό τοῦ Ἀχιλλέα καί τό Φιλοκτήτη, πού ἔχει τά βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.

Ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεύς κι ὁ Διομήδης πῆγαν κι ἔφεραν τό Νεοπτόλεμο. Μά δύσκολο, πολύ δύσκολο νά φέρουν καί τό Φιλοκτήτη.

Γιατί οἱ Ἕλληνες εἶχαν φερθεῖ πολύ ἄσκημα στόν ἥρωα τόν καιρό πού πήγαιναν στήν Τροία.

Τά ἑλληνικά καράβια, γιά νά πάρουν νερό, ἄραξαν σέ κάποιον νησί κι ὁ Φιλοκτῆτης βγήκε ἔξω νά κυνηγήσει. Ἐκεῖ ἓνα φίδι φαρμακερό τόν δάγκασε στό πόδι.

Τόν πῆραν οἱ σύντροφοί του καί τόν ἔβαλαν στό καράβι. Μά ἡ πληγή τόν πονοῦσε τόσο πολύ, πού δέν ἔπαυε νά βογκᾷ μέρα καί νύχτα. Καί τό χειρότερο, ἡ πληγή του ἔβγαξε τόσο ἄσκημη μυρωδιά, πού κανένας δέν μποροῦσε νά τόν πλησιάσει.

Ἀποφάσισαν τότε νά τόν βγάλουν ἀπό τό καράβι καί νά τόν ἀφήσουν σέ καμιά ἀκρογιαλιά.

Ἄλλά ποιός θά τολμοῦσε νά κάμει τέτοιο πράμα; Ποιός ἄλλος ἀπό τόν τετραπέρατο τόν Ὀδυσσεά;

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης περίμενε τήν ὥρα πού ὁ Φιλοκτῆτης, ἀποκαμωμένος ἀπό τούς πόνους, κοιμόταν βαθιά. Τόν ἔβαλε σιγά σέ μιά βάρκα καί τόν ἔβγαλε στή Λῆμνο. Τοῦ ἄφησαν κάμποσα ροῦχα, ξύλα, γιά ν' ἀνάψει φωτιά, τά ὄπλα του καί λίγες τροφές. Ἐπειτα γύρισαν πάλι στό στόλο.

Ἡ Λῆμνος ἦταν τότε παντέρημη. Ἄνθρωποι δέν τήν κατοικοῦσαν καί στά ξερά βουνά της δέ φύτρωνε παρά λίγο χορτάρι καί κάπου κάπου κανένα χαμόκλαδο.

Ὁ Φιλοκτῆτης, ἄμα ξύπνησε κι εἶδε τή θέση του, πῆγε νά τρελαθεῖ ἀπό τό κακό του. Ἄλλά μέ τόν καιρό συνήθισε· κοιμόταν σέ μιά σπηλιά κι ἔτρωγε ἀγριοπούλια, πού κυνηγοῦσε μέ τά βέλη του.

Μά ἡ πληγή του ἦταν ἀγιάτρευτη καί κανένα βοτάνι δέ βρισκόταν νά τοῦ μαλακώσει τούς πόνους. Μέρα μέ τήν ἡμέρα σάπιζε τό πόδι του κι ὅσο πῆγαινε, πιό δύσκολα περπατοῦσε. Ποιός ἀπό τούς Ἑλληνας θά τολμοῦσε νά βγεῖ τώρα στή Λῆμνο καί νά πεῖ στό Φιλοκτῆτη νά πάει νά πολεμήσει μαζί τους, ἔπειτα ἀπό τήν πρώτη τους ἀδιαντροπιά; Ἀποφάσισαν πάλι νά στείλουν τόν Ὀδυσσεά.

Ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης πρόθυμα δέχτηκε. Πῆρε μαζί του τό

Νεοπτόλεμο, μπῆκε στό καράβι καί δέν ἄργησε ν' ἀράξει στήν ἀκρογιαλιά τῆς Λήμνου.

— Ἐσύ νά τραβήξεις μπροστά, εἶπε στό γιό τοῦ Ἀχιλλέα, κι ἐγώ θά 'ρθω ἀπό πίσω. Νά πᾶς σ' ἐκείνη τή σπηλιά.

Ὁ Νεοπτόλεμος τράβηξε καί μπῆκε στή σπηλιά, μά πάλι ξαναγύρισε.

— Δέν εἶναι μέσα; τόν ρώτησε ὁ Ὀδυσσεάς, κρυμμένος πίσω ἀπό μιὰ πέτρα.

— Δέν εἶναι, ἀπάντησε ὁ Νεοπτόλεμος. Μόνο ἓνα κρεβάτι στρωμένο μέ ξερά φύλλα φανερώνει πῶς κάποιος κοιμήθηκε ἐκεῖ τή νύχτα.

— Δέν ἦταν τίποτ' ἄλλο;

— Ἐνα ξύλινο ποτήρι καί κάμποσα ξερά φύλλα, ἀπό κεῖνα πού βάζουν στίς πληγές.

— Ἐδῶ λοιπόν βρίσκεται! Ἄ! νά τος, ἔρχεται, εἶπε ὁ Ὀδυσσεάς. Πρόσεξε, νά κάμεις ὅπως σοῦ εἶπα· καί στριμώχτηκε πάλι πίσω ἀπό τήν πέτρα.

Γυρίζει τότε ὁ Νεοπτόλεμος νά πάει στή σπηλιά καί βλέπει τόν ἥρωα ντυμένο μέ κουρέλια. Τό πρόσωπό του ἦταν καταζαρωμένο ἀπό τούς δυνατούς πόνους, τά γένια του ἄγρια καί μπερδεμένα καί πιό ἄγρια τά μαλλιά του.

Σάτισε ὁ Φιλοκτήτης, ἅμα εἶδε ἄνθρωπο μέ ρούχα ἑλληνικά.

— Ποιός εἶσαι, καλό μου παλικάρι; ρώτησε μέ καλοσύνη τό Νεοπτόλεμο.

— Ἐλληνας εἶμαι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

— ὦ, τί γλυκιά φωνή! Πόσον καιρό εἶχα νά τήν ἀκούσω! Καί τί νος εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ γιός τοῦ Ἀχιλλέα, ὁ Νεοπτόλεμος.

— Πῶς βρέθηκες ἐδῶ; Μήν τάχα πᾶς νά βοηθήσεις τούς Ἕλληνες νά πάρουν τήν Τροία;

— Ὅχι! Ἐρχομαι ἀπό τήν Τροία καί γυρίζω στήν πατρίδα μου.

— Γιατί; ρώτησε μέ περιέργεια ὁ Φιλοκτήτης. Τήν πῆραν τήν Τροία; Ἐρχονται καί τ' ἄλλα τά καράβια;

— Τίποτα δέν ξέρω. Ἐχω πολύν καιρό πού ἔφυγα. Μάλωσα μέ τούς Ἕλληνες καί πιά πολύ μέ τόν πανοῦργο τόν Ὀδυσσεά. Ἄκους νά μή θέλει νά μου δώσει τά ὄπλα τοῦ πατέρα μου! πρόσθεσε μέ θυμό.

— Τόν ἄθλιο! Φώναξε ὀργισμένος κι ὁ Φιλοκτήτης· πολύ θά σέ παρακαλέσω, καλό μου παλικάρι, νά μέ πάρεις καί μένα στό καράβι καί νά μέ ξαναφέρεις στήν πατρίδα μου.

— Μέ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, εἶπε ὁ Νεοπτόλεμος, ἀλλά ποιός εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ Φιλοκτήτης.

— Ὁ Φιλοκτήτης! κάνει ὁ Νεοπτόλεμος, σάν νά μήν τόν ἤξερε. Μέ πιά μεγάλη μου χαρά τώρα θά σέ πάρω στό καράβι μου, μά θά σοῦ ζητήσω κάποια χάρη.

— Τί θέλεις; ρώτησε ὁ Φιλοκτήτης.

— Ἄκουσα πώς ἔχεις τό τόξο καί τά βέλη τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐχω μεγάλη ἐπιθυμία νά τά δῶ. Δῶσε μου τα καί σύ ἐτοιμάσου νά φύγουμε.

Χωρίς νά βάλει κακό στό νοῦ του ὁ Φιλοκτήτης, ἔδωσε τό τόξο καί τά βέλη στό Νεοπτόλεμο. Ἐπειτα χαρούμενος, πώς θά γυρίσει στήν πατρίδα του, πῆγε νά ἐτοιμαστῆ.

— Ἐμπρός, πᾶμε, παιδί μου, εἶπε βγαίνοντας σέ λίγο ἀπό τή σπηλιά ἐτοιμος γιά τό ταξίδι.

Ὁ Νεοπτόλεμος συγκινήθηκε ἀπό τήν τόση ἐμπιστοσύνη, πού τοῦ ἔδειχνε ὁ Φιλοκτήτης.

— Θά ἤθελες νά πᾶμε μαζί στήν Τροία; τόν ρωτᾶ.

— Ποτέ! φωνάζει ἄγρια κι ἀποφασιστικά ὁ Φιλοκτήτης.

— Μά ξέρεις, πώς μόνο μέ τό τόξο καί τά βέλη σου θά παρθεῖ. Θ' ἀποκτήσεις δόξα ἀθάνατη.

— Δέ θέλω τέτοια δόξα, φώναξε πάλι ὁ Φιλοκτήτης.

— Μά ἐγώ πρέπει νά γυρίσω πάλι ἐκεῖ, λέει ὁ Νεοπτόλεμος.

— Ἐτσι λοιπόν! Μέ γέλασες, γιά νά μου πάρεις τά βέλη; λέει πι-
κραμένος ὁ Φιλοκτήτης. Κρίμα σέ σένα. Ὁ Ἀχιλλέας ποτέ δέ θά
ἔκανε ἔτσι!

Ντραπήκε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅταν ἄκουσε τά λόγια τοῦ Φιλοκτή-
τη, καί τοῦ λέει:

— Νά, πάρε πίσω τά βέλη σου. Δέ θέλω μέ τή βία νά σέ ἀναγκά-
σω νά πᾶμε στήν Τροία. Ψεύτης ἐγώ ποτέ δέ θά γίνω.

— Θά τόν ἀναγκάσω ἐγώ! φωνάζει ὁ Ὀδυσσεάς. Καί πετιέται πί-
σω ἀπό τήν πόρτα.

— Ἄθλιε! βγάζει μιὰ φωνή ὁ Φιλοκτήτης. Κι ἀμέσως βάζει στή
χορδή τοῦ τόξου ἓνα φαρμακωμένο βέλος.

Ἐκείνη τή στιγμή ἓνα σύννεφο ἀστραφερό ἔσκασε ἀνάμεσά
τους καί φανερώνεται ὁ Ἡρακλῆς.

— Μή, φίλοι μου! φωνάζει δυνατά. Πρέπει νά ξέρετε πώς μέ τίς
φιλονικίες σας φέρνετε μεγάλη καταστροφή στήν πατρίδα σας. Εἴ-
ναι θέλημα τῶν θεῶν, Φιλοκτήτη, νά πᾶς στήν Τροία καί πρέπει
νά πᾶς! Συλλογίσου πόσα καί πόσα τράβηξα ἐγώ, γιά ν' ἀποκτή-
σω τήν ἀθανασία. Τά βέλη μου δέν πρέπει νά χύσουν ἀδερφικό αἷ-
μα, μά τό αἷμα ἐκείνου πού ἔδωσε τήν ἀφορμή νά γίνει ὁ τρομερός
αὐτός πόλεμος. Θά σοῦ γιατρέψει τήν πληγή ὁ ξακουσμένος για-
τρός, ὁ Ποδαλείριος· θά νικήσεις τούς Τρωαδίτες καί θά γυρίσεις
στήν πατρίδα δοξασμένος καί φορτωμένος μέ πλοῦσια λάφυρα.

Ὁ Φιλοκτήτης ἄκουσε τό θέλημα τῶν θεῶν. Σήκωσε τά χέρια
του κι ἔκανε τήν προσευχή του. Ὑστερα εἶπε στόν Ὀδυσσεά καί
στό Νεοπτόλεμο.

— Ἐμπρός! Πᾶμε στό καράβι. Καιρός νά πάρουμε τήν Τροία!

Ἀντρέας Καραβίτσας

12. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἀποικία τῶν Μεγαρέων. Οἱ περισσότερες πόλεις ὀφείλουν τήν ἀκμή καί τήν ἰστορία τους στήν κατάλληλη τοποθεσία, ὅπου ἰδρύθηκαν. Τέτοια εἶναι καί τό Βυζάντιο, ἀποικία τῶν Μεγαρέων.

Τά Μέγαρα ἦταν ἀρχαία πόλη κοντά στήν Ἀθήνα μέ ἀρκετή ναυτική δύναμη. Μέ τόν καιρό ὅμως πλήθυναν πολύ οἱ κάτοικοι καί ἡ χώρα, καθώς ἦταν φτωχή, δέν μπορούσε νά θρέφει τόσον πληθυσμό· ἀναγκαζόταν λοιπόν νά στέλνει στά μακρινά τά ξένα ἀποίκους, ὅπως ἔκαναν καί τόσες ἄλλες ἐλληνικές πόλεις.

Ἔτσι, ἔστειλε κι ἐκείνους πού ἴδρυσαν τό Βυζάντιο. Οἱ ἀποικοί, λέει ὁ θρύλος, πρὶν ἀναχωρήσουν, θεώρησαν φρόνιμο νά συμβουλευτοῦν τό Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πόλη νέα θά ἔχτιζαν, κι ὁ θεός, σοφότερος ἀπό τούς ἀνθρώπους, θά ἤξερε καλύτερα πού ἔπρεπε νά τή χτίσουν.

Οἱ ἀπεσταλμένοι δέν ἄργησαν νά φέρουν τήν ἀπάντηση: «Νά χτίσετε τήν ἀποικία σας κοντά στήν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μαντείου ἦταν σκοτεινή καί κανένα δέν ἤξερε

ούτε καί εἶχε ἀκούσει γιά τέτοια πόλη. Πίστευαν ὅλοι ὅτι ὁ χρησμός ἔκρυβε κάποιον μεγάλο καλό κι αὐτό τούς ἔβαλε σέ μεγαλύτερη σκέψη, γιά ν' ἀνακαλύψουν τήν πόλη τῶν τυφλῶν.

Μέ θάρρος λοιπόν οἱ νέοι ξεκίνησαν ἀπό τήν πατρίδα. Ἀρχηγός τους ἦταν ὁ Βύζας, ἕνας ἔξυπνος καί βαθυστόχαστος ἄνθρωπος.

Στήν ἀρχή ἔπιαναν σέ κάθε λιμάνι τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης, γιά νά μάθουν ἀπό τούς ντόπιους γιά τήν περίφημη πόλη τῶν τυφλῶν. Κι ὅταν ἔπαιρναν τή συνηθισμένη ἀρνητική ἀπάντηση, συνέχιζαν ἐπίμονα τό κουραστικό τους ταξίδι.

Πέρασαν ἀπ' ὅλα τά λιμάνια, χωρίς νά μπορέσουν νά φωτιστοῦν, κι ἄρχισαν νά πιάνουν καί στῆς Ἀσίας τά παράλια. Ἔτσι ἔφτασαν στήν Προποντίδα, χωρίς οὔτε τώρα νά γίνουν πίο σοφοί.

Μερικοί ἄρχισαν νά χάνουν τό θάρρος τους, ἀλλά ὁ Βύζας δέν τούς ἄφηνε νά ἀπελπιστοῦν. Ἡ Πυθία, τούς ἔλεγε, ξέρει περισσότερα ἀπό τούς ἀνθρώπους.

Κουρασμένοι ἔφτασαν στή Χαλκηδόνα, στή μικρασιατική παραλία, πού κι αὐτή τήν εἶχαν ἰδρῦσει ἄποικοι ἀπό τά Μέγαρα.

Πολύ εὐχαριστήθηκαν, πού ἀγκυροβόλησαν σέ δική τους πολιτεία. Θά μπορούσαν ἐπιτέλους νά βγοῦν ἀπό τά πλοῖα, νά ξεκουραστοῦν, νά βροῦν τροφίμα καί νά ζητήσουν πληροφορίες ἀπό φίλους τουλάχιστο καί δικούς τους. Οἱ Χαλκηδόνιοι πρόθυμα τούς φιλοξένησαν, ὅπως ὁ ἀδερφός τόν ἀδερφό, ἀλλά γιά πόλη τυφλῶν οὔτε κι αὐτοί εἶχαν ἀκούσει.

Ὁ Βύζας οὔτε τώρα ἔχασε τό θάρρος του· ὅλη τή νύχτα βασάνιζε τό νοῦ του ὁ χρησμός καί πρωί πρωί κατέβηκε στήν παραλία. Κάθισε σέ μιάν ἄκρη καί συλλογιζόταν. Κάποτε σηκώνει τά μάτια του καί βλέπει ἕνα ωραιότατο θέαμα, πού τό ἔκαναν μαγικό οἱ χρυσές τοῦ ἡλίου ἀκτίνες. Μιά θάλασσα στενή κι ὀλογάλανη ἀπλωνόταν μπροστά του, πού πίο κάτω τή στένευαν πίο πολύ τά Δαρδανέλλια· μία θάλασσα στενή πρὸς τά πάνω, ὁ Βόσπορος, πού ἔβγαине στόν Εὐξείνιο, ἀπ' ὅπου τά μύρια ἀγαθὰ τοῦ θεοῦ κατέβαιναν. Ἡ

ἀπέναντι ἀκτῆ, μ' ἓνα μεγάλο κόλπο, ἀληθινός παράδεισος! Πλούσια βλάστηση ἀπό κάθε λογῆς φυτά φανέρωνε τὰ κρυστάλλινα νερά πού τήν πότιζαν. Ἑφτά λόφοι γύρω κύκλωναν τό μέρος, τό προστάτευαν ἀπό τούς ἀγριούς καιρούς κι ἐπιτρέπανε στά κυματάκια τῆς θάλασσας νά γλείφουν ἀπαλά ἀπαλά τὰ πόδια τῆς ξηρᾶς. Σωστό κλειδί τῆς θάλασσας πρὸς τὰ πάνω καί πρὸς τὰ κάτω· ὅτι ἀκριβῶς χρειάζοταν σ' ἓνα θαλασσινό λαό σάν κι αὐτούς.

Τό ἀνοιχτό μάτι τοῦ Βύζαντα τὰ εἶδε ὅλα αὐτά καί δέ χόρταινε κι ὁ βαθυστόχαστος ἀρχηγός θυμήθηκε τότε τό χρησμό καί μέ κρυφή λαχτάρα εἶπε μέσα του:

— Νά ὁ τόπος πού γυρεύουμε. Ἡ πόλη τῶν τυφλῶν εἶναι αὐτή ἐδῶ ἢ Χαλκηδόνα, πού οἱ κάτοικοί της καί συμπατριῶτες μου, λές κι ἦταν τυφλοί, δέν εἶδαν τό ἕξοχο μέρος νά ἰδρύσουν τή δική τους πόλη!...

Κι ἔτρεξε κι ἀνακοίνωσε τή σκέψη του στούς συντρόφους του. Ὅλοι ἔμειναν σύμφωνοι. Πέρασαν λοιπόν ἀπέναντι κι ἔχτισαν γύρω στόν κόλπο τήν ἀποικία τους. Οἱ ἀποικοὶ ἀπό εὐγνωμοσύνη στόν ἄξιο ἀρχηγό τήν ὀνόμασαν ἀπό τό ὄνομά του Βυζάντιο.

Π ρ ω τ ε ὑ ο υ σ α τ ῆ ς Ἀ ν α τ ο λ ῆ ς. Χίλια περίπου χρόνια πέρασαν ἀπό τόν καιρό πού ἦρθαν ἀπό τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ. Τό Βυζάντιο ἔγινε ἰσχυρό καί πλούσιο· εἶδε δόξες, ἀλλά εἶδε καί πολλούς ἐχθρούς, πού ζήτησαν νά τό κατακτήσουν· μ' ὅλες ὁμως τίς καταδρομές, ἔμεινε πάντα πλούσιο, ἀπό τούς φόρους πού εἰσέπραττε ἀπό τὰ πλοῖα, πού ἀνέβαιναν ἢ κατέβαιναν τό Βόσπορο.

Χίλια χρόνια ἀργότερα ἀνακάλυψε γιά δεύτερη φορά τήν ἐπίκαιρη θέση τό μάτι ἑνός νέου βαθυστόχαστου ἀνθρώπου, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, πού ἦταν ἀπελιπσμένος ἀπό τή λιπόφυχη Ρώμη. Δέν ἦταν μόνο προικισμένη μέ πολλά φυσικά χαρίσματα· ἦταν ἀκόμη τό κλειδί, πού ἔνωσε δυό ἡπείρους, Εὐρώπη

καί Ἀσία, δυό κόσμους, Ἀνατολή καί Δύση. Καί τήν ἔκαμε πρωτεύουσά του, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς καί Δύσης.

Τό Βυζάντιο ἔχασε πιά τ' ὄνομά του καί πῆρε νέο ὄνομα ἀπό τόν ἰδρυτή, ὀνομάστηκε «Κωνσταντινούπολη». Ὀλόκληρη ὅμως ἡ αὐτοκρατορία ὀνομάστηκε ἀπ' αὐτό «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία».

Κι ἡ πόλη μέ τό νέο ὄνομα κατόρθωσε νά γίνει ὄχι μονάχα κέντρο αὐτοκρατορίας, ἀλλά κέντρο ὅλου τοῦ κόσμου· κράτησε, σάν ἄξια κόρη εὐγενικῆς μητέρας, ὀλομόναχη στά δυνατά της χέρια ἕνα νέο πολιτισμό, τό βυζαντινό, κι ὕψωσε σέ δεύτερη ἀκμή τήν ἑλληνική δόξα!

13. ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΙΣΑΥΡΩΝ

Ν α υ μ α χ ί α. Οἱ Ἄραβες, προετοιμασμένοι μῆνες καί χρόνια, πολιορκοῦν τό 717 μ.Χ. τήν Κωνσταντινούπολη. Θέλουν νά τήν κυριέψουν, νά λεηλατήσουν, νά σκλαβώσουν, νά σύρουν τόν ἴδιο τόν αὐτοκράτορα τῶν χριστιανῶν ἀλυσόδετο στά πόδια τοῦ σουλτάνου.

Ἄλλά κι ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Γ΄ ὁ Ἰσαυρος δέ μένει ἀργός. Ἐμφυχώνει ὅλους, καλοῦς καί κακοῦς, ὥστε νά μή σκέπτονται τίποτε ἄλλο παρά τήν κοινή σωτηρία. Μέ τήν ἐπίβλεψή του ἡ Πόλη γίνεταί ἕνα ἀπέραντο στρατόπεδο κι ὁ Κεράτιος κόλπος ὁ μεγαλύτερος ναύσταθμος.

Ὁ Λέων εἶχε σκοπό νά καταστρέφει πρῶτα τό στόλο τῶν Σαρακηνῶν· ὁ στρατός τους τότε θά ἔμενε στό ἔλεός του. Ὅταν λοιπόν νόμισε κατάλληλη τή στιγμή γιά τό ὀριστικό χτύπημα, ὕψωσε

στήν ἀκρόπολη, τό σημερινό Σαράι Μπουρνού, τό σῆμα ν' ἀποπλεύσει ὁ στόλος.

Πρῶτοι ἐκπλέουν ἀπό τόν Κεράτιο οἱ δρόμωνες, τά ἀνιχνευτικά, νά ποῦμε, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἔχουν διαταγή νά ἐρευνήσουν τήν Προποντίδα, νά ἐξακριβώσουν τίς θέσεις καί τή δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα θ' ἀκολουθοῦσαν τά βαρύτερα πλοῖα, γιά νά ναυμαχήσουν.

Ἄγρυπνοι οἱ Ἄραβες προβάλλουν ἀμέσως ἀπό τά ὀρμητήριά τους· χίλια ὀχτακόσια πλοῖα εἶναι κρυμμένα στίς δυό παραλίες, τῆς Θράκης καί τῆς Ἀσίας. Προσβάλλουν πρῶτα τούς δρόμωνες*, μέ τήν ἐλπίδα νά τούς διασκορπίσουν καί τέλος νά τούς συντρίψουν.

Οἱ Βυζαντινοί δέχονται τήν ἐχθρική ἐπίθεση φύχραιμα. Ὁ ἀρχηγός τῆς μοίρας Μελιγούας δίνει τό σύνθημα τῆς μάχης. Ὅποιος ἐχθρός πλησιάσει, καίεται μέ τό καταστρεπτικό ρευστό, τό «ὑγρόν πῦρ». Ἀλλά οἱ Μωαμεθανοί εἶναι ἀτέλειωτοι· ἐπιμένουν καί κατορθώνουν ἔπειτα ἀπό πολλές ἀπώλειες νά χωρίσουν τούς δρόμωνες· καί σέ μιά στιγμή κυκλώνουν καί αὐτή τήν ἀρχηγίδα τους.

Ὁ ἀρχηγός της γράφει τότε ἕνα σημείωμα. Καλεῖ τούς ἄντρες τοῦ καραβιοῦ του:

— Παιδιά, τούς λέει, ὁ ἐχθρός μᾶς κύκλωσε· εἶναι ἀνάγκη νά μᾶς βοηθήσουν οἱ δικοί μας. Ποιός ἀπό σᾶς πάει νά δώσει ἕνα σημείωμα μου στόν ἀρχιναύαρχο;

Εἴκοσι παλικάρια βγήκαν ἐμπρός ἕνα βῆμα. Βγήκε καί τό ναυτόπαιδο τοῦ πλοίου, ἕνα παιδί δεκατεσσάρων - δεκαπέντε χρόνων.

— Ἐγώ πηγαίω ἀρχηγέ! εἶπε. Ἐδῶ εἶμαι ἄχρηστος στή μάχη. Ἄφησέ με νά πάω· εἶμαι τόσο μικρός, πού δέ θά μέ δοῦν οἱ ἄπιστοι, καί κολυμπῶ σάν δελφίνι.

Τ' ἀντρίκεια λόγια τοῦ μικροῦ ἔκαμαν ἐντύπωση κι ὁ ἀρχηγός τό ἀποφάσισε, χωρίς νά ρωτήσῃ πιά τούς ἄλλους.

* Δρόμωνας = πολεμικό πλοῖο μέ κουπιά καί πανιά

— Πήγαινε, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Ἐξαρτιέται ἡ-σωτηρία τῆς πατρίδας!

Τό ναυτόπουλο πέταξε τά ροῦχα του, δάγκασε στό στόμα τό χαρτί σάν σκύλος καί πήδησε στά κύματα.

Ὁ στόλαρχος, μόλις ἔλαβε τό σημεῖωμα, εἰδοποίησε τόν αὐτοκράτορα. Ὁ Λέων διάταξε ἀμέσως νά ἐκπλεύσει ὄλος ὁ στόλος. Ἐπικεφαλῆς εἶναι ἡ ναυαρχίδα «Ἅγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης» καί μέσα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας.

Ὁ βυζαντινός στόλος χτυπᾷ τώρα ἀπό τά πλάγια τόν ἐχθρικό. Οἱ Ἄραβες, πού δέν περίμεναν ἀπό κεῖ τήν προσβολή, στρέφουν ν' ἀμυνθοῦν· ἀλλά τότε θέλοντας καί μὴ ἔπεσαν σέ σύγχυση. Ἡ ἴδια ἡ ἀραβική ναυαρχίδα καίεται κι ὁ μωαμεθανός ἀρχιναύαρχος φονεύεται.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι μεγάλη· ὁ ἀραβικός στόλος ἐξολοθρεύεται. Ὅσος ἔμεινε ζήτησε νά σωθεῖ φεύγοντας, μά ἡ τρικυμία συμπλήρωσε τήν καταστροφή. Πέντε πλοῖα μόνο ἔφτασαν στή Συρία, θλιβεροί ἄγγελιοι τοῦ ὀλέθρου. Ὁ νέος Πέρσης βρῆκε τήν τύχη τοῦ παλαιοῦ στή Σαλαμίνα.

Ἡ Κωνσταντινούπολη πανηγυρίζει τό βράδυ τό θρίαμβό της φωταγωγημένη. Χιλιάδες στόματα φέλνουν:

«Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια...».

Μ π ρ ο σ τ ᾶ σ τ ὄ ν α ὐ τ ο κ ρ ᾶ τ ο ρ α. Τήν ἄλλη μέρα ὁ Μελιγούας παρουσίασε τό μικρό στόν αὐτοκράτορα· τέτοια διαταγή εἶχε πάρει. Ὁ Λέων ἔριξε προσεκτικά τό βλέμμα του στό ναυτόπαιδο· ἔμεινε πολύ εὐχαριστημένος. Τί ζωηρά κι ἔξυπνα μάτια! Τί κορμοστασιά λαμπαδατή, παρά τή μικρή του ἡλικία!

— Πῶς λέγεσαι; ρώτησε.

— Ἰωάννης Θρακιώτης, ἀπάντησε ἐκεῖνο, λέγοντας τό ὄνομα τοῦ τόπου του κατά τή συνήθεια τοῦ καιροῦ του.

— Ἀπό ποῦ μέρος τῆς Θράκης εἶσαι;

—'Από τή Σηλυβρία.

— Τί δουλειά κάνει ὁ πατέρας σου;

— Ψαράς· ἔχει δική του βάρκα.

—'Ωραϊά! ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας κρύβοντας κάποια σκέψη του.

Ἐπειτα πρόσθεσε:

—'Εσωσες, παιδί μου, τήν πατρίδα· πάρε λοιπόν αὐτά τά εἴκοσι χρυσά νομίσματα.

Δέν πρόφτασε ὅμως νά τελειώσει τή φράση του ὁ γενναῖος Ἰσαυρος καί τόν διέκοψε συγκινημένο τό ναυτόπουλο.

— Βασιλιά! εἶπε· ὅ,τι ἔκαμα τό ἔκαμα, γιά νά σώσω τήν πίστη μου καί τήν πατρίδα ἀπό τούς ἄπιστους. Δέν εἶμαι ἄξιος νά πάρω ἄλλη ἀμοιβή. Μοῦ φτάνει ὅτι πέτυχα τό σκοπό μου. Καί τά μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα...

Ὁ Λέων θαύμασε τώρα τό θάρρος, τή φιλοτιμία καί τήν ἀφοσίωση καί ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ γιά τή θρησκεία του καί τήν πατρίδα· καί συμπληρώνοντας τήν πρώτη σκέψη τοῦ εἶπε:

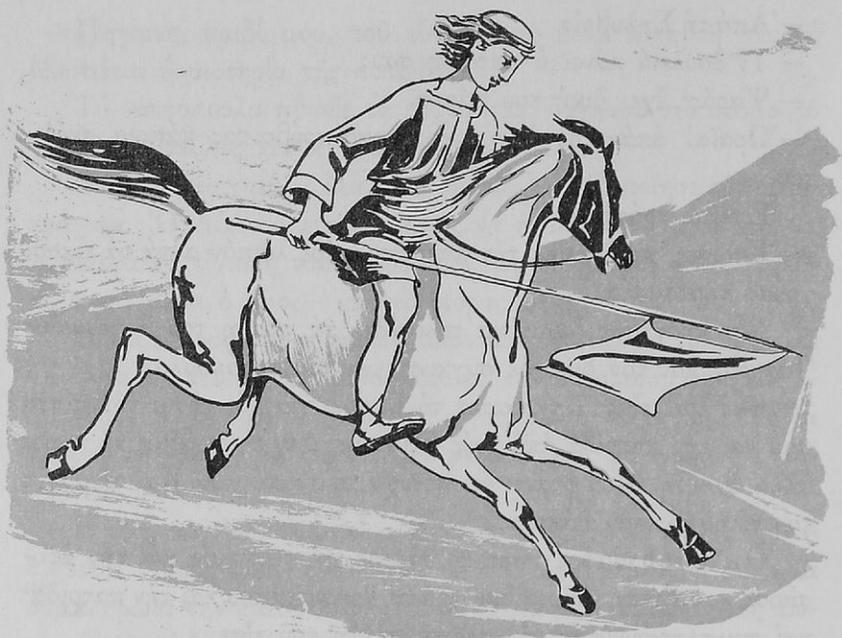
— Εἶμαι περήφανος, ναυτόπουλό μου, γιατί τό Βυζάντιο γεννᾶ τέτοια Ἑλληνόπουλα. Ἀπό αὔριο θά εἶσαι μαθητής στή ναυτική σχολή μου, γιά νά γίνεις ἕνας λαμπρός ἀξιωματικός. Οἱ γονεῖς σου θά ἔχουν τήν προστασία μου κι ἐσύ τήν ἀγάπη τοῦ βασιλιᾶ!

Ὁ Μελιγούας καί τό ναυτόπαιδο χαιρέτισαν κι ἔφυγαν.

Ἐτσι διάλεξαν οἱ βυζαντινοί στή μάχη καί στή δοκιμασία τούς γενναίους, ἄντρες καί παιδιά, γιά νά τούς κάνουν ἀρχηγούς τοῦ ἔθνους. Ἐτσι ἀνανέωσαν μέ καινούριες ρίζες τό φυτώριο τῶν ὑπεραπισπιστῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πρόβλεψη τοῦ Λέοντος ἀλήθευε· ὁ μικρός Ἰωάννης Θρακιώτης μέ τόν καιρό ἔγινε ἰδρυτής μιᾶς νέας φημισμένης ναυτικῆς οἰκογένειας.

N. A. Κοντόπουλος

14. ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ ΣΩΖΕΙ

Στά 807 μ.Χ. οί Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου ἐπαναστάτησαν κατά τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καί πολιόρκησαν τήν Πάτρα. Τήν πολιόρκησαν καί ἀπό τήν ξηρά καί ἀπό τή θάλασσα.

Ἄπό τή θάλασσα εἶχαν βοηθοῦς καί μωαμεθανούς ἀπό τήν Ἀφρική καί τή Συρία.

Ἡ Πάτρα ἦταν καλά ὀχυρωμένη. Ἐνα γερό φρούριο τήν τριγύριζε κι οἱ Πατρινοί ἀντιστέκονταν μέ μεγάλη γενναϊότητα.

Ἡ πολιορκία ὅμως κρατοῦσε πολύ καί στήν πόλη παρουσιάστηκε ἔλλειψη ἀπό τροφές καί νερό. Ποιός θά μπορούσε τώρα ν' ἀντισταθεῖ στή δύναμη τοῦ νέου αὐτοῦ ἐχθροῦ;

Τοῦ κάκου περίμεναν βοήθεια ἀπό τήν Κόρινθο, ὅπου μέ σπουδή εἶχαν εἰδοποιήσει τό στρατηγό τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου. Ἡ βοήθεια δέ φαινόταν πουθενά! Τά παλικάρια εἶχαν ἀρχίσει νά ἐξαντλοῦνται ἀπό τήν πείνα. Δέν ἔμενε παρά νά παραδοθοῦν, ἀφοῦ πάρουν τήν ὑπόσχεση, πώς κανένας τους δέ θά πάθει τίποτε.

Προτοῦ ὅμως ὑποκύψουν ὀριστικά στή θλιβερή αὐτή ἀνάγκη, ἔστειλαν ἕνα σκοπό στ' ἀνατολικά βουνά νά παρατηρήσει μήπως ἐρχόταν ἡ βοήθεια, πού περίμεναν ἀπό τήν Κόρινθο. Εἶχαν συνεννοηθεῖ μαζί του πώς, ἂν διακρίνει τή βοήθεια νά ἔρχεται, νά γυρίσει ἀμέσως κρατώντας γερμένη τή σημαία του. Ἄν δέ διακρίνει τίποτε, τότε νά γυρίσει κρατώντας τήν ὀρθή.

Εἶναι δύσκολο νά περιγραφεῖ ἡ ἀγωνία τῶν πολιορκημένων, τίς ὥρες πού περίμεναν τήν ἐπιστροφή τοῦ σκοποῦ. Ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά εἶχαν μαζευτεῖ στό νάο τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα καί γονατισμένοι μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ πολιούχου παρακαλοῦσαν θερμά νά τούς συντρέξει στή δύσκολη αὐτή στιγμή.

Οἱ ἀρχηγοί εἶχαν ἀνεβεῖ στους ψηλότερους πύργους τοῦ φρουρίου κι ἀπό κεῖ, ἔχοντας καρφωμένα τά μάτια τους στ' ἀνατολικά βουνά, περίμεναν μέ ἀφάνταστη ἀγωνία νά διακρίνουν τό σκοπό. Θά εἶχε γερμένη τή σημαία του; ἢ θά ἦταν ἀναγκασμένοι νά παραδώσουν τήν ὁμορφη πατρίδα τους στους Σλάβους;

Ὡστόσο ἔγινε τό θαῦμα. Ἐνῶ ὁ σκοπός γύριζε πίσω καβάλα στ' ἄλλογό του, κρατώντας τή σημαία ὀρθή, ξάφνου γλιστρᾷ τό ἄλλογο, κι ὁ ἀναβάτης, γιά νά κρατηθεῖ, ἔγειρε πρὸς τά μπρός. Μαζί του ἔγειρε καί ἡ σημαία.

Χωρίς ἄλλο ἦταν θέλημα Θεοῦ! Γιατί τήν ἴδια στιγμή τά μάτια τῶν ἀρχόντων ἔπεσαν στό σκοπό καί ξεχώρισαν τή γερμένη σημαία του!

Τρελοί από χαρά ἔτρεξαν τότε στήν πόλη καί πρόσταξαν γενική ἔξοδο τοῦ στρατοῦ. Οἱ στρατιῶτες, μέ τό θάρρος πῶς ἔρχεται βοήθεια, σάν λιοντάρια ὄρμησαν καί σκόρπισαν τούς ἐχθρούς. Ἡ Πάτρα εἶχε σωθεῖ ἀπό μιά παρεξήγηση.

Ἐπειτα ἀπό τρεῖς μέρες ἔφτασε κι ἡ βοήθεια. Ὁ στρατηγός τοῦ Νικηφόρου, προσπαθώντας νά συνάξει περισσότερο στρατό, εἶχε ἀργήσει. Κατάπληκτος ἔμαθε τώρα πῶς σώθηκε ἡ Πάτρα κι ἔγραψε τά καθέκαστα στόν αὐτοκράτορα. Κι ὁ Νικηφόρος μαθαίνοντας αὐτά, ἔδωσε διαταγή ν' ἀφιερωθοῦν τά λάφυρα τῆς νίκης στό νόο τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, ἡ ἐπισκοπή τῶν Πατρῶν νά προβιβαστεῖ σέ μητρόπολη καί νά προστεθοῦν σ' αὐτήν οἱ ἐπισκοπές Μεθώνης, Κορώνης καί Λακεδαίμονος.

15. ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΕΔΕΣΣΑΣ

Κουβαλητό και μέ δεμένα μάτια ανέβασαν οι Βούλγαροι τόν Κωνσταντίνο στό φρούριο και τόν έβαλαν σέ χωριστό κελί. Τόν ακούμπησαν σ' ένα στρώμα, έλυσαν τά μάτια του και, χωρίς νά του ποῦν λέξη, βγήκαν έξω κι άμπάρωσαν τήν πόρτα.

Ήταν ό Κωνσταντίνος ό Κρηνίτης, πού μαζί μέ τό Νικήτα και τό Μιχαήλ προσποιούνταν τό Βούλγαρο και παρακολουθοῦσαν τό βουλγαρικό στρατό. Τούς είχε στείλει εκεί κατασκόπους ό στρατηγός Δαφνομήλης. Και τώρα ό Κωνσταντίνος είχε προδοθεῖ...

Τό καμαράκι ὅπου τόν ἔκλεισαν, ἦταν μικρό καί γυμνό· ἐπιπλο ἄλλο δέν εἶχε παρά ἓνα σεντούκι ξύλινο, πού μπροῦσε νά γίνεи καί κάθισμα καί τραπέξι. Τό παράθυρο, μικρό καί καγκελωμένο, ἦταν τόσο ψηλά, πού ἄνθρωπος δέν ἔφτανε νά δεῖ ἔξω, ὅσο ψηλός κι ἄν ἦταν.

Μέ τήν πρώτη ματιά ὁ Κωνσταντῖνος εἶδε πώς εὐκολο δέν ἦταν νά βγεῖ ἀπ' τή φυλακή του· μά αὐτό δέν τόν ἀπέλπισε· ἀποφάσισε νά φύγει. Πῶς; Δέν τό ἤξερε ἀκόμα, μά θά ἔβρισκε τρόπο. Μέτρησε μέ τό μάτι τό ὕψος τοῦ παραθυριοῦ· ἄν ἔσερνε τό σεντούκι ὡς ἐκεῖ, θά ἔφτανε νά δεῖ· κι ἀφοῦ ἤξερε τί ἦταν ἔξω, δική του δουλειά νά φύγει.

Ποῦ βρισκόταν, δέν εἶχε ἰδέα. Σ' ὄλο τό ταξίδι οἱ στρατιῶτες τοῦ Δραξάν δέν τόν ἄφησαν στιγμή νά δεῖ τά μέρη πού περνοῦσαν καί κανένas δέν τοῦ μιλοῦσε.

Ποιό τάχα νά ἦταν τό φρούριο αὐτό;

Ἐκλείσε τά μάτια του. Πρῶτα πρῶτα ἔπρεπε νά γιάνουν οἱ πληγές του· ὕστερα θά φρόντιζε νά βρεῖ τρόπο νά φύγει· καί σέ λίγο ἀποκοιμήθηκε...

Ἀπό τό τρίξιμο τῆς κλειδαριᾶς ξύπνησε· ἦταν μέρα. Ἀπό ψηλά ὁ ἥλιος φώτιζε τό καμαράκι του· ἄρα εἶχε κοιμηθεῖ πολλές ὥρες.

Σέ λίγο ἓνας δούλος τοῦ ἔφερε φαγητό· ὁ Κωνσταντῖνος τόν βάσταξε ἀπό τό ροῦχο του καί τοῦ εἶπε:

— Σέ ὅ,τι ἀγαπᾶς, πές μου ποῦ βρίσκομαι;

Μά ὁ δούλος τοῦ χαμογέλασε μελαγχολικά καί μέ τό χέρι τοῦ ἔδειξε τ' αὐτιά του καί τοῦ ἔκαμε νόημα, πώς δέν ἀκούει.

Πέρασε ἡ μέρα ὅλη, χωρίς νά πατήσῃ πιά κανένas στό κελί του. Ὅσο βράδιαζε καί νύχτωνε κι ἀπλωνόταν ἔξω ἡ σιωπή, τόσο ἄκουε ὁ Κωνσταντῖνος καθαρότερα ἓνα ἀδιάκοπο βουητό νεροῦ, πού ἔτρεχε κι ἔπεφτε ἀπό ψηλά σέ βράχους.

Μά τίποτε άλλο δέν ἄκουσε.

Τό ἄλλο πρωί ὁ Κωνσταντίνος αἰσθανόταν πιά τόν ἑαυτό του καλά. Σηκώθηκε, τράβηξε τό ἄδειο σεντούκι στό παράθυρο κι ἀνέβηκε ἐπάνω. Μόλις ἔφτασαν τά μάτια του στό παράθυρο, εἶδε οὐρανό καί μόνον οὐρανό. Ἐπιασε τά σίδερα καί θέλησε ν' ἀνεβεῖ στό παράθυρο, γιά νά δεῖ καί κάτω· μά δέν μπόρεσε· πόνος σουβλερός ἀπό τήν πληγή του τόν διαπέρασε, τά χέρια του ἀνοιξαν· ἔπεσε ἀναίσθητος στό πάτωμα.

Ἐκεῖ τόν βρῆκε ὁ δούλος, σάν ἔφερε τό φαγητό του. Τόν σήκωσε, τόν ἔβαλε στό στρῶμα κι ἔσυρε τό σεντούκι στή θέση του.

Ὅταν συνῆρθε ὁ Κωνσταντίνος, εἶδε τοῦ δούλου τό μελαγχολικό πρόσωπο σκυμμένο ἐπάνω του. Τήν ἴδια ὥρα αἰσθάνθηκε πῶς τοῦ ἔβριζε κάτι στό χέρι· ἦταν ἕνα φωμί. Ἐκλείσε πάλι τά μάτια, μισοζαλισμένος ἀκόμα, κι ὅταν τά ξανάνοιξε, ὁ δούλος εἶχε φύγει.

Τότε θυμήθηκε πῶς εἶχε σύρει τό σεντούκι στό παράθυρο.

Τό εἶδε ἄραγε ὁ δούλος;

Μά τό σεντούκι ἦταν στή θέση του.

Αὐτή ἡ στοργική φροντίδα τοῦ δούλου τόν ἀνακούφισε· πρώτη φορά τότε μιά ἐλπίδα ἔλαμψε στό μυαλό του.

Ἐξέτασε τό φωμί, πού βαστοῦσε ἀκόμα στό χέρι, καί παρατήρησε μιά τρυπίτσα ἀπό κάτω. Τό ἔκοψε σέ δυό καί μέσα βρῆκε ἕνα μικρό χαρτάκι τυλιγμένο σφιχτά. Τό ξεδίπλωσε καί διάβασε:

«Ὁ αὐτοκράτορας πέρασε τόν πλημμυρισμένο Ἐριγώνα, ἔφτασε προχτές στό φρούριο κι ἔφυγε χτές βράδυ. Ἐχε ὅμως θάρρος· ὁ Κύριος σέ φυλάει».

Τό γράψιμο ἦταν τοῦ Γρηγόρη.

Ὁ Γρηγόρης ἦταν ἕνας ἅγιος καλόγερος, πού μέ λαχτάρα παρακολουθοῦσε τήν τύχη τῶν τριῶν παιδιῶν, πού γιά τήν πατρίδα

τους δέχτηκαν νά γίνουν κατάσκοποι καί νά ζοῦνε κοντά στούς Βουλγάρους. Καί τώρα πάλι ὁ Θεός τόν ἔστειλε ἐδῶ.

Ἀπό τό γράμμα αὐτό καί μερικές ὀμιλίες, πού ἄκουσε μιά μέρα στό διάδρομο τῆς φυλακῆς του, κατάλαβε ὁ Κωνσταντῖνος πώς βρισκόταν στό φρούριο τῆς Ἐδεσσας. Τώρα κατάλαβε πώς ὁ αὐτοκράτορας θεωροῦσε φιλικό τό φρούριο αὐτό κι ἔφυγε ἡσυχος γιά τή Θεσσαλονίκη, ἐνῶ ἐκεῖ μέσα ἦταν τόσοι Βούλγαροι φωλιασμένοι καί ὦρα τήν ὦρα θά ἴκαναν ἐπανάσταση.

— Τί κατάρη!.. μούγκρισε ὁ Κωνσταντῖνος μέ φρίκη, σφίγγοντας τό γράμμα στά χέρια του· νά ξέρω τό τρομερό αὐτό μυστικό καί νά μήν μπορῶ νά βγῶ, νά τρέξω, νά σταματήσω τό βασιλέα μου καί νά τόν γυρίσω πίσω νά πνίξει τήν ἐπανάσταση, πρὶν ξεσπάσει.

Σηκώθηκε πάλι κι ἔκανε μερικά βήματα νευρικά πάνω κάτω.

Νά φύγει! νά φύγει! νά φύγει!

Μά μέ τί τρόπο;

Γύρισε στό κρεβάτι κι ἀπογοητευμένος ἔπεσε στό στῶμα. Ἀδύνατο! Γιά νά κατορθώσει νά φύγει, ἔπρεπε πρῶτα νά γίνεῖ καλά, νά σπάσει τά σίδερα, νά βγεῖ ἀπό τό παράθυρο· ἄλλο δρόμο δέν εἶχε. Ἐκτός... ἐκτός ἂν ὁ δοῦλος τόν βοηθοῦσε.

Καί γιατί ὄχι; Ὁ δοῦλος εἶχε δάκρυα στά μάτια σάν τόν κοίταζε... Ὁ δοῦλος εἶχε φέρεῖ τό γράμμα τοῦ Γρηγόρη, εἶχε σύρει τό σεντούκι στή θέση του.

Κι ἡ καρδιά τοῦ Κωνσταντῖνου γέμισε πάλι ἐλπίδες.

Ἐξαφνα ἀνατρίχιασε· τί ἦταν πάλι αὐτό;

Εἶχε ἀκούσει κάτι, ἓνα ἐλαφρό χτύπημα σάν πετραδάκι στόν τοῖχο ἀπέξω.

Κοίταξε τό παράθυρο, μά δέν εἶδε τίποτε. Βάσταξε τήν ἀναπνοή του κι ἀφουγκράστηκε.

Δεύτερος χτύπος ἀκούστηκε καί μιά πέτρα πέρασε τά κάγκελα κι ἔπεσε στό πάτωμα.

Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἄρπαξε· ἦταν ἓνα στρογγυλό χαλίκι καὶ γύρω εἶδε χαραγμένες ἑλληνικά πέντε λέξεις:

«Σά νυχτώσει, ρίξε τὸ σκοινί».

Σαστισμένοις κοίταξε τὸ παράθυρο, ὕστερα τὴν πέτρα καὶ πάλι τὸ παράθυρο.

Ποιό σκοινί νά ρίξει κι ἀπό ποῦ;

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατά. Σκοινί δέν εἶχε, μὰ εἶχε πά-
πλωμα: σκέφτηκε νά τὸ σκίσει λουρίδες λουρίδες, νά τίς δέσει τὴ
μιά μέ τὴν ἄλλη καὶ νά κατέβει ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μά πρῶτα ἔπρε-
πε ν' ἀνοίξει δρόμο· καὶ μαχαίρι δέν εἶχε νά χαλάσει λίγο τὸν τοῖ-
χο καὶ νά βγάλει τὰ κάγκελα.

Εἶχε βραδιάσει πιά, ὅταν ἔξαφνα ἔτριξε ἡ κλειδαριά τῆς πόρτας.
Ἐνα χέρι πέρασε μέσα, ἔριξε χάμω ἓνα κουλουριασμένο σκοινί κι
ἔκλεισε πάλι βιαστικά.

Σάν νύχτωσε καλά, ἓνα σιγανό σφύριγμα ἀκούστηκε. Ὁ Κων-
σταντῖνος κατάλαβε πῶς ἦταν σημεῖο γι' αὐτόν· ἔριξε τὸ σκοινί καὶ
περίμενε. Σέ λίγο δεύτερο σφύριγμα ἀκούστηκε καὶ κάποιος ἀπὸ
κάτω κούνησε τὸ σκοινί.

Μέ βία τὸ τράβηξε ὁ Κωνσταντῖνος· στήν ἄκρη ἦταν δεμένο
ἓνα μαχαίρι κι ἓνα πανάκι, ὅπου κάποιος ἄγνωστο χέρι εἶχε γράψει
μέ κάρβουνο:

«Σπάσε τὰ κάγκελα καὶ κατέβα».

Μέ καινούριο θάρρος ἄρχισε ὁ Κωνσταντῖνος νά πελεκᾷ καὶ νά
ξεκολλᾷ τὴν πέτρα.

Μά ἓνα βουητό ἀκουόταν ἀπὸ μακριά πού πλησίαζε· σά φωνές
πολλές καὶ σίδερα, πού χτυπούσανε τὸ ἓνα μέ τ' ἄλλο.

Ἐνα κύμα ἀνθρώπινο πέρασε μπρὸς στήν πόρτα του καὶ μιά δυ-
νατὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Στά ὄπλα!... Προδοσία!...

Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· ἐξακολούθησε τὸ χάλασμα τοῦ τοίχου, πέταξε τρία κάγκελα καὶ στὸ τελευταῖο ἔδωσε τὸ σκοινί.

Ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα του φωνές βουλγάρικες ἀκούστηκαν:
— Σφάζετε τους ὅλους!... Κλείστε τίς πόρτες!...

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀτάραχος σκάλωσε στὸ παράθυρο, ἔπιασε τὸ σκοινί, κρεμάστηκε ἔξω στὸν γκρεμὸ καὶ σὲ λίγο γερός βρέθηκε στὰ πόδια τοῦ κάστρου. Καὶ σὰν αἰτὸς πετώντας ὄλονυχτὶς πῆγε στὸ βασιλιά του τὸ μήνυμα τῆς βουλγαρικῆς προδοσίας, πού πληρώθηκε πολὺ ἀκριβὰ στὸ γύρισμα τοῦ αὐτοκράτορα.

16. ΟΙ ΑΚΡΙΤΕΣ

Ὁ Κωνσταντίνος ὁ μικρός κι ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος
καί τό μικρό Βλαχόπουλο, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τῶν καί πίνουνε καί γλυκοκουβεντιάζουν
κι ἀντάμα ἔχουν τούς μαύρους¹ τους στόν πλάτανο δεμένους.
Τοῦ Κώστα τῶν τά σίδερα, τ' Ἀλέξη τά λιθάρια,
καί τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τά δέντρα ξεριζώνει.
Κι ἐκεῖ πού τῶν γαν κι ἔπιναν καί πού χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιά μεριά στήν τάβλα².
Δέν κεληθοῦσε σάν πουλί μήτε καί σάν χελιδόνι,
μόνο λαλοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρώπινη κουβέντα:

— Ἔσεῖς τῶντε καί πίνετε καί λιανοτραγουδοῦτε
καί πίσω σας κουρσεύουνε Σαρακηνοί κουρσάροι.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τά παιδιά, τοῦ Κώστα τή γυναίκα,
καί τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τήν ἀρρεβωνιασμένη!
Ὡσπου νά στῶσει ὁ Κωνσταντῆς καί νά σελώσει ὁ Ἀλέξης,
βρέθηκε τό Βλαχόπουλο στό μαῦρο καβαλάρης.

— «Γιά σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στή βίγλα³ νά βιγλίσεις⁴.

1. Μαῦρος = μαῦρο πολεμικό ἄλογο

2. Τάβλα = τραπέζι

3. Βίγλα = παρατηρητήριο

4. Βιγλίζω = παρατηρῶ, ἐπισκοπῶ

Κι ἂν εἶν' πενήντα κι ἑκατό, χύσου μακέλεφέ τους,
 κι ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας».
 Ἐπῆγε τό Βλαχόπουλο στή βίγλα νά βιγλίσει.
 Βλέπει Τουρκιά, Σαρακηνοὺς κι Ἀράπηδες κουρσάρους·
 οἱ κάμποι πρασινίζανε, τά πλάγια κοκκινίζαν.
 Ἄρχισε νά τούς διαμετρᾶ, διαμετρημούς δέν ἔχουν.
 Νά πάει πίσω, ντρέπεται, νά πάει ἔμπρός, φοβᾶται.
 Σκύβει, φιλεῖ τό μαῦρο του, στέχει καί τόν ρωτᾶει:
 — Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στό γαῖμα γιά νά πλέξεις;
 — Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι στό γαῖμα γιά νά πλέξω
 κι ὅσους θά κόφει τό σπαθί, τόσους θενά πατήσω.
 Μόν' δέσε τό κεφάλι σου μ' ἕνα χρυσό μαντίλι,
 μὴν τύχη λάκκος καί ριχτῶ καί πέσεις ἀπ' τή ζάλη.
 — Σαῖτες μου ἀλεξαντρινές, καμιά νά μή λυγίσει
 καί σύ, σπαθί μου δαμασκή, νά μὴν ἀποστομώσεις!
 Βόηθα μ', εὐχή τῆς μάνας μου καί τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
 εὐχή τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχή καί τοῦ στερνοῦ μου.
 Μαῦρε μου, ἄντε νά ἴμουμε, κι ὅπου ὁ Θεός τό βγάλει!
 Στά ἔμπα του μπῆκε σάν αἰτός, στά ξέβγα σάν πετρίτης·
 στά ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στά ξέβγα δυό χιλιάδες,
 καί στόν καλό τό γυρισμό κανένα δέν ἀφήνει.
 Πῆρε τ' Ἀλέξη τά παιδιά, τοῦ Κώστα τή γυναίκα
 καί τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τήν ἀρρεβωνιασμένη.
 Προσγوناτίζει ὁ μαῦρος του καί πίσω του τούς παίρνει.

Δημοτικό

17. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ποιός ἦταν. — Ἐχετε ἀκούσει, παιδιά, γιά τόν Διγενή; ρώτησε ἡ κ. Θάλεια τά παιδιά της, τόν Τάκη καί τήν Ἀγγελική.

— Ὅχι, μητέρα, ἀπάντησαν ἐκεῖνα.

— Τότε θά σᾶς πῶ ἐγώ τήν ἱστορία του· μου τήν εἶπε ἡ μητέρα μου κι ἐκείνης ἡ δική της κι ἐκείνης πάλι ἡ δική της, κι ἔτσι ἀπό μητέρα σέ μητέρα φτάνουμε στήν ἴδια τήν ἐποχή τοῦ Διγενῆ, πού τήν ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Διγενής εἶναι ξακουστός βυζαντινός ἥρωας, πού ἔζησε, ὅταν στό Βυζάντιο ἦταν αὐτοκράτορες ὁ Ρωμανός Β΄ κι ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς.

Ὅλη του τή ζωή τήν πέρασε στά βάρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου φύλαγε τίς ἄκρες, τά σύνορα δηλαδή τῆς αὐτοκρατορίας· γι' αὐτό λεγόταν καί Ἀκρίτας. Τόν ἔλεγαν Διγενή, γιατί ἡ καταγωγή

του ἦταν ἀπό δύο γένη, ἀπό ἑλληνικό καί ἀραβικό. Ἡ μητέρα του ἦταν ἑλληνίδα χριστιανή ἀπό μεγάλη ἀρχοντική οἰκογένεια· ὁ πατέρας του ἦταν Σαρακηνός, δηλαδή μωαμεθανός ἀπό τήν Ἀραβία, κι ἐμίρης (ἡγεμόνας)· ἔγινε ὅμως χριστιανός καί λαμπρός βυζαντινός πολίτης.

Ὁ Διγενής ἀπό μικρός ἔδειξε μεγάλη τόλμη καί δύναμη καί γι' αὐτό τόν θαύμαζαν ὅλοι. Ἀλλά ὅταν μεγάλωσε, τότε πιά δέ λέγονται τ' ἀνδραγαθήματά του. Ἄλλοτε, ἄν μοῦ δοθεῖ καιρός, θά σᾶς πῶ πῶς δράκοντες μέ πολλά κεφάλια καί πύρινες γλῶσσες, ἄγρια λιοντάρια κι ἄλλα θηρία ἔπεσαν κάτω ἀπό τό σπαθί του, ὅπως ἔπεσαν στ' ἀρχαῖα χρόνια ἀπό τό ρόπαλο τοῦ Ἡρακλῆ ὅμοια θηρία. Σήμερα θά σᾶς πῶ μιὰ μόνο μικρούλα ἱστορία του.

Διγενής καί Μαξιμώ. Ὁ γενναῖος Διγενής, εἶπαμε, φύλαγε τά σύνορα· γιά νά τά ὑπερασπίσει ἔστησε καθημερινό πόλεμο μέ φοβερούς ἐχθρούς. Φοβερότεροι ἀπ' ὅλους ἦταν οἱ ἀπελάτες, δηλαδή οἱ ληστές τῶν βουνῶν κι οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπό τίς ξένες γειτονικές ἐπαρχίες. Γρήγορα ὅμως αὐτοί κατάλαβαν ὅτι δέν ἦταν ἱκανοί νά τά βάλουν μέ τόν Ἀκρίτα· πάντοτε ἔφευγαν λιγότεροι καί νικημένοι.

Ἀλλά τέτοιοι ληστές πῶς νά ἡσυχάσουν, πού μόνος σκοπός τῆς ζωῆς τους ἦταν νά ληστεύουν τούς Βυζαντινούς; Ἀνέβηκε λοιπόν στ' ἄλλο γό του ὁ ἀρχηγός τους, ὁ Φιλόπαππος, κι ἔτρεξε στά βουνά νά βρεῖ τή βασίλισσα Μαξιμώ καί νά ζητήσῃ τή βοήθειά της.

— Καί ποιά εἶναι αὐτή ἡ Μαξιμώ; ρώτησε ἡ Ἀγγελική.

— Μιά φοβερή βασίλισσα, παιδί μου, στό γυναικεῖο βασιλεῖο τῶν Ἀμαζόνων, πού εἶχε τόν πόλεμο γιά διασκέδαση. Εἶχε νικήσει ὅλους τούς γύρω πολεμιστές καί τούς εἶχε τρομάξει τόσο, πού τήν ἀναγνώριζαν ὅλοι γιά ἀρχηγό καί βασίλισσα. Ὅ,τι ἦταν γιά τούς Βυζαντινούς ὁ Διγενής, ἦταν γιά τούς ἀπελάτες καί τούς Σαρακηνούς ἡ Μαξιμώ.

Ἡ Μαξιμῶ, λοιπόν, γιά νά τούς εὐχαριστήσει, ἔσπευσε νά τούς βοηθήσει. Πόλεμο γύρευαν οἱ ἀπελάτες, πόλεμο ἤθελε κι αὐτή. Συγκέντρωσε τίς ἀμαζόνες της, διάλεξε ἑκάτο, τίς πιό γενναῖες καί ρωμαλέες, καί καλά ὀπλισμένες ὅλες ξεκίνησαν νά συναντήσουν τό Διγενή. Στό δρόμο ἐνώθηκαν μαζί της κι οἱ ἀπελάτες μέ τό Φιλόπαππο. Ἐτσι, χιλιάδες στρατός ἔφτασε στόν Εὐφράτη, πού χώριζε τά σύνορα.

Ἐκείνη τήν ἡμέρα ἔτυχε νά 'ναι ὁ Διγενής στό παρατηρητήριό του. Ἐρενουῖσε τά γύρω, λέτε καί τοῦ ἔλεγε κρυφά κάποιος:

— Φυλάξου, Διγενή, ἔρχονται ἀπελάτες.

Μόλις τούς εἶδε νά κατεβαίνουν ἀπό τίς βουνοπλαγιές στόν ποταμό, τόσο ἀμέτρητο πλῆθος, ἕνας αὐτός, δέν ἔχασε τό θάρρος του· πήδησε στ' ἄλλο γό του κι ἔτρεξε νά τούς συναντήσει.

Φτάνοντας στόν Εὐφράτη βλέπει γιά πρώτη φορά τή Μαξιμῶ, τήν ἑξακουστή βασίλισσα, πού τόσα εἶχε ἀκούσει γιά τή χάρη της καί τήν παλικαριά της.

Τί χάρη, τί λεβεντιά!

Ἦπευε ἕνα κατάμαυρο, σάν τό χελιδόνι, ἄλογο, πού μέ βία συγκρατοῦσε τήν ὀρμή του. Χρυσή περικεφαλαία προφύλαγε τό κεφάλι της καί χρυσή ἀλυσίδα κρεμόταν στό στήθος της· χρυσοῦφанта ἦταν καί τά φορέματά της.

Στό ἕνα χέρι κρατοῦσε τή χρυσή ἀσπίδα καί τά χαλινάρια, καί στό ἄλλο ἕνα χρυσωμένο κοντάρι. Σέ κάθε κίνηση τοῦ περήφανου ζώου κουδουνάκια χρυσά, κρεμασμένα στό λαιμό του, ἄφηναν εὐχάριστο ἤχο. Δεξιά κι ἀριστερά της παράστεκαν ἀπό πέντε γιγαντόσωμοι ἀπελάτες.

Ὅταν ἡ Μαξιμῶ εἶδε τόν Ἀκρίτα, ρώτησε ἔκπληκτη:

— Αὐτός εἶναι ὁ Διγενής, Φιλόπαππε;

— Αὐτός, βασίλισσα μεγάλη!

— Κι οἱ στρατιῶτες του ποῦ εἶναι;

— Αὐτός δέν ἔχει στρατό. Μονάχος του πολεμᾷ μέ ὅλους γιά τά σύνορά του. Ἄλλά κι ἔτσι μονάχος πού εἶναι, μόνη σου μήν πηγαίνεις νά μετρηθεῖς μαζί του.

— Δειλέ γέροντα, ξεσήκωσες ὅλο αὐτό τό πλῆθος νά πολεμήσει ἕναν ἄνθρωπο; εἶπε ὀργισμένη ἡ Μαξιμώ· δέν ντρέπεσαι; Μόνη μου, μπρός στά μάτια σας, θά τόν ξεκάμω. Μήν κινηθεῖ κανένας!

Καί μέ τά λόγια αὐτά ρίχεται μέ τ' ἄλογό της νά περάσει τό βαθύ ποτάμι.

— Φυλάξου, βασίλισσα! Ἄκουσέ με· κάτι ξέρω κι ἐγώ ὁ γέρος. Πολλά ἔχουν δεῖ τά μάτια μου! τῆς ἀπάντησε πειραγμένος ὁ Φιλόπαππος.

Ὁ Διγενής βλέποντας τήν ὠραία Ἀμαζόνα νά ὀρμᾷ στόν ποταμό, τῆς φωνάζει μ' εὐγένεια:

— Εἶναι πολύ βαθύ τό ρεῦμα, βασίλισσα! Στάσου κι ἔρχομαι ἐγώ· μήν κοπιάζεις ἐσύ, μιά γυναίκα. Στούς ἄντρες πρέπει ὁ κόπος κι ὁ κίνδυνος.

Κι ἔσυρε ἀμέσως τό σπαθί του, κέντησε τ' ἄλογό του καί ρίχτηκε στόν Εὐφράτη· σάν βέλος ἔφτασε στήν ἀντικρινή ὄχθη.

Οἱ δύο δυνατοί, ὁ ἀνδρειότερος ἀπό τούς Βυζαντινοὺς κι ἡ γενναϊότερη ἀπό τούς ἀπελάτες καί Σαρακηνοὺς, γιά πρώτη φορά συναντήθηκαν στή μάχη.

Ἡ Μαξιμώ μέ μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοῦ δίνει μιά δυνατή κονταριά· ὁ Διγενής τήν πρόλαβε μέ τό σπαθί του· ἔσπασε τό κοντάρι, χωρίς καί νά βλάψει τό σπαθί.

Ἄναψε τότε ἡ Μαξιμώ· σέρνει κι ἐκείνη τό σπαθί κι ἀτρόμητη ὀρμᾷ· ἔβαλε ὅλη τήν τέχνη της νά τόν τρυπήσει, ἀλλά βρῆκε τόν καλύτερό της. Μέ μιά ἐπιδέξια κίνηση τῆς τρύπησε ἐλαφρά τά δάχτυλα ὁ Διγενής, γιά νά μήν τή βλάψει, καί τῆς ἔριξε ἀπό τό χέρι κάτω τό σπαθί. Ἐπειτα μέ ἄλλη σπαθιά πῆρε τό κεφάλι τοῦ ἀλόγου· ἄλλογο καί βασίλισσα σωριάστηκαν στή γῆ.

Ἡ περήφανη βασίλισσα τὰ ἔχασε· φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ της, πού ποτέ δέν εἶχε φοβηθεῖ. Ἐπese λοιπὸν στὰ γόνατα καὶ μέ μάτια δακρυσμένα παρακάλεσε τὸ Διγενὴ νά μὴν τὴ σκοτώσει. Ὁ Ἀκρίτας τὴν ἐλέησε καὶ χωρὶς νά τῆς πεῖ τίποτε, τὴν ἄφησε κι ἔτρεξε στοὺς ἄλλους.

Διγενὴς κι ἀπελάτες. Οἱ ἀπελάτες, ἅμα εἶδαν νά κινδυνεύει ἡ βασίλισσα, ὄρμησαν νά κυκλώσουν τὸ Διγενὴ σάν τοὺς πεινασμένους λύκους, πού χύνονται νά σπαράξουν τὴ βορὰ τους. Τὸν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ τὸν χτυποῦσαν μέ σπαθιά, μέ κοντάρια, μέ ρόπαλα.

Ἀλλὰ τίποτα δέν κατόρθωσαν. Ὁ πόλεμος αὐτός μέ τοὺς ληστές ἔσβησε γρήγορα, ὅπως σβῆνει ἡ φωτιά στό ἀνίκητο νερό. Οἱ περισσότεροι ἔφυγαν· ὅσοι ἔμειναν κείτονταν ἄλλοι πληγωμένοι κι ἄλλοι νεκροί. Κανένας δέν μπόρεσε ν' ἀντισταθεῖ ὡς τὸ τέλος στὴν ὀρμὴ τοῦ Ἀκρίτα.

— Ἄ, τί καλά! εἶπε ὁ Τάκης. Αὐτό μοῦ θυμίζει τὸν Ἀχιλλέα, πού ἦταν ὁ φόβος κι ὁ τρόμος στοὺς Τρῶες· καὶ μόνο ἡ φωνὴ του τοὺς ἀνάγκασε νά κλείνονται στὰ τεῖχη! Ἐνας πού τόλμησε νά μετρηθεῖ μαζί του, ὁ Ἐκτορας, ἔπese νεκρός.

— Βέβαια, παιδί μου! Ὁ Ἀκρίτας δέν ἦταν κατώτερος στὴν ἀντρεία ἀπὸ τὸ γενναϊότερο Ἑλληνα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Βλέπετε, ἡ φυλὴ μας γεννᾷ πάντοτε γενναῖα παλικάρια!

Ἡ γενναιοφυχία του. Ἡ κ. Θάλεια ἔπειτα ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ διακοπὴ συνέχισε:

— Ὅταν σκόρπισαν οἱ ἀπελάτες, ὁ Διγενὴς ἔτρεξε στὴ Μαξιμώ· αὐτὴ στό μεταξύ εἶχε σηκωθεῖ καὶ περίμενε.

— Βασίλισσα, τῆς εἶπε, μάθε νά μὴν περηφανεύεσαι πιά, γιατί ὁ Θεὸς ταπεινώνει τοὺς περήφανους. Δέν ἔχω κανένα σκοπὸ νά σε βλάψω· ὁ Διγενὴς δέ σκοτώνει τοὺς νικημένους καὶ τίς γυναῖκες.

Ἡ Μαξιμῶ σταύρωσε τὰ χέρια καὶ δακρυσμένη εἶπε λόγια, πού ποτέ δέν εἶπε ἄνθρωπος στὸν ἐχθρό του:

— Κανένας, Διγενή, δέν ἔχει τὴ δική σου ἀντρεία καὶ γενναιοφροσύνη. Μοῦ χάρισε τὴ ζωή, σάν δυνατός καὶ μεγαλόκαρδος πού εἶσαι, ἐνῶ στό χέρι σου ἦταν νά μέ σκοτώσεις. Τό δοξασμένο ὄνομά σου θά τό διαλαλοῦν τὰ βουνά κι οἱ πεδιάδες τῆς Ἀσίας· ποτέ δέ θά σέ λησμονήσουν...

Ὁ Διγενής φώναξε τότε τόν ἱπποκόμο του, πού ἔμενε στήν ἀντικρινή ὄχθη, καί τοῦ ἔφερε ἕνα ὠραῖο ἄλογο· τοῦ ἔβαλε πάνω τὴ χρυσοστόλιστη σέλα τοῦ ἀλόγου τῆς βασιλισσας καί τὴ βοήθησε ν' ἀνεβῆ. Χαιρετήθηκαν μ' εὐγένεια κι ἡ Μαξιμῶ ἔτρεξε στό βουνό νά βρεῖ τοὺς σκορπισμένους συντρόφους της...

Γεμάτη θαυμασμό εἶπε ἡ Ἀγγελική:

— Αὐτό πού ἔκαμε ὁ Ἀκρίτας μοῦ ἄρεσε πολύ. Ἔτσι κάνουν οἱ μεγαλόκαρδοι ἄνθρωποι· δείχνουν μεγαλοφυχία στοὺς νικημένους. Τέτοιος ἦταν κι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

— Μάλιστα, παιδί μου· πολύ σωστά τὰ λές! Τέτοιοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας· τέτοιος ἦταν κι ὁ Διγενής.

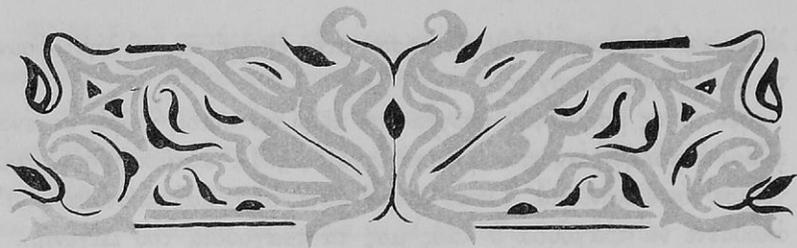
Τόση ἦταν ἡ δικαιολογημένη φήμη του, πού ὁ αὐτοκράτορας Ρωμανός παράγγειλε στὸν ἀνίκητο ὑπήκόό του νά πάει στό Βυζάντιο, γιά νά τόν γνωρίσει καί νά τόν φιλοξενήσει στὰ βασιλικά ἀνάκτορα. Ὁ Διγενής ὅμως, θέλοντας νά μὴν ἀφήσει οὔτε στιγμή ἀφφούρητα τὰ σύνορα, ἀρνήθηκε τὴ μεγάλη τιμή, πού καθέννας θὰ ζήλευε. Καί τότε ὁ Ρωμανός τοῦ ἔκαμε τὴ μεγαλύτερη ἀκόμη τιμή, νά ξεκινήσει νά πάει μόνος του νά δεῖ τό μεγάλο πατριώτη ὑπήκόό του!

Μέ λίγα λόγια ὁ Διγενής, ἕνας μόνος, ὄπλισμένος μέ δύναμη, ἀντρεία, μεγαλοφυχία κι ἀγάπη γιά τὴν πατρίδα, ἔκαμε θαύματα. Κατόρθωσε ν' ἀσφαλίσει τ' ἀνατολικά σύνορα τοῦ Βυζαντίου· ἀπε-

λάτες καί Σαρακηνοί δέν τόλμησαν στήν ἐποχή του νά ληστέφουν τίς βυζαντινές ἐπαρχίες.

Ὁ τόπος βρῆκε τήν ἡσυχία του κι οἱ κάτοικοι, χωρίς κανένα φόβο, ἀσχολήθηκαν στά εἰρηνικά ἔργα τους. Γι' αὐτό κι ἡ δόξα του γέμισε τόν ἑλληνισμό. Ὅπου καί νά πᾶτε, ὅπου καί νά σταθεῖτε, θ' ἀκούσετε νά τραγουδᾷ ὁ λαός μας τά τραγούδια τοῦ Διγενῆ...

18. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καί Τρίτη θά πεθάνει.

Πιάνει, καλεῖ τούς φίλους του κι ὄλους τούς ἀντρειωμένους,
νά ῥθει ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραϊλῆς, νά ῥθει κι ὁ γιός

[τοῦ Δράκου,

νά ῥθει κι ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

5 Καί πῆγαν καί τόν βρήκανε στόν κάμπο ξαπλωμένο.

Βογκάει, τρέμουν τά βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— Σάν τί νά σ' ἤβρε, Διγενή, καί θέλεις νά πεθάνεις;

— Φίλοι, καλῶς ὄρισατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,

συχάσατε, καθίσατε κι ἐγώ σᾶς ἀφηγιέμαι.

10 Τῆς Ἀραβίνας τά βουνά, τῆς Σύρας τά λαγκάδια,

πού κεῖ συνδυό δέν περπατοῦν, συντρεῖς δέν κουβεντιάζουν,

παρά πενήντα κι ἑκατό, καί πάλε φόβον ἔχουν,

κι ἐγώ μονάχος πέρασα πεζός κι ἀρματωμένος,

μέ τετραπίθαμο σπαθί, μέ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.

15 Βουνά καί κάμπους ἔδειρα, βουνά καί καταράχια,

νυχτιές χωρίς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρίς φεγγάρι.

Καί τόσα χρόνια πού ἔζησα δῶ στόν ἀπάνου κόσμο,

κανένα δέ φοβήθηκα ἀπό τούς ἀντρειωμένους.

- Τώρα εἶδα ἕναν ξιπόλητο καί λαμπροφορεμένο,
 20 πού ἔχει τοῦ ρήσου* τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
 μέ κράζει νά παλέψουμε σέ μαρμαρένια ἀλώνια,
 κι ὅποιος νικήσει ἀπό τούς δυό νά παίρνει τήν ψυχή του.
 Καί πῆγαν καί παλέψανε στά μαρμαρένια ἀλώνια·
 κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τό γαῖμα αὐλόκι κάνει,
 25 κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τό γαῖμα τράφο κάνει.

Δημοτικό

19. Ο ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΑΣ

[Στίς 20 Ἀπριλίον τοῦ 1453 τέσσερα πλοῖα, μέ ἐπικεφαλῆς ἕνα βασιλικό σκάφος, ἐπιστρέφον στήν πολιορκημένη βασιλεύουσα, φορτωμένα ἐφόδια ἀπό διάφορες χριστιανικές χώρες. Ὁ Μωάμεθ διατάσσει τότε τό στόλο του νά συλλάβει ἢ νά βυθίσει τὰ πλοῖα, πού τόλμησαν νά παραβιάσουν τόν ἀποκλεισμό τῆς πρωτεύουσας. Κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ σκάφους ἦταν ὁ γενναῖος Φλαντανελάς].

Ἡ γ ρ ι α τ υ φ λ ῆ. Στά τείχη ἔφεραν μ' εὐλάβεια τίς ἅγιες εἰκόνες· καί μιά γριά τυφλή, ἀκολουθώντας μέ λαχτάρα τήν ἀνθρωποπλημύρα, ἦρθε κι ἐκείνη νά δεῖ μέ τὰ ξένα μάτια. Ὁ αὐτοκράτορας τῆς ἔκαμε τόπο, χωρίς νά σηκώσει τὰ μάτια του ἀπό τή θάλασσα.

Σιωπή νεκρική βασιλεύει!

Θαρρεῖς κι ὁ Ἄετός, ὁ φηλότερος τῆς Ἀσίας λόφος, ψήλωσε

* Ρῆσος = Λύγχος

ἀκόμη πίο πολύ, γιά νά δεῖ τήν πρωτάκουστη ναυμαχία ενός στόλου ὀλόκληρου μέ τέσσερα πλοῖα.

Τό πρῶτο βασιλικό πλοῖο μέ τή σημαία, πού τή στόλιζε ὁ δικέφαλος αἰτός, πρῶτο πρῶτο θέλει νά προχωρήσει, νά περάσει τήν ἀλυσίδα τή χοντρή, πού φράζει τόν κόλπο, καί νά φέρει τροφή στήν κουρασμένη Πόλη.

Γιά μιά στιγμή ἔπαψε ὁ ἄνεμος· φύλλο δέ σαλεύει καί τά χριστιανικά πλοῖα ἤσυχα στέκονται σάν μαρμαρωμένα καί καθρεφτίζονται στή γαλήνια θάλασσα.

Ξαφνικά ὁ Τοῦρκος ναύαρχος Σουλεϊμάν πασάς ὄρμᾶ μέ τό στόλο του καί τά κυκλώνει. Ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος, γιατί τά πλοῖα δέν μποροῦν νά φύγουν. Κι ὁ περήφανος σουλτάνος ξεχνώντας ὅτι βρίσκεται στήν ξηρά, προχωρεῖ μέ τό ἄλογό του στά ρηχά, νά τρέξει ὁ ἴδιος νά βουλιάξει τά πλοῖα μέ τή χριστιανική σημαία.

Δίνει διαταγές κεραυνούς· κανένας δέν τολμᾶ νά τίς παρακούσει.

Τελείωσε! Θά χαθοῦν τά παλικάρια! Δεμένα τά πλοῖα, γιατί φύλλο δέν κουνιέται, ἔπρεπε νά ξεχάσουν ὅτι εἶναι θαλασσινά· θά γίνει στεριανός ὁ πόλεμος.

Στά τείχη ὁ λαός μέ μιά ἀναπνοή, μέ μιά εὐχή, μ' ἓνα ὄνειρο παρακολουθεῖ μέ λαχτάρα τή ναυμαχία καί προσεύχεται. Προσεύχεται κι ὁ αὐτοκράτορας καί δέ δίνει διαταγές φοβερές. Ξέρει τά παλικάρια του· θά κάμουν μόνα τό καθῆκον τους.

Κι ἡ γριά προσεύχεται κι ἐκείνη καί κλαίει. Ἀπό κάτι μισόλογα, πού ἀκούει, παρακολουθεῖ τό μεγάλο κακό, σάν νά τό βλέπει.

Ἡ νίκη. Οἱ Τοῦρκοι ἔβαλαν φωτιά κι ἄρχισε νά καίεται τό αὐτοκρατορικό πλοῖο. Κι ἄλλοι ἀπ' αὐτούς ὄρμουν σάν ἀστραπές μέσα σ' ἄλλα πλοῖα.

Τότε ὁ κυβερνήτης Φλαντανελᾶς δίνει διαταγή στούς ναῦτες

του: οί μισοί στά κατάρτια, μέ τό ἓνα χέρι νά χύνουν νερό καί νά σβήνουν τή φωτιά, μέ τό ἄλλο νά χύνουν ὑγρή φωτιά — τό ὑγρόν πῦρ — καί νά καίνε τά ἐχθρικά πλοῖα, κι οἱ ἄλλοι μισοί νά πολεμοῦν στῆθος μέ στῆθος, σπρώχνοντας τούς Τούρκους, πού ἤθελαν νά πηδήσουν μέσα.

Ἐδῶ ἔγινε μεγάλη ἐκατόμβη. Ἐκατοντάδες χάνει ἀνώφελα ὁ Σουλεϊμάν πασάς, κι ἀφρίζει ὁ σουλτάνος καί δείχνει τό χρυσό του ρόπαλο ἀγριεμένος. Ὁ κάθε ναύτης του χύνεται στό θάνατο, γιατί ξέρεי ὅτι τόν περιμένει, ἂν παρακούσει, θάνατος πολυβασανισμένος.

Κι ὁ οὐρανός ἐξακολουθεῖ νά εἶναι γαλανός κι ἡ θάλασσα λάδι. Ἄνοίγει τά χίλια στόματά της ἄθελα καί καταπίνει τά πτώματα καί τά ναυάγια.

Ξαφνικά μιά στιγμή στά τείχη τῆ νεκρική σιωπή ἀκολούθησε βοή μεγάλη.

Τῆς γριᾶς τά στήθη τά ξέσκιζε τό ἀναφιλητό. Δέν μπορεῖ νά καταλάβει τί γίνεται γύρω της καί τραβᾷ τό πλατύ μανίκι τοῦ πλαϊνοῦ της καί ρωτᾷ μέ λαχτάρα:

— Ἀδερφέ, τί γίνεται ἐκεῖ κάτω; Δέν ἔχω μάτια νά δῶ.

— Τί γίνεται; Ὁ Σταυρός, κυρά, ἔκαμε τό θαῦμα του. Ὁ Φλαντανελᾶς πέρασε τήν ἀλυσίδα, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Δοξασμένο τ' ὄνομά του! εἶπε ἡ γριά καί κλονίστηκε.

Ὁ ξένος τῆ στήριξε καί δέν τήν ἄφησε νά πέσει.

Ἐπειτα ἄκουσαν ψαλμούς· ὁ λαός ἔφερνε στά χέρια τό Φλαντανελᾶ μέ τά παλικάρια του καί μέ τούς γενναίους τῶν ἄλλων πλοίων.

Ὁ Φλαντανελᾶς γελαστός γύρισε κι εἶδε τή θάλασσα, πού ἦταν ἀκόμη γεμάτη συντριμματα καί ναυάγια· ἔπειτα ἔτρεξε στόν αὐτοκράτορα. Ἀλλά ξαφνικά βλέπει τή μάνα του ἀκουμπισμένη πάνω στόν αὐτοκράτορα.

— Ἡ μάνα μου! φώναξε.

Ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ χαμογέλασε καί τόν ἀγκάλιασε λέγοντας:
— Ἐσύ, Φλαντανελᾶ, στήριξες γιά λίγο τήν πόλη κι ἐγώ τή μα-
νούλα σου!

Στράφηκε ἔπειτα πρός τούς ἄλλους γύρω του κι εἶπε:
— Ἐ, παιδιά! ἑλληνικό αἷμα βράζει μέσα μας. Μέ τέτοιες μάνες
καί τέτοια παιδιά δέν πέφτει ἀκόμη ἡ Πόλη, δέν πέφτει!

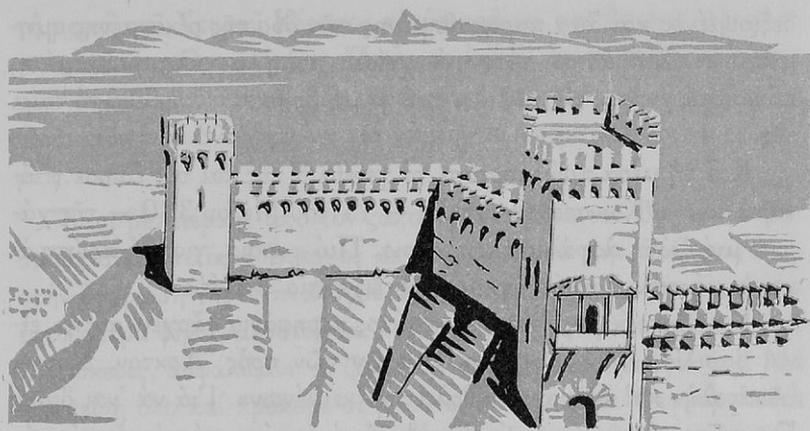
Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

20. ΘΕΟΚΤΙΣΤΑ ΤΕΙΧΗ

(Ἡμέρα 16η τῆς πολιορκίας τῆς Πόλης)

Ὅταν κάποτε ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδόνας πολιορκήσε τήν ἀρχαία πόλη τοῦ Βύζαντα καί τή βρῆκε ἄπαρτη, συλλογίστηκε κι αὐτός, ὅπως ὁ σημερινός σουλτάνος, νά σκάψει τή γῆ καί νά περάσει κάτω ἀπό τά βαριά της τείχη. Ὅμως τότε οἱ θεοί τοῦ καιροῦ ἐκείνου βοηθοῦσαν τούς θνητούς σέ ὤρες κρίσιμες. Ἔτσι κι ἡ θεά Ἐκάτη βοήθησε μέ τό δικό της τρόπο γιά τή σωτηρία τῶν κατοίκων. Ξεσκέπασε τό χλωμό της πρόσωπο κι ὁ τόπος ὅλος ἔφεξε σάν νά ἦσαν μέρα, τά σκυλιά γάβρισαν ἀνήσυχτα κι οἱ πολιορκημένοι σώθηκαν. Γιατί οἱ φρουροί ἰδεάστηκαν πώς κάτι γίνεται, ἔσκυψαν, εἶδαν τ' ἀνοιγμένα χώματα, δώσανε εἶδηση κι ὁ Φίλιππος, πού κίνησε ἀπό τή Μακεδονία, ἀπότυχε στό σκοπό του.

Γιατί ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ζωῆς της τήν ἀσφάλισαν μέ κάθε τρόπο τή βασίλισσα αὐτή, πού τή ζώνουν τρεῖς θάλασσες καί τή στεφανώνουν ἐφτά λόφοι καταπράσινοι.

Στό Βύζαντα, τό Μεγαρέα — σημάδια θεϊκά — δείξανε τόν τόπο πού πρέπει νά ριζώσκει καί νά χτίσει τό κάστρο του. Καί πάλι θεοί τοῦ παραστάθηκαν στό δύσκολο ἔργο. Μόνο θεοί, ὅπως ὁ Ποσειδῶνας κι ὁ ξανθός Ἀπόλλωνας, ἦτανε δυνατοῦ νά στήσουν ἀπαυωτούς ἐκείνους τούς πελώριους, μονοκόμματος ὀγκόλιθους. Καί νά τούς δέσουνε τόν ἓνα μέ τόν ἄλλο μέ πλάκες χάλκινες, ὅπως τούς ἔδεσαν.

«Ἀπό θαλάσσης ἕως θαλάσσης» ὀχύρωσε τόν τόπο ὁ μυθικός ἥρωας, πού ἔζωσε τήν πρώτη του ἀκρόπολη μ' ἐκεῖνα τά φοβερὰ «ΘΕΟΚΤΙΣΤΑ ΤΕΙΧΕΑ». Στή μέσα πλευρά, τῆς ξηρᾶς, πιό ψηλά, γιά νά ἴσυχος, ἐνῶ ἀπό τῆς θάλασσας ἔριξε τούς ὄγκους τῆς πέτρας πάνω στούς φυσικούς βράχους κι ἔτσι δέν ἦταν τρόπος ἄνθρωπος νά νικήσει τά τρία μαζεμένα ἐμπόδια: τό βράχο, τήν πέτρα καί τή θάλασσα.

Ὅταν κατόπι ἀπό ἑκατοντάδες χρόνια πολέμους, κατακτήσεις, ἀλλαγές, ἦρθε ὁ Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος κι εἶδε τή θέση κι εἶδε τ' ἀγαθά πού τήν προίκισε ἡ φύση «καί καρπῶν ἀφθονία καί θαλάττη

δεξιουμένης καὶ ἅμα παρακαθημένης τῶν δύο τῆς οἰκουμένης τμημάτων», ἀποφάσισε τότε νά χτίσει πόλη μεγάλη, δοξασμένη, πάνω στά χνάρια τῆς παλιᾶς, πού νά μή βρίσκεται πουθενά τό ταίρι τῆς.

Καί τή μέρα πού γιόρτασε τά γενέθλιά της καί τῆς ἔδωσε τ' ὄνομά του — Κωνσταντινούπολη — 11 τοῦ Μαΐου 330 — τῆς χάρισε μιά ζώνη ἀσφάλειας καινούρια. Πιό φαρδιά, γιατί ἡ πρώτη ἐκείνη μέ τούς δετούς ὀγκόλιθους εἶχε πιά στενέφει.

Καί ὅρισε ὁ νέος ἰδρυτής, γεμάτος περηφάνια «ἄρχειν αὐτήν, εἶναι βασιλίδα τῶν ἐπαρχιῶν ἀπασῶν τῶν πρὸς Ἄρκτον, Νότον, Ἀνατολήν καί Μεσόγειον θάλατταν κειμένων». Γιά νά ἔναι ὅμως ὅλα τοῦτα σίγουρα καί νά τά μάθει ἡ οἰκουμένη, τά χάραξε σέ στήλη μαρμάρινη, ψηλή, πού στήθηκε δίπλα στό δικό του ἄγαλμα, ὀλόρθη. Κι ὅσο ζοῦσε, δέ σταμάτησε νά στολιζέει τή Νέα Ρώμη του μέ κρῆνες, νά τρέχουνε νερά νά δροσιζέται ὁ τόπος. Ἐστρωσε δρόμους, φύτεψε κήπους, ἄνοιξε ὑδραγωγεῖα, στέρνες, παλάτια. Ἐχτίσε καί τρεῖς μεγάλες ἐκκλησιές γιά τή νέα αὐτή θρησκεία, πού τοῦ ἔδωσε τότε τή νίκη, καθώς γράφτηκε τό σημάδι τοῦ Σταυροῦ στόν Οὐρανό τήν ὥρα τῆς μάχης. Τή μιά στή Θεία Δύναμη, τήν ἄλλη στή Θεία Σοφία, τήν τρίτη στή Θεία Εἰρήνη. Κατόπι ἀπ' ὅλα τοῦτα ὁ μέγας ἰδρυτής τῆς λαμπρῆς πρωτεύουσας πέθανε ἡσυχος κι εὐχαριστημένος γιά τό θαυμάσιο ἔργο του.

Πρὶν κλείσει ὁ αἰώνας, ἓνας ἄλλος αὐτοκράτορας, ὁ Θεοδόσιος ὁ Β', γιά ν' ἀσφαλίσει ἀκόμη καλύτερα τήν πόλη τοῦ Κωνσταντινου, ὑψωσε καινούρια τείχη καί κάστρα πιό ψηλά. Ἄγρια, μαστορικά κι ὠραῖα, ὅπως τῆς ταίριαζαν. Μέ τοῦτα τή γλίτωσε ἀπό τούς Οὐνοὺς, πού θά τή σβήνανε ἀπό τό πρόσωπο τῆς γῆς, ἂν τήν πατοῦσε ἡ τόση βαρβαρότητά τους.

Πέρασαν καιροὶ καί χρόνοι, πάλι ἐχθροὶ ἀλλόφυλοι πρόβαλαν καί τότε ὁ νικητής Ἡράκλειος (αὐτός πού ἔφερε ἀπό τήν Περσία πίσω τόν Τίμιο Σταυρό τοῦ Κυρίου) συμπλήρωσε τά τείχη. Ἀπό

τή μεριά τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος αὐτός, γιά νά 'ναι ἡσυχος, σάν φεύγει σέ μακρινούς πολέμους. Ἄπλωσε ἀκόμη καί τό τεῖχος κι ἔκαμε μιά καμπύλη, ὥστε νά περιλάβει μέσα καί τόν ἱερότατο ναό τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, γιά νά μήν τό καταστρέφουν οἱ ἐπιδρομεῖς.

Ἐτσι δέν πέρασε ἀπό τόν ξακουσμένο θρόνο τοῦ Βυζαντίου βασιλιάς σημαντικός ἢ ἔπαρχος μέγας, πού νά μήν ἀπόσπασε κάτι στήν ὀχύρωση τῆς Ἑπταλόφου. Πύργοι, πυργίσκοι, κάστρα, εἴκοσι ἐφτά μέτρα ψηλά, μεσοτείχια, περίβολοι, ἐπάλξεις καί χίλιω λογιῶν κατασκευές, ἀσφαλίζανε τή ζωή, τήν ἡσυχία, τήν ὁμορφιά τῆς. Μά καί κείνη ὄλο καί πρόκοβε σέ πλοῦτο, σέ ἀρχοντιά. Φεγγαβολοῦσε μέσα στά ζοφερά σκοτάδια τῆς ἐποχῆς ἢ ἀχτινοβολία τοῦ μεγάλου τῆς.

Ἀπό τό φόβο τοῦ Κρούμου τῶν Βουλγάρων, πού ξεσηκώθηκαν νά κατεβοῦν νά τή σπαράξουν, ἔχτισε ὁ Λέων ὁ Ἀρμένιος ἄλλο τεῖχος παραμέσα ἀπό τά πρῶτα. Μά σάν νά μή φτάνανε οἱ ἐχτροί, κάποτε καί σεισμοί τρομακτικοί τάραζαν τή γῆ καί ξεθεμέλιωναν τό μόχθο τῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι, ὁ Λέων ὁ Ἰσαυρος ξανάχτισε ὅσα κατάστρεψε ἡ ὀργή τῆς γῆς.

Ὅμως σ' ἀναμεταξύ διάβηκαν οἱ καιροί κι ὄλο ροβολοῦσαν, ἀκαταπόνητοι, καινούριοι βάρβαροι.

Ἡ φήμη κι ὁ θρύλος τῆς πολιτείας πετοῦσε ὡς τίς μακρινές στέπες, στά χιονισμένα βουνά τοῦ Βορρά, στίς ὀμιγλῶδεις θάλασσες, στούς καυτούς ἄμμους τῆς Ἀφρικῆς, Οἶνοι καί Σκύθες ντυμένοι μέ τομάρια, Ἀραβες, Πετσενέγοι, Βούλγαροι μισόγυμνοι, ἄρπαγες Σαρακηνοί, ὄλοι μέ τήν ἴδια λαχτάρα ἐνωμένοι. Μέ τήν ἴδια ὀρμή φτάνανε καί τήν πολιορκοῦσαν καί τήν πρόσβαλλαν. Πῶς τό λοιπόν ὁ εἰκονομάχος Θεόφιλος νά μήν στεριώσει κι αὐτός τά ὀχυρά μέ τή σειρά του; Πῶς ὁ καθένας πού ἐξουσίαζε τόν τόπο νά μή στοιβάξει «τ ε ἰ χ ε ἰ τ ε ἰ χ ο ς», ὥστε νά γλιτώνει ἢ λαμπρή

πρωτεύουσα τοῦ ἀπέραντου κράτους ἀπό τήν ἐπιβουλή καί τό βέβαιον ὄλεθρον;

Καί τρίτη σειρά, χαμηλότερη ἀπό τίς δύο πρώτες, σήκωσε στό χεῖλος πιά τῆς τάφρου κάποιος ἄλλος, μέγας Δούκας: ὁ Ἄλέξιος. Εἶκοσι δύο ὀργιές ψηλό καί τρεῖς ὀργιές πλατύ. Ἔτσι, καί μέ τήν τάφρο αὐτή — πλακοχτισμένη σέ ὅλο της τό βάθος — πού νά κρατάει τό νερό, νά μήν τό πίνει, καί μέ τήν ὄχθη της πιο ψηλή στό ἔξω τεῖχος — κι ἄλλο τεῖχος χαμηλότερο πάλι ἐκεῖ — βρῖσκαν ἐπιτέλους σιγουριά.

Κι ὁ καθέννας ἔγραφε σέ τοῦτο τό τεράστιο κατάστιχο, τό σίγουρο, τ' ὄνομά του. Τό ἀσφάλιζε ἀπό τόν «μέγαν χρόνον», πού τά πάντα φθείρει. Τό ἄφηνε εἰς μνημόσυνο αἰώνιο γιά τούς μεταγενέστερους:

«ΠΥΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΙΣΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ».

Πάνω σέ γκρίζα πέτρα διαβάζεται ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ τόπου γραμμένη μέ λίγα λόγια: «Βασίλειος Εὐσεβῆς Ἄναξ ἤγειρεν».

«ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΕ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ ΟΛΟΝ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1433».

Μά καί εὐχές γιά νίκες ἢ γιά καλή τύχη χάραξαν τά χέρια, πού στέριωσαν τήν ἀσπίδα τῆς πολιτείας:

«ΧΡΙΣΤΕ Ο ΘΕΟΣ, ΑΤΑΡΑΧΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΛΕΜΗΤΟΝ
ΦΥΛΑΤΤΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΣΟΥ ΝΙΚΑΣ ΔΩΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΤΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ ΗΜΩΝ».

Αὐτά τά ἔνδοξα τεῖχη, πού τόσα εἶδαν καί τόσα τράβηξαν στήν αἰωνόβια ζωή τους, χτυπάει τώρα μερόνυχτα καί καταστρέφει τό

πυροβολικό του Μωάμεθ Β'. Καί από τούς έκατό δώδεκα ψηλούς πύργους γκρέμισε όλόβολο ένα σήμερα. Χώρια τόν άλλο πού ράγι-σε. Γύρω από αυτές τίς τρεῖς φοβερές σειρές καλπάζει ὁ νεαρός σουλτάνος, σέρνοντας πίσω του τά πλήθη τῶν γενιτσάρων του, τῶν σωματαρχῶν, τοῦ ἐπιτελείου ὄλου. Νά τοῦ ποῦνε, νά τοῦ δείξουνε ποιό μέρος μένει ἀκόμη ἄβλαβο, ποῦ πρέπει νά στρέφουνε τόν ὄλεθρο. Καί τότε ἐκεῖνοι σημειώνουνε ὅ,τι θαρροῦνε πώς εἶναι σωστό νά γίνει. Ἡ διαταγή πετᾶ, φεύγει γοργή σάν βέλος, καί τά μεγάλα κανόνια ἀλλάζουν θέση κι ἔρχονται ν' ἀποσώσουν τό χαλασμό. Εἶναι μεριές, ὅπου ἀπό τό ἀρχικό λαμπρό ἔργο δέ μένει τίποτε στόν ἐξωτερικό περίγυρο. Χῶμα, ξύλα καί σάκοι παραγεμισμένοι μπουδίζου-νε τήν εἴσοδο.

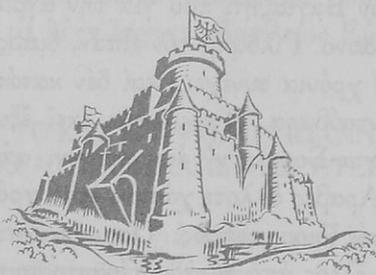
Καί μ' ὅλα αὐτά, ἡ ἀνυπομονησία τοῦ ἐχθροῦ δέ βασιτιέται. Ἡ κάθε στιγμή πού περνᾶ τοῦ φαίνεται χρόνος όλόκληρος. Δέ θά τό πάθει, ὅχι, δέ θά τό βαστάξει αὐτός σάν τόν πατέρα του, τό Μουράτ, πού σέ τρεῖς μῆνες σήκωσε τήν πολιορκία κι ἔφυγε. Οὔτε σάν τόν πάππο του τόν Βαγιαζήτ, πού γιά τήν ἄγριά του γληγοράδα τόν βάφτισαν Κεραυνό. Γιλδιρίμ τόν εἶπαν, ὅμως αὐτός, ὁ ἀδάμαστος, κάθισε ἐφτά χρόνια συνέχεια καί δέν κατάφερε νά γκρεμίσει τοῦτα τά χοντροντούβαρα. Ὑπομόνεψε ἐκεῖ ἔξω κι ἔβλεπε τούς τρούλους τῆς Ἁγία-Σοφιάς ν' ἀστράφτουν, σάν νά τόν περιγελοῦνε. Μά κι οἱ Ἄραβες ἄλλοτε χάσανε ἐφτά χρόνια πάλι ἔξω ἀπό τά ἴδια κάστρα, τούς ἴδιους τόπους. Ὅσο πού βλέποντας πώς δέν ἔχουν νά ἐλπίζουν ἔλεος ἀπό τό ἀδιαπέραστο τριπλό ζωνάρι «ε ὕ ρ ρ ε ι τ ε κ α ἰ ὕ ψ ε ι σ τ ε ρ ρ ὀ ν», γύρισαν πίσω ἄπρακτοι.

Γιά τοῦτο τώρα — ὅπως ἐκεῖνος ὁ παλιός Φίλιππος πρὶν ἀπό δύο χιλιάδες χρόνια σχεδόν — ἀνοιξε κάτω ἀπό τή γῆ ὑπόγεια στοά ὁ σημερινός ἀνυπόμονος ἐχθρός. Ὅμως ἡ θεά Ἐκάτη δέ βοήθησε νά ξεσκαπάσει τό χλωμό της πρόσωπο ὅπως τότε. Μόνο

τό χτύπο άκουσαν οί άγρυπνοι φρουροί, δώσανε είδηση και πρόλαβαν τό κακό. Άνοιξαν βιαστικά όρυγμα βαθύ και μέ νερά, πού διοχέτεψαν μαστορικά άπό τό γειτονικό ύδραγωγείο, πνίξανε τούς σκαφτιάδες μαζεμένους όλους.

«Έάλω ή Πόλις»

Τατιάνα Σταύρου

21. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θιός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ἡ Ἄγια - Σοφία, τό μέγα μοναστήρι,
μέ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυό καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καί παπάς, κάθε παπάς καί διάκος.
Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τήν πολλή τήν φαλμουδιά ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νά μποῦνε στό χερουβικό καί νά ἴβγει ὁ βασιλέας,
φωνή τούς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
«Πάψετε τό χερουβικό κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά καί σεις, κεριά, σβηστήτε,
γιατ' εἶναι θέλημα Θεοῦ· ἡ Πόλη νά τουρκέφει.
Μόν' στείλτε λόγο στή Φραγκιά νά ῥθουν τρία καράβια:
τό ἴνα νά πάρει τό Σταυρό καί τ' ἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο τό καλύτερο τήν Ἄγια Τράπεζά μας...
Ἡ Δέσποινα τaráχτηκε καί δάκρυσαν οἱ εἰκόνες
— Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καί μήν πολυδακρύξεις,
πάλι μέ χρόνους, μέ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι.

Ν. Γ. Πολίτου:

«Ἐκλογαί ἀπό τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»

22. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τόν καπνό, πού πνίγει τό λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τὰ ἔχει λησμονήσει, πείνα καί δίψα. Καί τό Σούλι πέφτει ξέμακρα καί σάν λησμονημένο εἶναι κι ἐκεῖνο τ' ἄχαρο.

Κι ἐκεῖ πού πολεμáει τό παλικάρι, ἀγλύχαντο, μέρα καί νύχτα, ἀκούει μιá γνώριμη φωνή, πού τόν ξυπνάει. Λοιπόν τό Σούλι δέ χάθηκε καί ζεῖ.

Κι ἦταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδερφή τοῦ νιοῦ.

— Τί καλά μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστή κουλούρα, ἀδερφέ, πού σοῦ τή ζύμωσα μέ τὰ χεράκια μου κι ἡ μάνα τήν ἔφησε στήν ἀνθρακιά, μονάχη. Ἔλα νά φᾶς μιá φίχα καί νά ξαποστάσεις.

— Δέν μπορῶ, καημένη, νά παρατήσω τό τουφέκι...

— Αὐτό εἶν' ἡ συλλογή σου, Νάση; Ἐρχομαι ἔγω καί σοῦ κρατῶ τόν τόπο σου... Νά, σοῦ ἔστρωσα! Καί δῶσ' μου τό τουφέκι.

Χαμογελάει ο αδερφός ο καπνισμένος. Καί δέν ἔχει ἀνάγκη νά μάθει τήν κορασιά πῶς πιάνουν τό τουφέκι.

Ὁ πόλεμος βαστοῦσε πάντα. Μέ χέρι σταθερό γέμιζ' ἐκείνη καί σημάδευε. Κι ὁ αδερφός της παραπέρα ἔτρωγε ἤσυχος καί μονάχα τήν πείνα του ἄκουγε, τή θεριεμένη μέσα του.

Κι ὁ πόλεμος βαστοῦσε. Κι ἐκεῖ ἓνα βόλι ἦρθε καί πέτυχε κατὰστηθα τήν κορασιά. Μά αὐτή ἔκανε καρδιά καί δέ μιλοῦσε. Τό αἷμα πλημμύριζε τόν κόρφο της. Ἡ Λάμπη σημάδευε καί τουφεκοῦσε.

— Ἐφαγες, Νάση;

— Κοντεύω, ἀκόμα λίγο, Λάμπη.

Ἡ κόρη ξαναρώτησε καί δεύτερη καί τρίτη φορά. Καί τότε μ' ἓνα πήδημα τό παλικάρι βρέθηκε κοντά της. Ἄρπαξε τό τουφέκι κι ἤσυχο, καθῶς εἶχε τραβηχτεῖ, ξανάρχισε τόν πόλεμο.

Ἄμιλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κι ἔπεσε. Κι ὁ πόλεμος βαστοῦσε...

«Μεγάλα Χρόνια»

Γιάννης Βλαχογιάννης

23. ΣΙΤΑΡΙ - ΚΡΙΘΑΡΙ

Οί προεστοί τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστική στό σπίτι τοῦ γερο - Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, πού ἦταν ἐκεῖ κοντά στή Ρόμβη. Ἄρχισε νά σκοτεινιάζει μέσα στήν κάμαρη καί δέν τό βρήκανε σωστό ν' ἀνάψουν λυχνάρι, γιά νά μή δώσουν ἀφορμή νά μπεῖ κανένας, ἄν κι εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στή νοικοκυρά, ὅση εἶχαν καί στόν ἴδιο τόν ἄντρα της. Ἐπειτα ὅ,τι ἦταν νά ξέρει αὐτή, τό ἤξερε πιά. Κι ἀφοῦ οἱ ἄρχοντες εἶχαν φυλακιστεῖ στό Κάστρο, οἱ γέροι συνάχτηκαν σ' ἀρχοντικό της, γιά νά σκεφτοῦν γιά πράματα σοβαρά. Οἱ χωριάτες γύρω στά χωριά εἶχαν ἀρχίσει νά συνταράζονται καί τό μεγάλο κίνημα δέν ἦταν μακριά.

Ἀπό τό Μενίδι, πού ἦταν τό κέντρο τοῦ βρασμοῦ, ἔφταναν κρυφές παραγγελίες στούς προεστούς τῆς χώρας καί ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτούς καί περίμεναν τίς προσταγές τους.

Μέσα στό δωμάτιο τό σκοτάδι πύκνωνε καί θάμπωνε, κι οἱ γέροι μόλις ἔβλεπε ὁ ἓνας τόν ἄλλο. Κανένας δέ μιλοῦσε πιά, μά ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπό τά κεφάλια καί τῶν ὀχτώ, πού κάθονταν ἐκεῖ μέσα ἀκίνητοι στά ντιβάνια. Ἦξεραν πώς οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νά παίρνουν χαμπέρι, πώς κάτι σοβαρό ἔτρεχε ἀνάμεσα στούς χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανίτες φύλαγαν καλά τίς πόρτες καί κανένα δέν ἄφηναν νά πάει ἀπό τήν Ἀθήνα στά περίχωρα. Ἐπρεπε ἢ μέ τό καλό νά τούς κάμεις νά σ' ἀφήσουν ἢ κρυφά νά πηδήσεις ἀπό τά τεῖχη καί νά πᾶς. Μά τότε δύσκολα θά γύριζες, γιατί στίς πόρτες θά σ' ἔπιαναν.

Τέλος ἓνας ἀπό τούς γέροντες ἀποφάσισε νά ξεστομίσει τό βαρú τό ρώτημα:

— Ποιός εἶν' ἄξιος νά πάρει ἐπάνω του αὐτή τή δουλειά καί νά βγεῖ φανερά ἀπό τή χώρα, μέ τήν ἄδεια τῆς φρουρᾶς;

Κανένας δέν ἀποκρίθηκε. Γιά κάμποση ὥρα ἔμειναν σιωπηλοί, σάν κάτι νά περίμεναν.

Ένας ελαφρός ψίθυρος ακούστηκε κατά τήν πόρτα, τήν πόρτα πού ὄλοι τή θαρροῦσαν κλειστή, τήν πόρτα πού ἔφερνε ἐπάνω στό λιαχωτό. Μέσα στό σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμίλητη, συμμαζεμένη, κολλητή στόν τοίχο. Ὅλων τά μάτια, συνηθισμένα στό σκοτάδι, γνώρισαν τοῦ νοικοκύρη τό Θωμάκο, τό μικρότερο ἀπό τά δύο ἐγγόνια.

Αὐστηρά τοῦ μίλησε ὁ παππούς του τότε:

— Τί μπῆκες ἐδῶ πέρα; εἶπε ὁ γερο - Θωμᾶς. Ποιός σ' ἔστειλε Ἐχεις πολλή ὥρα ἐδῶ; Ἀπό πού πέρασες; Ἐγώ εἶχα τήν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπῆκα, εἶπε τό παιδί, κατέβηκα ἀπό τό λιαχωτό...

— Πῶς τό ἔκαμες αὐτό; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότερα. Τίνος τή γνώμη πήρες; ποιός σ' ἔβαλε νά τό κάνεις αὐτό;

— Ὅχι· μονάχος μου! εἶπε ζωηρά τό παλικάρι καί προχώρησε δύο βήματα. Ἡ μιλιὰ του ἀντηχοῦσε καθαρή, ἀπονήρευτη μέσα στό σκοτάδι. Κατάλαβα πῶς θά λέγατε γιά τήν πατρίδα... κι ἤθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἡ καρδιά γύρισε στόν τόπο της. Τό ἐγγόνι τοῦ γερο - Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δέν ἦταν γι' αὐτούς καί γιά τά σπίτια τους. Τό παιδί ἤθελε ν' ἀκούσει πού μιλοῦσαν γιά τήν πατρίδα. Ὁ παππούς του ἦταν ἔτοιμος νά τ' ὀρμηνέψει πρῶτα κι ὕστερα νά τό διώξει, μά δέν πρόφτασε.

Τό παιδί πρόλαβε τό σκοπό του.

— Ἐγώ πάω! εἶπε σοβαρά, σάν νά μιλοῦσε μέ τόν ἑαυτό του.

— Ποῦ;

— Στό Μενίδι... Δέ θέλετε νά στείλετε ἄνθρωπο; Θά πάω ἐγώ!

— Πῶς θά πᾶς ἐσύ, παιδί μου; εἶπε ὁ παππούς του.

— Μέ τ' ἄλογο καβάλα... Θά πάρω τόν Καρά, σανό θά πάω νά κόψω! Θά ἔχω καί τό κλαδευτήρι.

Χαμήλωσαν οἱ φωνές τῶν γέρων. Τό παιδί, ὀρθό πάντα, μά

πιό μακριά από τή συντροφιά τους, άκουε χωρίς νά θέλει.

Πέρασε από τή μενιδιάτικη πόρτα ό Θωμάκος τραγουδώντας το πρωί, άργά, καμαρωτά, για νά μή δώσει καμιά ύποψία. Στοῦ Ἄγα τή βρύση πότισε τ' άλογο.

Ἐξακολούθησε τό δρόμο του, ἔφτασε στό Μενίδι, τέλειωσε τό σκοπό του, ἔκοψε καί σανό καί γύρισε. Γύρισε μέ τόν τρανό τό λόγο γραμμένο στά φυλλοκάρδια του, πού ό Χατζη - Μελέτης, τῆς Χασιῶς ό καπετάνιος, κι ό Μητρο - Λέκας, τοῦ Μενιδιοῦ, μέ δισταγμό τοῦ ἐμπιστεύτηκαν, γιατί τόν εἶδαν τόσο μικρό.

Γύρισε ὅπως πῆγε, ἤσυχα καί χωρίς κανένα ἐμπόδιο. Καί τράβηξε ἴσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δέ βρήκε τό γερο - παππού. Μά ἦ γιαγιά ἦταν ἀνήσυχη. Καί σέ λίγο νά κι ἔφτασε κι ό παππούς.

— Ἡρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στό πιό βαθύ δωμάτιο, πού δέν εἶχε κανένα παράθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα... Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπό τούς χωριάτες;

— Στίς εἴκοσι ἕξι τοῦ Ἀπριλιοῦ νά τούς καρτεροῦμε. Θά μποῦν ἀπό τά τείχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων καί τῆς Μπουμπουνίστρας. Ἐημερώματα, εἶπαν, τόσο νά φέγγει, ὅσο νά ξεχωρίζεται τό στάχυ, τό σιτάρι ἀπό τό κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι - κριθάρι! Τρέχα τώρα ἔξω νά παίξεις μέ τ' άλλα παιδιά. Καί σέ κανένα τίποτε νά μή μιλήσεις! Ἀγκαλά, δέν εἶν' ἀνάγκη αὐτό νά σοῦ τό πῶ. Τό ξέρεις μοναχός σου...

— Καλά, παππού, εἶπε τό παιδί χαρούμενο· κι ἔτρεξε στά παιχνίδια του.

Σέ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τήν Ἀθήνα ξαφνικά κι ἀδερφωμένοι μέ τούς πολίτες ἔκλειναν τούς Τούρκους στήν Ἀκρόπολη.

Γιάννης Βλαχογιάννης

24. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι όπου σ' αντικρίζω
μέ λαχτάρα σταματώ
καί περήφανα δακρύζω,
ταπεινά σέ χαιρετώ.

Δόξα άθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καί μαζί σου φτερουγίζει
της πατρίδας ή ψυχή.

Όταν ξάφνου σέ χαϊδεύει
τ' άγεράκι τ' άλαφρό,
μοιάζεις κύμα, πού σαλεύει
μέ χιονόλευκον άφρό.

Κι ό Σταυρός, πού λαμπυρίζει
στήν ψηλή σου κορυφή,
είν' ό φάρος, πού φωτίζει
μιάν έλπίδα μας κρυφή.

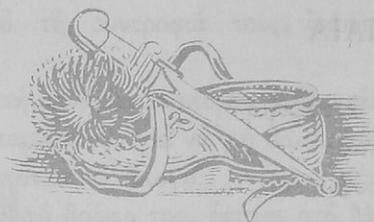
Σέ θωρω κι άναθαρρεύω
καί τά χέρια μου χτυπώ,
σάν άγία σέ λατρεύω,
σάν μητέρα σ' άγαπώ.

Κι άπ' τά στήθη μου άνεβαίνει
μιά χαρούμενη φωνή:
Νά 'σαι πάντα δοξασμένη,
ώ Σημαία γαλανή!

«Τά πρώτα βήματα»

Ιωάννης Πολέμης

25. ΤΗΣ ΚΛΕΦΤΟΥΡΙΑΣ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ

Παιδιά μ', σάν θέτε λεβεντιά καί κλέφτες νά γενεῖτε,
έμένα νά ρωτήσετε νά σᾶς τά μολογήσω
τῆς κλεφτουριᾶς τά βάσανα καί τῶν κλεφτῶν τά ντέρτια.
Μαύρη ζωὴ πού κάνομεν ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες!
Ποτέ μας δέν ἀλλάζουμε καί δέν ἀσπροφορᾶμε,
ὄλημερίς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι.*
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στούς κλέφτες καπετάνιος.
Ζεστό φωμί δέν ἔφαγα, δέν πλάγιασα σέ στρῶμα,
τόν ὕπνο δέν ἐχόρτασα, καθὼς κοιμᾶται ὁ κόσμος.
Τό χέρι μου προσκέφαλο καί τό σπαθί μου στρῶμα.

Δημοτικό

* Καραούλι = Σκοπιά, βάρδια, παρατηρητήριο

26. Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Σάν ἄρχισε νά τρανεύει τ' ἄγόρι της, ἡ κυρα - Μαρίνα τοῦ τὰ 'πε καί τὰ ξανάπε ὅλα τοῦτα τὰ πένθη τῆς φαμίλιας, πού τήν ὀρφάνεψε καί τή μαυροφόρεσε ἡ θάλασσα μέ τόσον ἀλύπητο κα-
τατρεγμό.

— 'Αντρέα, ἐσύ δέ θά πατήσεις ποτέ σου караβοσάνιδο, ἄν μ' ἄγα-
πᾶς. Εἶναι τό πιό ἄπιστο πράγμα ἡ θάλασσα, ἄγόρι μου...

Ὁ 'Αντρέας τῆς χαίδευε πάντα τό ἀδύνατο χέρι, κουνούσε τό κεφάλι χωρίς νά μιᾶ καί χαμήλωνε τὰ μάτια. Καί πάντα συλλογι-
ζότανε τή θάλασσα.

Τοῦ μιλοῦσε κι αὐτή μέ τή δική της γλώσσα, μέ τά δικά της λόγια, πού ἦταν ἀλλιῶτικα ἀπό τὰ λόγια τῆς μητέρας. Καί πόσο πιό γοητευτικά! Γιατί μέσα στό αἷμα του ἔτρεχε πολλή θάλασσα. Μιά μεγάλη γενιά Ὑδραῖοι θαλασσινοί, κουρσάροι καί στολοκαῦ-
τες. Καπεταναῖοι, πού ἔκαναν τόν ντουινά νά στέκεται μ' ἀνοιχτό στόμα καί νά θαυμάζει τήν ἀποκοτιά καί τήν ἀφοβιά τους. Πολλοί πρόγονοι μιλοῦσαν στόν 'Αντρέα μέ τή φωνή τῆς θάλασσας. Αὐτοί σκέπαζαν τή φωνή τῆς χαροκαμένης μητέρας. Καί δέν ἦταν μόνο οἱ κουρσάροι κι οἱ θαλασσομάχοι κι οἱ τρελοὶ ταξιδιάρηδες πρόγο-
νοι, πού μιλοῦσαν μέσα στό αἷμα του. Ὁ 'Αντρέας ἄκουγε μέσα του τή φωνή τῆς θάλασσας σάν τή φωνή τῆς Φυλῆς, τῆς προαιώ-

νιας φυλῆς τῶν θαλασσινῶν, πού ἔκανε μέσα στά παλαιότατα παραμύθια της κουρσάρους καί καπεταναίους τά πρῶτα της πρωτοπαλίκαρα καί τά ταξίδεψε μέ τήν Ἀργώ στίς μυθικές ἀκρογιαλιές τῆς Κολχίδας. Ἐκεῖ κρεμόταν ἡ χρυσόμαλλη προβιά, πού τή φύλαγε ὁ σκληρός Αἰήτης μέ τούς ἄγριους δράκους του, κι ἔπρεπε νά πᾶν νά τή φέρουνε πίσω στήν Ἑλλάδα οἱ Ἀργοναῦτες.

Ὁ Ἀντρέας διάβαζε μέ λαχτάρα ὅλα τοῦτα τά ἱστορικά παραμύθια τῆς Φυλῆς κι ἔπλαθε ὄνειροφαντασιές καί συδαύλιζε τούς πόθους του.

Ἀλήθεια. Νά ἔτανε, λέει, κεῖνα τά χρόνια πού μαζευόντανε τά πρωτοπαλίκαρα τῆς χώρας γιά τό ταξίδι τῆς Ἀργῶς. Νά τρέξει νά προσπέσει στόν Ἰάσονα, ν' ἀγκαλιάσει τά πόδια του, «ἀμάν», νά τοῦ πεῖ, «πάρτε με κι ἐμένα μαζί σας, καπετάνιο, στό μεγάλο ταξίδι. Γιά μοῦτσο πάρτε με μέσα στήν Ἀργώ, μιά κι εἶμαι ἀκόμα πολύ μικρός. Γιά μοῦτσο καί γιά ψυχογιό. Νά νοιάζομαι τό καράβι, νά φυλάγω τή νύχτα στό πόστο μου, νά τραβῶ κουπί, νά μπαλώνω τό πανί, νά κατραμίζω τά σκοινιά». Νά δεῖ μαζί τους τίς Ἀρπυιες, ἐκεῖνες τίς φριχτές μάγισσες μέ τίς μεγάλες φτεροῦγες, πού χτυποῦσαν σάν χάλκινες. Νά πάει μαζί τους στούς Χάλυβες, πού δουλεύουν τ' ἀτσάλι καί τό κάνουνε σπαθιά καί κοντάρια, νά φτάσει στό μαγεμένο δάσος τοῦ βασιλιᾶ Αἰήτη...

Ἡ τουλάχιστο νά ἔτανε μαζί μέ τό στόλο τοῦ Ὀδυσσεᾶ, σάν γύριζε χρόνια καί χρόνια τίς θάλασσες, ὥσπου νά φτάσει στήν Ἑλλάδα. Νά ζήσει μαζί του ὅλες ἐκεῖνες τίς θαυμάσιες περιπέτειες.

Πήγαινε στό μῦλο τοῦ λιμανιοῦ καί καμάρωνε, δάσος τά κᾶτάρτια τῶν караβιῶν, πού κούρνιαζαν ἀραγμένα. Τά θεόφηλα ἄρμπουρά τους κουνιόνταν, σάν νά ἔγραφαν στό γαλάζιο κατεβατό τ' οὐρανοῦ μέ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα:

— ΕΛΑ, ΕΛΑ ΜΑΖΙ ΜΑΣ!

Τοῦ κᾶναν σιניάλα καί διανέματα καί τόν καλοῦσαν.

Καί τό βαποράκι οὐρλιαζε σάν δαιμονισμένο.

— Έλα, Ἀντρέα! Ἄιντε, πᾶμε!

Ὁ Ἀντρέας τούς ἀποκρινότανε κρυφά μέσ' ἀπό τήν καρδιά του:

— Ἄχ ναί! Πάρτε με μαζί σας! Δέ μέ χωρᾶ ἐμένα ἢ στεριά. Πάρτε με μαζί σας!

Ἄπ' ὅλα τά παιδιά ὁ Ἀντρέας τά ταίριαζε περισσότερο μέ τόν Πετρῆ, τό γιό τοῦ καπετάν Μπούρα. Ἦταν ἓνα ἀγόρι κάπου δεκάξι χρονῶ, λίγο μεγαλύτερο ἀπ' τόν Ἀντρέα. Δέν τά 'παιρνε τά γράμματα, μά ὁ Ἀντρέας τονε θαύμαζε, γιατί ἦταν ἓνα καπετανόπαιδο γεροφτιασμένο, δυνατό σάν ἄντρας καί φημένο στή δουλειά τοῦ καραβιοῦ. Ἦταν ἐξάλλου γενναῖο καί πολύ καλόκαρδο παιδί κι ἀγαποῦσε ν' ἀκούει τόν Ἀντρέα νά τοῦ διηγῆται τίς θαυμάσιες ἱστορίες τῆς θάλασσας ἀπ' τή Μυθολογία κι ἀπό τήν Ἱστορία κι ἀπ' ὅλα τά βιβλία, πού μέ τόση λαιμαργία διάβαζε ὁ γιός τοῦ καφετζῆ.

Ὁ Ἀντρέας διηγόταν μέ τόσο πάθος τίς ἱστορίες του, πού ὁ Πετρῆς τίς πίστευε ὅλες κατά γράμμα, καί δέν ξεχώριζε πάρα πολύ τή μιὰ ἀπό τήν ἄλλη. Οἱ Ἀργοναῦτες ταξιδεύανε καμιὰ φορά καί στό νησί τῶν Κυκλώπων μαζί μέ τόν Ὀδυσσεά, ὁ Ὀδυσσεάς ἦταν μέσα στά καράβια τοῦ Θεμιστοκλῆ κι ὁ Θεμιστοκλῆς, μπουρλοτιέρης, ἔκαιγε τόν τουρκικό στόλο μαζί μέ τόν Κανάρη καί φώναζε στους Τούρκους:

— Αἆραα καί σᾶς φάγαμεεε!

Στρατής Μυριβήλης

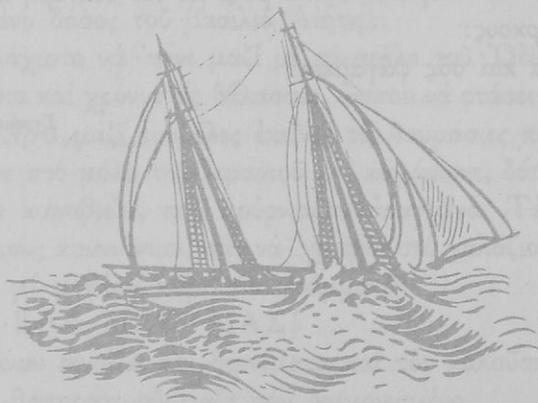
27. ΤΟ ΘΥΜΩΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Σάν τό σύννεφο τρέχει, σάν ἴσκιος διαβαίνει
 τά πανιά του φουσκώνουν στό πρίμο ἀγεράκι.
 Κάπου πάει νά χυμήξει καθώς τό γεράκι!
 Τ' εἶναι κεῖνο στή θάλασσα τήν ἀφρισμένη;

Νά 'ναι τάχα πλεύμενο, νά 'ναι καράβι;
 Τρομαγμένα τά κύματα φεύγουν μπροστά του.
 Μιά σηκώνεται ὀρθό, μιά βυθίζεται κάτω,
 μιά πηδάει στόν ἀφρό κι ἀπ' τόν ἥλιον ἀνάβει.
 — Πές μου, ἀλήθεια, τῆς θάλασσας εἶσαι στοιχειό;
 Ποιάν ἐκδίχηση τρέχεις ἀπόψε νά πάρεις;
 Στό τιμόνι ποιός εἶναι;

Καί μοῦ 'πε: — Ὁ Κανάρης!
 Θά τόν μάθεις στή Χιό.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

28. ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ

Βαδίζοντας σέ πανέμορφο τοπίο, όπου οί λαμπερές χιονισμένες κορυφές ένωναν τό σκοῦρο πράσινο τῶν ἐλάτων μέ τό γαλάζιο τ' οὐρανοῦ, μῆχαμε στήν περιοχή, ὅπου γράφτηκε τ' ἀθάνατο ἔπος.

Ἀπ' αὐτές τίς χαράδρες τῆς Φούρκας ξεχύθηκε ἡ ἀντεπίθεση τῆς 3ης Νοεμβρίου, πού ἀναποδογύρισε τούς Ἴταλούς καί κατάληξε στήν πανωλεθρία τους. Οἱ στρατιῶτες τῆς Πίνδου μέ τόν ἡρωϊκό τους συνταγματάρχη ἔδωσαν ἀπό τήν πρώτη στιγμή τόν τόνο στόν ἀγώνα: «Νίκη ἢ θάνατος».

Τίποτ' ἄλλο δέ χωροῦσε στό νοῦ τους. Αὐτοί πρῶτοι ἀντιμετώπισαν εὐρωπαϊκό στρατό τέλεια ὀργανωμένο, μέ νέα ὄπλα, ἔναντι τῶν ὁποίων δέν εἶχαν καμιάν ἄμυνα. Κι ὅμως, τόν ἐνίκησαν δίνοντας ἔτσι θάρρος στ' ἄλλα συντάγματα.

«Παραδοθεῖτε, εἰδάλλωξ σᾶς καίω!» εἶπε ξημερώματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ὁ σύγχρονος Δαρεῖος.

Μά ἡ θεά Νέμεση κράτησε σημεῖωση γιά τά ὑβριστικά αὐτά λόγια.

“Όπως τῶν ἀτόμων, ἔτσι κι ἑνός ἔθνους ἡ πραγματική ψυχὴ δὲν παρουσιάζεται παρά μόνο μπροστά στον κίνδυνο. Οἱ Ἕλληνες, ὅταν κινδυνεύουν νά σκλαβωθοῦν, ἀγωνίζονται ἀπελπισμένα.

Ὁ Μουσολίνι εἶχε ἀναλάβει αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία βασιζόμενος στὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων. Ρεαλιστής, καθὼς ἦταν, γελάστηκε ἀπὸ τίς στατιστικές: τόσα τάνκς, τόσα ἀεροπλάνα, τόσα κανόνια ἢ Ἰταλία, εἴκοσι φορές λιγότερα ἢ Ἑλλάδα.

Ὅταν ὅμως ἕνας λαὸς ὑπερασπίζεται τὸν τόπο του, καταφέρνει πολλά καὶ μεγάλα, γιατί στίς δύσκολες στιγμὲς ξυπνοῦν κι οἱ πεθαμένοι του κι ἀγωνίζονται μαζί μέ τούς ζωντανούς. Τὴν πατρίδα δὲν τὴν κάνει τό χῶμα, παρά οἱ πρόγονοι, πού χρειάστηκαν αἰῶνες, γιὰ νά πλάσουν τὴν ψυχὴ της. Ἄμα ὅμως μιά φορά τὴν ἔφτιασαν, ἐξακολουθοῦν νά τὴ διευθύνουν.

Ὁ πόλεμος, ἀντὶ νά δείξει τὴν ἀδυναμία τῆς φτωχῆς Ἑλλάδας, ἔδειξε τὴ δύναμή της. Δέ νίκησαν τὰ σίδερα. Νίκησε ἡ ψυχὴ. Στὴν Ἀλβανία δίπλα στοὺς φαντάρους παρουσιάστηκε ἡ ἀόρατη στρατιὰ τῶν προγόνων ὅλων ἐκείνων ὅσοι πολέμησαν στό Μαραθῶνα καὶ στὴ Σαλαμίνα, στό Γρανικό καὶ στὴν Ἰσό, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στό Μεσολόγγι. Ἐτρεξαν οἱ νεκροὶ νά ἐμποδίσουν νά σκλαβωθεῖ ἡ πατρίδα. Αὐτοὺς δὲν ὑπολόγισε ὁ Ντοῦτσε καὶ νικήθηκε.

Ἡ βία, μέ τὴν ὁποία ἀναγκάστηκε τό στρατηγεῖο νά στείλει ἐνισχύσεις στὴν Πίνδο, ἔκαμε νά ξεκινήσουν οἱ λόχοι χωρὶς μεταγωγικό καὶ μέ λίγη γαλέτα στὰ σακίδια. Ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ, ὅπου πολέμησαν, ἦταν φτωχὴ σέ πόρους καὶ τὰ μετρημένα τρόφιμα πού ὑπῆρχαν τὰ ἔπαιρναν μαζί τους ὑποχωρώντας οἱ Ἴταλοί, ὥστε γεννήθηκε ἀμέσως ζήτημα ὄχι μόνο ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων.

Κι ὅμως οἱ χωρικοί, ἀντὶ νά γίνουν βάρος στὴν ἐπιμελητεία, αὐτοὶ φρόντισαν γιὰ τὴν τροφοδοσίαν τῶν φαντάρων. Ἄλλοι μέ τὰ

μουλάρια τους, άλλοι πεζοί, έτρεξαν ώρες κι ώρες δρόμο κάτω από βροχή σέ μακρινά χωριά και κουβάλησαν ό,τι βρήκαν φαγώσιμο, για νά τό προσφέρουν στους στρατιώτες. Δέν κράτησαν αυτοί τίποτα για τόν έαυτό τους προτιμώντας νά τραφούν μ' άγρια κάστανα και ώμά βελανίδια. Ύστερα, σάν άκουσαν πώς έλειπαν πολεμοφόδια, βιάστηκαν νά πәне νά φέρουν. Κι όταν νικήθηκαν οι Ίταλοί και προχώρησαν οι φαντάροι προς τήν Άλβανία, οι πληθυσμοί τής υπαίθρου έξακολούθησαν τίς μεταφορές μέσα στα χιόνια.

Δέ θά ξεχάσω ποτέ τή βραδιά τής 18 Δεκεμβρίου 1940 στή Φλώρινα μέ τό στρατηγό, πού είχε αναλάβει τόν έφοδιασμό του μετώπου. Μιά πρωτάκουστη χιονοθύελλα είχε ξεσπάσει πρό ήμερών, είχε αποκόψει όλους τούς δρόμους, κι ό στρατός, άφου εξάντλησε τίς έφεδρικές του προμήθειες, τώρα πεινούσε. Τά μηνύματα πού λάβαινε ό στρατηγός ήταν άπελπιστικά. Οι φάλαγγες αυτοκινήτων, πού είχαν ξεκινήσει μέ φαγώσιμα, είχαν ταφεί κάτω από δυό μέτρα χιόνι στήν όρεινή στενωπό του Πισοδεριου και τό μηχανικό, πού είχε σταλεί νά τίς βοηθήσει, δέν κατάφερε τίποτα, γιατί όσο χιόνι κι άν καθάριζε, ή manía τ' ουρανού στοίβαζε περισσότερο. "Άδिका δοκιμάστηκαν τρακτέρ και συνοδείες μουλαριών. Όλα τά κατάπινε τό χιόνι. Τέλος ό στρατηγός έστειλε άγγελιοφόρους στα γύρω χωριά νά τά ξεσηκώσουν. Σάν τό μελίσσι έτρεξαν τότε οι κάτοικοι κι έπεσαν στή δουλειά, άλλοι μέ φτυάρια, άλλοι μέ αξίνες, άλλοι μέ τσάπες κι οι γυναίκες μέ τά χέρια. Είδα και κάτι μωρά σχεδόν νά κουβαλούν πέρα από τό δρόμο λίγο χιόνι στήν ποδίτσα τους.

Τά ιταλικά άεροπλάνα, πού ξεχώρισαν από μακριά αυτή τή μурμηγκιά, άρχισαν νά τή βομβαρδίζουν. Οι χωρικοί ζάρωναν καταγής και κάνοντας τό σημείο του σταυρου περίμεναν μέ ύπομονή νά περάσει ό κίνδυνος. "Όσο νά πάρει τό σκοτάδι, τό άνοιγμα του δρόμου είχε προχωρήσει αρκετά. "Αν όμως έπαυε ή δουλειά τή νύχτα, τό χιόνι θά τά ξανασκέπαζε πάλι όλα. Γι' αυτό ή δουλειά δέ

σταματοῦσε. Μέ κρύο 28 βαθμῶν κάτω ἀπό τό μηδέν οἱ χωρικοί ἔσκαβαν στά σκοτεινά.

Θά ἦταν ἡ ὥρα τρεῖς τό πρωί, ὅταν κατέβηκε ὁ στρατηγός ἀπό τό Πισοδέρι ταραγμένος. Τό ἔργο τοῦ φαινόταν ὑπεράνθρωπο. Πολλοί εἶχαν ἀποκάμει, ἐνῶ τό χιόνι ἔπεφτε ἀδιάκοπα. Κάθισε στό γραφεῖο του ἀμίλητος καί στό ἀδύνατο πρόσωπό του ζωγραφίζοταν ἡ ἔ γ ν ο ι α πού τόν κατάρτωγε, μήπως δέν κατάφερε νά νικήσει τήν τερατώδη φύση.

Τό τηλέφωνό του κουδούνισε τότε. Ὁ πρωθυπουργός τόν καλοῦσε στήν Ἀθήνα, ἀνήσυχος κι ἐκεῖνος γιά τό στρατό, πού θά πέθαινε τῆς πείνας σ' ἀλβανικά βουνά, ἄν ἐξακολουθοῦσε ἡ χιονοθύελλα. Ὁ στρατηγός μιάν ἀπάντηση ἔδωσε:

— Ἄν ἀντέξουν ὅλη νύχτα οἱ χωρικοί τήν παγωνιά, ὁ δρόμος θ' ἀνοίξει αὔριο πρωί.

Κι ὁ δρόμος ἀνοίξε.

Μεγάλη βοήθεια ἔδωσαν οἱ πληθυσμοί καί στά περάσματα τῶν ποταμῶν. Ἡ ἔλλειψη γεφυροσκευῶν ἔκανε τό στράτευμα νά χασομερᾷ μπροστά σέ κάθε φουσκωμένο ποτάμι, ὅπου τό μηχανικό ἀγωνιζόταν νά στήσει μέ κόπο ξύλινες γέφυρες. Στόν ποταμό Βογιούσα, μετά τή νίκη τῆς Πίνδου, εἶδαν οἱ γυναῖκες πώς τ' ἀπότομο ρέμα ἐμπόδιζε τούς σκαπανεῖς στή δουλειά τους. Ἐκαμαν τότε αὐθόρμητα κάτι, πού ξανάγινε ὕστερα στόν Καλαμᾶ καί στό Δρίνο. Μπῆκαν οἱ ἴδιες μέσα στά νερά καί πιασμένες σφιχτά ἀπό τούς ὄμους σχημάτισαν πρόχωμα, πού ἀνάκοβει τήν ὀρμή τοῦ ποταμοῦ κι εὐκόλυνε τούς γεφυροποιούς.

Ἀπό τίς χιλιάδες παραδείγματα, πού δείχνουν τό ἀλύγιστο φρόνημα, πού ἐπικρατοῦσε τότε στήν Ἑλλάδα, τί ν' ἀναφέρει κανένας καί τί νά παραλείψει;

Ἐνας πατέρας, ἅμα πῆρε τήν εἶ δ η σ η, πώς ὁ γιός του σκο-

τώθηκε στό Τεπελένι κι ἄκουσε τήν κόρη του ν' ἀπορεῖ μέ τί τρόπο θά ἔλεγαν τέτοιαν εἶδηση στή μάνα, τῆς εἶπε:

— Γιατί νά τό μάθει μέ τρόπο ἢ μάνα του; Μήπως πέθανε τό παιδί μας; Στόν πόλεμο σκοτώθηκε!

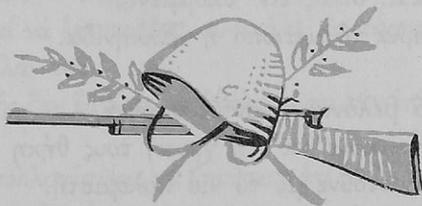
Μιά γυναίκα, πού εἶδε τό μοναχογιό της νά γυρίζει κουτσός μέ δεκανίκια, τόν παρηγόρησε:

— Μή λυπᾶσαι, παιδί μου. Σέ κάθε σου βῆμα ὁ κόσμος θά βλέπει τήν παλικαριά σου.

Τήν ὁμόνοια, πού ἔδειξαν ἐκεῖνον τόν ἀλησμόνητο χειμῶνα οἱ Ἕλληνες, τήν ἀγάπη, πού ἔνωσε πλούσιους καί φτωχοῦς, τήν ἀδερφοσύνη, πού ἔσμιξε σέ ἄσπαστο σύνολο στρατό καί μετόπισθεν, δέν τή χαρίζει σ' ἕνα λαό ὁ Θεός παρά μιά φορά κάθε χίλια χρόνια...

«Τό περιβόλι τῶν Θεῶν»

Χρ. Π. Ζαλοκώστας

29. Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ

Όλημερίς κι όλονυχτίς σχυμμένη στέκει
ἀπάνω στά βελόνια κι ὄλο πλέκει,
γι' αὐτούς πού πολεμοῦν γιά τήν πατρίδα
καί τό κουβάρι ὄλο σώνεται κι ὄλο ἀβγαταίνει
καί, ὅπως εἶν' σχυμμένη,
ἔχει ψηλά τό μέτωπο ἡ Ἑλληνίδα.

Καί τά βελόνια γίνονται σπαθιά,
πού βγαίνουνε ἀπ' τή χρυσή τους θήκη
ν' ἀγωνιστοῦνε μέ τό νιό πολεμιστή.
Καί πλέκουν μέσ τή νύχτα τή βαθιά
κι εἶν' ἄσωστη κι ἀτέλειωτη ἡ κλωστή,
ὅσο κι ἡ νίκη.

Τίμος Μωραϊτίνης

30. ΤΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Τή χρονιά εκείνη τά παιδιά τῆς Κύπρου δέν εἶχαν σχολειά. Μάθαιναν ὅπως ὅπως τά γράμματα, σ' ἐκκλησίες ἢ σέ σπίτια, καθώς τότε, στίς ἐποχές τῶν πολυχρονεμένων σουλτάνων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Νά λοιπόν πού μπορεῖ καί νά ξαναγίνεται πότε πότε ἡ Ἱστορία! Ἦρθε ἡ ὥρα νά δώσουν ἐξετάσεις, νά πάρουν ἕνα χαρτί, νά περάσουν ἀπό τή μιᾶ τάξη στήν ἄλλη ἢ καί ν' ἀπολυθοῦν ὅσοι εἶχαν φτάσει στό τέρμα ἐνός κύκλου σπουδῶν. Ἐνα παιδάριο στή Λευκωσία δέν πρόφτασε νά συμπληρώσει τίς ἐξετάσεις του. Τοῦ ἔλειπαν δυό μαθήματα, τά Νέα Ἑλληνικά καί ἡ Ἱστορία, ὅταν σέ μιᾶ μαχητική διαδήλωση, ὅπου μέ πρόθυμη καρδιά ἔκαμε τό ἑλληνικό του χρέος, τό χρέος πρὸς τόν ἑαυτό του, πρὸς τοὺς προγόνους, οἱ Ἄγγλοι τό ἔπιασαν καί τό ἔριξαν σέ μπουντρούμι ἀνήλιαγο, μέ τό σκοπό νά τό δικάσουν. Ὁ νεανίσκος μήτε φυλακή μήτε δίκη λογάριάζε. Θυμόταν μονάχα πῶς τοῦ ἔλειπαν δυό μαθήματα, γιά νά συμπληρώσει τίς ἐξετάσεις του.

Κι ἔκαμε ἀναφορά στό διοικητή τῆς φυλακῆς καί παρακάλεσε νά τόν ἀφήσουν γιά μιᾶ καί μόνη μέρα νά βγεῖ, νά πάει στό δάσκαλό του, νά κάμει τό ἄλλο ἐπίσης μεγάλο ἑλληνικό του χρέος πρὸς τήν παιδεία καί νά ἐπιστρέψει, φυσικά μ' ἐπιτήρηση, μέ τό δεσμοφύλακα στό πλάι του.

Ὁ διοικητής δέν ἔστερξε νά ἐκπληρώσει τήν ἐπιθυμία τοῦ νεανίσκου.

Καί τότε συλλογίστηκε νά ζητήσει κάτι ἄλλο ἐκεῖνος: νά ῥθει ὁ δάσκαλος στή φυλακή.

Ὁ δάσκαλος ἦρθε. Ἐφεραν τό παιδάριο στό «έντευκτήριο» τῆς φυλακῆς, ἕνα διαμέρισμα ἐπίσης ἀνήλιαγο, ἐπίσης ἀπαίσιο, ὅπως κι ἡ λοιπὴ φυλακή. Τά χέρια εἶναι στίς χειροπέδες. Αὐτός ἀνάμεσα

σέ δυό δεσμοφύλακες: τόν ἕνα Τοῦρκο, τόν ἄλλο Ἕλληνα. Τοῦ ἔλυσαν τά χέρια. Ὁ δάσκαλος ἄπλωσε μπρός του τά χαρτιά, τοῦ ἔδωσε μολύβι νά γράφει, περίμενε μέ τήν καρδιά γεμάτη λυγμούς νά ξεμουδιάσουν τά χέρια τοῦ παιδιοῦ, γιά νά πληρωθεῖ ὁ τύπος. Τό παιδί πῆρε τό μολύβι, ἔγραψε. Ἐτσι ὅπως τότε πού καθόταν ἤσυχα ἤσυχα στό θρανίο του κι ὁ ἥλιος ἔμπαινε πρόσχαρος ἀπό τά μεγάλα παράθυρα κι ἦταν ἄνοιξη καί τά χελιδόνια τιτίβιζαν καί τά δέντρα θροοῦσαν ἀπό ἔξω. Ἐγραψε, τελείωσε. Ὁ δάσκαλος προχώρησε στήν προφορική ἐξέταση.

— Πρῶτα τά Νέα μας Ἑλληνικά, τοῦ εἶπε.

Τόν ρώτησε:

— Ποιός εἶναι ὁ ποιητής, πού πιά πολύ σοῦ ἀρέσει;

Ὁ νεανίσκος ἀποκρίθηκε:

— Ὁ Διονύσιος Σολωμός.

— Τί ἔγραψε ὁ Σολωμός;

— Τόν «Ὑμνον εἰς τήν Ἐλευθερίαν».

— Μήπως θυμᾶσαι καμιᾶ στροφή;

— Μάλιστα!

Κι ὁ νεανίσκος ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλει μέσα στή φυλακή, ἀνάμεσα στούς δεσμοφύλακες, πού ἐκπροσωποῦσαν τούς παλιούς καί τούς νέους τυράννους, μέ καθάρια κι ἀποφασιστική φωνή:

Ἄπ' τά κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη...

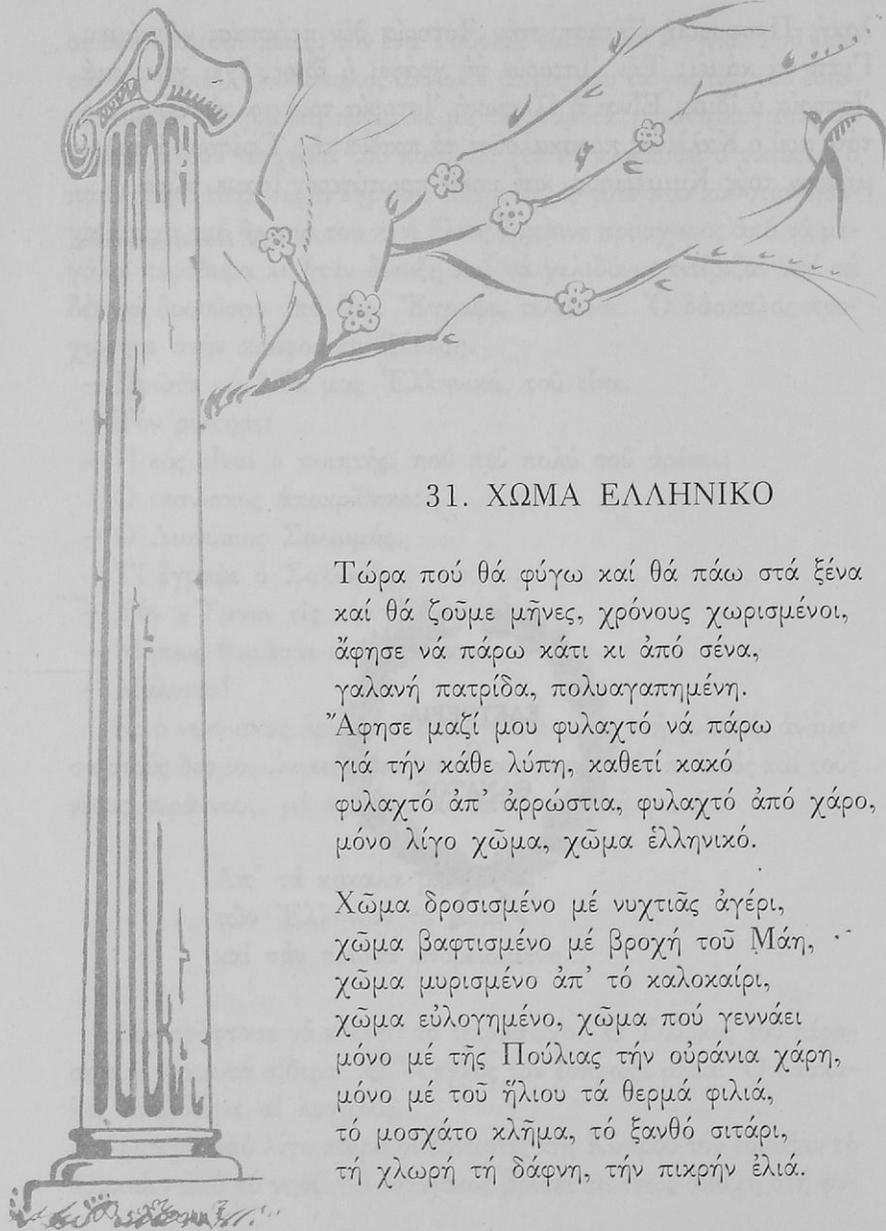
Δέν πρόφτασε νά κλείσει τό τετράστιχο. Ὁ Τοῦρκος τοῦ πέρασε στά χέρια τά σίδερα. Ὁ Ἕλληνας τόν ἔσπρωξε μέσα. Ὁ δάσκαλος ἀναλύθηκε σέ λυγμούς.

Ἐστερα ἀπό λίγο καιρό οἱ δυνάστες τῆς Κύπρου τόν ἔδιωξαν τό δάσκαλο ἀπό τό νησί. Ὁ νεανίσκος βρίσκεται ἴσως ἀκόμη στή φυ-

λακή. Προφορική εξέταση στήν Ίστορία δέν πρόφτασε νά κάμει. Γιατί νά κάμει; Τήν Ίστορία τή γράφει ό Ίδιος, ἔχει γίνει πιά Ίστορία ό Ίδιος. Εἶναι ἡ ἑλληνική Ίστορία τριάντα αἰώνων, ἀπό τότε πού ό Καλλίνος προσκαλοῦσε τά παιδιά τῆς Ἐφέσου νά πολεμήσουν τούς Κιμμέριους, καί πολύ πρωύτερα, ἴσαμε τώρα.

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος

31. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θά φύγω καί θά πάω στά ξένα
καί θά ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νά πάρω κάτι κι ἀπό σένα,
γαλανή πατρίδα, πολυαγαπημένη.
Ἄφησε μαζί μου φυλαχτό νά πάρω
γιά τήν κάθε λύπη, καθετί κακό
φυλαχτό ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτό ἀπό χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσιμένο μέ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μέ βροχή τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τό καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννάει
μόνο μέ τῆς Πούλιας τήν οὐράνια χάρη,
μόνο μέ τοῦ ἡλίου τά θερμά φιλιά,
τό μοσχάτο κλῆμα, τό ξανθό σιτάρι,
τή χλωρή τή δάφνη, τήν πικρήν ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, όπου τό 'χουν σκάφει,
για νά θεμελιώσουν ἕναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, όπου τό 'χουν βάφει
αἵματα στό Σούλι καί στό Μαραθώνα,
χῶμα, πού 'χει θάφει λείψανα ἀγιασμένα
ἀπ' τό Μεσολόγγι κι ἀπό τά Ψαρά,
χῶμα, όπου φέρνει στό μικρόν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καί χαρά.

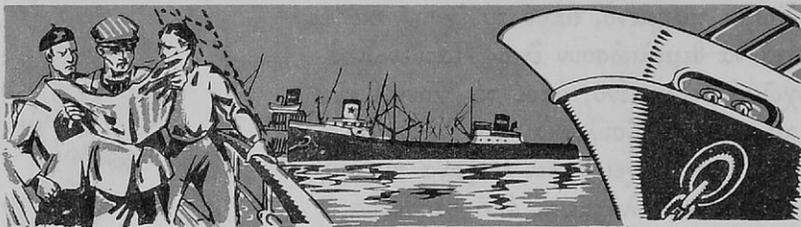
Θενά σέ κρεμάσω φυλαχτό στά στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτό σέ βάλει,
ἀπό σέ θά παίρνει δύναμη, βοήθεια,
μήν τήν ξεπλανέφουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θά μέ δυναμώνει
κι ὅπου κι ἄν γυρίζω κι ὅπου κι ἄν σταθῶ,
σύ θενά μου δίνεις μιά λαχτάρα μόνη:
πότε στήν Ἑλλάδα πίσω θενά 'ρθῶ.

Κι ἄν τό ριζικό μου — ἔρημο καί μαῦρο —
μου 'γραφε νά φύγω καί νά μή γυρίσω,
τό ὑστερνό συχώριο εἰς ἐσένα θά 'βρω,
τό ὑστερνό φιλί μου θενά σου χαρίσω...
Ἔτσι, κι ἄν σέ ξένα χῶματα πεθάνω,
καί τό ξένο μνημα θά 'ναι πιό γλυκό,
σάν θαφτεῖς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό.

« Ἀμέραντα »

Γεώργιος Δροσίνης

32. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΛΟΙΟ

Ἀφήγημα

Ὁ Λευτέρης ἦταν ἓνα ἀγόρι μικροκαμωμένο, ὀχτώ χρονῶν, κι ἦταν καί λίγο ἀρρωσιάρης. Ἔτσι οἱ γονεῖς του δέν τόν ἀφηναν εὐκολα νά κατεβαίνει στό λιμάνι καί νά παίξει μέ τ' ἄλλα τά παιδιά. Καί πόσο ἤθελε ὁ Λευτέρης νά ἦταν μαζί τους καί ν' ἀνεβοκατέβαινε στίς βάρκες καί τά καΐκια, πού τά 'χαν ξεσύρει στήν ἀμμουδιά, γιά νά τά καλαφατίσουν καί νά τά βιάψουν! Τ' ἄλλα τά παιδιά ὅλο τό καλοκαίρι ἄλλο δέν ἔκαναν, παρά ξιπόλητα νά τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, νά παίζουν λογιῆς παιγνίδια κι ὕστερα ν' ἀνεβαίνουν στά μπαστούνια τῶν караβιῶν, κι ἀπό κεῖ νά παίρνουν μακροβούτια στή θάλασσα — κάτι μακροβούτια, πού τόσο τά θαύμαζε ὁ Λευτέρης, κι ἦταν μάλιστα βέβαιος πώς ἄν τόν ἀφηναν, θά τά κατάφερνε στίς βουτιές καλύτερα ἀπό τ' ἄλλα τά παιδιά.

Βέβαια, δέν τοῦ ἀπαγορεύανε οἱ γονεῖς του αὐστηρά νά βγαίνει στό γιαλό καί νά κάνει ὅ,τι θέλει. Μά λίγο λίγο τόν εἶχαν πείσει πώς ἦταν καλύτερα γιά τήν υἰγεία του νά μένει στό σπίτι.

— Σέ λίγο θ' ἀνοίξουν τά σχολεῖα καί θά ξαναβρεῖς τούς φίλους σου, τοῦ ἔλεγε κάθε τόσο ἡ μητέρα του, γιά νά τόν παρηγορήσει.

Κι επειδή ήταν πειθαρχικός ο Λευτέρης — «στόμα έχει και μιλιὰ δέν έχει», ἔλεγε γι' αὐτόν μέ καμάρι ἢ μακαρίτισσα ἢ γιαγιά του — ἔμενε τίς πιά πολλές ὥρες τῆς ἡμέρας στό σπίτι. Κι εἶχε βρεῖ τρόπο νά περνάει αὐτές τίς ὥρες. Ὁ πατέρας του εἶχε μεγάλη καί πλούσια βιβλιοθήκη. Καί τοῦ ἄρεσε πολύ τοῦ Λευτέρη τό διάβασμα κι ἦταν μεγάλη ἀπόλαυση γι' αὐτόν νά βυθίζεται μέσα στίς ὠραῖες καί φανταχτερές ἱστορίες πού τοῦ ἔλεγαν τά βιβλία καί νά ταξιδεύει μέ τούς ἥρωες τῶν ἱστοριῶν σέ ξένους τόπους, σέ μακρινές στεριές καί θάλασσες καί νά παίρνει μέρος κι αὐτός στίς περιπέτειές τους πότε πολεμώντας βαρβάρους λαούς, πότε ἀνακαλύπτοντας θησαυρούς σέ ἄγνωστα νησιά, πότε κυνηγώντας ἄγρια θηρία μέσα στή ζούγκλα. Καί σάν κουραζόταν ἀπό τό πολύ διάβασμα, ἔκλεινε τό βιβλίο, πήγαινε καί στεκόταν μπροστά σ' ἓνα ἀπό τά μεγάλα παράθυρα τῆς σάλας τους κι ἄφηνε τά μάτια του νά πλανιοῦνται στήν ἀπέραντη θάλασσα, πού ἄρχιζε ἀκριβῶς ἀπό κάτω ἀπό τό σπίτι τους κι ἀπλωνόταν, πέρα πέρα, ὡς ἐκεῖ πού ἄλλα νησιά στόν ὀρίζοντα φαίνονταν σάν τά ἰχνογραφήματα πού τούς ἔβαζε ὁ κύριος κι ἔφτιαναν στό σχολεῖο. Τό σπίτι τους μεγάλο, ψηλό, πλατύ καί τετράγωνο σάν παράξενος πύργος, ἦταν χτισμένο ἐπάνω ἀπό τό λιμάνι. Καί τό λιμάνι τους ποτέ δέν ἦταν ἔρημο. Ὅλο τό καλοκαίρι γέμιζε μέ πλοῖα κάθε τύπου. Μέ πλοῖα τῆς γραμμῆς, μέ ὑπερωκεάνια πού φέρναν χιλιάδες ξένους στό νησί, μέ κρουαζιερόπλοια, μέ κότερα πού ταξίδευαν διάσημοι ξένοι ἢ μεγάλοι ἐφοπλιστές. Κι αὐτό τό θέμα, πού ξετυλιγόταν ἀδιάκοπα μπροστά του ὅλο τό καλοκαίρι, ἦταν πιά ὠραῖο κι ἀπό τό καλύτερο μυθιστόρημα πού εἶχε διαβάσει. Γιατί οἱ ἱστορίες τῶν βιβλίων, ὅσο ὠραῖες κι ἂν εἶναι, ἔχουν κάτι τό ἄπιαστο. Εἶναι σάν νά τίς βλέπεις στόν ὕπνο σου. Ἐνῶ αὐτά πού ἔβλεπε ἦταν ἀληθινά· πλοῖα, βάρκες, ἄνθρωποι πού ἀνεβοκατέβαιναν ἀπό τό κατάστρωμα στό μόλο, φωνές, χρώματα! Πρό παντός τίς νύχτες τοῦ φαίνονταν τό λιμάνι σάν ἓνα κομμάτι ὀλόφωτου οὐρανοῦ πεσμένο στή γῆ. Καί κάθε πού μιὰ βουερή ἢ βαριά

σφυριξιά από την τσιμινιέρα των πλοίων έσκιζε τον άέρα ο Λευτέρης νόμιζε πώς ήτανε γι' αυτόν! Ναι, τον καλοῦσαν να ταξιδέψει. Όλα αυτά τά πλοῖα είχαν έρθει γι' αυτόν από τά ξένα μέρη. Δέν υπήρχε άμφιβολία, γι' αυτόν, γιά τό Λευτέρη σφύριζε άπόφε εκείνο τό τεράστιο πλοῖο μέ τό κόκκινο φουγάρο, αυτό τό κάτασπρο πλοῖο, πού έμοιαζε μέ ολόκληρη πολιτεία φωταγωγημένη.

Οί γονεῖς του ήταν εκείνη τήν ώρα άπασχολημένοι μέ μία συντροφιά φίλων, πού είχε έρθει να τους επισκεφθει. Άκουγε τά γέλια και τίς κουβέντες τους, πού έρχονταν από τή βεράντα. Κι άξαφνα τό άποφάσισε: «Θά φύγω», ειπε μέσα του. «Θ' άνέβω στό πλοῖο και θά μείνω ως τήν άλλη εβδομάδα πού θά ξανάρθει. Θά κρυφτώ κάπου και άμα τό πλοῖο βγει στ' ανοιχτά, θά παρουσιαστώ στον καπετάνιο και θά τον παρακαλέσω να τηλεφωνήσει στους γονεῖς μου, γιά να μήν ανησυχούν». Ένθουσιάστηκε μέ τό σχέδιό του. Κ' ήταν έτοιμος ν' ανοίξει σιγά σιγά τήν πίσω πόρτα και να κατηφορίσει κατά τό μόλο — τρία λεπτά του χρειαζόταν ώσπου να φτάσει στό πλοῖο — όταν άκουσε τον πατέρα του να τον φωνάζει.

— Λευτέρη! Έλα, παιδί μου, μία στιγμή...

Η φωνή του πατέρα του, βαθιά, ήρεμη, σοβαρή, τον έκαμε να ξεχάσει μονομιῶς τό σχέδιό του. Έτρεξε έξω, στή βεράντα.

— Παιδί μου, του λέει ο πατέρας του, πήγαινε, σε παρακαλώ, στό περίπτερο τῆς κυρα - Άλαφασου να πάρεις εφημερίδες! Μόλις ήρθε τό πλοῖο από τον Πειραιά! Πήγαινε, να δούμε τί νεώτερα έχουμε από τήν Κύπρο...

Είχε ξεχάσει ο Λευτέρης πώς έδω και λίγον καιρό τώρα τό ώραῖο και μεγάλο αυτό ελληνικό νησί, άληθινό καμάρι τῆς «πατρίδας και τῆς ιστορίας μας», όπως τους έλεγε ο κύριος στό σχολείο, περνούσε πολύ δύσκολες, άληθινά τραγικές, ώρες. Ένα τμήμα του τό είχαν καταλάβει οι Τουρκοι μέ άπόβαση. Τους πολέμησαν γενναῖα οι Έλληνες στην Κύπρο, αλλά δέν είχαν ούτε τάνκς ούτε αε-

ροπλάνα. Καί τώρα οί Τούρκοι σφάζανε γυναικόπαιδα, καίγανε σπίτια, λήστευαν τά πάντα. Τοῦ ἦρθαν ὅλ' αὐτά στό μυαλό τοῦ Λευτέρη κι ἔνωσε τό αἶμα του ν' ἀνάβει...

Ἔτρεξε στό μικρό στενό μαγαζί τῆς κυρα - Ἀλαφασοῦ. Ἦταν γεμάτο ἀπό κόσμο, πού βιαζόταν νά πάρει ἐφημερίδες. Ἀγόρασε κι ὁ Λευτέρης αὐτές πού τοῦ εἶχε πει ὁ πατέρας του κι ἄρχισε νά γυρίζει σπίτι. Τήν προσοχή του τράβηξε ἕνας μέγας τίτλος στήν ἐφημερίδα, πού μέ χοντρά, κεφαλαῖα ψηφία ἔλεγε: «Διακόσιες χιλιάδες Κύπριοι παράτησαν τίς πόλεις καί τά χωριά καί τώρα γυρίζουν ἐδῶ κι ἐκεῖ πρόσφυγες». Καί κάτω ἀπό τόν τίτλο εἶχε φωτογραφίες προσφύγων σέ κακή κατάσταση. Γέροι χωρικοί μέ ἀπελπισμένη ἔκφραση, γριουῦλες νά θρηνοῦνε καθισμένες κάτω ἀπό δέντρα, μητέρες νά ἔχουν πάρει τούς δρόμους μέ τά μικρά τους στήν ἀγκαλιά τους γυρεύοντας κάπου στέγη καί λίγο ψωμί. Ἄ, πόση δυστυχία, τί μεγάλο κακό! Τόσα εἶχε διαβάσει στά βιβλία ὁ Λευτέρης γιά πολέμους καί πρόσφυγες κι αἰχμαλώτους. Μά τώρα μόνο καταλάβαινε ἀληθινά, ὡς τό βάθος, τί σήμαιναν ὅλ' αὐτά, καί τί φοβερό θά 'ναι νά 'σαι πρόσφυγας στήν ἴδια σου τήν πατρίδα! Δάκρυα ἀργοκύλησαν στά μάγουλα τοῦ Λευτέρη κι ἔσταξαν στά ψηφία τῆς ἐφημερίδας, πού ἱστοροῦσαν αὐτή τή μεγάλη δυστυχία τῶν ἀδερφῶν μας ἐκεῖ κάτω. Καί δέν ἤξερε ἄν αὐτά τά δάκρυα ἦταν ἀπό τή μεγάλη λύπη, πού τοῦ γέννησε μέσα του τόση δυστυχία, ἢ ἀπό τό θυμό, πού ἄρχισε νά βράζει στήν ψυχή του γι' αὐτούς τούς βάρβαρους, γι' αὐτούς τούς ἐχθρούς τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἑλλήνων, γι' αὐτούς τούς ἀπολίτιστους, πού δέ λογάρισαν κανένα νόμο, θεϊκό ἢ ἀνθρώπινο. Ἄ, νά μποροῦσε! Ἄ, νά μποροῦσε...

Σηκώνοντας τό κεφάλι του ἀπό τήν ἐφημερίδα, εἶδε ἄξαφνα τό μεγάλο πλοῖο, πού μόλις λίγο πρὶν ἦταν ἔτοιμος νά σκαρφαλώσει σ' αὐτό γιά τή μεγάλη περιπέτεια. Μά τώρα ἄλλα αἰσθήματα τόν πλημμύρισαν. Στάθηκε ἐκείδᾶ, ἀπό κάτω ἀπό τό πλοῖο πού λαμποκοποῦσε ἀπό τά φῶτα, κι ἄρχισε νά μονολογεῖ: «Θεέ μου, γιατί

δέ μου τό χαρίζεις ἐμένα αὐτό τό πλοῖο; Νά δεῖς τί θά κάνω, ἅμα μου τό δώσεις. Πρῶτα θά διώξω ὅλους αὐτούς πού εἶναι μέσα καί πού περνᾶνε ὠραῖα, χωρίς νά νοιάζονται γιά τούς δυστυχισμένους, ἐκεῖ στό μεγάλο μας νησί! Κι ἀφοῦ τούς διώξω, θά βάλω παντοῦ, σ' ὄλο τό πλοῖο, μεγάλα κανόνια, νά κάτι κανονάρες, πού ὅταν σκᾶνε, τό βόλι τους θά μπορεῖ νά γκρεμίσει μιᾶ ὀλόκληρη πόλη. Κι ὕστερα θ' ἀνεβῶ στή γέφυρα, θά πάρω τό τιμόνι καί θά στρέψω τήν πλώρη τοῦ καραβιοῦ κατά τήν Τουρκία! Κι ἅμα φτάσω κοντά στήν Τουρκία, νά δεῖς ἄν θά μείνει ζωντανός κανένας Τοῦρκος! Καί τότε, ἅμα σκοτωθοῦν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, θά μείνουν μόνο οἱ στρατιῶτες πού εἶναι στήν Κύπρο! Ἔ, τότε μέσα σέ λίγη ὥρα οἱ Ἑλληνες θά τούς πετάξουν στή θάλασσα! Κι ἡ χαρά θά ξαναγυρίσει στό νησί!». Τόσο τοῦ ἄρεσε αὐτό τό σχέδιο, πού νόμισε κιόλας πῶς εἶχε ἀρχίσει νά τό πραγματοποιεῖ. Μά τώρα ἔνα ἄλλο σχέδιο, πού τοῦ ἦρθε στή φαντασία, παραμέρισε τό πρῶτο. «Ὅχι, ὄχι, αὐτό δέν εἶναι λογικό! Πρῶτα πρέπει νά κάνω κάτι ἄλλο! Θά βγῶ στους δρόμους καί θά πάω νά χτυπήσω ὅλες τίς πόρτες, στά σπίτια, στά μαγαζιά, παντοῦ, καί θά παρακαλέσω ὅλους τούς ἀνθρώπους νά μου δώσουν ὅ,τι ἔχουν μέσα στά σπίτια τους: ροῦχα, τρόφιμα, ἔπιπλα, γιαιτρικά, χρήματα! Κι ἀφοῦ τά μαζέψω ὅλα, θά γιομίσω τό πλοῖο μέ φορέματα, σκεπάσματα, κουβέρτες, παπούτσια, φωμιά, σακιά μέ ἀλεύρι, μακαρόνια, γάλατα, σπύρτα, ἀσπιρίνες, ἰώδιο, φρούτα καί μέ ὅ,τι ἄλλο καλό ὑπάρχει στό νησί. Κι ἀφοῦ γεμίσω τό καράβι μέ ὅλ' αὐτά, θά τό πάω ὅσο πιό γρήγορα γίνεται στήν Κύπρο! Καί σάν φτάσω, θά βγῶ νά μοιράσω στους πρόσφυγες ὅ,τι φόρτωσα στό πλοῖο! Καί τότε μόνο θά γυρίσω πίσω στήν Ἑλλάδα, γιά νά βάλω τά κανόνια, πού εἶχα σκεφεῖ πρίν, καί νά τραβήξω γιά τήν Τουρκία! Ναί, αὐτό θά κάνω!»!

Στό μεταξύ, εἶχε φτάσει σπίτι.

— Εὐχарιστῶ Λευτέρη, εἶπε γλυκά ὁ πατέρας του παίρνοντας τίς

έφημερίδες! Μά... τί ἔχεις, παιδί μου! Τά μάγουλά σου εἶναι κα-
τακόκκινα! Μήπως εἶσαι ἀδιάθετος;

— Ἄ, ὄχι, πατέρα, δέν ἔχω τίποτα, εἶπε σιγά ὁ Λευτέρης καί γύ-
ρισε στή σάλα, ὅπου πέρα ἀπό τό μεγάλο κεντρικό παράθυρο ἦταν
ἀραγμένο τό τεράστιο πλοῖο μέ τό κόκκινο φουγάρο καί τά χίλια
μύρια φῶτα.

Κανένας δέν ξέρεῖ τί μπορεῖ νά ὄνειρευτεῖ ἓνα παιδί. Ἐνα Ἑλ-
ληνόπουλο.

Ἄντρέας Καραντώνης

33. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη,
πού μέ βία μετράει τή γῆ.

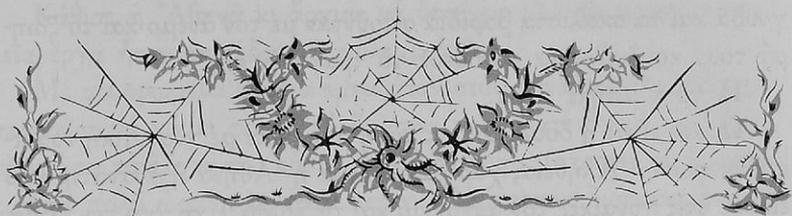
Ἄπ' τά κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νά σοῦ πεῖ.

Ἄργειε νά ἴθι ἐκείνη ἡ μέρα,
καί ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατί τά ἴσκιαζε ἡ φοβέρα,
καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καί διηγώντας τα νά κλαῖς.

Διονύσιος Σολωμός

Γ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

34. Η ΑΡΑΧΝΗ

Μιά φορά κι έναν καιρό ζούσε μία κόρη, πού τήν ἔλεγαν Ἀράχνη. Ἦταν ψηλή, περήφανη κι ἐπιτήδεια σέ ὅλες τίς δουλειές. Μιά ἐργασία ὅμως προτιμοῦσε περισσότερο ἀπ' ὅλες. Σκυμμένη στόν ἀργαλειό της ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔγνεθε τό νῆμα, φιλό καί γυαλιστερό, ἔπειτα τό τέντωνε στό τελάρο κι ἄρχιζε τή δουλειά. Γοργά κι ἐπιτήδεια τά λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τή σαῖτα καί στά χέρια της γίνονταν ἀριστουργήματα. Χαμογελώντας περνοῦσε τό χέρι ἀπάνω στό μαλακό ὕφασμα καί χαιρόταν τήν ὀμορφιά του.

Σάν ἐκείνη καμιά γυναίκα δέν ὕφαινε!

Τό ἤξερε καί τό εἶχε καμάρι καί μία μέρα εἶπε:

— Κανένας δέ μέ περνᾶ στήν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε θεός· κι αὐτή ἀκόμα ἡ μεγάλη Ἀθηνᾶ!

Τό ἄκουσε ἡ Ἀθηνᾶ καί πολύ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκεῖνη εἶχε μάθει τίς γυναῖκες νά ὕφαινουν καί τώρα ἔβγαине ἕνα θνητό κορίτσι, πού τολμοῦσε νά πεῖ τέτοιο λόγο;

Ντύθηκε γριά γυναίκα καί κατέβηκε στή γῆ. Ἀπό τήν ἀνοιχτή πόρτα τῆς Ἀράχνης ἔβλεπε τήν κόρη στόν ἀργαλειό της νά τρα-

γουδᾶ καί τὰ σκαλιστά βαρίδια σειοῦνταν μέ τόν ἄνεμο καί τό ζωηρό τους κουδούνισμα συνόδευε τό τραγοῦδι της.

Ἡ γριά μπῆκε μέσα.

— Ὠραία εἶναι ἡ δουλειά σου, κόρη μου, εἶπε μέ γεροντική τσακισμένη φωνή. Ἀλήθεια, χάρη νά ἔχει κι ἡ Ἀθηνᾶ ἡ ἀθάνατη, πού ἔδωσε στίς γυναικες τόν ἀργαλειό καί τίς ἔμαθε λίγη ἀπό τήν τέχνη της.

Ἡ Ἀράχνη τήν κοίταξε καί χαμογέλασε.

— Λίγη ἀπό τήν τέχνη της, λές; Ἡ Ἀθηνᾶ τάχα ξέρει νά κάνει ὕφασμα σάν αὐτό; Κοίταξέ το!

Καί μέ γρήγορη κίνηση ἔσπρωξε τά χτένια καί σταμάτησε τή δουλειά της, γιά νά δεῖ ἡ γριά τό ἔργο της. Ἐκείνη ὅμως κούνησε τό κεφάλι της.

— Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε· μή λές τέτοια λόγια. Ποιός ξεπερνᾶ ποτέ τούς θεούς; Ὠραῖο εἶναι τό ἔργο σου, δέ λέω, μά μετριέται μέ τίποτα ἐκεῖνο πού βγαίνει ἀπό ἀθάνατα χέρια;

Ἡ Ἀράχνη ἔγειρε λίγο τό κεφάλι κι ὕψωσε κοροϊδευτικά τά φρύδια της.

— Ἐτσι, νομίζεις, κυρούλα; Κι ἄρχισε πάλι νά ρίχνει τή σάϊτα. Κρίμα, πού δέ μᾶς ἀκούει ἡ Ἀθηνᾶ, νά ἐρχόταν νά μετρηθοῦμε. Κι ἐγώ ἤθελα νά ἔβλεπα τήν τέχνη της, πού τόσο τήν παινεύουν!...

— Ἀλήθεια θά τό ἤθελες; ρώτησε ἡ γριά.

— Ἀφοῦ σοῦ λέω; ἀπάντησε ἡ κόρη.

— Ἐδῶ εἶμαι λοιπόν! φώναξε τότε ἡ Ἀθηνᾶ, πετώντας τά κουρέλια της καί δείχνοντας τήν ἀληθινή μορφή της. Καί τώρα... θέλεις νά μετρηθοῦμε;

Τήν κοίταξε στό πρόσωπο ἡ Ἀράχνη καί δέ φοβήθηκε τά ὠραῖα της μάτια.

— Τό θέλω! εἶπε. Νά, ἕνας ἀργαλειός τεντωμένος κι ἔτοιμος.

Κάθισε ή Ἀθηνᾶ κι ἄρχισε νά ύφαίνει. Ἀλήθεια, στά γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ή πολεμική θεά.

Μέ σουφρωμένα φρούδια ἐργαζόταν στόν ἀργαλιό της καί προσπαθοῦσε νά κάμει τέλειο τό ὕφασμά της, γιατί βαθιά τήν εἶχαν πληγώσει τά λόγια τῆς κόρης. Καί λίγο λίγο μάχραινε τό ὕφασμα κι ἦταν πολύ ὠραῖο, λεῖο καί λεπτό. Παράσταινε διάφορες σκηνές πολεμικές, σωρούς ἀπό πτώματα, ὅπλα σπασμένα, ἄλογα πληγωμένα, πολεμιστές ματωμένους, πού ἀκόμα βαστοῦσαν τό σπαθί. Σέ ὅλες ὅμως τίς μάχες ἀπό τή μιᾶ μεριά οἱ θεοί νικηφόροι κι ἀπό τήν ἄλλη οἱ ἄνθρωποι νικημένοι καί τσακισμένοι.

Σήκωσε μέ καμάρι τό κεφάλι της ή Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, πιό ὁμορφο πρᾶμα δέν εἶχε ξαναδεῖ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καί κοίταξε τήν Ἀράχνη μέ περιφρόνηση.

Λεπτή καί λυγερή ἔσχυβε στόν ἀργαλιό της ή κόρη καί τ' ἄσπρα της τά χέρια πηγαινοέρχονταν. Τά μάτια της γυάλιζαν ἀπό χαρά καί τά μάγουλά της ἦταν ροδοκόκκινα.

Ὅμορφα ἦταν καί τ' ἄλλα της τά ἔργα, μά σάν αὐτό κανένα δέν ἦταν. Στό ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἀρμονικές καί ζωντανές καί τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν, πού λές κι ἄκουες τά δέντρα νά μουρμουρίζουν καί τά πουλιά νά κελαηδοῦν.

Τό εἶδε ή Ἀθηνᾶ καί μαύρισε ή καρδιά της. Ἡ τέχνη της δέν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Ὅταν ὅμως σήκωσε τά μάτια ή κόρη καί κοίταξε χαμογελώντας τή θεά, βέβαιη γιά τή νίκη της, ὁ θυμός κυρίεφε τήν Ἀθηνᾶ. Ἀρπαξε τό ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τό ξέσκισε καί τό πέταξε στό πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολή ἔτσουξε τήν Ἀράχνη. Πετάχτηκε ἀπάνω ὄχι πιά γελώντας, μά θυμωμένη κι ἐκείνη καί στάθηκε μέ φοβέρα μπρός στήν Ἀθηνᾶ.

Ἀλλά ἀκόμα δέν εἶχε ἐκδικηθεῖ ἀρκετά ή θεά καί μέ γρήγορη κίνηση χτύπησε μέ τό ραβδί της τήν κόρη στόν ὦμο. Κι ἀμέσως

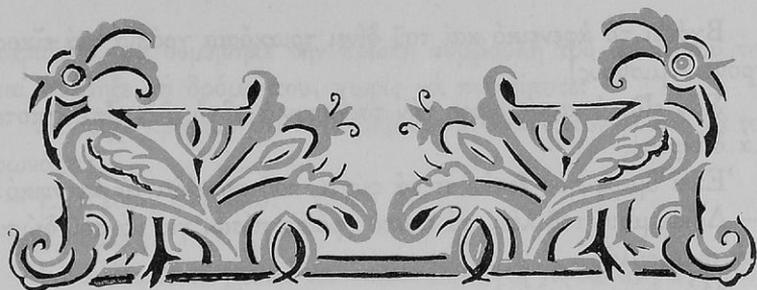
ζάρωσε τ' ὄμορφο κορμί, μίκρυνε καί μαύρισε κι ἔγινε ζώυφιο μικρό, μαυριδερό, μέ μεγάλο κεφάλι καί λεπτά ποδαράκια.

— Ἔτσι τιμωροῦνται ὅσοι τά βάζουν μέ τούς θεούς, φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ. Ὑφαίνει τώρα, ὕφαινε ἀδιάκοπα. Ἄλλη δουλειά δέ θά ἔχεις στή ζωή, μά ὁ ἄνεμος θά σκίξει τό ἔργο σου, ὅπως τό ἔσκιεσά ἐγώ, καί πάντα μοναχή σου θά κλαῖς τή μοίρα σου!

Ἀπό τότε ἡ Ἀράχνη ὅλο ὑφαίνει κι ὅλο καταστρέφεται ἡ ἐργασία της. Κρυμμένη σέ γωνιές, σέ χαμόκλαδα, γυρεύει νά ξεχάσει τήν ντροπή της, μά ἡ δυστυχία τήν ἔκαμε κακιά κι ὅ,τι πέσει στόν ἰστό της, ἤ μύγα ἤ κανένα ἄλλο μικρό ζώυφιο, τό σκοτώνει καί τό τρώει ἀλύπητα.

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

35. ΤΡΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Κάποτε ήταν ένα άντρόγυνο πολύ φτωχό και δέν είχε νά φάει.

Μιά μέρα λέει ὁ άντρας στή γυναίκα του:

— Έγώ, γυναίκα, θά πάω στή μεγάλη πολιτεία νά βρω δουλειά, νά βγάλω τό φωμί μου και νά σοῦ στέλνω κι ἐσένα πότε πότε, νά μπορείς νά ζεις.

Φεύγει λοιπόν και πάει στή μεγάλη πολιτεία, μά δέν ἤξερε καμιά τέχνη, γιά νά δουλέφει. Πάει και μπαίνει ὑπηρετής σ' ένα ἀφεντικό και δούλευε μέ μεγάλη προκοπή.

Ἡ γυναίκα τοῦ ἀφεντικοῦ ἦταν καλή και πότε πότε τοῦ ἔδινε κάτι κι ἔστελνε τῆς γυναίκας, μά τό ἀφεντικό ἦταν τσιγκούνης και δέν τοῦ ἔδινε τίποτε.

Έκανε μεγάλη ὑπομονή κι αὐτός και περίμενε, ὥσπου νά τοῦ κόφει μισθό τό ἀφεντικό. Περίμενε ένα χρόνο, δύο χρόνια, τρία χρόνια, τέσσερα χρόνια, δέκα χρόνια, εἴκοσι χρόνια, μά τό ἀφεντικό τίποτε!

Πάει μία μέρα και τοῦ λέει:

— Ἀφεντικό, κάνε μου τό λογαριασμό μου, γιατί θά πάω στή γυναίκα μου.

Βγάξει τό αφεντικό καί τοῦ δίνει τριακόσια γρόσια γιά εἴκοσι χρόνων μισθοῦς!

Σάν εἶδε ὁ καχομοῖρος τήν τσιγκουνιά αὐτή, δέν εἶπε τίποτε, μά δάκρυσε.

Ἐκεῖ ὅμως πού ξεκίνησε νά φύγει, τοῦ φωνάζει τό αφεντικό:

— Δῶσε μου, τοῦ λέει, τά ἑκατό γρόσια πίσω, γιά νά σοῦ δώσω μιὰ συμβουλή.

— Μά, αφεντικό δέν...

— Ὅχι, δῶσε μού τα!

Τί νά κάμει; τοῦ τά δίνει.

— Γιά ὅ,τι δέ σέ μέλει νά μή ρωτᾶς. Αὐτή εἶναι ἡ συμβουλή μου.

Ξεκινάει νά φύγει, ἀλλά πάλι τοῦ ξαναφωνάζει τό αφεντικό:

— Ἐλα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ! Δῶσε μου ἄλλα ἑκατό γρόσια, γιά νά σοῦ δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Τί νά κάμει; τοῦ δίνει καί τ' ἄλλα ἑκατό.

— Ποτέ νά μήν ἀλλάζεις τό δρόμο πού πᾶς. Αὐτή εἶναι ἡ δεύτερη συμβουλή μου.

Δέν πρόφτασε νά κάμει λίγα βήματα καί τόν ξαναφωνάζει γιά τρίτη φορά τό αφεντικό:

— Δῶσε μου καί τ' ἄλλα ἑκατό γρόσια, γιά νά σοῦ δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Ὁ καχομοῖρος δέν μπόρεσε ν' ἀρνηθεῖ οὔτε τότε. Ἐβγαλε καί τοῦ ἔδωσε καί τά τελευταῖα ἑκατό γρόσια.

Τό αφεντικό τοῦ λέει:

Τόν ἀποφινό θυμό

κράτα τον γιά τό πουρνό!

Κι ἔτσι ἔφυγε χωρίς παρά κι ὅσο πήγαινε ἔκλαιγε.

Ὅταν βγῆκε ἔξω ἀπό τή χώρα, βλέπει ἕνα δέντρο ξερό κι ἕναν ἀράπη, πού τοῦ ἔβαζε στά κλαδιά φλουριά ἀντί φύλλα. Τοῦ φάνηκε

παράξενο, μά θυμήθηκε τήν πρώτη συμβουλή τοῦ ἀφεντικοῦ του καί τράβηξε τό δρόμο του, χωρίς νά πεῖ τίποτε.

Δέν εἶχε προχωρήσει λίγα βήματα κι ἀκούει τόν ἀράπη νά τοῦ φωνάζει:

— Ἐλα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ!

— Τί θέλεις;

— Εἶναι διακόσια χρόνια πού εἶμαι ἐδῶ, γιά νά δῶ ἄν θά περάσει κανένας, χωρίς νά μέ ρωτήσῃ τί κάνω! Καί εἶπα πώς ὅποιος περάσει, χωρίς νά μέ ρωτήσῃ, νά τοῦ δίνω ὅλα αὐτά τά φλουριά, ἄν ὁμως μέ ρωτήσῃ, νά τοῦ παίρνω τό κεφάλι του. Ἐχτισα ἕναν πύργο ἀπό κεφάλια κι εἶχα τήν ἐλπίδα, ὅταν σέ εἶδα, πώς κι ἐσύ θά μέ ρωτήσῃς, γιά νά τόν τελειώσω, πού λείπει μόνο ἕνα. Μά σάν ἦταν γραμμένο νά μήν τελειώσῃ, πάρε αὐτά τά φλουριά καί φύγε.

Φορτώνεται τά φλουριά ὁ φτωχός καί πάει. Παρακάτω ἀνταμώνει σαράντα καμηλές φορτωμένες φλουρί, πού πήγαιναν τά δέκατα τοῦ βασιλιᾶ. Χαιρετάει τούς ἀνθρώπους, πού τίς συνόδευαν, καί τράβηξε μαζί τους τόν ἴδιο δρόμο.

Παρακάτω ἦταν ἕνα σταυροδρόμι κι ἦταν κοντά μιά ταβέρνα. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλιᾶ λένε:

— Πᾶμε νά πιοῦμε λίγο;

Αὐτός θυμήθηκε τή δεύτερη συμβουλή, πώς τό δρόμο πού πᾶς νά μήν τόν ἀλλάξῃς, καί λέει:

— Ἐγώ τήν ἀκριβοπλήρωσα τή συμβουλή. Ἡ ἄλλη μοῦ βγήκε σέ καλό. Δέν πάω.

Καθώς πήγαιναν αὐτοί στήν ταβέρνα, τούς πιάνουν κλέφτες καί τούς σκοτώνουν. Ἐκεῖνος παίρνει τίς καμηλές καί πάει στό σπίτι του.

Χτυπᾷ τῆς γυναίκας του. Ἐκείνη τοῦ ἀνοίγει, μά δέν τόν γνωρίζει.

— Δέν μοῦ κάνεις τή χάρη νά πλαγιάσω ἐδῶ ἀπόφε πού εἶμαι ξένος; τῆς λέει.

— Έμένα λείπει ὁ ἄντρας μου καί δέν μπορῶ νά σέ κρατήσω μέσα στό σπίτι. Ἐάν θέλεις, πήγαινε καί πλάγιασε στό στάβλο.

Πήγε λοιπόν καί κάθισε ἐκεῖ. Μόλις ὅμως ἄνοιξε τό ψωμί του νά φάει, βλέπει ἕναν ἄνθρωπο, πού ἔμπαινε στό σπίτι του σάν καλός νοικοκύρης.

— Ἡ γυναίκα μου μέ γελᾶ, σκέφτηκε θυμωμένος. Έμένα δέν ἤθελε νά μέ ἀφήσει νά μπῶ στό σπίτι κι αὐτόν τόν ἀφήνει.

Πιάνει τό τουφέκι του κι ἐτοιμάζεται νά τόν πυροβολήσει. Μά συλλογίζεται τήν τρίτη συμβουλή τοῦ ἀφεντικοῦ του:

Τόν ἀποψινό θυμό
κράτα τον γιά τό πουρνό.

Ἀφήνει τό τουφέκι καί πλαγιάζει, μά ποῦ νά κλείσει μάτι!

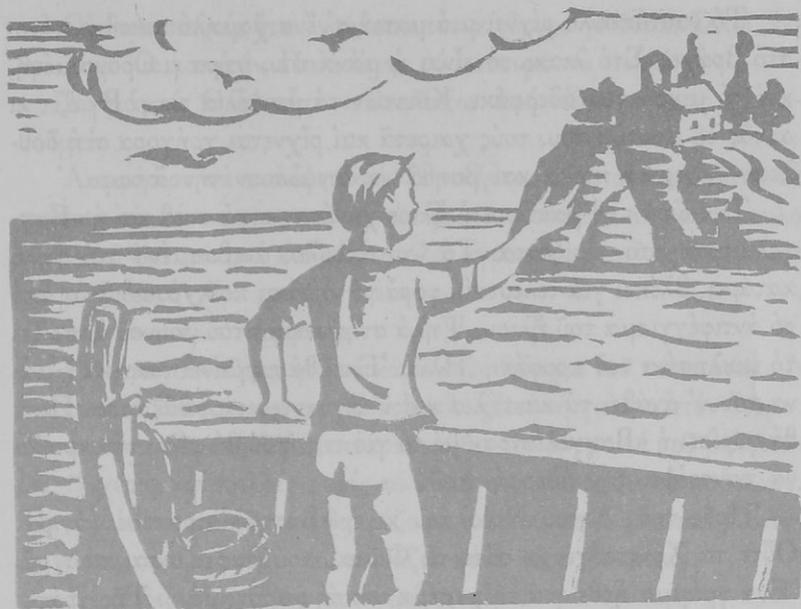
Τό πρωί, τήν ὥρα πού ἔβγαινε ἀπό τό στάβλο, βλέπει ἕνα παλικαράκι ὡς εἴκοσι χρονῶν. Ἐφευγε γιά τή δουλειά του κι ἔλεγε στή γυναίκα:

— Πάω, μάνα, καί τό μεσημέρι θά σοῦ στείλω φασόλια νά μαγειρέψεις.

Τότε ὁ πατέρας χτυπᾶ μέ τά δύο χέρια τό κεφάλι του, γιατί παρά λίγο νά σκοτώσει τό παιδί του. Ἐτρεξε, φανερώθηκε στή γυναίκα του καί στό παιδί του καί τούς ἔσφιξε στήν ἀγκαλιά του.

Τήν ἄλλη μέρα παίρνει τίς καμηλές μέ τά δέκατα καί τίς πηγαίνει στό βασιλιά. Ἐκεῖνος θαύμασε τήν τιμιότητά του καί τή φρονιμάδα του καί τόν διόρισε σέ μεγάλη θέση μέσα στό παλάτι.

Γεώργιος Δροσίνης

36. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μέ τό γλυκό φθινόπωρο ἄραξαν γιά λίγες ἡμέρες στ' ὄμορφο νησί τά καράβια. Καί πάλι ἔκαμαν πανιά γιά τά ταξίδια τά μακρινά. Ὅλο τό νησί στό πόδι, ἄλλοι στό ἀκρογιάλι καί ἄλλοι στά λιανωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντίλια καί φωνάζουν:

— Στό καλό! Στό καλό!

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Παλιούρα, ἡ «Βαγγελίστρα». Οἱ ναῦτες καί τό ναυτόπουλο εἶναι στή θέση τους, μά ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσει λίγο ἀκόμη τά βιολιά καί νά κεράσει μιά φορά ἀκόμη τούς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτός καί ἡ γολέτα κίνησε.

Τό ναυτόπουλο ρίχνει μιά ματιά σ' ἕνα χαμηλό σπιτάκι πάνω στό βράχο. Στό λιακωτό εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καί τό μικρό του ἀδερφάκι. Κουνουῦν τά μαντίλια τους. Βγάζει κι αὐτός τό μαντίλι του, τούς χαιρετᾷ καί ρίχνεται γρήγορα στή δουλειά· λύνει τά πανιά καί βοηθᾷ νά σηκώσουν τήν ἄγκυρα.

Τήν ὥρα πού βασιλευε ὁ ἥλιος χανόταν σιγά σιγά καί ἡ «Βαγγελίστρα» στόν ὀρίζοντα. Τό ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στό ψηλό κατάρτι, βλέπει γιά τελευταία φορά τό νησάκι, πού χρυσώνεται ἀπό τό ἀντιφέγγισμα τοῦ ἥλιου. Ψηλά στήν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τό ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θά πηγαίνει τακτικά ἡ μάνα του ν' ἀνάβει τά καντήλια καί ν' ἀγναντεύει τή θάλασσα. Πότε θά γυρίσει ἡ «Βαγγελίστρα» μέ τό γιό της, πού θά φέρει τήν προίκα νά παντρεύει τήν ἀδερφή του!...

Ἦρθε τοῦ Ἁγίου Νικολάου κι ἡ «Βαγγελίστρα» δέ φάνηκε. Οὔτε τά Χριστούγεννα οὔτε τά Φῶτα, πού βαφτίζονται τά νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιά τή μητέρα του τή χαροκαμένη. Τῆς γράφει τό ναυτόπουλο ἀπό τήν Πόλη πώς ἐμποδίστηκε, γιατί βρῆκε δουλειά. Νά μήν ἔχει ὅμως φόβο, γιατί τό καράβι εἶναι καλοτάξιδο καί δέ φοβᾷται τίς φουρτούνες. Τώρα θά πᾶνε στή Μασσαλία κι ἀπό ἐκεῖ τή Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θά εἶναι στήν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στή Μασσαλία θά φωνίσει καί τά προικιά.

Ἐημερώνει τό Μεγάλο Σάββατο κι ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξω ἀπό τό νησί. Μά νά πιάσει στό λιμάνι δέν μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς караβοπνίχτης. Βουνά εἶναι τά κύματα καί τό καράβι παιχίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τά πανιά, σπασμένα τά κατάρτια· καί εἶναι βαθύ τό σκοτάδι κι οἱ ξέρες κοντά του.

— Γιά τό Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπό τό νησί μας καί νά χαθοῦμε!

— Μάνα μου! συλλογίζεται τό ναυτόπουλο. Ἀντί νά βγάλεις τά μαῦρα, θά βάλεις κι ἄλλα γιά μένα!...

Οί θαλασσινοί, όταν νιώσουν τόν κίνδυνο, γίνονται άλλοι άνθρωποι. Ο καπετάν Παλιούρας θύμωσε μέ τό βοριά.

Έ, γιά τό Θεό! εἶπε πάλι. Έξω ἀπό τό νησί μας νά χαθοῦμε!

Ἀποφάσισε νά παλέψει καί νά νικήσει. Εἶπε στούς ναῦτες νά πιάσουν τίς θέσεις τους στό κατάστρωμα, πρόσταξε τό ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στό κατάρτι καί νά κοιτάζει ἄγρυπνα κι ἐκεῖνος χούφτωσε μέ τό δυνατό χέρι του τό τιμόνι.

— Μάινα πανιά! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες, γιά νά κάμουν τό θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιά νά ὀρθοπλωρίσει τή γολέτα στόν ἄνεμο. Τό ναυτόπουλο στό ψηλό κατάρτι νιώθει τόν ἄνεμο νά τοῦ βελονιάζει τά χέρια καί πολλές φορές τό κύμα τοῦ μπατσίζει τό πρόσωπο. Τά μάτια του πονοῦν καί δακρύζουν, μά ποῦ νά τά κλείσει! Κοιτάζει μέσα στό σκοτάδι καί φωνάζει κάθε τόσο δυνατά:

— Ξέρα δεξιά!... Ξέρα ἀριστερά μας!

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τό τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τό δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

Έτσι παιδεύτηκε γιά ὄρες τό πλήρωμα. Ἡ γολέτα σάν πουλάρι ἀπολυμένο στόν κάμπο γυρίζει ἀδιάκοπα στή σκοτεινή κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὄρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νά γλυκοχαράζει καί φάνηκε σά μαῦρος ὄγκος τό νησί μπρός στό σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ο καπετάνιος μάντεψε τό πατρικό λιμάνι καί γύρισε κατά κεῖ τήν πλώρη τῆς «Βαγγελίστρας». Τήν ὥρα πού ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπό τίς ἐκκλησίες ἔμπαινε κι ἡ γολέτα στό λιμάνι.

— Ἦρθα μάνα μου! παράγγειλε τό ναυτόπουλο μόλις ἔριξε τήν ἄγκυρα.

Τή νύχτα, στήν Ἀνάσταση, πῆγε τό ναυτόπουλο μέ τούς δι-

κούς του στήν ἐκκλησία. Ἐφαγαν, ἅμα γύρισαν, καί ξάπλωσε νά κοιμηθεῖ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τό μεσημέρι ντύθηκε καί πῆγε στήν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τά σήμαντρα καί σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τό νησί μοσκοβολᾷ σάν ἐκκλησιάκι.

— Χριστός ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη!

Ἀπό ἐκεῖ πηγαίνουν στό χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερές μέ τά κίτρινα φακίολια καί τά λαμπρά ρούχα τους, χορεύουν κι οἱ λεβέντες μέ τά πλεχτά ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τό συρτό κι ὕστερα τόν καλαματιανό μέ τόν ἀρραβωνιαστικό της. Τό ναυτόπουλο κοιτάζει καί καμαρώνει.

Τήν Κυριακή τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τήν ἀδερφή του τό ναυτόπουλο. Οἱ λυγερές τή στόλισαν καί τήν τραγούδησαν:

Ἦλιος ἦταν προξενητής,
αὐγερινός στεφανωτής.
Χαρά στή μάνα τοῦ γαμπροῦ
καί σ' ὄλο τό πεθερικό,
ὅπου θά πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καί νοικοκυρά,
χρυσό καμάρι τοῦ σπιτιοῦ
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στήν ἐκκλησία κι ὁ καπετᾶν Παλιούρας ἄλλαξε τά στέφανα.

Ἀντοῆας Καραβίτσας

37. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καί τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό·
τό τρεχαντήρι μου μέ χάρη γέρνει
σ' ἀγέρι ἤσυχον καί σιγανό.

Τὸ ἑφταδιάμαντο λαμπρό στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγοβολεῖ!
Τρέχε, δελφίني μου, καί μᾶς προφτάνει
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σέ φῶς λουσμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου. ὦ, τί χαρά!
Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μέ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καί λαχταρᾷ.

Τρέξε στά πόδια της! Ἀπ' τ' ἀκρογιαλὶ
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιὰ.
Πές της πῶς μ' ἔφερες ὀπίσω πάλι
ἐσύ, πού μ' ἔσυρες στήν ξενιτιὰ.

«Ποιήματα»

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

38. Ο ΜΠΑΡΜΠΑ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙ Ο ΓΑΔΑΡΟΣ ΤΟΥ

Ἄν ἔχει ἱστορία ὁ μπαρμπα-Γιάννης, τή χρωστάει στό γάδαρό του. Ἐπειδή ὁ γάδαρός του — Ψαρό τόν ἔλεγε, ἄς τόν ποῦμε κι ἐμεῖς Ψαρό — δούλεψε καλά στή ζωή του, ἀπό τήν ὥρα πού σήκωσε σαμάρι ἢ ράχη του. Ἐπειδή στάθηκε καλότυχος γάδαρος ὁ Ψαρός, μ' ὅλη τή βαριά δουλειά πού ἔκαμε στή ζωή του. Ἐπειδή ἦτανε γάδαρος μέ χαρακτήρα ὁ Ψαρός, καί τόν ἔδειξε τόν χαρακτήρα του τότες πού τόν εἶχε ὁ μπαρμπα-Γιάννης ἔξι μῆνες στό μαγκανοπῆγαδό του, ἔξι ζεστούς καλοκαιρινούς μῆνες, πού μπορούσαν καί λιοντάρι νά δαμάσουν. Ὡστόσο ὁ Ψαρός μήτε τή δύναμή του ἔχασε στό ζυγό ἐκεῖνο μήτε τή μεγάλη του φωνή μήτε τή σβελτάδα του, ὅταν, ἀπό καιρό σέ καιρό, τόν ἄφηνε ὁ ἀφέντης του στό χωράφι νά πάρει λιγάκι ἀέρα, νά δροισιστεῖ μέ χορτάρι χλωρό.

Όταν ο μπαρμπα-Γιάννης ἔχασε τό περιβόλι του, ἄλλο δέν τοῦ ἔμεινε παρά ὁ Ψαρός. Αὐτός ἦταν φίλος του, ἡ σερμαγιά του*, τό στήριγμά του. Μ' αὐτόνε δούλευε, μ' αὐτόνε μιλοῦσε. Ἀνεβοκατέβαινε τό βουναλάκι τοῦ χωριοῦ του μέ τόν Ψαρό καί δέν ἦταν πραγματεία, δέν ἦτανε λαχανικά, ὀπωρικά, ξύλο, πού δέν περνοῦσαν ἀπό τοῦ Ψαροῦ τή σταυρωτή ράχη, πρίν νά ῥθουνε στοῦ μπαρμπα-Γιάννη τή γειτονιά. Κατάντησε μπαρμπα-Γιάννης καί Ψαρός νά εἶναι ἓνα πράμα. Μαζί τρώγανε, μαζί περπατούσανε, μαζί κοιμοῦνταν. Ἐξω ἔξω, στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ὁ μπαρμπα-Γιάννης στό καλύβι ὀλομόναχος, ὁ Ψαρός στήν αὐλή. Ἐβγαίνει ὁ μπαρμπα-Γιάννης στήν πόρτα του πρῶι πρῶι κι ἡ πρώτη του «καλημέρα» ἦτανε στόν Ψαρό. Γύριζε τότες ὁ Ψαρός τό κεφάλι κατά τόν ἀφέντη του, σάλευε τ' αὐτιά του μέ λαχτάρα κι ἀγάπη καί τόν κοίταζε μέ μάτια πανώρια, μάτια πού μποροῦσε κι ἡ πιό μαυρομάτα κοπέλα νά τά ζουλέψει.

Ἄλλοτε πάλι, στή δουλειά ἀπάνω, ἂν ἦτανε μεγάλη ἡ ζέστη, παραπολύ βαρῦ τό γομάρι*, καί τύχαινε κι ὁ Ψαρός νά εἶναι κακοδιάθετος ἢ παρακουρασμένος καί δέν ἀνέβαινε τόν ἀνήφορο μέ μεγάλη προθυμία, ἔχανε τήν ὑπομονή του ὁ μπαρμπα-Γιάννης καί τοῦ μιλοῦσε σέ γλώσσα πού ἄνθρωπος νά τήν ὑποφέρει ἦταν ἀδύνατο, κι ὡστόσο ὁ Ψαρός τήν ὑπόφερε κι ἔκανε τά καλά του μάλιστα, ἐπειδή τό γνώριζε πώς ἔχει καί ξύλο, ἂν καί τό ξύλο ὁ μπαρμπα-Γιάννης δέν τοῦ τό ἔδινε, παρά σάν ἔβλεπε πώς δέν περνοῦσαν τά λόγια. Γάδαρος γνωστικότερος ἀπό ἀνθρώπους πολλούς, πού δέν ἐννοοῦν τίποτες νά σοῦ δώσουν, μέ τίποτες νά συμφωνήσουν, ὅσο λογικό καί νά εἶναι, παρά σάν δοῦνε, σάν νιώσουν τή βία εἶτε στή ράχη τους εἶτε κι ἀλλιῶς.

* Σερμαγιά = κεφάλαιο, περιουσία

* Γομάρι = φορτίο

Ἡρωικός γάδαρος ὁ Ψαρός, διακριτικός ἀφέντης ὁ μπαρμπα-Γιάννης. Γτ' αὐτό ἔζησε ὁ Ψαρός καί χρόνια πολλά καί τόν ὠφέλησε τόν ἀφέντη του, ὅσο γάδαρος ἄνθρωπο ποτές δέν ὠφέλησε. Μά ὅλα τὰ πράματα αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου ἔχουν ἓνα τέλος κι εἶχε καί τοῦ μπαρμπα-Γιάννη καί τοῦ Ψαροῦ ἡ ἀχώριστη φιλία τό τέλος της.

Ἄνεβαινε τ' ἀγαπημένο ζευγάρι ἀπό τόν κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αὐγουστο μήνα μέ γομάρι σταφύλια. Ἦταν τρυγητός, καιρό δέν εἶχανε νά χάνουν, τὰ σταφύλια περίμεναν στ' ἀμπέλι κομμένα νά κουβαληθοῦνε, νά ζουληχτοῦνε, νά γίνουν πετιμέξι, μουστος, κρασί. Ἦταν τό τρίτο ταξίδι τοῦτο. Ἐπρεπε νά γίνουν ἄλλα τρία ταξίδια καί μήτε νά σταθοῦνε στό μισό δρόμο, νά ξεκουραστοῦνε, δέν εἶχαν καιρό. Ἦταν τώρα γέρος ὁ μπάρμπα-Γιάννης, μά κι ὁ Ψαρός ἀκόμα πιό γέρος. Δέν εἶχε πιά ὁ Ψαρός τήν πρώτη σβελτάδα του.

— Τρέχα κακόμοιρε, τοῦ ἔλεγε ὁ μπαρμπα-Γιάννης βραχνά βραχνά, τρέχα, γιατί ἔχουμε ἄλλα τρία. Καί τότες πιά θά 'χεις χειμωνικόφλουδα ἀπόφε στό φαγί σου. Ἄιντε καί φτάσαμε, καχορίζικε!

Κι ἔκανε ὁ Ψαρός νά τρέξει γληγορότερα, μά τὰ πόδια του ἔτρεμαν, ἦταν κατεβασμένα τ' αὐτιά του καί γόγγυζε. Ἐκεῖ πού γόγγυζε, κοντοστεκέται, λυγίζουν τὰ γόνατά του, πέφτει κάτω, ἡ ἄσπρη κοιλιά του στόν ἥλιο, τὰ πόδια του στόν ἀέρα, τὰ κοφίνια μέ τὰ σταφύλια ἀποπίσω του. Ἐτρεξε ὁ μπαρμπα-Γιάννης κατατρομαγμένος, πρώτη φορά πού πάθαινε τέτοιο πράμ' ὁ Ψαρός. Ἄρχισε νά ξελύνει τοῦ σαμαριοῦ τό λουρί, πού τοῦ παράσφιγγε τήν κοιλιά τοῦ Ψαροῦ καί τοῦ 'κοβε τήν ἀναπνοή. Τό 'σχιζε τό λουρί μέ τό μαχαίρι του, παραμέρισε τό σαμάρι, ὅσο μπορούσε, ὕστερα παίρνει τό καπίστρι καί τραβάει τόν Ψαρό νά τονε σηκώσει.

— Ἐλα, γέρο μου, σήκω καημένε, σήκω κι ἔχουμε τρία ταξίδια ἀκόμα. Σήκω καί θά 'χεις καί κριθάρι ἀπόφε. Σ' ἀξίζει, καημένε. Σήκω, Ψαρέ μου!

Μά ποῦ νά σηκωθεῖ ὁ Ψαρός! Σκύβει ὁ μπαρμπα - Γιάννης καί χαιδεύει τή ράχη του, τό λαιμό του, τό μέτωπό του, τραβάει ἔπειτα πάλι, τοῦ κακοῦ! Δέ σηκώνεται ὁ Ψαρός! Τοῦ πέρασε τότες ἀπό τό νοῦ σάν ἀστραπή ὁ φόβος μήπως ἔπαθε τίποτες ὁ Ψαρός, μήπως... Κι ὁ φόβος μονάχα τόν ἔκαμε νά καθίσει, ν' ἀκουμπήσει κάπου, νά συνεφέρει, νά πάρει δύναμη, γιά νά μπορέσει νά κοιτάξει τά μάτια του, νά προσέξει τήν ἀναπνοή του, νά καταλάβει ἄν ζεῖ ὁ Ψαρός του.

Κάθισε λαχανιασμένος, ἀφανισμένος ἀπό τήν κούραση, ἀπό τή βιάση του νά ξελύσει τό σαμάρι, νά παραμερίσει τά κοφίνια, ἀπό τό τράβα τράβα τό καπίστρι νά σηκωθεῖ ὁ Ψαρός, ἀπό τόν ἥλιο τό φοβερό, πού τόν ἔδερνε καθῶς ἔπεφτε στήν κορφή του. Κάθισε καί σηκωμό πιά δέν εἶχε. Μόνο ἔγειρε σ' ἓνα βράχο πλαγινοῦ, στό μισό δρόμο τοῦ βουνοῦ, πού ψυχὴ δέ φαινόταν ἀπό πουθενά, νά ῥθει καί νά τοῦ χύσει μιὰ στάλα νερό νά τονε συνεφέρει.

Ξανασυλλογίστηκε ἄξαφνα τό δόλιο τόν Ψαρό καί πάσκισε νά συρθεῖ κατακεῖ πού ἦταν πλαγιασμένος, νά τονε χαιδεύει, νά τόν κάμει νά σηκωθεῖ, νά τόν καθαλιέψει ἔπειτα καί νά πάει στό καλύβι του, νά συχάσουν κι οἱ δύο τους, κι ἄς πᾶνε στό καλό τὰ σταφύλια. Μά ποῦ νά σηκωθεῖ πιά ὁ μπαρμπα-Γιάννης! Ὅσο τό συλλογιζότανε νά σηκωθεῖ, ἄλλο τόσο βούλιαζε μέσα στή λιγοθυμιά πού τόν πῆρε, βούλιαζε, ὅλο βούλιαζε, καί τώρα πιά ἄλλο δέν ἔμενε μέσα στό νοῦ του παρά νά μπορέσει ν' ἀπλώσει τό χέρι του ἀπάνω στόν Ψαρό, νά τοῦ δώσει νά καταλάβει πῶς εἶναι κοντά του, πῶς παρακούστηκε κι αὐτός καί θά μείνει πλαγιασμένος, ὥσπου νά συνεφέρει.

Μάζεψε τή στερνὴ του τή δύναμη κι ἄπλωσε ὁ γέρος τό χέρι του. Ἐπεσε βαριά τό χέρι ἀπάνω στόν ἄψυχο τό λαιμό τοῦ Ψαροῦ. Ἐμεινε καθῶς ἔπεσε τό χέρι, ἔμεινε κι ὁ γέρος ἀσάλευτος, ἀμίλητος, ἀξέπνητος. Τίποτες δέν ἔφεγγε πιά μέσα στό σβησμένο τό νοῦ του καί μήτε τὰ μερμήγκια κι οἱ μύγες, μήτ' αὐτά δέν τόν πείραζαν

πιά. Μόνο τόν ἔδερεν ὁ ἥλιος κι αὐτός κοιμόταν τόν αἰώνιο τόν ὕπνο κοντά στόν Ψαρό του, τόν ἥρωα τόν Ψαρό, πού ἀπόθανε στή δουλειά του ἀπάνω, σάν πολεμιστής ἀπάνω στό κάστρο του. Τήν ἄλλη μέρα σέ κείνο τό μέρος τίποτες ἄλλο δέν ἔβλεπες παρά μερικές ρῶγες σκόρπιες ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὁ μπαρμπα-Γιάννης ἦτανε θαμμένος στήν Ἀγία Μαρίνα, λίγο παραπάνω, ὁ δύστυχος ὁ Ψαρός ἦταν γκρεμισμένος μέσα σέ χαράδρα βαθιά, παρακάτω.

Δέν τόν ἔθαψαν τόν Ψαρό κι ἄς δούλεφε σ' ὄλη του τή ζωή. Τόν λυπήθηκαν ὅμως τά ὄρνια καί τοῦ ξεγύμνωσαν τ' ἄσπρα τά κόκαλά του καί τοῦ τά ζέσταινε ὁ ἥλιος καί τοῦ τά 'πλεναν οἱ βροχές, ὥσπου ἀφανίστηκαν κι ἐκεῖνα, κι ἄλλο τώρα δέν τοῦ μένει τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ψαροῦ παρ' αὐτή ἡ μικρή ἱστορία.

Ἀργύρης Ἐφταλιώτης

39. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Όλοι μας γνωριζόμαστε από ανήλικα παιδιά·
μέ τό μικρό του τ’ όνομα ένας τόν άλλο κράζει.
Στά μυστικά μας δέν μπορεῖ νά βάλουμε κλειδιά·
ξέρει καθένας στ’ άλλουνοῦ τά μάτια νά διαβάζει.

Σάν ὅπως τά τρεχούμενα μοιράζουμε νερά
καί τά σπαρτά ποτίζουμε καθείς μέ τήν ἀράδα,
ἔτσι τίς μοιραζόμαστε καί θλίψη καί χαρά,
γιά βρέχει σ’ ὄλο τό χωριό, γιά σ’ ὄλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; ἀστράφτει ἀπό χαρά καί γέλιο τό χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τό νυφικό τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; ὅλοι θλιβεροί· κι ἀπ’ τό καμπαναριό
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας βάφει καί τόν ἀγέρα.

Διάπλατα τίς ἐξώπορτες ἢ καλοσύνη ἀνεῖ·
καί στό παλάτι τοῦ τρανοῦ καί στοῦ φτωχοῦ τήν τρούπα,
ὅποιος περάσει κι ὅποιος μπεῖ γιορτή, καθημερινή,
θά βρεῖ στρωμένο καναπέ, θά βρεῖ γλυκό στήν κούπα.

Χώρια ἀπ’ τίς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τούς χάρους τούς πικρούς,
μές στίς καρδιές μας ἔχουμε παντοτινόν Ἄπριλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στούς ἀγρούς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτές στό χαμομήλι.

«Πρωινό ξεκίνημα»

Γεώργιος Ἀθάνας

40. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ἦταν ἡ χαρά τῶν παιδιῶν ἐκείνη τῆ μέρα. Στά παιδικά συσσίτια γιά πρώτη φορά θά μοίραζαν γάλα, πού εἶχε ἐξαφανιστεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα πολλούς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπό τήν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν εἶχε γίνει κι αὐτό εἶδος πολυτέλειας. Μά τώρα εὐτυχῶς ἔφτασε ἡ πρώτη ἀποστολή τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τό γάλα βραζόταν σέ μεγάλα καζάνια στά σχολεῖα κι ὅπου ἀλλοῦ λειτουργοῦσαν παιδικά συσσίτια. Καί τά πεινασμένα Ἑλληνόπουλα δέ χόρταιναν νά τό ρουφοῦν μέ τά μάτια, πρὶν ἀκόμη γίνει ἡ διανομή. Τά φασόλια, τά μπιζέλια καί τό πλιγούρι μόλις τά εἶχαν συγκρατήσει ὡς τώρα στή ζωή. Καί τά εἶχαν πιά βαρεθεῖ. Τό γάλα ὅμως θά τοὺς ξανάφερνε τό ρόδινο χρῶμα τῆς ὑγείας.

Σ' ένα συνοικιακό δημοτικό σχολείο του Πειραιᾶ ἦταν μαθητῆς κι ὁ Κωστάκης, παιδί φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε ὑποφέρει πολύ ἐνάμιση χρόνο ἀπὸ τίς στερήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν στὴν ἀρχὴ νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἐπιπλα καὶ πολλὰ ροῦχα τους, τώρα τελευταῖα στήριζαν ὅλες τίς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές.

Ὁ πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δύο παιδιά, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους. Ὁ μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἦταν ἀρκετὸς νὰ τοὺς θρέψει οὔτε πέντε μέρες τὸ μῆνα. Κι ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπρεπε νὰ βάλει ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητό τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

Ἡ φτωγὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἓναν φιλοξενούμενο σέ ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἦταν ἓνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν ἀγγλικὸ στρατό, καὶ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ δεξιὸ χέρι κι εἶχε πιαστῆ ἀιχμάλωτος. Ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσει καὶ τυχαῖα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους, τὸν ἔκρυψαν ἀπὸ κάθε ὑποπτο μάτι καὶ μοιράστηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὔτε ἤθελαν ν' ἀκούσουν τίς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθεῖ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφειστοῦν οἱ γονεῖς, ἂν τὸν ἀνακάλυπταν οἱ ἐχθροί, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν λογάριζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε ὅλοι ἐδῶ κι ὅταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε ἄδειο τὸ τενεκάκι σας, εἶπε ἡ διευθύντρια στὰ παιδιά τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιά εἶχαν μπεῖ στὴ σειρά καὶ περνοῦσαν μπροστά ἀπὸ τὸ καζάνι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ γάλα. Ὑστερα τὸ καθένα καθόταν σ' ἓνα θρανίο καὶ τὸ ρουφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Κι ὅ-

ταν τελείωνε, περνούσε μπροστά από τή διευθύντρια κι ἔδειχνε τό ἄδειο τενεκάκι του.

Ὁ μικρός Κωστάκης κάθισε σέ μιά γωνιά καί φαινόταν πώς ἔπινε τό γάλα του. Ἐπειτα, σέ μιά στιγμή πού ἔβγαιναν πολλά παιδιά μαζεμένα, χώθηκε ανάμεσά τους κι αὐτός, μισοκρύβοντας τό τενεκάκι του. Ἡ διευθύντρια δέν μπορούσε νά ὑποπτευτεῖ πώς θά τήν ξεγελοῦσε, γιατί ἦταν ὁ πιό καλός μαθητής στήν τάξη του.

Αὐτό τό παιχνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιά ἐβδομάδα. Μά στό τέλος πιάστηκε. Ἡ διευθύντρια δέν μπορούσε νά τό πιστέψει!

— Γιατί τό ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη; τόν μάλωσε περισσότερο λυπημένη παρά θυμωμένη.

— Κυρία, δέν ἔχω ὄρεξη σήμερα, δικαιολογήθηκε μέ βουρκωμένα μάτια καί μέ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθεῖ πώς δέν ἔλεγε τήν ἀλήθεια. Κι ἡ διευθύντρια κατάλαβε πώς κάτι πολύ σοβαρό τοῦ συνέβαινε.

— Τό γάλα εἶναι ἴσα ἴσα γιά τούς ἀνόρεχτους καί νά καθίσεις νά τό πιεῖς, τοῦ εἶπε.

Ὁ Κωστάκης ξανακάθισε κι ἤπие τό γάλα του, χωρίς νά μπορεῖ νά σταματήσει τά δάκρυά του.

Τό ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφτηκε τή μητέρα τοῦ Κωστάκη καί τῆς διηγήθηκε τό πρῶνιό ἐπεισόδιο. Κι ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη δέν μπόρεσε νά κρατηθεῖ. Γνώριζε πολύ καλά τόν καλό χαρακτήρα τῆς διευθύντριας καί γι' αὐτό τῆς εἶπε ὅλη τήν ἀλήθεια, πώς ἔκρυβαν τό Μιχάλη, πώς ἦταν τώρα μέρες ἄρρωστος ἀπό κρυολόγημα καί πώς τά δυό παιδιά τους, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, εἶχαν συμφωνήσει κρυφά ἀπό τούς γονεῖς τους νά τοῦ φέρουν τό γάλα τους. Κι οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς ἔβλεπαν πώς τό γάλα ἦταν πιό ἀπαραίτητο γιά τόν ἄρρωστο παρά γιά τά παιδιά τους. Δυστυχῶς δέν εἶχαν ἐμπιστοσύνη νά τοῦ φέρουν καί γιατρό.

—'Ο Κωστάκης νά πίνει τό γάλα του, εἶπε τότε ἡ διευθύντρια μέ συγκίνηση, γιατί εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγώ θά ἐξοικονομῶ ἄλλο γιά τόν ἄρρωστο καί μέ τρόπο θά σᾶς τό φέρνω ἡ ἴδια. Αὔριο θά φέρω καί γιατρό, στόν ὁποῖο μπορείτε νά ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

'Ο Κωστάκης εἶχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τή διευθύντριά του καί τό γιατρό. Κι ὡς τήν ἡμέρα πού ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τόν φύλαξαν πολύ καλά κρυμμένο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

41. ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Τά πέντε του παιδιά συχνά μαλώνανε.
 Τοῦ κάκου μέρα νύχτα τούς ὀρμήνευε.
 Τέλος τούς λέει: — Παιδιά μου, τρέξτε γρήγορα
 ραβδιά σφιχτοδεμένα νά μοῦ φέρετε,
 θαρρῶ κάτι θά ἰδεῖτε, πού δέν ξέρετε...

Σάν τά ἔφεραν, τοῦ λέει τοῦ μεγαλύτερου:

— «Προσπάθα, ἔτσι δεμένα, ἐσύ ὁ γερότερος
 νά τά τσακίσεις». Μήτε κán τά ἐλύγισε.

Κι ὁ δεύτερος κι ὁ τρίτος κι ὁ μικρότερος,
 κι ὅλοι μαζί, ὡς τό βράδυ πολεμήσανε·
 τοῦ κάκου· τά λυγοῦν, μά δέν τά σπάσανε...

— «Παιδιά μου, ἔτσι κι ἐσεῖς ἄν ζεῖτε σύμφωνοι
 καί μονιασμένοι πάντα, νά σᾶς βλάψουνε
 δέ θά μπορέσουν μήτε οἱ δυνατότεροι,
 κι ἀκόμα μήτε οἱ ἐχθροί σας οἱ χειρότεροι!».

(Κατά τόν Αἴσωπο)

Γιάννης Περγαλίτης

42. Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΙΝΗ

Ζούσε κάποτε στην Ἀθήνα ἕνας καλός καί χρήσιμος ἄνθρωπος, ὁ γερο-Πλατίνης μέ τ' ὄνομα. Ὅλοι τόν ἤξεραν, ὅλοι σέ μιᾷ ἀνάγκη ζητοῦσαν τή βοήθειά του καί κανένας δέν ἔφευγε ἀπ' τό σπίτι του ἀβοήθητος. Γιατί ὁ καλός αὐτός ἄνθρωπος εἶχε μεγάλη περιουσία, ἀπάνω ἀπό δύο ἑκατομμύρια, ζούσε ἀπλά πάντα καί λιτά, δέν εἶχε παιδιά οὔτε ἄλλους συγγενεῖς καί ξόδευε ὅλα του σχεδόν τά εἰσοδήματα σέ ἀγαθοεργίες.

Ὅταν ὁ γερο-Πλατίνης πέθανε, οἱ φίλοι του περίμεναν μέ ἀγωνία ν' ἀνοιχτεῖ ἡ διαθήκη του, γιατί ὅλοι ἐλπίζανε νά πάρουν γενναῖο κληροδότημα. «Ὁ συχωρεμένος εἶχε τόσα χρήματα, τί θά τά 'κανε!» ἔλεγε ὁ καθένας ἀπό μέσα του. Σέ ποιόν ἄλλον θά τ' ἄφινε παρά στούς φίλους του;».

Καί ρωτοῦσαν ὁ ἕνας τόν ἄλλο:

— Μή σέ κάλεσε μάρτυρα στή διαθήκη του; Μήν ξέρεις πῶς μοίρασε τά ἑκατομμύριά του;

Ἄλλά ὄχι, κανένας δέν ἤξερε, ἐκτός, βέβαια, ἀπό τό συμβολαιογράφο, πού αὐτός δέν ἔλεγε τίποτε σέ κανέναν, κι ἀπό δύο μάρτυρες ξένους, ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, πού δέν τούς ἤξεραν οἱ φίλοι, γιά νά τούς ρωτήσουν.

Ἔτσι, δέν ἔμαθαν ἐκεῖνο πού ἤθελαν, παρά μόνο τήν ἐπόμενη ἡμέρα τῆς- κηδείας, ὅταν ἡ διαθήκη ἀνοίχτηκε στό πρωτοδικεῖο.

Ἦταν ὅπως τήν περίμεναν. Κανένα φίλο του δέν εἶχε ξεχάσει ὁ γερο - Πλατίνης. Σ' ὅλους ἄφηνε ἀπό ἕνα κληροδότημα, κατά τήν ἀνάγκη τοῦ καθενός καί τήν κλίση του. Σ' ἕνα νέο ζωγράφο, παραδείγματος χάρη, ἄφηνε διακόσιες χιλιάδες δραχμές, γιά νά πάει στήν Εὐρώπη καί νά τελειοποιηθεῖ στήν τέχνη του. Σ' ἕναν ἄλλο, πού ἀγαποῦσε τ' ἀρχαῖα, χάριζε τήν πολύτιμη νομισματολογική του συλλογή. Σ' ἄλλον, πού εἶχε κλίση στή γεωπονία, ἄφηνε τόν κῆπο πού εἶχε στά Πατήσια. Σ' ἕναν καθηγητή τῆς φιλολογίας ἄφηνε τήν πλούσια βιβλιοθήκη του. Σέ μιᾶ χήρα ἀξιωματικοῦ, μακρινή του συγγένισσα, ἄφηνε τά ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ του. Καί τέλος στήν κόρη τῆς, τή Μαρία, πού ἦταν δεκαεφτά χρονῶν καί ἀγαποῦσε πολύ τή μουσική, ἄφηνε ἑκατό χιλιάδες δραχμές, γιά νά ἐξακολουθήσει τίς σπουδές τῆς στό Ὀδεῖο, ὥσπου νά πάρει τό πτυχίό τῆς.

Ὅλους αὐτούς τούς φίλους ὁ γερο - Πλατίνης τούς εὐχαριστοῦσε στή διαθήκη του γιά τήν ἀγάπη, πού τοῦ εἶχαν δεῖξει ὅσο ζοῦσε, καί τούς παρακαλοῦσε νά μὴν τόν ξεχάσουν μετά τό θάνατό του. Ἀπό λεπτότητα, ἀπό εὐγένεια, γιά νά μὴ θίξει τυχόν τή φιλοτιμία κανενός, ὁ καλός ἄνθρωπος τούς ἔκανε μ' αὐτό νά καταλάβουν ὅτι ἀπό εὐγνωμοσύνη τούς μοίραζε τά ὑπάρχοντά του. Ἴσως νά τούς εὐγνωμονοῦσε κι ἀληθινά γιά τή φιλία τους, γιατί τί πῖο πολύτιμο ὑπάρχει στόν κόσμο γιά ἕναν ἄνθρωπο, πού δέν ἔχει πιά συγγενεῖς, ἀπό τούς καλοῦς φίλους, πού τούς ἀναπληρώνουν; Μά ὁ καλός γέρος φαίνεται πῶς ἦταν βέβαιος ὅτι ὅλοι οἱ φίλοι του δέν τόν ἀγαποῦσαν ἀληθινά καί γι' αὐτό σοφίστηκε ἕνα τέχνασμα, γιά νά φανερωθεῖ ὁ πῖο εἰλικρινής ἀπ' αὐτούς καί ν' ἀνταμιεφτεῖ μετά τό θάνατό του.

Καί νά μέ τί τρόπο:

Ἐκτός ἀπό τὰ κληροδοτήματα στούς φίλους, ὁ διαθέτης ἄφηνε καί γενναῖα ποσά σέ διάφορα φιλανθρωπικά ἰδρύματα — ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα κι ἄλλα — στή Σχολή τῶν Ἀπόρων καί στό Ταμεῖο τοῦ Στόλου. Πάλι ὅμως ἔμενε ἀδιάθετο ἓνα μεγάλο ποσό... Τό εἶχε ξεχάσει; Δέν εἶχε κάμει καλά τό λογαριασμό; Ὁχι. Στό τέλος τῆς διαθήκης ὑπῆρχε κι αὐτή ἡ περιέργη διάταξη: Ὁ Πλατίνης ἔκανε γνωστό ὅτι στήν Ἐθνική Τράπεζα εἶχε καταθέσει ἓνα κουτί μέ μετοχές, πού ἄξιζαν ἓνα ἑκατομμύριο καί μ' ἓνα «σημείωμα», πού ἔλεγε γιά ποιόν ἦταν τό τελευταῖο αὐτό κληροδοτήμα. Ἀλλά τό κουτί δέ θ' ἀνοιγόταν παρά ἓνα χρόνο μετά τό θάνατό του μπροστά σ' ὅλους τούς κληρονόμους, πού τούς παρακαλοῦσε νά παρασταθοῦν γι' αὐτό τό ἄνοιγμα στό πρωτοδικεῖο.

Ἐκπληξη καί συγκίνηση τούς κυρίεψε ὅλους. Ποιός ἀπ' αὐτούς θά ἦταν ὁ εὐτυχησμένος κληρονόμος τοῦ ἑκατομμυρίου; Ἀπό τή διαθήκη δέν μπορούσαν νά τόν μαντέψουν. Ἐπρεπε νά περιμένουν ἓναν ὀλόκληρο χρόνο, γιά νά τόν μάθουν ἀπό τό σημείωμα, πού ἦταν μέσα στό κουτί. Τί παράξενη διαθήκη!...

Ποιός λίγο, ποιός πολύ, ὅλοι οἱ κληρονόμοι τοῦ γερο-Πλατίνη ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μά ἀπ' ὅλους περισσότερο εὐχαριστήθηκε καί συγκινήθηκε ἡ Μαρία, ἡ κόρη τῆς χήρας. Εἶχε τώρα στή διάθεσή της ἑκατό χιλιάδες δραχμές! Πόσα πράματα μπορούσε νά κάμει μέ τή μικρή αὐτή περιουσία! Ἀλλά τό πρῶτο πού σκέφτηκε, ἦταν νά ἐπισκεφτεῖ τόν τάφο τοῦ εὐεργέτη της καί νά τόν στολίσει μέ λίγα λουλούδια. Αὐτό λογάριαζε νά τό κάνει συχνά.

Πῆγε λοιπόν μιά μέρα στό νεκροταφεῖο καί ζήτησε τόν τάφο τοῦ Πλατίνη. Ἀλλά μέ μεγάλη της ἐκπληξη καί λύπη τόν βρῆκε μικρό, φτωχό, κι ὀλωσδιόλου ἀστόλιστο.

— Πῶς; ρώτησε τό φύλακα, δέ θά βάλετε μιά πλάκα, ἓνα σταυρό,

ένα κάγκελο; Ἐτσι γυμνός θά μείνει ὁ τάφος ἑνός τόσο καλοῦ καί χρήσιμου ἀνθρώπου;

— Καί ποιός νά τόν στολίσει, κόρη μου; ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Ὁ μακαρίτης, φαίνεται, δέν ἄφησε τίποτε γιά τόν τάφο του· κι ἐπειδή, βλέπεις, δέν ἔχει παιδιά οὔτε ἄλλους στενοῦς συγγενεῖς...

— Μά καλά, εἶπε ἡ Μαρία· κι οἱ φίλοι του; Οἱ φίλοι πού καθένας κληρονόμησε ἀπ' αὐτόν ὀλάκερη περιουσία;...

— Ὡς τώρα δέ φάνηκε κανένας, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Οὔτ' ἔλαβα καμιά παραγγελία γιά σταυρό ἢ γιά πλάκα.

— Ἐγώ ὅμως ἤρθα, ψιθύρισε ἡ Μαρία.

Κι ἔμεινε λίγο συλλογισμένη. Ἐπειτα ρώτησε:

— Καί πόσο θά κόστιζε ἕνας σταυρός;

— Κατά τό σταυρό, κόρη μου, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας· ἕνας μαρμαρένιος, μέ χρυσή ἐπιγραφή, θά γινόταν μέ πέντε χιλιάδες δραχμές.

— Κι ἕνα κάγκελο σιδερένιο;...

— Μέ ἄλλες τρεῖς χιλιάδες θά γινόταν κι αὐτό...

— Κι ἕνα φύτεμα λουλουδιῶν στό χῶμα τοῦ τάφου;

— Βάλτε ἄλλες δύο χιλιάδες δραχμές...

— Ναί, μά τό περιβολάκι αὐτό θά ἤθελε περιποίηση...

— Ἀναλαμβάνω ἐγώ μέ διακόσιες δραχμές τό μήνα.

— Ὁραῖα! φώναξε ἡ Μαρία. Ἀναλαμβάνω κι ἐγώ νά στολίσω αὐτόν τόν τάφο καί νά σοῦ δίνω διακόσιες δραχμές τό μήνα, γιά νά τόν διατηρεῖς.

Κι ἀφοῦ ἔριξε κι ἄπλωσε στό γυμνό χῶμα τά λίγα λουλούδια πού εἶχε φέρει ἡ Μαρία, ἔφυγε ἀπ' τό νεκροταφεῖο καί πῆγε ἴσια στό πλησιέστερο μαρμαράδικο. Ἐκεῖ παράγγειλε ἕνα σταυρό μέ τ' ὄνομα τοῦ Πλατίνη χρυσοσκαλισμένο. Ὁ ἴδιος ὁ μαρμαράς δέχτηκε νά τοποθετήσῃ κι ἕνα κάγκελο ὀλόγουρα στόν τάφο. Ὁ φύλακας πάλι φρόντισε γιά τό φύτεμά του. Κι ἔτσι σέ λίγες μέρες ὁ τάφος

του Πλατίνη, ἄν καί φτωχικός πάντα, φάνταζε πράσινος, στολισμένος καί περιποιημένος.

Ἡ Μαρία οὔτε συλλογίστηκε καθόλου πῶς ἡ μικρή της περιουσία εἶχε λιγοστεύει κατά δέκα χιλιάδες δραχμές. Μὲ τὴ μεγαλύτερη προθυμία ἔδινε κάθε μῆνα στό φύλακα καί τίς διακόσιες δραχμές, γιά νά περιποιηῖται τόν τάφο, νά τόν διατηρεῖ πάντα πράσινο καί μέ λουλούδια.

Καί κάθε φορά πού τόν ἔβλεπ' ἔτσι ὠραῖο ἡ καλή κόρη αἰσθανόταν μιὰ μεγάλη ἀνακούφιση κι εὐχαρίστηση.

Ἄπό τούς φίλους ὥστόσο τοῦ μακαρίτη κανένας ἄλλος δέ θυμήθηκε ποτέ νά ἐπισκεφεῖ τόν τάφο του. Μόνο ἡ Μαρία, γεμάτη ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη γιά τόν εὐεργέτη της, πήγαινε τακτικά.

Κι ὁ χρόνος πέρασε κι ἔφτασε ἡ μέρα πού, σύμφωνα μέ τὴ διαθήκη, ἔπρεπε ν' ἀνοιχτεῖ τό περίφημο κουτί. Ὡ, αὐτό κανένας δέν τό εἶχε ξεχάσει! Καί τὴν ὀρισμένη μέρα ὅλοι οἱ κληρονόμοι βρέθηκαν μαζεμένοι στό πρωτοδικεῖο καί περίμεναν μέ χτυποκάρδι...

Τό κουτί ἦταν ἐκεῖ. Τό ἀνοιξαν μπροστά σ' ὅλους. Μέτρησαν τίς μετοχές, πού ἔκαναν σωστό ἓνα ἑκατομμύριο. Κι ἔπειτα διάβασαν τό ἰδιόχειρο «σημείωμα» τοῦ Πλατίνη, πού ἔλεγε τ' ἀκόλουθα:

«Πολλές φορές ἄλλαξα τὴ διαθήκη μου, ἀλλά ποτέ δέν ἔμεινα εὐχαριστημένος. Ὅποιος ἔχει περιουσία ἔχει κι εὐθύνη. Τέλος νόμισα ὅτι βρῆκα τό καλύτερο πού εἶχα νά κάμω. Ἀφοῦ μοίρασα τὴ μισή μου περιουσία ὅπως ἐπιθυμοῦσα, ἀποφάσισα νά διαθέσω τὴν ἄλλη μισή γιά βραβεῖο ἀρετῆς. Στὴ ζωὴ μου πολλοὶ μοῦ ἔδειχναν φιλία, ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη, ἀλλά ὁ Θεός ξέρει πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν εἰλικρινεῖς. Αὐτό θά φαινόταν μετὰ τό θάνατό μου, ἀπό τὴν περιποίηση πού θά ἔκαναν στόν τάφο μου καί τίς συχνές ἐπισκέψεις τους σ' αὐτόν.

«Όσοι λοιπόν ξεπλήρωσαν αυτό τό χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης, πού εἶναι, κατά τή γνώμη μου, ἡ μεγαλύτερη ἀρετή, αὐτοί θά μοιραστοῦν μεταξύ τους τήν ἄλλη μισή μου περιουσία, δηλαδή ἕνα ἑκατομμύριο. Ἄν ὅμως ἀποδειχτεῖ πώς κανένας στό διάστημα αὐτοῦ τοῦ χρόνου δέ θυμήθηκε τόν τάφο μου — πράμα πού δέ θέλω νά τό πιστέψω — τότε καί τό ἑκατομμύριο αὐτό ἐπιθυμῶ νά μοιραστεῖ στά φιλανθρωπικά καταστήματα, πού ἀναφέρω στή διαθήκη μου».

Πρίν τελειώσει ἀκόμα τό διάβασμα τοῦ σημειώματος, οἱ φίλοι, ἕνας ἕνας, ἄρχισαν νά φεύγουν μέ τρόπο... Δέν ἦταν μόνο ἀπελπισμένοι γιά τό ἑκατομμύριο· ἦταν καί μετανιωμένοι καί ντροπισμένοι γιά τήν ἀγνωμοσύνη πού εἶχαν δείξει... Ἀπό τόσους κληρονόμους στήν αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου δέν ἔμειναν πιά παρά ἡ Μαρία καί ἡ μητέρα της.

Οἱ ἄνθρωποι κοιτάζαν τή νέα κόρη, πού στεκόταν κατακόκκινη καί συγκινημένη, καί φιθύριζαν: «Αὐτή, αὐτή θά πῆγαινε στόν τάφο του... αὐτή θά κληρονομήσει τό ἑκατομμύριο!...».

Αὐτό θά σκέφτηκε κι ὁ πρόεδρος. Γιατί κοιτάζοντας κι αὐτός τή Μαρία, ρώτησε:

— Κανένας ἄλλος λοιπόν δέν ἔχει ἀξιώσεις;...

— Ὦ, μά οὐτ' ἐγώ! φώναξε ἡ Μαρία. Ὅ,τι ἕκαμα δέν ἀξίζει, βέβαια, ν' ἀνταμειφεῖ μέ μιὰ τόσο μεγάλη δωρεά!

— Αὐτό εἶναι ἄλλο ζήτημα, εἶπε χαμογελώντας ὁ πρόεδρος· ἐσεῖς πῆγατε καμιά φορά στόν τάφο τοῦ μακαρίτη;

— Πολλές φορές μάλιστα! φώναξε ὁ συμβολαιογράφος τοῦ Πλατίν. Τό ξέρω καλά, γιατί ἡ Μαρία ἦρθε μιὰ μέρα νά μέ ρωτήσει ἂν πραγματικά ὁ μακαρίτης δέν ἄφησε τίποτε γιά τόν τάφο του. Κι ὅταν τῆς τό βεβαίωσα, μοῦ εἶπε ὅτι αὐτή θά φρόντιζε καί θά δαπανοῦσε. Πραγματικά, πῆγα κι ἐγώ καί τόν εἶδα. Τοῦ ἔβαλε σταυρό, τόν περίφραξε, τόν ἐφύτεψε καί πληρώνει ἀπό τότε τό φύλακα, γιά

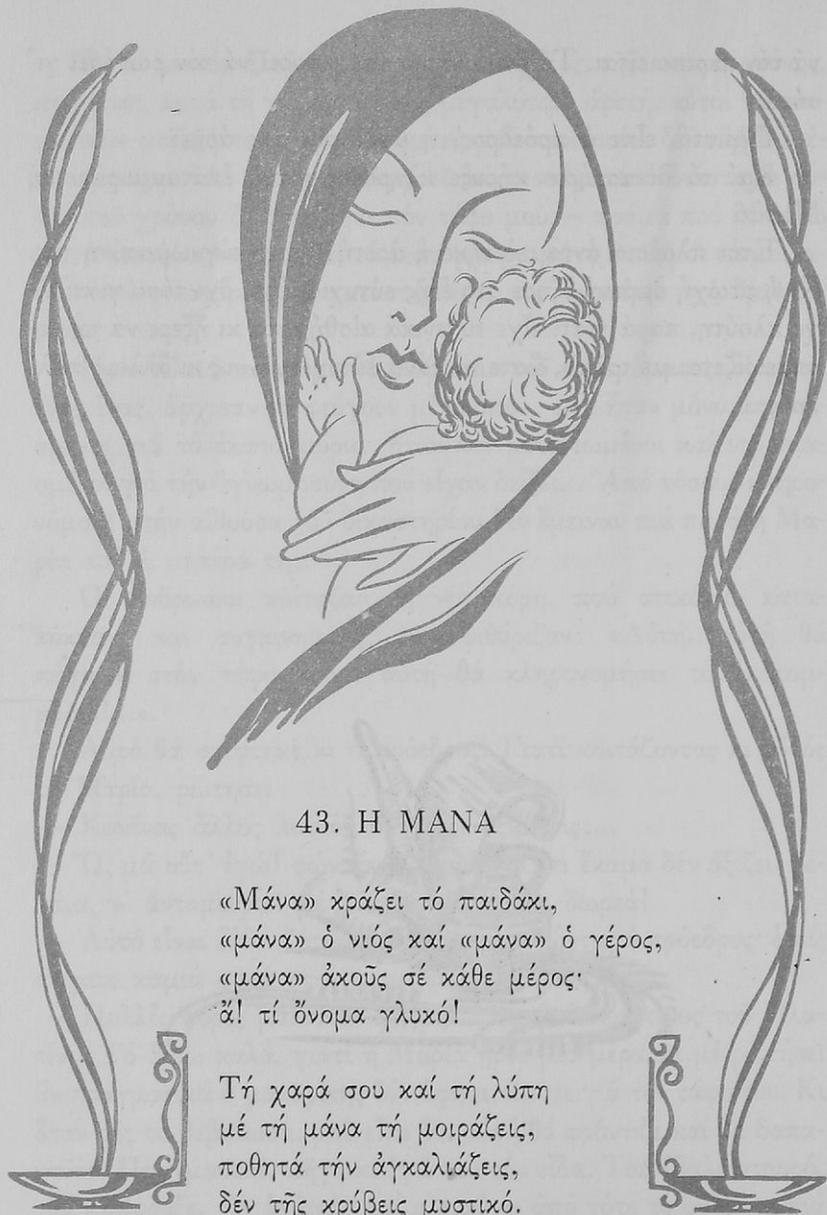
νά τόν περιποιεῖται. Τό δικαστήριό σας μπορεῖ νά τόν ρωτήσῃ γι' αὐτό.

— Περιττό, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἡ μαρτυρία σας ἀρκεῖ.

Καί τό δικαστήριο κήρυξε κληρονόμο τοῦ ἑκατομμυρίου τή Μαρία.

Ἔτσι πλούσια ἀνταμείφτηκε ἡ ἀρετή της, ἡ εὐγνωμοσύνη της. Κι ἡ φτωχή ὀρφανή ἔζησε στό ἐξῆς εὐτυχισμένη, ὅχι τόσο γιατί εἶχε πλούτη, παρά γιατί εἶχε εὐγενικά αἰσθήματα κι ἤξερε νά τά μεταχειρίζεται μέ τρόπο, ὥστε νά κάνει εὐτυχισμένους κι ἄλλους πολλούς.

43. Η ΜΑΝΑ

«Μάνα» κράζει τό παιδάκι,
«μάννα» ό νιός καί «μάννα» ό γέρος,
«μάννα» άκοῦς σέ κάθε μέρος·
Ά! τί όνομα γλυκό!

Τή χαρά σου καί τή λύπη
μέ τή μάνα τή μοιράζεις,
ποθητά τήν άγκαλιάζεις,
δέν τῆς κρύβεις μυστικό.

Εἰς τόν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δέ θά βρεῖς νά σέ μαντεύει
σάν τή μάνα πού λατρεύει,
σάν τή μάνα πού πονεῖ.

Τήν υἰειά της, τή ζωή της,
ὅλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάει
γιά τό τέκνο π' ἀγαπάει,
γιά τό τέκνο πού φιλεῖ.

Ὅπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα
μέ τό νοῦ σέ συντροφεύει,
σέ προσμένει, σέ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἂν σκληρός ἐσύ, φαρμάκια
τήν ποτίζεις τήν καημένη,
πάντα ἡ μάνα σ' ἀπανταίνει
μέ ὀλόθερμα φιλιά.

Δυστυχῆς ὅποιος τή χάνει!
Ὁ καημός εἶναι μεγάλος!
Σάν τή μάνα δέν εἶν' ἄλλος
εἰς τόν κόσμο θησαυρός.

Κι ὅποιος μάνα πιά δέν ἔχει
«μάνα!» κράζει στ' ὄνειρό του·
πάντα «μάνα»· στόν καημό του
εἶν' ὁ μόνος σπαραγμός!

Γεώργιος Μαρτινέλης

44. ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ ΠΟΥΛΙ

Κατεβαίναμε κι οί τρεῖς μας.
Ήταν διακοπές. Τή δύναμή μας
τή γνωρίζαμε. Ήμαστε τρία
παιδιά τοῦ σχολείου...

Ὅποιος μᾶς ἔβλεπε αὐτό τό
ἀπόγευμα νά τραβοῦμε πρὸς τήν
ἐρημιά, θά ρωτοῦσε, βέβαια:

«Μά ποῦ πᾶνε αὐτά τά τρία παιδιά;». Δέν τό ξέραμε. Πηγαίναμε!
Ψάχναμε τ' ἀμπέλια μέ τά μάτια, σάν κτήματά μας. Μόλις φαινό-
ταν κάποιο δέντρο στραβό ἢ παράδοξο, πλησιάζαμε καί τό κοι-
τάζαμε, σάν νά μᾶς περίμενε. Καί πάλι, ὅταν κανένα σκιάχτρο τέν-
τωνε τ' ἄδεια μανίκια του ἢ φοροῦσε στραβά τό παλιό του καπέλο,
πηγαίναμε κοντά του, γιά νά τοῦ δείξουμε πῶς δέν εἴμαστε γελα-
σμένοι. Τά παιδιά καί τά σκυλιά ἔχουν τήν ἰδέα πῶς τίποτα δέν

πρέπει νά γίνεται χωρίς αὐτά. Ἦταν προσβολή μας νά μᾶς ἀγνοοῦν κι αὐτές ἀκόμα οἱ πέτρες. Πλησιάσαμε σ' ὅλα. Ἐξουσιάσαμε ὅλον ἐκεῖνον τόν πράσινο κόσμο. Τόν πετροβολήσαμε. Δέν ἔμεινε τίποτε ἄλλο. Τό ἔργο μας εἶχε τελειώσει. Ἐρχόταν ἡ νύχτα.

— Μιά φωλιά! εἶπε ὁ πιό ἐπικίνδυνος ἀπ' τούς τρεῖς μας γιά τίς φωλιές, ὁ Τρίκας.

Γενήκαμε σοβαροί κι οἱ τρεῖς. Πλησιάσαμε. Μά τί μάτι εἶν' αὐτό; Ἦταν ἀλήθεια μιὰ φωλιά, πού οὔτε γάτα δέν μπορούσε νά τή δεῖ, μέ τόση πρόνοια εἶχε κρυφτεῖ. Ἦταν ἀπάνω σ' ἓνα κληῖμα, καταμεσῆς στ' ἀμπέλι, στήν κορφή σχεδόν τοῦ βλαστοῦ. Κι ἔστεκε ὠραῖα, ἔτσι σάν νά τήν ἀπίθωσε κάποιος. Δέν ὑποψιάστηκε αὐτό τό πουλί, πώς κάποτε θά περνούσαμε...

— Κι ἔν' αὐτό! φώναξε ὁ Τρίκας, πού ἔσκυφε στή φωλιά πρῶτος.

Ἦταν κι ἓνα αὐτό, τόσο δά, ἓνα καί μοναχό. Μά εἶχε γαλάζια κεντήματα, μιάν ἀπερίγραπτη ἐλαφρή ζωγραφιά. Τό πῆραν στό χέρι τους πρῶτα ὁ Τρίκας, ἔπειτα ὁ Διαμαντής. Τό ξαναπῆρε ὁ Τρίκας. Ἐγώ ἦμουν μικρότερος ἀπ' τούς τρεῖς. Περίμενα. Ὅταν τ' ἀφησαν καί στή δική μου χούφτα, αἰσθάνθηκα τήν ἀφή του σά χάδι ἀγγέλων. Μοῦ φάνηκε πώς ἦρθα σ' ἐπαφή μέ τήν ἴδια τήν καλοσύνη. Ὁ Διαμαντής μοῦ ζήτησε νά τό ξαναδεῖ. Ὁ Τρίκας ὅμως τό πῆρε κι ἀπό τά δικά του χέρια καί τό βάλε στή φωλιά.

— Βάλτε σημάδια, μᾶς εἶπε.

— Γιατί νά βάλουμε σημάδια;

— Γιά νά τήν ξαναβροῦμε, ἄμα ἡ μάνα βγάλει τό πουλί. Νά! Ἡ καμπούρα ἡ ἐλιά εἶναι καλό σημάδι.

Κοιτάξαμε τήν καμπούρα ἐλιά. Χαράξαμε στό νοῦ μας μιὰ γραμμή πρὸς τό δρόμο, πρὸς τό ἐκκλησάκι πού φαινόταν ἀπέναντι. Σημαδέψαμε καί μιὰ πέτρα. Μέ τέτοια σημάδια ἡ φωλιά εἶν' ἀδύνατο νά μὴν ξαναβρεθεῖ. Σέ πέντε μέρες τό πουλάκι θά εἶναι βγαλ-

μένο. Σέ δέκα θά εἶναι στό κλουβί μας. Μ' ὅλη τή φωλιά! Ξεκινήσαμε νά φύγουμε.

Δέν εἶχαμε κάμει λίγα βήματα, ὅταν ὁ Τρίκας σταμάτησε.

— Κι ἄν τή βροῦν ἄλλα παιδιά; ρώτησε.

— Σώπα, καημένε Τρίκα! Μέσα σέ χιλιάδες κλήματα!

— Ἄν τή βροῦν; ξανάπε.

Ὁ ἀνήσυχος νοῦς του συλλογιόταν κάθε πιθανότητα. Δέν ἦταν παιδί ἀπ' αὐτά πού χαρίζουν τίποτα στόν ἄλλον. Τά ἤθελε ὅλα δικά του. Προσβολή δέν ὑπόφερε. Δειλία δέ γνώριζε. Ἀποφάσισε γρήγορα. Μισοῦσε εὐκολα. Ἔδερνε.

— Ξαναρχόμαστε, Τρίκα, τοῦ εἶπα.

— Γιά νά μᾶς πάρουν ἀπό πίσω καί νά τή μάθουν! Τί ξέρεις ἐσύ ἀπό φωλιές;

— Ἐ, ἄς τήν ἀφήσουμε στήν τύχη της! εἶπε ὁ Διαμαντής, σάν νά εἶχε φοβηθεῖ κανένα κακό.

Μόλις τό εἶπε τό κακό ἔγινε. Ὁ Τρίκας προχώρησε χωρίς διασταγμό. Προτοῦ προφτάσουμε νά φωνάξουμε, ἄπλωσε τό χέρι του στό κλημα καί σπάραξε τή φωλιά.

— Ἄς ἔρθουν τώρα νά τήν πάρουν! εἶπε.

Ἡ φωλιά ἀντιστάθηκε λίγο. Ἡ περίπλοκη τέχνη της, ἡ ἀνιστόρητη σοφία της, δέν ἤθελαν νά σβήσουν ἀδιαμαρτύρητα. Μά ἦταν τόσο μικρή ἡ ἄμυνα, πού δέν ξόδεψε τίποτα ἀπό τήν ἄγρια δύναμη τῶν χειρῶν του ὁ Τρίκας. Ἦταν περιττή. Ἔτσι δά ἔκαμε κι ἡ φωλιά σκόρπισε. Τό εὐκολότερο πράγμα στόν κόσμο εἶναι νά χαλάσεις τό καλό ἔργο. Τό δυσκολότερο νά τό φτιάσεις. Σουρούπιωνε.

— Πᾶμε! εἶπε.

Ἐρίξα μιά τελευταία ματιά στά συντρίμματα τῆς φωλιάς. Ἦταν ἀγνώριστη. Τό μικρό αὐγό εἶχε κομματιαστεῖ καί στά σκόρπια τσόφλια του κάτω στό χῶμα φάνταζαν ἀκόμα σπαραγμένες οἱ ἐλαφρές γαλάζιες ζωγραφιές, πού εἶχε χαράξει ἀπάνω του μέ τόση ὑπομονή τό χέρι τοῦ Θεοῦ. Μόλις ξεκινήσαμε νά φύγουμε, νά, ἡ

μάννα! Έρχόταν γρήγορα. Δέν μπορεῖ ἄνθρωπος νά παραστήσει αὐτό τό λάλημα τοῦ πόνου.

Πετοῦσε γύρω στό κλῆμα μέ κύκλους πρῶτα μεγάλους, ἔπειτα πίο μικρούς, πίο στενοὺς, γρήγορους, ὀρμητικούς καί μοιρολογῶσε: «Τρί! τρί! τρί!». Τό τρελό της πέταγμα, τό ἀπελπισμένο σάλεμα τῆς ἄσπρης κι ὀμορφῆς οὐρᾶς της, ὅσο κι ἂν σουρούπωνε, τά εἶδαμε καθαρά στόν οὐρανό. Αὐτά δέν ξεχνιοῦνται ποτέ.

— Γιά πές μου, καημένε, νά ζήσεις, μοῦ ἔλεγε ὁ Διαμαντής (τριάντα χρόνια ὕστερα ἀπ' τό μοιρολόγι τῆς μάννας), ἀκοῦς συχνά κι ἐσύ σάν κι ἐμένα ἐκεῖνο τό λάλημα; Γιά πές μου, γιατί ξανάρχεται;

— Δέν ξέρω, Διαμαντή.

— Καί δέν ἦταν ἄρκετό νά μᾶς τιμωρήσει μιά φορά; Πρέπει νά ῥχεται κάθε τόσο στόν ὕπνο μας καί στό ξύπνιο;

— Δέν ξέρω, Διαμαντή.

— Εἶναι μῆνες ὀλάκεροι πού τό ξεχνῶ. Κι ἔξαφνα, ἐκεῖ πού πάω νά πιάσω ἕναν καρπό ἢ νά πιῶ μιά γουλιὰ νερό..., τρί! τρί! τρί, νά το καί τ' ἀκούω.

Ζαχ. Παπαντωνίου

45. Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

“Όταν τῆς πῆραν τή φωλιά
μέ τά μικρά της τά πουλιά,
σέ μαῦρο ἀρχίνησε κλαδί
πολύ πικρά νά κελαηδεῖ:
«Τιριτιτιό, τιριτιτιό!»
Κι ἀκούστηκεν ὡς τό Θεό.

Φεύγει ὁ μικρός ὁ κυνηγός,
πού τά πουλάκια της κρατᾶ,
μά ἔφτασεν ἄγγελος γοργός

ἐδῶ στή γῆ καί τόν ζητῶ·
 «τιριτιτιό, τιριτιτιό!»
 — Παιδάκι ἄσπλαχνο, ἔλα δῶ!

Καθώς ἐπῆρες τά μικρά,
 ἔτσι κι ἐγώ θενά σέ πάρω.
 Γιά στάσου νά σέ πάω στό Χάρο,
 νά κλάφει ἡ μάνα σου πικρά.
 — «Τιριτιτιό, τιριτιτιό!».
 Τίνος παράπονο εἶν' αὐτό;

Τρέμει σάν φύλλο τό παιδί,
 πέφτει στά γόνατα καί κλαίει.
 — Τή μάνα μου λυπήσου, λέει.
 Καί τό πουλάκι ἀπ' τό κλαδί:
 — «Τιριτιτιό, τιριτιτιό,
 μάνα δέν ἤμουνα κι ἐγώ;»

Ὁ ἄγγελος παίρνει τά μικρά
 καί μέ τή θεία του καλοσύνη
 σ' ὀλάνθιστο κλαρί τ' ἀφήνει
 ἐκεῖ στή μάνα τους κοντά.
 «Τιριτιτιό, τιριτιτιό»
 κι ἐκείνη κελαηδεῖ στό Θεό:

— «Μιά χάρη, Θεέ μου, σοῦ ζητῶ·
 τῆς μάνας του νά μήν πεθάνει!
 Μήν τό παιδέφεις ἄλλο, φτάνει·
 κι ἄς μοῦ 'καμε πολύ κακό.
 Τιριτιτιό, τιριτιτιό!
 Ξέρω ἀπ' τῆς μάνας τόν καημό».

Ζαχ. Παπαντωνίου

46. Ο ΜΑΡΑΣΜΟΣ

Ήταν σ' ένα λιμάνι του Κορινθιακού κόλπου, πάνω στή ρουμελιώτικη άκτῆ. Τά σπίτια ανάρια καθρεφτίζονται στό γιαλό σέ μιά γραμμῆ κι ἀγναντεύουν ἀντίκρυ τό Μοριά, πού στεφανώνουν ψηλά οί κορφές τῆς Ζήριας. Θέλεις ἦταν ἡ Βιτρινίτσα, θέλεις ἡ Ἰτιά.

Καμιά ἑκατοστή ὀργιές ἀνοιχτά ἦταν ἀραγμένη μιά μπρατσέρα, ὄμορφο, καινούριο καραβάκι, πού μόλις εἶχε πρωτοταξιδέψει ἀπ' τό Γαλαξίδι.

Ήταν ἔτοιμο νά φύγει. Τά πανιά του ἦταν ἀπλωμένα κι ἄρχιζαν νά μαζεύουν τήν ἄγχυρα.

Ἄξαφνα βλέπω νά λύνουν τή βαρκούλα του ἀπό τήν πρύμη καί νά τή στέλνουν ἔξω. Ἐνας μονάχα ναύτης ἦταν στή βάρκα καί δίπλα του ὀλόρθο ἕνα μεγάλο καραβόσκυλο, πού οὐρλιαζε λυπητερά. Δέν ἤθελαν, φαίνεται, νά τό πάρουν μαζί τους καί τό ἔστελναν στό σπίτι.

Σάν ἔφτασε ἡ βάρκα στήν ἀχρογιαλιά, ὁ ναύτης ἄρπαξε τό σκύλο, τόν χάιδεψε καί τόν ἔριξε στή στεριά, φωνάζοντας:

— Σπίτι! πῆγαινε σπίτι!

Μά τό σκυλί ρίχτηκε στή θάλασσα κυνηγώντας τή βάρκα.

Ἐφευγε ἡ βάρκα γρήγορα, μὰ γρήγορα κολυμποῦσε κοντά της κι ὁ σκύλος λαχανιασμένος.

Ἡ ἄλυσίδα τῆς ἄγκυρας ἔτριξε δυνατά καί σέ λίγο ἡ μπρατσέρα γλιστροῦσε σά χέλι πάνω στά νερά, ἀφήνοντας πολύ μακριά τό πονεμένο σκυλί.

Ἐκεῖνο ἀπελπισμένο γύρισε τό κεφάλι κατά τή στεριά καί, μέ κόπο κι ἀγωνία πολλή, πρόφτασε νά βγεῖ καί νά πέσει σάν φόφιο πάνω στούς σωρούς τῶν φυκιῶν.

Σέ λίγο σηκώθηκε ὀλόρθο καί, τεντώνοντας τό λαιμό του, οὔρλιαζε σπαρακτικά ἀγναντεύοντας τ' ἄσπρα πανιά τῆς μπρατσέρας, πού χάνονταν στήν καταχνιά τῆς θάλασσας.

Τό ἔβλεπα ἐκεῖ τρεῖς μέρες, καθισμένο πάντα στό ἀκρογιάλι, ν' ἀγναντεύει τό πέλαγο... Δέ σάλευε ἀπό ἐκεῖ, κάτω ἀπό μιά μικρή ἐξέδρα.

Τό συμπόνεσα. Πήγαινα καί τοῦ ῥιχνα συχνά ψωμί καί κόκαλα. Μά τοῦ χάκου. Δέν ἄγγιζε τροφή. Οὔτε γύριζε νά τή μυρίσει. Κι ὅλο σούρωνε. Σέ λίγον καιρό τά παῖδια του μπορούσαν νά μετρηθοῦν κάτω ἀπ' τό πετσί του.

Μά αὐτό δέν ἐννοοῦσε νά φύγει. Ἐκεῖ πάντα καθόταν, κάτω ἀπ' τίς σανίδες τῆς ἐξέδρας.

Μιά μέρα, ἀφοῦ τό χάιδεψα, τοῦ ἔδεσα τό λαιμό μ' ἕνα μαντίλι κι ἔκανα νά τό πάρω μαζί μου στό σπίτι, πού εἶχα στό γιαλό κοντά. Μ' ἀκολουθοῦσε χωρίς ἀντίσταση κουνώντας τήν οὐρά του. Σάν ἔφτασα στό σπίτι, τό ἔλυσα καί τό χάιδεψα πολύ. Μέ κοίταξε μέ τά μάτια τοῦ σκυλιοῦ, γεμάτα εὐγνωμοσύνη καί συμπάθεια, μάτια, πού ζωγραφιζόταν μέσα τους ὅλος ὁ βαθύς καημός, πού τοῦ σπάραιε τήν καρδιά. Καί γλείφοντας τά χέρια μου ἔφυγε σιγά σιγά. Σέ λίγο γύρισε τό κεφάλι καί κουνώντας τήν οὐρά μέ ξανακοίταξε μέ τά πονεμένα του μάτια καί τράβηξε. Σά νά μοῦ ἔλεγε:

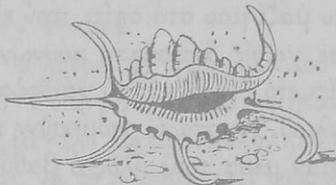
— Μή μέ πάρεις γιά ἀχάριστο. Μά θέλω κάτω ἐκεῖ στήν ἐξέδρα, πού τόσο μοιάζει μέ τό καράβι μου, νά ξεφυχήσω, ἀγναντεύοντας

τό πέλαγο καί ρουφώντας τήν ἀρμύρα, πού φέρνει ὁ μπάτης!

Σάν ἄκουε τήν ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας κανενός καϊκιουῦ, πού ἄραζε, σηκωνόταν, ἔβγαине ἀπ' τή σκοτεινή του τρύπα, κι ἀγνάντευε τή θάλασσα μυρίζοντας τόν ἀέρα. Κι ὅταν καμιά βάρκα ζύγωνε στήν ἀχρογιαλιά, σερόταν ὡς ἐκεῖ κουνώντας τήν οὐρά του στούς ναῦτες. Κι αὐτοί τό ἔδιωχναν μέ περιφρόνηση σάν παλιόσκυλο.

Μιά νύχτα πῆγα μέ μιά βάρκα γιά ψάρεμα. Εἶχαμε ἀνοιχτεῖ μακριά καί τό στεριανό ἀγέρι μοῦ ἔφερνε ξεφυχισμένο τό οὐρλιασμα τοῦ δυστυχισμένου τοῦ σκυλιουῦ! Γυρίζοντας τή χαραυγή, τό βρήκαμε ξαπλωμένο κι ἀκίνητο στήν ἀμμουδιά. Ἄπό κεῖ ἀγνάντευε τή θάλασσα ὡς τή στερνή του ὥρα, περιμένοντας μέ λαχτάρα τοῦ ἀγαπημένου του καραβιουῦ τό γυρισμό.

Ἐμμ. Λυκούδης

47. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Λάμπει από δόξα τό νησί
καί μοσχολίβανο εὐωδιάζει.
Σήμερα ἡ Μάνα του ἡ χρυσή
τὴν Κοίμησή της ἑορτάζει.

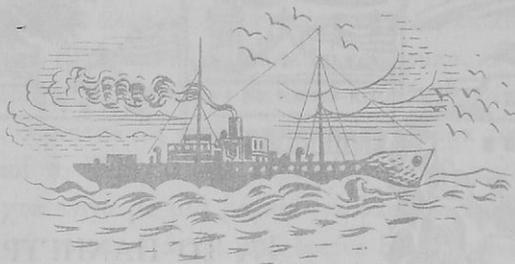
Σκλάβα κι ἐλεύθερη ψυχὴ
ἀπ' ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τά μέρη
μ' εὐλάβεια καί προσοχὴ
τό τάμα της κι ἐκεῖνη φέρει.

Μιά μάνα σέρνει μέ στοργή
χρυσό παιδί στό εἰκόνισμά της,
γονατιστὴ τὴν εὐλογεῖ
καί λούζεται στὰ δάκρυά της.

Γιὰ τὴ βαρκούλα του κερὶ
μικρὸ ὁ φαράς σ' Ἐκεῖνη ἀνάβει,
κι ὁ καπετάνιος προχωρεῖ
μέ τ' ἀσημένιο του καράβι.

Μιά νιά μέ ξέπλεκα μαλλιά
σχύβοντας μέ μορφὴ κερένια
στῆς Μάνας του τὴν ἀγκαλιὰ
κολλάει καρδιά μαλαματένια.

«Τραγοῦδια τοῦ σπιτιοῦ» Γεώργ. Στρατήγησ

Δ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

48. ΤΟ ΠΟΥΣΙ¹

Εἶχα πούλησει τό ριζάρι στή Σαλονίκη σέ καλή τιμή, φόρτωσα στή γολέτα² διάφορα ἐμπορεύματα, κάμαμε τά χαρτιά μας καί πρωί πρωί σαλπάρουμε γιά τή Σκύρο. Φύγαμε μέ καλοσυνάτο βοηθητικό καιρό καί τήν ἄλλη μέρα λογαριάζαμε ν' ἀράξουμε στά Πωριά. Ὅλη μέρα φυσοῦσε δυνατό ἀεράκι· παίρνανε ὅλα μας τά πανιά καί κατά τό σουρούπωμα φάνηκε βαθιά στό πέλαγο νά μολυβίζει τό ἀγαπημένο μας νησί. Ἀλλά μέ τό πέσιμο τοῦ ἡλίου ἄρχισε νά πέφτει κι ὁ ἀέρας τόσο, πού σχεδόν μπουνατσάρισε ὀλότελα. Τή νύχτα μᾶς τόν ἔφερε πάλι ὁ κόρφος καί τό καΐκι, ἄξιο καί μισοξεφόρτωτο, ἔτρεχε σάν ἄτι.

Ὅσα ταξίδια ἔκαμα στή ζωή μου — καί δέν ἔκαμα λίγα — μοῦ ἄρεσε πάντα νά φτάνω στήν πατρίδα τήν αὐγή καί δέν ξέρω πῶς, ἀλλά πολλές φορές τό κατόρθωνα.

1. Πούσι = Ὀμίγη

2. Γολέτα = Εἶδος ἰστιοφόρου

Εἶχα κοιμηθεῖ νωρίς καί στίς δυό ἀπό τά μεσάνυχτα ξύπνησα. Ἀνέβηκα στήν κουβέρτα, ἔστριψα ἕνα τσιγάρο καί κάθισα δίπλα στόν τιμονιέρη. Τόν ρώτησα πού βρισκόμαστε καί μοῦ ἀποκρίθηκε πώς δέν εἶμαστε πολύ μακριά ἀπό τή Σκύρο.

Ἐκανε φύχρα καί σάν νά ἔριχνε φιλή φιλή βροχή. Σκοτάδι πίσσα! «Τί ὀργή! Δυόμισι ἡ ὥρα καί τέτοιο σκοτάδι!» εἶπα μέσα μου. Ἐξαφνα ὅμως ἄκουσα στήν πλώρη τή μπουρού.

— Τί τρέχει; ρώτησα τόν τιμονιέρη.

— Δέ βλέπεις τί πούσι εἶναι, κύρ Γιώργη; μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ναύτης.

Κι ἀλήθεια, ἦταν ἕνα πούσι πού δέν ἔβλεπες τό δάχτυλό σου.

Σέ λίγο ἄρχισε πάλι ἡ μπουρού καί ἅμα ἔπαψε, ἄρχισαν νά χτυποῦν τό καμπανάκι, πού ἦταν μπρός στήν μπόμπα.

Ἡ πίο δυνατή τρικυμία δέν τρομάζει τούς ναυτικούς τόσο, ὅσο τό πούσι.

— Ξυπνήστε τόν καπετάνιο! ἀκούω νά φωνάζει ὁ λοστρόμος μέ ἀνήσυχη φωνή.

Ὁ τιμονιέρης χτύπησε μέ τή γυμνή φτέρνα του τήν κουβέρτα καί στή στιγμή ὁ καπετάν Γιώργης πρόβαλε τό κεφάλι του ἀπό τό ταμπόκι¹.

— Τί τρέχει; ρώτησε.

— Μᾶς βρῆκε τό πούσι, καπετάν Γιώργη, εἶπα ἐγώ.

Πετάχτηκε στήν κουβέρτα, τυλιγμένος μέσα στήν ἀμπαδένια² του γούνα, κι ἔτρεξε στήν πλώρη. Ἐδῶσε ὅ,τι διαταγή εἶχε νά δώσει κι ἔπειτα γαντζώνει στά ξάρτια κι ἀνεβαίνει στήν κόφα, γιά νά μπορέσει νά διακρίνει πού βρισκόμαστε.

Ἡ μπουρού καί τό καμπανάκι δέν ἔπαψαν νά χτυποῦν

1. Ταμπόκι = Ἡ καμπίνα τοῦ καπετάνιου

2. Ἀμπαδένιος = Ἀπό τρίχωμα καμήλας

ἀδιάκοπα πότε τό ἓνα, πότε τό ἄλλο. Ἐγώ, θές ἀπό τήν φύχρα, θές ἀπό τό φόβο τοῦ κινδύνου, ἔτρεμα σάν τό ψάρι.

Ἵστερα ἀπό λίγο ὁ καπετάν Γιώργης κατέβηκε ἀπό τό κατάρτι καί πρόσταξε νά μαϊνάρουν τόν παπαφίγκο. Σέ λιγάκι φώναξε νά ρίξουν τή γάμπια¹.

Ἐξαφνα ἀκούω ἀπό τήν πλώρη τή φωνή τοῦ λοστρόμου, φωνή τρομαγμένη:

— Καπετάν Γιώργη! κράζει, πετεινός στήν πλώρη μας! Αὐτό θά πεῖ πώς εἴμαστε κοντά στή στεριά! Μά ποῦ βρισκόμαστε;

— Μπρούλια τρίγκο! φωνάζει δυνατά ὁ καπετάν Γιώργης. Δεξιὰ τό τιμόνι σου! λέει τοῦ τιμονιέρη καί τρέχει μπρός.

Ἐγώ ἀπό στιγμή σέ στιγμή περίμενα πιά ν' ἀκούσω τό χτύπημα τῆς γολέτας ἀπάνω σέ κανένα βράχο καί δόξαζα μονάχα τό Θεό, πού δέν ἦταν φουρτούνα καί δέν εἶχα φόβο νά σκυλοπιγῶ.

Σηκώθηκα κι ἐγώ μέ τρεμουλιαστά πόδια καί πῆγα νά βοηθήσω νά τά γυρίσουμε.

— Ὅρτσα λαπάντα!² φωνάζει ὁ πλοίαρχος μέ ἄγρια φωνή, ἀλλά μέ τό «ὄρτσα λαπάντα» ἀκοῦμε πάλι τή φωνή τοῦ πετεινοῦ ἀπό τήν πλώρη μας.

— Μά τί τρέχει ἐδῶ! μπροστά στεριά καί πίσω στεριά;

Ἡ γολέτα τά εἶχε πιά γυρίσει, ὅταν ἐγώ θυμήθηκα πώς κάτω ἀπό τό κάσαρο τῆς πλώρης εἶχα βάλει ἓνα κλουβί μέ πέντ' ἔξι κότες κι ἓναν πετεινό, πού ἀγόρασα ἀπό τή Σαλονίκη!

Τό πρωί τό πούσι διαλύθηκε καί στίς ὀχτώ φουντάραμε στά Πωριά.

1. Γάμπια = Τό δεύτερο πάνω ἀπ' τό κατάστρωμα τετράγωνο πανί

2. Ὅρτσα λαπάντα = Φέρε κατά τό ρεῦμα τοῦ ἀνέμου

49. ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Σύννεφα, σύννεφα! Νύχτα καί μέρα
πῶς ταξιδεύετε μέ τόν ἀγέρα!

Κάποτε μοιάζετε μέ ἀрниῶν κοπάδι,
πού βόσκει ἀτάραχα μέσ στό λιβάδι.

Κάποτε μοιάζετε πουλιά χαμένα
κι ἀπό τόν ἄνεμο κυνηγημένα.

Σύννεφα! Ἐφτασε τοῦ τρύγου ἡ ὥρα.
Κρέμεστε ἀνήσυχα, γεμάτα μπόρα.

Χῶρες ἀφήνετε, σέ χῶρες πᾶτε,
βουνά σηκώνεστε, ἀχνός σκορπᾶτε.

Κι ὅταν ἡ ὄψη σας στή δύση ἀνάβει,
γίνεστε ὀλόχρυσο λαμπρό καράβι,

πού μέ τά ξάρτια του καί τίς ἀντένες
φεύγει σέ θάλασσες ὄνειρεμένες.

Ζαχ. Παπαντωνίου

50. ΟΥΤΕ ΠΟΥΝΕΝΤΕΣ¹ ΟΥΤΕ ΛΕΒΑΝΤΕΣ²

Ἐκεῖ πού περπατοῦσα στήν ἀκρογιαλιά μέ κατεβασμένο τό κεφάλι καί βαθιά συλλογισμένος, βλέπω τό τρεχαντήρι τοῦ καπετάν Κωσταντή, δεμένο δίπλα στό μικρό ξύλινο μόλο, νά τό φορτώνουν λεμόνια.

— Γειά σου, καπετάν Κωσταντή!

— Καλῶς τόν κύρ Πάνο.

— Γιά ποῦ μέ τό καλό;

— Γιά τόν Πειραιά μέ λεμόνια.

— Γιά τόν Πειραιά! Δόξα σοι ὁ Θεός. Τύφλα νά ἔχει τό βαπόρι· ποτέ μή σώσει κι ἔρθει.

— Τί! Μήν εἶσαι γιά τόν Πειραιά; Πήδα μέσα στό καράβι κι ἔτσι γλιτώνεις καί τό δίφραγκο.

— Ναί, γιά τόν Πειραιά, ἀλλά... Καί στάθηκα συλλογισμένος. Μέσα σ' ἓνα τέτοιο σκαφιδάκι νά μπιστευτεῖ κανείς ἦταν πολύ τολμηρό. Τό θωροῦσα λοιπόν τό τρεχαντήρι ἀπ' τήν πρύμη ὡς τήν πλώρη, σάν νά μετροῦσα τή δύναμή του.

— Ε, τί, μικρό σοῦ βγαίνει; ρώτησε ὁ καπετάν Κωσταντής, γιατί κατάλαβε τίς σκέψεις μου.

— Χμ! μικρό δέ μοῦ βγαίνει, ἀλλά τί νά σοῦ πῶ· δέ μοῦ βγαίνει οὔτε μεγάλο.

— Μικρή εἶν' ἡ θωριά του, ἀλλά μεγάλη ἡ δύναμή του. Μή φοβᾶσαι· μ' αὐτόν τό νοτιά θά ξημερωθοῦμε στόν Πειραιά.

Τέλος, νά μήν τά πολυλογῶ, ἔκαμα τό σταυρό μου καί τ' ἀπόφάσισα. Τό δειλινό, κατά τίς τέσσερις ἡ ὥρα, τελείωνε τό φορτίο καί μετά μισή ὥρα βγήκαμε ἀπό τό λιμάνι. Σταύρωσε τά πανιά του τό κομφό τρεχαντήρι καί σάν γλάρος γλιστροῦσε στήν καταγάλαζη θάλασσα.

1. Πουνέντες = Δυτικός ἄνεμος

2. Λεβάντες = Ἀνατολικός ἄνεμος

Τέσσερις ψυχές ἔφερνε στόν... Πειραιά· τόν καπετάν Κωσταντή, τό γερο-Στέλιο, πού εἶχε φάει, ὅπως ἔλεγε, τή μαύρη θάλασσα μέ τό χουλιάρι, τό μούτσο, ἕνα γερό παιδί δεκαπέντε χρονῶν, πού τό ἔλεγαν Γιάννη, καί μένα. Ὁ καπετάν Κωσταντής καθόταν στό τιμόνι καί κάπνιζε τό τσιγαράκι του μέ ἡσυχία, ὁ γερο-Στέλιος, ξαπλωμένος ἀπάνω σ' ἕνα σωρό σκοινιά, ἔκανε τό ἴδιο, ὁ Γιάννης κι ἐγώ βλέπαμε τή θάλασσα.

Νά σᾶς πῶ τήν ἀλήθεια, δέν ἤμουν μετανιωμένος, γιατί προτίμησα τό τρεχαντήρι ἀπό τό βαπόρι. Πάστρα, ἡσυχία κι ἀπλότητα ἦταν τά μόνα προσόντα, ἀλλά καί τά μόνα πού μοῦ ἀρέσουν.

Σέ λίγο ὁ ἥλιος βουτήχτηκε στά γαλάζια νερά τῆς θάλασσας· καί πρὶν προφτάσει νά σκοτεινιάσει, βγήκε ἀπό τό ἄλλο μέρος τ' οὐρανοῦ γεμάτο τό φεγγάρι καί σκόρπισε τό ἀργυρό του φῶς σ' ὅλη τή φύση.

Ὅταν κανένας ταξιδεύει μέ τρεχαντήρι, δέν εἶναι ἀνάγκη νά κοιτάξει τό ρολόι του, γιά νά δειπνήσει. Ὁ καθαρὸς ἀέρας τῆς θάλασσας ἀνοίγει γρήγορα τήν ὄρεξη. Χωρὶς μεγάλη πολυτέλεια στρώσαμε μιά πετσέτα στήν κουβέρτα, κοντά στό τιμόνι, καί φέραμε καθénas τό κουμάντο του. Ἐγώ ἕνα καπόνι ψητό, μιά μπουγάτσα ξεροψημένη, μιά χιλιάρα κρασί παλιό· ἐκεῖνοι ἕνα λαυράκι ὡς τριακόσια δράμια βραστό. Καθίσαμε σταυροπόδι γύρω γύρω καί... μοῦ φαίνεται πῶς κι ὁ βασιλιάς ἐκεῖνο τό βράδι δέ θά ἔφαγε καλύτερα ἀπό μᾶς.

Ἀφοῦ πιά γλείψαμε καί τό τελευταῖο κόκαλο καί τά δάχτυλά μας ἀκόμα, ἀρχίσαμε τήν κουβέντα.

— Πουνέντε θά ἔχουμε αὔριο τό πρωί, καπετάν Κωσταντή, εἶπε ὁ γερο-Στέλιος.

— Λεβάντε θά ἔχουμε αὔριο τό πρωί, γερο-Στέλιο, εἶπε ὁ καπετάν Κωσταντής.

— Ἐμένα δέ μέ γελοῦν τά σημάδια. Κοίτα τό γύρο τοῦ φεγγαριοῦ.

— Ίσα Ίσα κι ἐγώ αὐτό κοιτάζω καί σοῦ λέω πώς αὔριο τό πρωί θά ἔχουμε λεβάντε ζόριχο.

— Ὅσο καταλαβαίνω ἐγώ ἀπό ἀλέτρι, ἄλλο τόσο βλέπω πώς καταλαβαίνεις κι ἐσύ ἀπό καιρό, καπετάν Κωσταντή.

— Πάντα ἕνας καπετάνιος καταλαβαίνει περισσότερο ἀπό ἕνα λοστρόμο, εἶπε μέ θυμό ὁ καπετάν Κωσταντής.

— Καπετάνιος! Μαῦρέ καπετάνιος ἀπό τό νησί ὡς τόν Πειραιά! Τῆς γάτας τό πήδημα ὡς τόν ἀχυρώνα! εἶπε κάπως περιφρονητικά ὁ γερο-Στέλιος. Πρέπει νά ξεμπουκάρεις ἀπ' τό μπογάζι τῆς Πόλης στή Μαύρη θάλασσα μέ βοριά ἢ νά ταξιδεύεις γιά τή Μαρσίλια μέ πουνέντε ἢ γραιγολεβάντε καί τότε νά μιλεῖς γιά τούς καιρούς.

— Κι ἐγώ λοιπόν σοῦ λέω, μέ ὅλα τά μπογάζια σου καί τίς Μαρσίλιες σου, ὅτι αὔριο τό πρωί θά ἔχουμε λεβάντε.

— Κι ἐγώ σοῦ λέω, μέ ὅλα σου τά καπετανλίκια, ὅτι αὔριο τό πρωί θά ἔχουμε πουνέντε.

— Λεβάντε!

— Πουνέντε!

Καί φουσκωμένος ἀπ' τό θυμό, μέ τρία μεγάλα βήματα, δυσανάλογα μέ τήν ἡλικία του, βρέθηκε ὁ γερο-Στέλιος στήν πλώρη. Ξαπλωμένος ἐκεῖ φουσοῦσε δυνατότερα ἀπό τόν πουνέντε, πού περίμενε. Ὁ καπετάν Κωσταντής ἔμεινε στό τιμόνι κι ἐγώ στάθηκα καταμεσῆς ἀπάνω στό σκέπασμα τοῦ ἀμπαριουῦ.

— Γιάννη, ἄκουσ' ἐδῶ, εἶπ' ὁ γερο-Στέλιος ἀπό τήν πλώρη· πρίν κοιμηθεῖς, νά κάμεις μουδες, γιατί αὔριο θά ἔχουμε πουνέντε δυνατό!

— Καλά.

— Γιάννη, ἄκουσ' ἐδῶ! φώναξε ὁ καπετάν Κωσταντής ἀπό τό τιμόνι. Σιγούρα καλά τόν κόντρα φλόκο, γιατί αὔριο τό πρωί θά ἔχουμε δυνατό λεβάντε!

— Μά... ὁ μπαρμπα-Στέλιος μοῦ εἶπε νά δέσω μουδες.

— Έκείνο πού σοῦ λέω ἐγώ! Νά δέσεις τόν κόντρα φλόχο· ἐγώ εἶμαι νοικοκύρης ἐδῶ μέσα!

— Καλά.

Καί περνώντας ἀπ' ἐμπρός μου, μοῦ λέει σιγανά:

— Θά τούς δέσω καί τούς δυό.

Ὁρμητικά ὁ ὕπνος μέ τραβοῦσε στήν ἀγκαλιά του. Ἔστρωσα λοιπόν στήν κουπαστή κοντά καί, φαρδύς πλατύς, ξαπλώθηκα στά δροσερά στρωσίδια. Τό κύμα γλυκά μέ νανούριζε κι ὁ ὕπνος μέ τά μαλακά του χέρια γρήγορα σφάλισε τά μάτια μου.

Ἐπάνω στή γλύκα τοῦ πρώτου ὕπνου, ἔξαφνα ἀγρικῶ ἓνα πόδι νά μέ σκουντᾶ καί μιά φωνή νά μέ φωνάζει:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω, στῶσε ἀπό τό ἄλλο μέρος νά κοιμηθεῖς. Αὔριο πολύ πρωί θά ἔχουμε δυνατό πουνέντε καί θά σέ βρέξει ἡ θάλασσα! Ἦταν ὁ γερο-Στέλιος.

Σήκωσα λοιπόν τά στρωσίδια μου καί πέρασα στό ἄλλο μέρος.

Δέν πρόφτασα ὅμως καλά καλά νά κλείσω τά μάτια μου κι ἀγρικῶ ἄλλο πόδι νά μέ σκουντᾶ καί ἄλλη φωνή νά μέ κράζει:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω στῶσε ἀπό τό ἄλλο μέρος νά κοιμηθεῖς. Αὔριο πρωί θά ἔχουμε δυνατό λεβάντε καί θά σέ βρέξει ἡ θάλασσα! Ἦταν ὁ καπετάν Κωσταντής.

Τότε ἐγώ σκέφτηκα τό ρητό, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντα στή μέση, ἔστρωσα καταμεσῆς, ἐπάνω στό σκέπασμα τοῦ ἀμπαριοῦ καί κοιμήθηκα ἤσυχος.

.....

Ἐνα τσοῦξιμο δυνατό στά μάτια μ' ἔκαμε νά ξυπνήσω. Ἦταν ὁ ἥλιος. Ἀνασηκώθηκα καί βλέπω. Ἡ θάλασσα ἦταν λάδι, τά πανιά κρεμασμένα σάν τά μάγουλα τοῦ γερο-Στέλιου. Ὁ καπετάν Κωσταντής κι ὁ γερο-Στέλιος, πνιγμένοι στόν ἰδρώτα, τραβοῦσαν κουπί, φιλιωμένοι τώρα!

Οὔτε πουνέντες οὔτε λεβάντες.

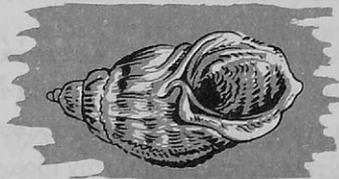
51. ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ

Μέ τά πρωτοβρόχια θά ῥθουν τά μηνύματα
 τοῦ χειμῶνα: τό ποτάμι θά θολώσει,
 θά τριζοβολοῦν ξερά τά πλατανόφυλλα,
 θά κρυσώσει ἡ νύχτα καί θά μεγαλώσει.

Θά δροσοσταλάζουν κόκκινα τά κούμαρα,
 κυκλαμιές θ' ἀνθοῦν στό χῶμα ταίρια ταίρια,
 θά καπνίζουν σφαλιστά τά χωριατόσπιτα
 καί θ' ἀρχίσουν τά σπιτιάτικα νυχτέρια.

Θά σπαίει ὁ τζίτζικας κι ἐτοιμοτάξιδα
 γι' ἄλλων τόπων ἀνοιξη, μακριά ἀπ' τά χιόνια,
 βράδυ βράδυ ὡς τά μεσούρανα θά χύνονται
 μαῦροι φτερωτοί σταυροί τά χελιδόνια.

Γ. Δροσίνης

52. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τό δόλιο τό κοτσύφι!...

Ἄλήθεια, κάνει κρύο δυνατό κι ὁ κότσυφας δέν ξέρει ποῦ νά πάει νά φυλαχτεῖ. Νά πάει πέρα μέ τά χελιδόνια καί τ' ἄλλα ταξιδιάρικα πουλιά δέν τό θέλει. Τό ξέρει πώς ἐκεῖ καί ζέστη θά βρεῖ κι ἄφθονα ἔντομα, γιά νά φάει. Μά τόν τόπο πού γεννήθηκε δέν τόν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νά πεθάνω, παρά νά ξενιτευτῶ, λέει μέ πείσμα.

Καί χτυπᾶ δυνατά τά φτερά καί κρύβεται πίσω ἀπό τόν κισσό, πού σκαλώνει πυκνός στους τοίχους ἑνός ἐρημοκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νά τόν φτάσει. Τά φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρά σάν πετσί κι οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἑνός φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοιγμάτα τοῦ ἄλλου καί σφαλίζουν τόσο καλά, σάν νά κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα πάνω στόν τοῖχο. Ἄν πεῖς γιά φαῖ, ὅς εἶναι καλά οἱ μικρές ρῶγες τους, πού μοιάζουν μέ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δέν εἶναι γλυκές σάν τίς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινόγλυκες σάν τά βατόμουρα. Μά ὠριμάζουν στήν ὥρα πού λείπουν ἐκεῖνα καί εἶναι πολύ καλές καί θρεπτικές.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δέν εἶναι λίγο νά κάνεις ἔτσι ἀπό τή φωλιά σου καί νά βρίσκεις ἔτοιμο τό φαῖ σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιά τό δόλιο τό κοτσύφι...

Ἄλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δέν ξέρει πού νά πάει νά φυλαχτεῖ. Καλός εἶναι ὁ κισσός; τά φύλλα του εἶναι σκληρά σάν πετσάκι κι ὁ καρπός του νόστιμος καί θρεπτικός. Μά τό κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἄλήθεια, τά φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατά τόν ἥλιο νά πάρουν φῶς καί ζεστασιά. Ἄμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θά δανείσουν καί στόν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τόν κότσυφα, μά καί τόν τοῖχο θά πυρώσουν καί τότε...

— Τότε θά εἶμαι σάν ἄρχοντας κοντά στή θερμάστρα του, συλλογίζεται τό πουλί.

Μά πού εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρησ τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα κι ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στόν τοῖχο, μά περνᾷ τούς τοίχους καί μπαίνει μέσα στά σπίτια. Ἀδύνατο νά κρατηθεῖ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νά κατεβῶ στίς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καί νά πέσει τό χιόνι, σέ λίγες ὥρες θά λιώσει. Τά χαμόκλαδα θά εἶναι ντυμένα καί μπορῶ νά φυλαχτῶ.

Τό εἶπε καί τό ἄκαμε. Πέταξε ἀπό τόν κισσό καί κατέβηκε στή ρεματιά. Μά καί τό πέταγμα του εἶναι βαρύν. Τά φτερά του, πού λάμπουν σάν μαῦρο μεταξωτό, δέν εἶναι ἀνάλογα μέ τό σῶμα του. Δέν μποροῦν νά τό κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σέ δέντρο, σέ πέτρα ἢ σέ χαμόκλαδα νά ξεκουραστεῖ. Μέσα στό ἄσπρο χιόνι, πού τόν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμιοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρα ἐκτός ἀπό τή μύτη του, πού εἶναι κιτρινοκόκκινη σάν παλιό κεχριμπάρι. Τά πόδια του λάμπουν σάν κλωνιά ἀπό κοράλι. Κι ἡ σπαθωτή οὐρά του ἀνοίγει σά μαύρη ὀλομέταξη βεντάλια.

Ἔτσι, πότε πετώντας καί πότε ἡσυχάζοντας σέ δέντρο, σέ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στίς χαμηλές ρεματιές.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
για τό δόλιο τό κοτσύφι!...

Τώρα ό κότσυφας, τεντώνοντας τό ένα ποδαράκι του, λέει:

— Ούτε κρύο ούτε τσίφι έχει έδω κάτω. Ζεστάθηκα για καλά.

Στάθηκε πάνω σ' ένα χαμόκλαδο και κοίταξε γύρω του τήν κοιλάδα.

— Σωστός παράδεισος! είπε μέ χαρά.

Άλήθεια, σωστός παράδεισος. Τό χιόνι είχε λιώσει και πολλά ρυάκια κελάρυζαν έδω κι εκεί, σάν νά τραγουδοῦσαν τήν ὁμορφζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τά νερά τους στή ρεματιά κι αὐτή άνοιγε τήν ἀγκαλιά της και τά κατέβαζε κάτω στους κάμπους μέ δυνατή βοή. Όπου ήταν λάκκωμα, τό χιόνι σπιθοβολοῦσε ακόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπιθες κι από μέσα του πετιόταν ή νιογέννητη χλόη. Κοντά στή ρεματιά φύτρωναν δάφνες και μυρτιές μέ τίς μαῦρες στρογγυλές ρῶγες τους και στίς πλαγιές φήλωναν λυγρές άγριελιές κι ήμερες έλιές μέ τό γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ό κότσυφας πεινοῦσε και δέν ήξερε τί νά πρωτοφάει.

— Καλά τό λένε, ὅποιος έχει πολλά δέν έχει τίποτε! είπε κοιτάζοντας δεξιά κι άριστερά. Νά, έγώ τώρα πού πεινώ και δέν ξέρω τί νά πρωτοφάω. Καλός ό καρπός τής δάφνης, μά και τής μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Και τής άγριελιᾶς οἱ έλιές εἶναι γλυκές, μά και τής ήμερης γλυκύτερες και πιό θρεπτικές. Τί νά κάμω;

Έκει, πού συλλογιζόταν ἔτσι ό κότσυφας, βλέπει λίγο μακριά του ένα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὀλωσιόλου τή σκέψη. Εἶχε τά κλαδιά του ὀρθά και κόκκινα και τά φύλλα του μακρουλά, στενά και καταπράσινα. Πάνω του καθόταν τό χιόνι κι ἔδειχνε πιό λαμπρά τά φύλλα του και τά κλαδιά του. Μά μέσα από τό χιόνι ἔ-

βγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλά κουμπιά, πού ἔλαμπαν σάν μεγάλα ροῦμπίνια δεμένα στό ἀσήμι.

—'Α, τὰ κούμαρα!... φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καί παραξέρω τί νά πρωτοφάω.

Δέν πρόφτασε ν' ἀγγίξει τό πρῶτο κούμαρο καί στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τό κεφάλι του καί μέ μιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατά τά φτερά του.

Οἱ κυνηγοί τήν ἔζωσαν τήν κοιλάδα. Τά σκυλιά ἔτρεχαν γαβγίζοντας τούς θάμνους καί τά βάτα. Μά ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπό τούς κυνηγούς. Ἀδύνατο νά πιαστεῖ ζωντανός ἀπό σκυλί. Ξέρει νά στριφογυρίζει ἀνάμεσα στά κλαδιά τόσο γοργά, πού νά θαμπώνει τοῦ κυνηγοῦ τό μάτι. Ξέρει νά κρύβεται ἔτσι μέσα στά χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νά τόν βρεῖ λαγωνικό. Ἔτσι γλίτωσε. Κι ὅταν κατάλαβε πώς οἱ ἐχθροί του ἔφυγαν, γύρισε στίς κουμαριές καί ρίχτηκε μέ ὄρεξη στά κούμαρα. Ἐφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τό δόλιο τό κοτσύφι!...

Τώρα ὅμως πάει τό κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη κι ὁ κότσυφας ἀπόκτησε καί τό ταίρι του. Τό Μάρτη πέταξε μέ τή συντροφισσά του ἀπό τήν κοιλάδα καί χώθηκε στό δάσος. Τώρα τό δάσος ἄρχισε πάλι νά φουντώνει καί νά ὁμορφαίνει. Βιάζεται τό ζευγάρι νά χτίσει τή φωλιά του καί νά κάμει τά παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στή ρίζα ἑνός βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συναρίζει ρίζες λεπτές καί ξερά χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τή φωλιά του κι ἀπό μέσα τήν ἀλείφει μέ λάσπη. Ἡ κυρά κοτσυφίνα κάθετα καί γεννᾶ πέντ' ἔξι αὐγά γαλαζοπράσινα μέ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τά κλωσᾶ κι ὁ κότσυφας κάθετα στήν κορυφή τοῦ βράχου καί φυλάει, νά μήν τύ-

χει κανέννας κίνδυνος. Φυλάει καί δέν παύει νά κελαηδεῖ τήν εὐτυχία του. Τό κελάηδημά του μοιάζει μέ σφύριγμα κι ἀντηχεῖ σέ ὅλο τό δάσος. Ἀπό τόν κότσυφα καί τό ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλί δέν κελαηδεῖ στήν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανέννας πῶς ἀκούει φλάουτο. Καί τό νιώθει ὁ κότσυφας πῶς εἶναι καλός τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδεῖ, ἀνεβαίνει ἤ σέ ψηλό βράχο ἤ στήν κορυφή δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τίς δροσιές, ὅπως καί τό ἀηδόνι.

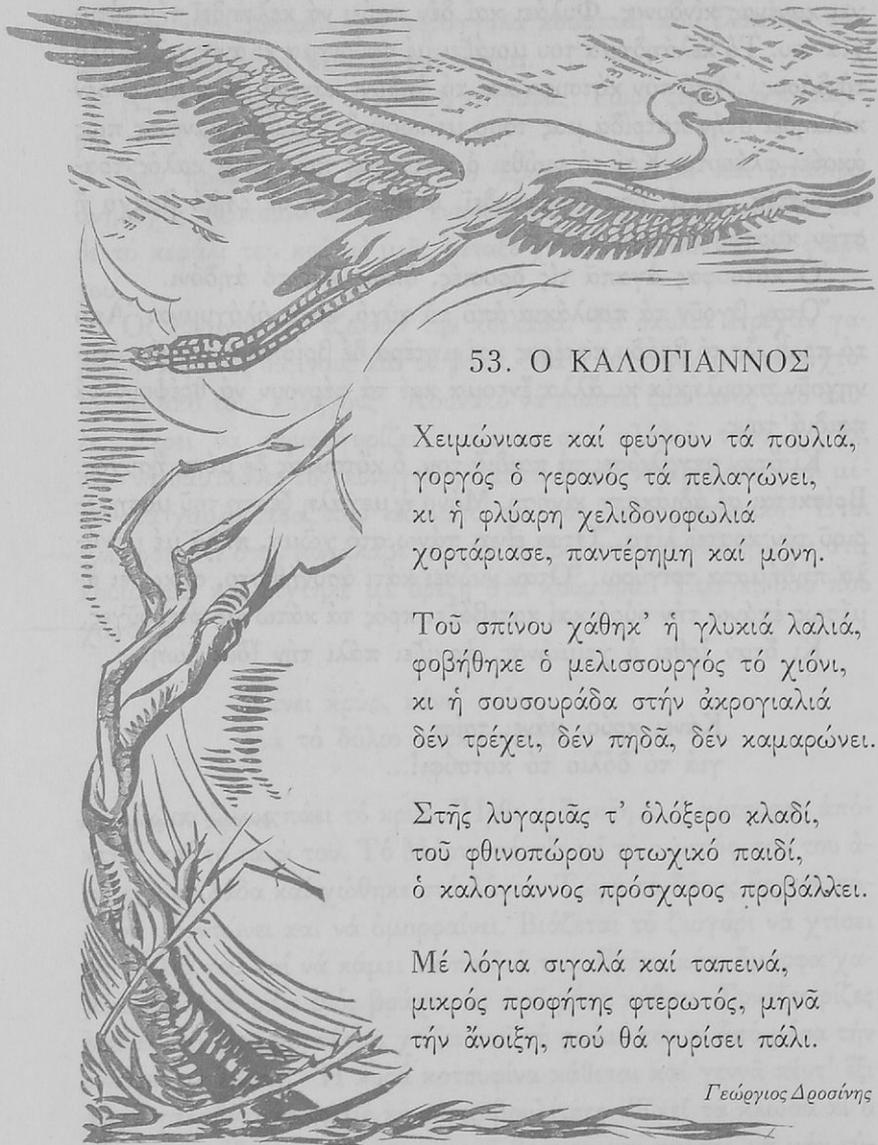
Ὅταν βγοῦν τά πουλάκια ἀπό τό αὐγό, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ πατέρας καί μητέρα δέ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καί τά φέρνουν νά θρέψουν τά παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσει τά παιδιά του, ὁ κότσυφας δέ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σέ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τόν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι πάνω στό χῶμα, πηδᾷ μέ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νιώσει κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἐπάνω τήν οὐρά καί κατεβάζει πρὸς τά κάτω τίς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθει ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τήν ἴδια ζωή:

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιά τό δόλιο τό κοτσύφι!...

Ἀντρέας Καρκαβίτσας

53. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καί φεύγουν τά πουλιά,
γοργός ὁ γερανός τά πελαγώνει,
κι ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε, παντέρημη καί μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκιά λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοργός τό χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στήν ἀκρογιαλιά
δέν τρέχει, δέν πηδᾷ, δέν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριάς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικό παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μέ λόγια σιγαλά καί ταπεινά,
μικρός προφήτης φτερωτός, μηνᾶ
τήν ἄνοιξη, πού θά γυρίσει πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

54. ΧΙΟΝΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Κοιμόμαστε όλα τά παιδιά στό χειμωνιάτικο, κουκουλωμένα μέ διπλές βελόντζες. Ἡ φωτιά ἔπαιρνε νά σβήσει καί κόντευε νά ξημερώσει, ὅταν ἀκούω νά μέ φωνάζει ἀπό πέρα ὁ μεγάλος μου ἀδερφός.

— Ἀκόμα δέν ξύπνησες; μοῦ λέει. Ἀκουῦς πῶς λαλοῦν τά κοκόρια; Πῶς σοῦ φαίνεται τό λάλημα;

— Γιατί ρωτᾷς; τοῦ μουρμουρίζω καί γυρίζω ἀπό τήν ἄλλη μεριά.

Ἵστερα ἀπό ὥρα τόν ἀκούω πάλι νά φωνάζει:

— Δέν ἀκουῦς τό σκυλί μας πῶς γαβρίζει;

— Θά κρυώνει, τοῦ λέω.

— Καί πῶς σοῦ φαίνεται τό ἀλύχτημα;

— Σκυλίσιο, καημένε. Μά τί ἔχεις σήμερα, τοῦ λέω, καί μᾶς ξύπνησες ὅλους μεσάνυχτα;

— Ξημέρωσε· ἀκουσα ἀπό τί ὥρα βγήκε ἔξω ἡ Ρήνα νά πάρει ξύλα γιά τή φωτιά κι ἀκόμα δέ φάνηκε· γι' αὐτό βάζω στοίχημα πῶς χιόνισε ἀπόψε.

— Γιατί ἄργησε ἡ Ρήνα γι' αὐτό χιόνισε; τοῦ λέω.

— Βέβαια, μοῦ ἀπαντάει, θ' ἀνοίγει δρόμο ὡς τή μάντρα νά πάρει ξύλα. Δέν ἀκουσες πῶς λαλοῦσαν τά κοκόρια; Βουβά βουβά, σάν ἀπ' τόν κάτω κόσμο καί τό σκυλί μας ἀλυχτοῦσε βραχνά, σάν νά ἦταν μακριά, πολύ μακριά, κι ὅλα αὐτά, γιατί ἡ φωνή δέν ἀκούεται καλά μέ τό χιόνι. Αὐτό μᾶς τό ξήγησε κι ὁ δάσκαλός μου, πού, μοῦ φαίνεται πῶς, ἂν ἔριξε πολύ χιόνι, δέ θά τόν δοῦν μέρες τά μάτια μου.

— Ὅποιος πεινάει, τοῦ λέω, κομμάτια ὀνειρεύεται.

Νά κι ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ χειμωνιάτικου καί μπαίνει ἡ Ρήνα μέ μίαν ἀγκαλιά ξύλα.

— Χιόνι! χιόνι! μᾶς φωνάζει. Ὁ Ἄι Θανάσης ἄσπρισε τὰ γένια του· ἓνα γόνα τό σήκωσε κι ἀκόμα ρίχνει, ρίχνει.

— Ἀλήθεια; τή ρωτάει ὁ ἀδερφός μου. Εἶναι τόσα πολλά τὰ χιόνια, πού νά μὴν περνοῦν τὰ παιδιά γιά τό σχολεῖο;

— Μή φοβᾶσαι, τοῦ λέει. Ἐγώ θά σᾶς ἀνοίξω δρόμο ὡς τό σπίτι τῆς γειτόνισσας· ἀπό κεῖ πάλι θ' ἀνοίξει ἡ γειτόνισσα καί πάρα πέρα ἄλλη κι ἔτσι θά κοπεῖ ὁ δρόμος γιά τὴν ἐκκλησία καί γιά τό σχολεῖο.

— Ἄ, τῆς λέει ὁ ἀδερφός μου, τή δική σου τὴν ὄρεξη ἔχει ὁ κόσμος, ν' ἀλωνίζει τὰ χιόνια σήμερα.

Ἡ Ρήνα ἔβαλε ν' ἀνάψει φωτιά, μὰ ἡ μάνα μου ἦταν κακοδιάθετη κι ἤρθε μοναχὴ τῆς νά στρώσει κάτω κάτω στή γωνιά τὰ προσανάμματα, τὰ ξεκλαδίσματα τῶν γιδιῶν· ὕστερα νά βάλει τίς σκίζες καί πάνω τὰ κούτσουρα, γιατί, ἔλεγε, σέ τέτοιον καιρό ἡ καλή φωτιά στό σπίτι εἶναι μιά καλή συντροφιά.

Καί σάν ἀναψε καλά ἡ φωτιά, μᾶς φωνάζει:

— Σηκωθῆτε, παιδιά! Ξημέρωσε! Ἐλᾶτε ν' ἀγναντέψετε τό χιόνι πῶς πέφτει σάν βαμπάκι.

Μαζευτήκαμε ὅλοι στά παράθυρα. Τί νά δοῦμε!

Ἡ θεόρατη συκαμινιά μας στὴν αὐλή κρατοῦσε στίς πλάτες τῆς καί στά λυγισμένα κλωνάρια τῆς ὅσο μπορούσε νά βαστάξει ἀπὸ τό ἄσπρο φορτίο τῆς. Τά μικρότερα δεντρικά στὸν κῆπο μας εἶχαν γύρει ἄλλα ἀπὸ τὴ μιά κι ἄλλα ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά κι οἱ λεπτοκαρυές ἦταν πού ἦταν θαμμένες.

— Γιά κοιτᾶτε, λέει ἡ ἀδερφή μου, πῶς πέφτει τό χιόνι! Μοιάζει σάν νά τινάζουν καμιάν ἀνθισμένη ἀχλαδιά.

— Ἐμένα μοῦ φαίνεται, λέει ὁ μεγάλος ἀδερφός μου, σάν νά κατεβαίνουν λίγο λίγο τὰ οὐράνια ν' ἀνταμωθοῦν μέ τὴ γῆ, πού τὰ τραβάει σά μαγνήτης. Ἐσύ τί λές; μέ ρωτοῦν.

— Ἐγώ φαντάζομαι, τούς λέω, πῶς ὁ οὐρανός κάνει ἀποκριάτικο χαρτοπόλεμο μέ τὸν κῆπο μας καί συλλογιέμαι πῶς δέ

βγάλαμε χθές κάστανα απ' τό σωρό καί τί θά φήσουμε σήμερα στή γωνιά;

Θά φήσουμε σπουργίτια καί μικροπούλια, λέει ὁ ἀδερφός μου, κι ἔνοια σου. Σήμερα θά μᾶς πληρώσουν τούς παστουρμάδες, πού κοντεύουν ν' ἀφήσουν τίς κλωστές μονάχα, σάν νά τούς κρεμάσαμε στά παράθυρα γιά τήν ἀφεντιά τους. Σάν σταματήσῃ τό χιόνι, ὁ πατέρας θά βάλῃ τά ποδήματα νά πάει σέ κανένα γείτονα κι ἐμεῖς θά κυνηγήσουμε στά παράθυρα.

Ἐλα πού δέ συμφωνοῦσαν μέ τό μικρότερο ἀδερφό μου! Ὁ ἕνας ἤθελε τά σπουργίτια γιά τή σούβλα, ὁ ἄλλος γιά τό κλουβί. Στά τελευταῖα συμβιβάστηκαν. Ἔτσι, μοιράστηκαν οἱ παστουρμάδες καί τά παράθυρα. Ὅσα θά ἔπιανε ὁ μεγάλος στό δικό του λημέρι, θά τά ἔβαζε στή σούβλα καί δέ θά ἔδινε στό μικρό οὔτε ποδαράκι, κι ὅσα θά ἔπιανε ὁ μικρός στό δικό του τό ταμπουρί, θά τά ἔβαζε στό κλουβί καί θά τά εἶχε ὅλα μοναχός του.

Οἱ δύο παστουρμάδες ἦταν κρεμασμένοι ἀπάνω στό κρεβάτι, γιά νά ξεραθοῦν, ἀπό μέσα ἀπό τά παράθυρα, πού κλειοῦσαν τά γυαλιά τους κατεβατά. Ἐνα χαράκι ἀνάμεσα στά δύο γυαλιά, γιά ν' ἀφήνῃ τήν παγίδα ἀνοιχτή, κι ἕνα σκοινί μακρύ, δεμένο στά χαράκια, γιά νά πέφτει τό γυαλί μέ τό τράβηγμά του. Κι ἔτσι ἔσθησε ὁ καθένας πλάι πλάι ἔτοιμη τή λαιμητόμο του, γιά τά πεινασμένα πουλάκια.

Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι καθίσαμε στό χειμωνιάτικο καί ἀγναντεύαμε ἀπό τά παράθυρα κάτω τό χωριό.

Τό χιόνι εἶχε ξεκόφῃ καί κάποτε ἀκούοταν καμιά φωνή πουλίσια στά χιονοφορτωμένα δέντρα:

— Τσόν, στόν! Πίν, πίν!

Καί σέ κάθε φτερούγισμα πουλιῶ ἕνας χιονοσωρός γκρεμιζόταν ἀπό τά κλωνάρια του, πού τά τίναζε φεύγοντας.

Ἡ Ρήνα μας εἶχε ἀνοίξει δρόμο ὡς πέρα στή μάντρα κι ἔλιωνε χιόνι στό καζάνι νά ποτίσει τίς γίδες, πού θά κάθονταν μέρες κλει-

σμένες, και θά πάχνιαζαν και θά κλάδιαζαν οι καημένες τώρα, και κοντά στή φωτιά του καζανιού οδηγούσε ένα κατσικάκι, πού έτρεμε από τό κρύο, νά βυζάζει από τή μάνα του.

Τέσσερις πέντε γυναίκες είχαν κινήσει ν' ανοίξουν δρόμο και, χωμένες στά χιόνια ώς τό ζουνάρι, συναλλάζονταν, πότε ή μιιά μπροστά, πότε ή άλλη, μέ τήν άράδα, νά ξαποστάσουν, για νά κουβαλήσουν κλαρί για τά ζωντανά, πού έκλεισε μέσα ή βαρυχειμωνιά.

Παραπέρα ξετίναζαν δυό τρεϊς άντρες τά δεντρικά από τά χιόνια, για νά μήν ξεφλουδίσουν τά τρυφερά κορμιά και τά θρεφτικά βλαστάρια οι λαγοί, πού κατεβαίνουν τή νύχτα από τό βουνό στά περιβόλια, τυφλωμένοι από τήν πείνα.

Οι κότες δοκίμαζαν νά βγοϋν από τό κοτέτσι τους και, χωμένες στά χιόνια, μέ τά φτερά ανοιγμένα, γύριζαν πίσω στήν κατοικία τους. Νά κι ή γάτα μας, βουλιόταν νά έρθει από τό μαγεριό στό σπίτι, βάλτωσε στό χιόνι και γύρισε πάλι, τινάζοντας τά χιονισμένα της αυτιά και τά ποδάρια.

Ή Αδιάκοπο βέλασμα των γιδιών και των προβάτων σίς μάντρες, σύγνεφο ό καπνός από τά σπίτια άπάνω στό χωριό κι άχνιζε αντίκρυ μας ή βρύση τής γειτονιάς, σαν νά έβγαине χοχλαστό τό νερό της.

Σέ δυό τρία σπίτια ξεχιόνιζαν τίς σκεπές, για νά μή σωροβολιαστοϋν από τό χιόνι.

Ένα γειτονόπουλό μας ξεχιόνιζε κι αυτό στόν κήπο ένα σωρό από τσίπουρα ρακοκαζανιού, για νά στήσει παγίδες στά δύστυχα μικροπούλια, και παρακάτω ένα μεγαλύτερο τουφεκούσε κοτσύφια στό μεγάλο δέντρο μέ τόν κισσό και κόντευε νά τό θάφουν τά χιόνια, πού έπεφταν άπάνω του σέ κάθε τουφεκιά.

Ό γύφτος του χωριού θ' άπόμεινε, φαίνεται, δίχως κρασί μέ τέτοιο κρύο (για τό φωμί δέν τόν έμελε και τόσο) και σαν είδε κι άπόειδε, τραβοϋσε για τό σπίτι μας φορτωμένος από τή μιιά μέ τέσ-

σερα πέντε δικέλλια, πού τοῦ εἶχαμε δώσει νά βουλώσει, κι ἀπό τὴν ἄλλη μὲ μιὰ μεγάλη κόφα ἄδεια, γιὰ νά τὸν σπλαχνίσουμε ἀπὸ κρασί, κι ἔσχιζε τὰ χιόνια κάτω στοῦ δρόμο ἀποσταμένος κι ὅλο κοντοστεκόταν νά πάρει τὸν ἀνασσαμὸ του.

— Ἀκούω φωνές ἀπάνω, μᾶς λέει ἡ μητέρα μου, καὶ θά μάλωσαν τὰ τρελόπαιδα· πές τους νά κατεβοῦν κάτω, γιατί γίνηκε κι ὁ τραχανάς, νά προγευματίσουμε.

Τὰ φωνάζουμε νά κατεβοῦν κι ἔρχονται τ' ἀδέρφια μου, πεισμαμένα καὶ τὰ δυό, χωρὶς, νά πιάσουν οὔτε φτερό. Ὅσα πουλιά κλειοῦσε ὁ ἕνας στοῦ παραθύρι του, ἔφευγαν ἀπὸ τὸ παραθύρι τοῦ ἄλλου καὶ δὲν ἔδιναν χέρι ὁ ἕνας στοῦ ἄλλο νά μὴν τοὺς ξεφύγουν, ὅσο πού πῆραν μυρωδιά καὶ τὰ πουλιά τί τοὺς μαγεύρουν καὶ δὲ ζύγωνε ὕστερα κανένα.

Ἐκεῖ πού τρώγαμε τὸν τραχανά καὶ τὸ ψημένο τυρί μὲ πυρωμένες φέτες ψωμιοῦ στή φωτιά λέει ὁ μικρός:

— Τάχη, δὲ θά μοῦ δώσεις καὶ μένα καμιά φτερούγα ἀπὸ τὰ ψητά σου σπουργίτια;

— Πάρε τὸ κλουβί σου ἀπὸ δῶ, καημένε Κώστα, τοῦ λέει ὁ μεγάλος, γιατί μᾶς ξεκούφαναν τὰ πουλιά σου.

— Καλύτερα πού δὲν πιάσατε τίποτα, λέει ἡ μάνα μας. Ἐχουν καὶ τὰ πουλιά μανάδες σάν ἐσᾶς κι ἀδέρφια καὶ παιδιὰ, καὶ τὸ καθένα τὸ ταίρι του. Μιὰ χαφιά δική σας δὲν εἶναι κρίμα νά τὴν πληρώσουν τὰ καημένα μὲ χηριές κι ὀρφάνιες; Ὑστερα τὰ πουλιά εἶναι χρειάζομενα· δὲ σᾶς τὸ εἶπε ὁ δάσκαλός σας; Μᾶς καθαρίζουν τ' ἀμπέλια μας, τοὺς κήπους μας καὶ τὰ δεντρικά ἀπὸ τὰ ζούδια, τίς κάμπιες καὶ τὰ σαράκια. Γιὰ τέτοιο καλὸ πού μᾶς κάνουν ἐσεῖς θέλετε νά τὰ σκοτώσετε;

55. Ο ΗΛΙΟΣ

Κάθε καλοκαίρι ο ήλιος τή χρυσή κλωστή ξεπλέκει
καί τό γιούλι ἐδῶ κεντάει, τό ἀγιοκκλημα παρέχει
καί τίς ἀντηλιές ὑφαίνει μέ ὑπομονή καί τάξη
ἀπό ρόδινο μετάξι.

Τό χειμῶνα πιά δέ βάζει οὔτε βελονιά στά κλώνια
σπᾶνε καί λυγοῦν στά φύλλα τ' ἀκριβά του τά βελόνια
καί ξεφτοῦν κι οἱ ἀντηλιές

κι οἱ χρυσές του οἱ ἀχτίνες τυλιγμένες στά κλωνάρια
κρέμονται χρυσά κουβάρια
στίς πορτοκαλιές.

Τίμος Μωραϊτίνης

56. Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ

‘Ο πλάτανος σάλευε ακόμη τή δύναμή του. Τό πράσινό του ἦταν σάν καμπάνα χαρᾶς, πού χτυπᾶ στό διάστημα.

Τά στρογγυλά σύννεφα τοῦ φθινοπώρου ὑψώθηκαν ἀκίνητα στόν ὀρίζοντα καί τόν κοίταζαν.

Τότε ἄρχισε νά ἐτοιμάζεται. Τά πρῶτα φύλλα του κιτρίνισαν. Κι ὁ πλάτανος ἀνατρίχιασε στή σκέψη πώς συμπλήρωσαν πιά τήν ἀποστολή τους καί θά τοῦ φύγουν. Μά ἔτσι θά κάμει καί τίς οἰκονομίες του γιά τό χειμῶνα.

‘Από τό ρυάκι πού τόν ποτίζει δέν παίρνει πιά τίποτε ὕλικό. ‘Ακούει μονάχα τό τραγούδι τοῦ νεροῦ πρὸς τό φεγγάρι. Καί λίγο λίγο κιτρίνιζε. Λίγο λίγο ἔφταναν στά κλαδιά του χρυσοί στοχασμοί. ‘Ὡσπου μιά μέρα ἔστησε μέσα στόν κῆπο τόν χρυσο πολυέλαιο τοῦ μαρασμοῦ τοῦ ἀκίνητο... Οὔτ’ ἓνα φύλλο δέν τοῦ ἔμεινε πράσινο. Τίποτε πιά δέν τοῦ θυμίζει τόν κόσμο.

Σάν ἄγγιξε ἔτσι τήν τελειότητα, ἔριξε τό πρῶτο του μαραμένο φύλλο, μήνυμα πώς εἶναι ἔτοιμος. Τ’ ἄλλα φύλλα τό εἶδαν μέ ποιά γαλήνη ξεκίνησε. Φρόντισαν κι αὐτά νά πεθάνουν δίχως τή βοήθεια τοῦ ἀνέμου. ‘Αποχαιρετοῦσαν τό κλαδί τους καί σταματοῦσαν γιά μιά στιγμή στόν ἀέρα σάν πουλί πού ζυγιάζει τά φτερά του. ‘Επειτα ἔπεφταν μέ κίνημα ἄξιο τῶν ψυχῶν, πού γνωρίζουν τό μοιραῖο.

— Καληνύχτα! εἶπε ὁ πλάτανος στ’ ἄλλα φυτά, πού νύσταζαν κι ἐκεῖνα.

Μόλις ἄρχισε ὁ ἥλιος τοῦ Φλεβάρη νά πρωτοχαιδεύει τά φυτά, νά σου καί πετάχτηκε νυφοστολισμένη κάτασπρα ἡ ἀμυγδαλιά. Χαμογέλασε στούς ἀνθρώπους κι ἄρχισε νά τοὺς λέει.

— Ἡ ἀνοιξη πλησιάζει. ‘Ο οὐρανός θ’ ἀνοίξει γαλάζιος, ὁ ἥλιος θά λάμψει ζεστός, ὁ βοριάς θά γίνει μυρωμένη αἴρα. Τά χιόνια θά φύγουν καί θά στρωθοῦν πράσινα ἀνθοκεντημένα χαλιά.

Τά ἔγγονια τοῦ μπαρμπα-Φώτη τοῦ ζητοῦσαν ἀνθισμένα κλαδάκια ἀμυγδαλιᾶς.

— Πάρτε ἀπό μιά κορφοῦλα. Σᾶς φτάνει. Ἡ ἀμυγδαλιά δέν κάνει μόνο λουλούδια. Κάνει καί καρπούς!

— Κοίταξε, παππού, ὀλόκληρα φορτώματα ἀπό κλώνους ἀμυγδαλιᾶς κουβαλοῦν στ' ἀνθοπωλεῖα. Δέν κάνει νά πάρουμε κι ἐμεῖς τό κλαδί μας μέσα σέ τέτοιο σπαραγμό; εἶπε ἡ Ἀνθή.

— Ἰσια ἴσια, γι' αὐτό δέν κάνει. Ἐπειδὴ δέν μπορούμε νά ἐμποδίσουμε τό κακό πού κάνουν οἱ ἄλλοι, πρέπει νά πάρουμε κι ἐμεῖς τό μερίδιό μας;

Ἡ ἀμυγδαλίτσα εὐχαριστήθηκε, πού ἔσωσε τά παιδιὰ της. Καί φώναξε τότε στόν γείτονά της, τό γερο-πλάτανο:

— Παππού! Ξύπνα, καλέ... Πάει ὁ χειμώνας! Ξύπνα, ξύπνα!

Ὁ πλάτανος, πού τοῦ ἔκοψαν τόν ὕπνο, τῆς εἶπε:

— Θεότρελη! Τόσες φορές σέ ξεγέλασαν κι ἀκόμη δέν ἔβαλες μυαλό; Ποῦ ἄνοιξη ἀκόμη, ξεμυαλισμένη!...

Δέν πέρασαν μιά δυό βδομάδες καί στολίστηκαν κι οἱ βεριοκιές. Φόρεσαν κι αὐτές τά νυφικά τους κι ἔλεγαν μεταξύ τους:

— Νά, γιά ἀκοῦστε!... Θαρρεῖς πῶς ἦρθε πιά...

Κι ἐνθουσιασμένες χτύπησαν τό παράθυρο τοῦ πλατάνου.

— Ἐ, κύρ πλάτανε, τί λές; Θ' ἀνοίξεις κι ἐσύ τό σπίτι σου; Ἐφυγε ὁ χειμώνας!...

— Μὴν πολυβιάζεστε, κορίτσια μου, καί μπορεῖ νά μετανιώσετε. Μὴν ἀκοῦτε πλανερὰ λόγια... Σταθεῖτε νά δοῦμε!

Κι ἀλήθεια, δέν ἦταν τό φόρεμα τῆς ἀνοιξης, πού σερνόταν στή γῆ, ὅπως πίστεψαν οἱ βεριοκιές. Ἦταν ὁ ἀέρας πού θρόιζε μέσα στίς νεραντζοῦλες!...

Νά τώρα κι ἡ σειρά τῆς ροδακινίτσας μέ τά φλόγινα αἱματόχρωμα ροῦχα. Ἦταν χαρούμενη καί στολισμένη σάν Ἀνάσταση. Τά λουλούδια της ἔμοιαζαν μέ μικρές ἐκρήξεις ἀπό τριανταφυλλί

φῶς. Καί δέν ἦταν μόνο τ' ἀνοιχτά της λουλουδάκια· ἦταν κι ἓνα πλήθος ματάκια, πού ἔσκασαν καί ρόδισαν. Κι ὅλα ἄρχισαν νά τινάζουν τίς σπιθές τους παντοῦ.

Χτυπᾶ κι αὐτή ἀνυπόμονα τά παραθυρόφυλλα τοῦ ἀπίστου:

— Γείτονα, ἔ γείτονα! Ἔβγα νά δεῖς. Πάει ὁ χειμῶνας...

— Ἄ, μπά! Κάνε τή δουλειά σου! Ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

Νά κι ἄλλες πεταχτές νυφοῦλες. Ἡ κερασιά, ἡ ἀχλαδιά κι ἡ μηλιά. Ὀλόλευκη ἡ πρώτη, σάν παπαρούνα ἡ ἄλλη, πολύχρωμη ἡ φρόνιμη μηλιά, λευκό χρώμα καί κόκκινο καί ρόδινο σέ κάθε ἄνθος της, καί μέλι στή ρίζα τοῦ κάθε ἀνθοῦ της.

Τρέχουν στό γερο-πλάτανο καί τόν ρωτοῦν:

— Τί λές κι ἐσύ, γείτονα; Καιρός πιά ν' ἀνοίξουμε σπίτι!

— Τί νά σᾶς πῶ παιδιά μου! Πολλά εἶδαν τά μάτια μου. Δέν ἔχω βεβαιωθεῖ ἀκόμα πῶς ἡ ἀνοιξη ἀνοίξε τά τριανταφυλλιά φτερά της. Σταθεῖτε νά ἰδοῦμε...

Τά χαμομήλια ἀνθισαν. Τά πατοῦν τά παιδιά καί μοσχομυρίζει ὁ τόπος. Τίς σεμνές ἀνεμῶνες ἄρχισαν νά διαδέχονται οἱ πρῶτες παπαρουνίτσες. Κρυφά κρυφά ἀφήνουν νά ξεσκεπάζεται ἓνα μικρό μέρος ἀπό τή φλογισμένη τους πορφύρα.

Ἡ λεύκα φορεῖ τήν πράσινη στολή της κι ἀρχίζει κι ἡ μουριά νά χνουδίζει.

Τώρα κι ὁ γερο-πλάτανος τό ἀποφασίζει ν' ἀνοίξει. Καί στέλνει μήνυμα στό χελιδόνι νά ἔρθει.

Καί νά τος ὁ χαριτωμένος μαντατοφόρος τῆς θεᾶς ἀνοιξης. Φορεῖ τό φράκο καί τό κατάλευκο γιλέκο του. Στέκεται κομψός καί φρεσκοσιδερωμένος ἐπάνω στό σύρμα καί διαβάζει τό χαρμόσυνο ἄγγελμα στήν ἐπίσημη γλώσσα:

— Τσιριτρί, τριριτρί, τσιριτριού!

Ποῦ νά τό μεταφράσεις ὀλόκληρο τό μήνυμα αὐτό! Τό καταλαβαίνεις ὅμως ὡς τήν τελευταία του τριλία:

— Είδατε τόν πλάτανο μέ πράσινα φυλλαράκια; Πάει πιά γιά καλά ό χειμώνας!

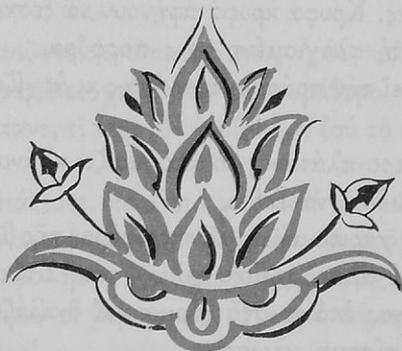
Κι ἀλήθεια!

Οί χυμοί τῆς νέας ζωῆς ἐξορμοῦν παντοῦ.

Ἡ γῆ γεννᾷ λουλούδια. Ὁ οὐρανός γεμίζει χελιδόνια. Ὁ ἥλιος στέλνει χιλιάδες ἀσημένιες πεταλοῦδες ἐπάνω στή θάλασσα, πού χαμογελᾷ...

Ναί, εἶναι ἀνοιξη.

(Κατά Ζ. Παπαντωνίου, Σ. Μυριβήλη,
Γ. Ξενοπούλο, Ν. Γρηγοριάδη)

57. Ο ΓΕΡΟΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τοῦ κάκου σέ βαραίνουν τά χινόπωρα!
 Γεράματα δέν ἔχεις, γεροπλάτανε.
 Τήν ἀνοιξη εἶσαι νιός καί πάλι πράσινος.

Μιά μέρα νά ξαπόσταινα στόν ἴσκιο σου,
 στή βρύσην, ὅπου πίνεις, νά ξεδίψαγα
 καί νά ἴβλεπα τό τ' εἶδες τόν παλιό καιρό!

Γιά πές μου γιά τά χιόνια πῶς τά βάσταξες,
 τά καλοκαίρια, πές μου, πῶς τραγούδησες,
 πῶς ἔβλεπες τούς κλέφτες, τούς ἀρματολούς.

Γιά τό μικρό, γιά πές μου, τό κλεφτόπουλο,
 πού στό λιθάρι πρῶτο καί στό πήδημα
 τά βόλια λαχταροῦσε, τίς λαβωματιές...

Ζ. Παπαντωνίου

58. Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ἦταν Αὐγούστος μήνας.

Καθόμαστε στόν ἐξώστη καί κοιτάζαμε τόν ἀπέραντο κάμπο
 τῆς Θεσσαλίας, ὡς ἐκεῖ πού ἔσμιγε μέ τίς κοντινές ράχες τῶν Χα-
 σιώτικων βουνῶν.

Ὁ Πηνεῖός κυλοῦσε τά νερά του πολύ κοντά μας, ἤσυχα ἤσυχα,
 χωρίς βοή, χωρίς κρότο, χωρίς ἀφρό.

Εἴχαμε μπρός μας ἓνα σωρό χωριά. Τά διακρίναμε ἀπό τά
 δέντρα πού εἶχαν κι ἀπό τά κεραμίδια πού κοκκίνιζαν.

Ἐκείνη ἡμέρα ἡ ἀπόμακρη μᾶς ἐρχόταν ὁ ἤχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, πού ἔβροσκαν ὀλόγυρα.

Ὁ οὐρανός ἦταν ξάστερος κι ἡ γῆ διψοῦσε γιὰ νερό, γιατί δέν εἶχε βρέξει ἀπό τό Μάρτιο. Σύννεφο δέ φαινόταν πουθενά κανένα καί ζέστη φοβερή ἀγκάλιαζε ὅλο τόν κάμπο.

Σέ λίγο ἕνα συννεφάκι ἄσπρο, κάτασπρο σάν καθαρό ἄσῆμι, κάθισε στήν κορυφή τοῦ Ὀλύμπου σάν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι. Μία ὑπόκωφη βροντή ἀκούστηκε κατά τόν Ὀλυμπο κι ἀστραπή φεγγοβόλησε μέσα στό σύννεφο, πού γιγάντευε καί θέριεψε κι ἔγινε μία στιγμή κατάχρσο.

Δέν πέρασε πολλή ὥρα κι ἐκεῖνο τό συννεφάκι, πού ξεφύτρωσε σάν στέμμα ψηλά στήν κορυφή τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἔγινε γίγαντας καί χύθηκε σέ ὅλο τόν οὐρανό τῆς Θεσσαλίας. Ἐμοιαζε μέ φοβερό χταπόδι, πού ἄπλωσε τούς μαύρους πλακάμους του ὡς τόν Κίτσαβο, ὡς τό Πήλιο κι ὡς τ' Ἄγραφα.

Ἄρχισαν νά πέφτουν ἀραιές οἱ πρῶτες σταλαγματιές τῆς βροχῆς καί τ' ἀστροπελέκια ν' ἀλλάκωνουν τόν οὐρανό σάν φλογισμένα φίδια. Σέ λίγο ἡ Θεσσαλία λουζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καί φεγγοβολοῦσε ἀπό τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπό τίς πρῶτες σταλαγματιές ἀφήσαμε τόν ἐξώστη καί μπήκαμε μέσα. Κοιτάξαμε μέ χαρά τή βροχή, πού ἔπεφτε καί χτυποῦσε τά τζάμια τῶν παραθύρων.

Ἐκεῖ πού καθόμαστε καί χαιρόμαστε τό περιλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, πού θά πότιζε τή διψασμένη γῆ ὡς τά ἔγκατά τῆς, ἀκούμε: «τσάγκ»! στό τζάμι τοῦ παραθύρου. Δύο μεγάλα πουλιά κατάβρεχτα, τό ἕνα μπρός καί τό ἄλλο πίσω, μπῆκαν μέσα.

Ὅλοι σηκωθήκαμε στό πόδι καί γλιτώσαμε τό θύμα ἀπό τά νύχια τοῦ φονιά του. Τό πρῶτο πουλί, πού γιά τή σωτηρία του πετοῦσε σάν μολύβι κι ἔσπασε τό τζάμι, ἦταν μία πετροπέρδικα. Τό ἄλλο, πού τήν κυνηγοῦσε μέ μάτι ἄγριο, ἦταν ἕνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκεῖνη

μπρός κι αυτό πίσω από τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὄρες μακριά μέ καλό ἄλλογο. Διότι μόνο στά βουνά βρίσκονται πετροπέρδικες:

...πού 'χουν τὰ πλουμιστά φτερά,
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Πιάσαμε τή δειλή πέρδικα, πού μαζεύτηκε σέ μιά γωνιά κι ἔ-
τρεμε ἀπό τό φόβο της. Πιάσαμε καί τό ὀρμητικό γεράκι, πού εἶχε
τρυπώσει κάτω ἀπό τὰ καθίσματα, ἄγριο καί φοβερό. Τά βάλουμε
σέ χωριστά κλουβιά.

Ἡ πέρδικα ἦταν τώρα προορισμένη νά μείνει στό κλουβί. Τό
γεράκι θά πήγαινε δῶρο σέ κανέναν κυνηγό. Αὐτός θά μπορούσε νά
τό γυμνάσει νά κυνηγᾷ στόν ἀέρα πουλιά.

Κάποιος εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειά ἦταν νά σκοτώσουμε τό
γεράκι καί νά φᾶμε τήν πέρδικα ψητή. Κι ἀνάφερε τό στίχο τοῦ
τραγουδιοῦ:

...πέρδικα ψητή καί γλυκό κρασί.

Τή νύχτα, ὅταν πήγαμε νά κοιμηθοῦμε, δέ μέ κολλοῦσε ὕπνος.
Μέ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς πετροπέρδικας καί τοῦ γερακιοῦ.

Συλλογιζόμουν ὅτι ἡ πέρδικα ἦρθε στήν κατοικία μας ζητών-
τας σωτηρία καί βρίσκει σκλαβιά. Συλλογιζόμουν καί τό τέλος
της: κανένα ψήσιμο στή σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπό γάτα. Για
τό γεράκι δέ μ' ἔνοιαζε καί πολύ. Ἡ ἰδέα, ὅτι ἔτρωγε πουλιά κι ὅτι
θά ξέσκιζε τήν καημένη τήν πέρδικα, μ' ἔκανε νά τό ἀντιπαθῶ.

Στά τελευταῖα, ἐκεῖ πού γύριζα ἄυπνος στό κρεβάτι, ἀναψα τό
φῶς καί πῆγα ἐκεῖ πού ἦταν κρεμασμένα τὰ δυό κλουβιά, τό ἕνα
κοντά στό ἄλλο.

Ἡ πέρδικα πήγαινε ἄνω κάτω μέσα στό κλουβί, ἐνῶ τό κα-
κοῦργο γεράκι κοιμόταν μέ τό λαιμό χωμένο μέσα στίς πλάτες. Μέ
τό φῶς ὅμως ἀνοίξε τὰ μάτια του καί γύριζε ἀνήσυχο τό κεφάλι του
ὀλόγυρα.

Ξεκρέμασα τό κλουβί τῆς πέρδικας καί πῆγα στό παράθυρο μέ τό σπασμένο τζάμι. Ἄνοιξα τή θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στό σκλαβωμένο πουλάκι:

—Ἄι στό καλό σου! Πέταξε στά κορφοβούνια σου καί στίς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχεις ταίρι, ἴσως ἔχεις μικρά, πού σέ καρτεροῦν!

Ἡ πέρδικα τή στιγμή πού ἄνοιξα τή θύρα τοῦ κλουβιοῦ, σάν νά μὴν πίστευε τήν τόση εὐτυχία, δίστασε νά πετάξει καί ν' ἀποκτήσει τήν ἐλευθερία τῆς. Ἀλλά κατόπι μ' ἓνα δυνατό φτερούγισμα χάθη-κε στά σκοτάδια τῆς νύχτας.

Ἡ καρδιά μου χόρευε ἀπό χαρά γιά τήν καλοσύνη πού εἶχε κά-μει. Κρέμασα τό κλουβί στή θέση του καί γύρισα νά πάω στό δω-μάτιό μου, νά κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. Ἐκείνη τή στιγμή τό βλέμμα μου ἀντικρίστηκε μέ τό βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φάνηκε σάν νά μοῦ ζητοῦσε κι αὐτό τήν ἐλευθερία του. Σάν νά μοῦ ἔλεγε μέ ἀνθρώπινη φωνή:

—Ἐλευθέρωσε με κι ἐμένα τό καχημένο...

Ξεκρέμασα καί τό κλουβί τοῦ γερακιοῦ καί τράβηξα πρὸς τό παράθυρο μέ τό σπασμένο τζάμι. «Ἀλλά... τί πάω νά κάμω;» εἶ-πα. Ἀπό ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα. Ν' ἀφήσω καί τό γεράκι νά τή φτάσει πουθενά...

Πῆγα στό παράθυρο, πού ἦταν ὅλως διόλου ἀντίθετα ἀπό τό δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τό παραθυρόφυλλο καί τή θύρα τοῦ κλουβιοῦ καί τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! Ἀπόκτησε κι αὐτό τήν ἐλευ-θερία του. Κρέμασα καί τό κλουβί τοῦ γερακιοῦ κοντά στό κλουβί τῆς πέρδικας καί πῆγα νά κοιμηθῶ!

Κοιμήθηκα ὅπως στόν Παράδεισο!

Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσά ὄνειρα.

Τέτοιοι ὕπνοι γλυκοί δέν εἶχα κάμει ποτέ!

Χρ. Χριστοβασιλῆς

59. Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

1.

« Γιάννη, γιατί ἔκοφες τόν πεῦκο;
Γιατί; Γιατί;»

— « Ἀγέρας θά ἴναι», λέει ὁ Γιάννης
καί περπατεῖ.

Ἄνάβει ἡ πέτρα, τό λιβάδι
βγάνει φωτιά·
νά ἴβρισκε ὁ Γιάννης μιά βρυσούλα,
μιά ρεματιά!

Μές στό λιοπύρι, μέσ στόν κάμπο
νά ἔνα δεντρί...

Ἐαπλώθη ὁ Γιάννης ἀποκάτου
δροσιά νά βρεῖ.

Τό δέντρο παίρνει τά κλαδιά του
καί περπατεῖ!

« Δέ θ' ἀνασάνω», λέει ὁ Γιάννης,
« γιατί; γιατί;».

2.

— « Γιάννη, ποῦ κίνησες νά φτάσεις;».

— « Στά Δυό Χωριά».

— « Κι ἀκόμα βρίσκεσαι δῶ κάτου;
Πολύ μακριά!»

—«'Εγώ πηγαίνω, όλο πηγαίνω.
 - Τί έφταιξα γώ;
 Σκιάζεται ό λόγγος και μέ φεύγει,
 γι' αυτό είμαι δώ.

Πότε ξεκίνησα; Είμαι μέρες...
 για δύο, για τρεις...
 'Ο νοῦς μου σήμερα δέν ξέρω.
 τ' είναι βαρύς».

—« Νά μιά βρυσούλα, πιές νεράκι
 νά δροσιστείς».
 Σχύβει νά πιει νερό στή βρύση,
 στερεύει εϋθύς.

3.

Οί μέρες πέρασαν κι οί μῆνες,
 φεύγει ό καιρός·
 στον ίδιο τόπο εἶν' ό Γιάννης,
 κι ἄς τρέχει εμπρός...

Νά, τό χινόπωρο, νά οί μπόρες!
 μά ποῦ κλαρί!...
 Χτυπιέται ὀρθός μέ τό χαλάζι,
 μέ τή βροχή.

4.

« Γιάννη, γιατί ἔσφαξες τό δέντρο
 τό σπλαχνικό,

πού 'ριχνεν ἴσκιον στό κοπάδι
καί στό βοσκό;

Ὁ πεῦκος μίλαε στόν ἀέρα
— τ' ἀκοῦς; τ' ἀκοῦς;—
καί τραγουδοῦσε σάν φλογέρα
στούς μπιστικούς.

Φρύγανον καί κλαρί τοῦ πῆρες
καί τίς δροσιές
καί τό ρετσίνι του ποτάμι
ἀπ' τίς πληγές.

Σακάτης ἦτανε κι ὀλόρθος,
ὡς τή χρονιά,
πού τόν ἐγκρέμισες γιά ξύλα,
Γιάννη φονιά!». .

5.

—« Τή χάρη σου, ἐρημοκλησάκι,
τήν προσκυνώ.
Βόθηθι νά φτάσω κάποιον ὦρα
καί νά σταθῶ...

Ἡ μάνα μου θά περιμένει
κι ἔχω βοσκή...
κι εἶχα καί τρύγο... Τί ὦρα νά 'ναι
καί τί ἐποχή;

Ξεκίνησα τό καλοκαίρι
— νά στοχαστεῖς —

κι ἦρθε καί μ' ἦβρεν ὁ χειμῶνας
μεσοστρατῖς.

Πάλι Ἀλωνάρης καί λιοπύρι!
Πότε ἦρθε; Πῶς;
Ἄγιε, σταμάτησε τό λόγγο,
πού τρέχει ἐμπρός.

Ἄγιε, τό δρόμο δέν τόν βγάνω
— μέ τί καρδιά; —
Θέλω νά πέσω νά πεθάνω,
ἐδῶ κοντά».

6.

Πέφτει σά δέντρο ἀπ' τό πελέκι...
Βογκάει βαριά.
Μακριά του στάθηκε τό δάσος,
πολύ μακριά.

Ἐκεῖ τριγύρω οὔτε χορτάρι,
φωνή καμιά.
Στ' ἀγκάθια πέθανε, στόν κάμπο,
στήν ἐρημιά.

Ζαχ. Παπαντωνίου

60. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

Ἐπειδὴ τὸ φάρμακον μὲ τὴ συρτὴ εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀνάλογα μὲ τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν, πού φαρεύονται μ' αὐτή, κι οἱ ἐντυπώσεις ἀπ' αὐτὴ εἶναι διαφορετικῆς.

Σᾶς ἀρέσει ἡ ἰστιοπλοῖα μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὅλα τὰ πανιά ἀνοιχτά;

Σᾶς εὐχαριστεῖ νὰ σκίξει τὰ νερά ἡ βάρκα καὶ νὰ γέρνει περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδόν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στίς πλευρῆς της σκάζει τὸ κύμα καὶ σᾶς ραντίζει μὲ ἀρμυρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου κάπου σᾶς λούζει;

Σᾶς μεθᾶ αὐτὴ ἡ πελαγίσια ἰστιοπλοῖα, πού ἔχει καμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλγητρο κάποιου κινδύνου;

Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φτάνει τὸ μάτι, νὰ

σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλαζο λιβάδι, μέ ἄσπρα πρόβατα τ' ἀφρισμένα κύματα, πού μακριά, πολύ μακριά, σβήνουν σ' ἓνα ὁμοίμορφο μολυβένιο βάθος;

Σᾶς τέρπει νά ἐπιστρατεύονται ὅλα τ' ἀναπνευστικά σας ὄργανα, γιά νά εἰσπνεέτε, ὅσο μπορεῖτε πιό βαθιά, τό ἀρμυρό ἄρωμά της;

Σᾶς συγκινεῖ ἡ στιγμή πού θά χτυπήσει τό φάρι, ὅσο νά κατορθώσετε νά τό σύρετε ἀπάνω καί νά τό ρίξετε στήν κουπαστή;

Σᾶς συγλониζουn, ἐνῶ προσπαθεῖτε νά τό φέρετε, ὁ φόβος μήν ξαγκιστρωθεῖ, μήν κόψει τή συρτή, μή σᾶς φύγει, κι ἡ ἐλπίδα, ὅτι ἀπό στιγμή σέ στιγμή θά τό δεῖτε νά ζυγώνει στό πλευρό τῆς βάρκας φουσκωμένο, ἀνίκανο πιά γιά κάθε ἀντίσταση;

Κι ὥσπου νά φτάσετε σ' αὐτή τήν τελική νίκη, ἐνθουσιάζεστε πότε νά σύρετε δυνατά τή συρτή καί πότε νά τήν ἀπολύσετε ἀρκετές ὀργιές, ὥσπου νά φουσκώσει τό φάρι σ' αὐτό τόν ἀγώνα;

Ἄν ὅλα αὐτά σᾶς εὐχαριστοῦn, τότε, βέβαια, ἡ προτίμησή σας θά εἶναι τό φάρμακo τῆς συναγρίδας μέ τή συρτή.

Καί γίνεται κυρίως αὐτό τό φάρμακo μέ ἱστιοπλοῖα ἀπό κόλπο σέ κόλπο, μέ βόλτες στά στενά μεταξύ νησιῶn πού γειτονεῦουn ἢ ἔξω ἀπό τά στόμια κόλπων.

Τά νησιά τῶn Κυκλάδων εἶναι πρόσφορα γι' αὐτό τό φάρμακo. Πολλές φορές ἀπόλαυσα τίς ἀπερίγραπτες συγκινήσεις του, πότε ἀνασύροντας ἀπελπισμένος κομμένη συρτή ἢ ἀκέρια, ἀλλά μέ ξαγκιστρωμένη τή μεγαλόπρεπη συναγρίδα, πότε ἀνασύροντας τρισευτυχισμένος χρυσοκόκκινη συναγρίδα μέχρι τέσσερις καί πέντε ὀκάδες.

Ἄλλά δέν εἶπα ἀκόμη ποιά εἶναι ἡ συρτή, μέ τήν ὁποία φαρεύονται οἱ συναγρίδες, ἀλλά καί οἱ τόνοι μαζί. Εἶναι δυνατό μεταξωτό ἢ λινοῦ ἀρμίδι μέ πλεχτό φιλό σπάγκο.

Στό ἀρχίστρι δολώνεται στερεά ἓνας χάνος, ἀφοῦ περάσει τό ἀγκίστρι ἀπό τό κεφάλι, ξανακαρφωθεῖ στή μέση καί βγεῖ ἀπό τήν ἀπέναντι πλευρά. Ἄλλ' ὁ χάνος πρέπει νά εἶναι γδαρμένος ὡς τήν οὐ-

ρά, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέριμα, πού κρέμεται, νά σέρνεται πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι σάν φούντα. Ἀκόμη καὶ σαυρίδια δολώνονται στή συρτὴ τῆς συναγρίδας κι ἄλλα ἀνάλογα ψάρια, τὰ ὁποῖα ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, πού ξαμολοᾷ ὁ φαράς, πρέπει νά εἶναι δέκα ὡς εἴκοσι ὀργιές.

Ἄλλὰ ἴσως δέ σὰς ἐλκύει αὐτὸ τὸ φάρεμα μέ τρικυμία. Ἴσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα μέ τίς ἐντυπώσεις τίς γλυκιές καὶ ἡρεμες, πού δίνει τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ σουρούπωμα. Τότε φαρεύετε πάλι μέ συρτὴ, ἀλλὰ πολὺ διαφορετικά. Ἡ βάρκα μέ γαλήνη προχωρεῖ σιγά σιγά μέ τὸ κουπί κοντά σέ κολπίσκους, γύρω σέ νησάκια καὶ κοντά σέ ἀκτές μέ βράχια.

Ἡ συρτὴ πιά, λεπτή καὶ μέ μικρότερο σχετικῶς ἀγκίστρι, πού λέγεται τότε συρταρόλι, σέρνεται ἀργά δίχως δόλωμα. Ἀντὶ γιὰ δόλωμα ἔχει δυὸ τρία φτερά γλάρου δεμένα πάνω στό ἀγκίστρι ἢ ἓνα λουρίδι ἄσπρο πετσί σέ σχῆμα φαριουῦ.

Ἀξίζει νά περιγραφεῖ ἓνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μέ τὸ ὁποῖο φαρεύονται ἀποκλειστικά τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου, στή Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτὴ. Γιατί, ἐνῶ λέγεται συρτὴ, ἀκίνητῃ ἀπολύτως. Κι ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα της καὶ δίπλα στό ἀγκίστρι, δεμένο μέ ἰσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μέ τὸ ψάρι, πού τὸ λένε βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μέ ἰσχυρὴ λάμψη, τὸ ὁποῖο φωσφορίζει τὴ νύχτα, πού γίνεται αὐτὸ τὸ φάρεμα.

Εἶπα ὅτι ἡ συρτὴ ἀκίνητῃ κι ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα της. Καὶ τρέχει τόσο γρήγορα, ὥστε γύρω στό ἀγκίστρι μέ τὴ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα, πού ἀσημοκοπᾶ, γίνεται ἓνας ὀγκὸς ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κάνει τὴν ἐντύπωση καὶ στὰ ψάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸ φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκίνητῃ τελείως.

Ἔτσι οἱ φαράδες τῆς Χαλκίδας ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὰ μυστηριώ-

δη ρεύματα τοῦ Εὐρίπου, πού φεύγουν στριμωγμένα τά νερά ἀπό τό στενό πορθμό, πότε πρὸς τό βόρειο λιμάνι καί πότε πρὸς τό νότιο, γιά νά ρίχνουν τίς συρτές τους, ἄλλοι ἀπό πάνω ἀπ' τή γέφυρα κι ἄλλοι ἀπό κάτω ἢ ἀπό τό μέρος τῆς στεριᾶς.

Εἶναι ὠραῖο, πολύ ὠραῖο, αὐτό τό φάρεμα, πού γίνεται πάντοτε τή νύχτα.

Ροχθοῦν μέ τόση γλυκιά μελωδία τά νερά, καθὼς στριφογυρίζουν στριμωγμένα, γοργοκίνητα, ὅταν τό ρεῦμα εἶναι στήν ἔντασή του τή μεγάλη τόσο, ὥστε μέ δυσκολία κρατεῖ κανεῖς τήν ἄκρη τοῦ ἄρμιδιῦ του.

Κι ὅταν χτυπήσει τό φάρι μέ τό σφοδρό του χτύπημα, πόση χρειάζεται προσοχή καί πόση ταχύτητα! Κι εἶναι ἀπό πρῖν βέβαιο ὅτι δέ θά γνωρίσει τήν εὐτυχία νά ξαγχιστρώσει γοφάρι μέ τά χέρια του ἐκεῖνος πού συγρινεῖται, σαστίζει, τά χάνει.

Γιατί ὅλα τά φάρια ἀντιστέκονται, ζητοῦν νά φύγουν, καί γι' αὐτό ὁ φαράς πότε πρέπει νά τραβᾷ καί πότε ν' ἀπλώνει τό ἄρμιδι, γιά νά μήν κοπεῖ, ὥσπου νά κουράσει τό φάρι. Τίποτε ἀπό αὐτά τό γοφάρι! Ἡ προσπάθειά του εἶναι πῶς νά κόψει τό ἄρμιδι μέ τά μύτερά του δόντια. Κι ὅσο ἀποτυγχάνει στό σύρμα τῆς ἄκρης τό γοφάρι, τόσο τρέχει ἐμπρός, γιά νά κόψει τήν πετονιά, ὅπου μπορέσει.

Πρέπει λοιπόν ὁ φαράς νά μαζεύει τήν ὀρμιά μέ μεγάλη ταχύτητα. Γιατί ἀλλιῶς θά τήν αισθανθεῖ ἑλαφρῆ στά χέρια του, ἐνῶ τό γοφάρι θά ταξιδεύει ἐλεύθερο μέ τό ἀγκίστρι στό στόμα καί μ' ἕνα κομμάτι σύρμα, πού ἔκοψε, χωρίς ἀπ' αὐτό νά κοπεῖ καί τό νῆμα τῆς ζωῆς του, γιατί γνωρίζει νά ἀπαλλαχθεῖ ἀπ' αὐτό. Ἀλλιῶς συχνότατα φαρεύονται φάρια μέ παλιά ἀγκίστρια στό στόμα, γιατί, φαίνεται, στά φάρια τά παθήματα δέ γίνονται μαθήματα.

Τό ἀπολαυστικότερο φάρεμα μέ συρτή εἶναι τό φάρεμα σέ μερικά παράλια τῆς Ἑλλάδας, παράλια προνομιοῦχα, ἀπό τά ὁποῖα τούς θερινούς μῆνες περνοῦν σέ πυκνότατα στίφη ἕνα εἶδος ἀποδημητικῶν φαριῶν, τά σαυρίδια.

Τό φάρεμα αὐτό γίνεται μέ συρταρόλι. Καί γίνεται τήν ἡμέρα, ὅποιαδήποτε ὥρα κι ἄν εἶναι, ἀρκεῖ νά ἐπιτύχει κανένας τίς ἡμέρες καί τίς ὥρες, πού περνοῦν τά στίφη τῶν ἀποδημητικῶν τούτων φαρῶν τούς θερινούς μῆνες. Μ' αὐτά τά συρταρόλια μποροῦν νά φαρῶν συγχρόνως δυό στήν ἴδια βάρκα ἀπό τά δυό ἄκρα τῆς πρῆμης.

Τό ἀπόλαυσα πολλές μέρες στό λιμάνι τῆς Ἰτέας, τοῦ ὠραίου τούτου ἐπίνειου τῆς Ἀμφισσας, τό ἐλκυστικό αὐτό φάρεμα, πού κοντά σ' ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καί τοῦτο τό ἐξαιρετικό: ὅτι σ' ἄλλα φαρέματα τῆς συρτῆς μπορεῖ νά χτυπήσει τό ψάρι, μπορεῖ κι ὄχι καί πολλές φορές ὁ ψαράς τῆς συρτῆς, ἀντί γιά χοντρά ψάρια, ἐπιστρέφει χωρίς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τίς ἐλπίδες καί τούς κόπους του. Καί τότε θυμᾶται ἕνα δίστιχο ὄχι καί τόσο ἐνθαρρυντικό:

*... Τοῦ κνηγοῦ καί τοῦ φαρά τό πιάτο
δέκα φορές εἶν' ἀδειανό καί μιά φορά γεμάτο.*

Φαρῶντας ὅμως μέ τό συρταρόλι τά σαυρίδια, δέ διατρέχει ποτέ αὐτό τόν κίνδυνο, ἀρκεῖ νά εἶναι πέρασμα ἀπό στίφη αὐτοῦ τοῦ φαριοῦ. Καί τότε δέν προφταίνει νά παίρνει ἐπάνω τή συρτή, νά ξαγκιστρῶνει τά σαυρίδια καί νά τή ρίχνει πάλι, γιά νά τήν ἀνασύρει ἀμέσως. Γίνεται τότε ἕνας διαγωνισμός, ποιό νά ἔχει τήν εὐτυχία ν' ἀρπάξει τό φτερό τοῦ γλάρου, πού εἶναι δεμένο σ' ἀγκίστρι. Καί σπρώχνονται καί ὀχλαγωγοῦν σάν διαδηλωτές, πού ἔρχονται στά χέρια, καί παλεύουν καί πηδοῦν κι ἡ θάλασσα ἀφορίζει σ' ὅλη αὐτή τήν ἔκταση, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαυριδιῶν. Σέ λίγη ὥρα εἶναι τό πανέρι γεμάτο σαυρίδια, πού ἀσημοκοποῦν, ἀλλά καί τά χέρια τοῦ φαρά μουδιασμένα.

Ἐξαφνα κανένα σαυρίδι δέ χτυπᾶ! Φοβήθηκαν; ἔγιναν δύσπιστα; Τίποτ' ἀπ' αὐτά. Πέρασε πιά τό στίφος, μεραρχία ἦταν, σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιά ὀλόκληρη. Πολλοί ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπί

τόπου τὰ κουπιά κι αφήνουν τή βάρκα ν' ακολουθήσει τό ρεῦμα, ἄν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατί τό ν' ακολουθοῦν τό ρεῦμα τ' ἀποδημητικά φάρια εἶναι ὅ,τι οἱ οὔριοι ἄνεμοι γιά τ' ἀποδημητικά πτηνά.

Πολλές φορές βραβεύεται αὐτή ἡ προσδοκία τους, γιατί παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἀλλά κι αὐτό ἐπίσης περνᾷ.

«Φαράδικες ἱστορίες»

Εμμανουήλ Λυκούδης

61. ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΨΑΡΟΣΟΥΠΙΑ

Στά πενήντα χρόνια πού φαρεύω έπιασα όλων τών ειδών τά φάρια, μικρά, μεγάλα, γνωστά κι άγνωστα. Έπιασα ακόμα και φάρια πού είχανε στό σώμα τους περίεργα σημάδια, δηλαδή παλιές πληγές. Μιά φορά έπιασα κι ένα μεγάλο ροφό, πού είχε στό στόμα του καρφωμένα άγκίστρια, ενώ στην πλάτη του ήτανε κολλημένες πεταλίδες. Όλ' αυτά όμως δέν είναι τίποτα μπροστά στό καταπληκτικό γεγονός πού μου συνέβη μία φορά και πού δέν πρόκειται νά ξανασυμβεί ούτε σ' έμένα ούτε σ' άλλον ψαρά. Άκουστε λοιπόν. Έγώ μία φορά ανέβασα από τό βυθό ένα ψάρι... βρασμένο. Μάλιστα! Τό ψάρι πιάστηκε ζωντανό, καθώς όμως τό ανέβαζα, έβρασε και βγήκε βρασμένο.

Καταλαβαίνω ότι ή πληροφορία πού σας δίνω σας προκαλεί μεγάλη έκπληξη. Βλέπω ότι μέ κοιτάτε μέ άνοιχτό στόμα. Σπείδω λοιπόν νά σας εξηγήσω πώς ακριβώς συνέβη τό καταπληκτικό αυτό γεγονός, για νά ήσυχάσετε:

Θά ξέρετε, βέβαια, ότι εδώ και κάμποσα χρόνια ξαναζωντάνεψε τό ήφαιστειο τής Σαντορίνης κι άρχισε νά βγάξει από τά ρουθούνια του φλόγες, καπνό και λάσπη καυτερή. Άκριβώς τήν εποχή εκείνη έτυχε νά βρίσκομαι κι εγώ εκεί. Δέ θά ξεχάσω ποτέ τό θέαμα τού όργισμένου ήφαιστείου. Όλο τό νησάκι, πού φιλοξενούσε τό ήφαιστειο, έτρεμε και νόμιζες πως από στιγμή σέ στιγμή θά

τιναχτεῖ στόν ἀέρα σάν πυροτέχνημα. Ὁλος ὁ οὐρανός εἶχε γεμίσει καπνό, ἐνῶ γύρω ἡ θάλασσα ἔβραζε ἀπό τή λάβα, πού χυνόταν σάν ἕνας πύρινος χεῖμαρρος.

Τήν ὥρα πού ἄρχισε αὐτό τό πανηγύρι ἤμουν στή βάρκα καί φάρευα. Σάν εἶδα τόν καπνό, τραβήχτηκα μακριά ἀπό τό ἠφαίστειο μέ γρήγορες κουπιές. Κάποια στιγμή βούτηξα τό χέρι μου στό νερό κι εἶδα ὅτι τά νερά ἦτανε σχετικῶς κρύα.

— Ἐδῶ, εἶπα, θά σταθῶ, γιά νά φαρέψω. Εἶναι καλά ἐδῶ.

Ρίχνω λοιπόν τήν ἄγκυρα κι ἀφήνω ὅσο σκοινί εἶχα στή βάρκα, κάπου ἐξήντα ὀργιές. Μπά, ἀδύνατο νά φτάσει ἡ ἄγκυρα στό βυθό. Τά νερά ἦτανε πολύ βαθιά. Τότε ἀναγκάστηκα νά κρατήσω τή βάρκα στά κουπιά κι ἄρχισα τό φάρεμα μέ μιὰ μεγάλη πετονιά, πού ξεπερνοῦσε στό μάκρος τίς ἑκατό ὀργιές. Ἦτανε τόσο τό βάθος, πού δέν καταλάβαινα οὔτε τ' ἀγκίστρια καί τά δολώματα ἔφταναν στό βυθό. Πάντως ἄρχισα νά παίρνω τσιμπιές. Πιό πολύ ὅμως ἀπό τό φάρεμα εἶχα τό νοῦ μου στό ἠφαίστειο, πού τό ἔβλεπα νά καπνίζει ἀπέναντί μου σάν ἕνα πελώριο καμίνι. Εἶχα τόσο ξεχαστεῖ κοιτάζοντάς το, πού δέν ἐπρόσεχα πιά στίς τσιμπιές τῶν φαριῶν κι οὔτε κατάλαβα ὅτι τό ἀεράκι μ' ἐσπρωχνε σιγά σιγά πρὸς τό ἠφαίστειο. Ὅταν τό κατάλαβα, εἶχα πλησιάσει πολύ. Ἄρπαξα τά κουπιά, γιά νά ἀπομακρυνθῶ, ἀλλά τήν ἴδια στιγμή ἔνιωσα μιὰ δυνατή τσιμπιά καί κατάλαβα ὅτι εἶχα ἀγκιστρῶσει ἕνα μεγάλο φάρι.

Τότε ἄφησα τά κουπιά κι ἄρχισα ν' ἀνεβάζω τό φάρι, πού ἀντιστεκόταν δυνατά καί τραβοῦσε τήν πετονιά, σάν νά ἤθελε νά μοῦ τήν πάρει ἀπό τό χέρι. Μιά στιγμή μάλιστα τράβηξε τόσο δυνατά, πού τό χέρι μου ἄγγιξε τό νερό.

— Ὠχ! ἔκαμα, κήκα! Γιατί, πραγματικά, τό νερό ἦτανε ζεματιστό.

Μολαταῦτα δέν ἄφησα τήν πετονιά, ἀλλά ὀλοένα τήν ἔπαιρνα ἀπάνω κι ἀνέβαζα τό φάρι πού εἶχε πιαστεῖ. Τώρα τό φάρι τινάζο-

ταν ασθενέστερα και κάποια στιγμή έπαψε ολότελα να δίνει σημεῖα ζωῆς. Δέ σάλευε. Ἐπὶ τὸ βάρος ὅμως καταλάβαινα ὅτι τὸ φάρι ἦτανε στὴ θέση του, δηλαδή ἀπάνω στ' ἀγκίστρι.

Γιατί ὅμως δέ σάλευε τὸ φάρι; Τί ἔπαθε τὸ φάρι καὶ δέν ἔδινε πιά σημεῖα ζωῆς; Γεμάτος περιέργεια ἄρχισα ν' ἀνεβάζω γρήγορα τὴν πετονιά. Τέλος σέ κάμποση ὥρα τὸ φάρι ἄρχισε νά διακρίνεται, καθὼς ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια. Δυὸ λεπτά ἀργότερα ἦτανε στά χέρια μου. Ἦτανε μιὰ σφυρίδα δυὸ ὀκάδων. Τότε κατάλαβα γιατί τὸ φάρι δέ σάλευε, καθὼς τὸ ἀνέβαζα. Ἦτανε νεκρό. Ἄλλὰ δέν ἦτανε ἀπλῶς νεκρό, δηλαδή δέν ἔμοιαζε μὲ τὰ νεκρά φάρια πού βλέπουμε στὴν ἀγορά. Τὸ χρώμα του ἦτανε ἀλλιώτικο, ἀσπρουλιάρικο καὶ τὸ δέρμα του ξεγδαρμένο ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τέλος τὸ σῶμα του ἦτανε κοκαλωμένο καὶ τὸ στόμα του ὀρθάνοιχτο. Κι ἐπιπλέον εἶχε τὴ μυρουδιά τοῦ βρασμένου φαριουῦ!...

Ἐμμεσα ἀλαλος, ξερός. Δέν πιστεύα στὴ μύτη μου. Ἄγγιξα τέλος τὸ φάρι μὲ τὰ χέρια μου. Καὶ τότε βεβαιώθηκα τελείως ὅτι εἶχα μπροστά μου ἓνα φάρι βρασμένο.

— Βρέ, τί πράμα εἶναι τοῦτο; φώναξα.

Ἄρχισα νά σταυροκοπιέμαι. Δέν μπορούσα νά ἐξηγήσω τὸ φαινόμενο. Ἀμέσως ὅμως ἄστραψε ὁ νοῦς μου καὶ κατάλαβα τί εἶχε συμβεῖ. Κάτω στό βυθό, στό μεγάλο ἐκεῖνο βάθος πού πιάστηκε τὸ φάρι, τὰ νερά εἶχανε τὴ φυσικὴ τους θερμοκρασία. Αὐτὸ τὸ πράμα ὅμως δέ συνέβαινε στά ὑψηλότερα στρώματα τοῦ νεροῦ. Ὅσο τὸ φάρι ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια, τόσο ἄλλαζε γύρω του ἡ θερμοκρασία ἐξαιτίας τοῦ ἠφαιστείου. Σέ μιὰ στιγμή τὸ φάρι ἔφτασε στὴ ζώνη, ὅπου τὸ νερό ἦτανε καυτό. Τότε ἄρχισε νά βράζει. Καὶ τέλος ἦρθε ἀπάνω βρασμένο. Ἡ σφυρίδα εἶχε βράσει μέσα στὴ θάλασσα, ὅπως θὰ ἔβραζε μέσα στό τσουκάλι. Συνέβη μάλιστα νά βράσουν μαζί της καὶ μερικά κρεμμύδια, πού εἶχαν πέσει ἀπὸ κάποιο καΐκι πού περνοῦσε. Βρῆκα ἓνα δυὸ βρασμένα μέσα στό ἀνοιχτὸ στόμα τοῦ φαριουῦ. Ἐββαλα τὴ σφυρίδα κατευθεῖαν μέσα σέ μιὰ γαβάθα,

ἔκοφα τὰ κρεμμύδια, ἔριξα λάδι, ἔστυφα λεμόνι, ἔριξα καί μερικές κουταλιές βραστό θαλασσινό νερό κι εἶχα μιά τέλεια φαρόσουπα, πού δέν τῆς ἔλειπε μάλιστα οὔτε ἡ ντομάτα, γιατί ἐκεῖ κοντά οἱ Σαντορινιοῖ συνήθιζαν νά πλένουν τίς βοῦτες ἀπό τόν μπελέτι κι ἔτσι τό νερό εἶχε πάντοτε τήν ἀνάλογη ντομάτα.

Ἐπί τῷ βιβλίῳ «Ὁ Ψευτοδόωρος»

Θέμος Ποταμιάνος

62. Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Ἀκόμα λάμπει τῆς αὐγῆς στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρι,
καί νά σου βγαίνει ὁ κυνηγὸς μέ δίκανο στό χέρι.

Θά δεκατίσει ὀρτύκια
ὡς ἑκατό κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίκια,
λαγούς μέ πετραχήλια.

Σκυλί μέ μύτη ἀλάθευτη καί μέ γοργά ποδιάρια
μπροστά του τρέχει ψάχνοντας σέ θάμνους καί θυμάρια.

Παντοῦ ζητάει περδίκια
ὡς ἑκατό κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγούς μέ πετραχήλια.

Στόν τοῖχο τσάντες ἦταν τρεῖς, ἢ μιά κοντά στήν ἄλλη,
μ' αὐτός διαλέγει κι ἀπ' τίς τρεῖς, φοράει τήν πιο μεγάλη.

Γιά νά χωράει περδίγια
ὡς ἑκατό καί χίλια
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγούς μέ πετραχήλια.

Γλυκοβραδιάζει κι ἄρχισε νά κελαηδαίει τ' ἀηδόνι,
καί πίσω ὁ κυνηγός γυρνᾷ χωμένος μέσ στή σκόνη.

Στούς κάμπους βρῆκε ὀρτύκια
ὡς ἑκατό κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίγια
λαγούς μέ πετραχήλια.

Λαχανιασμένο τό σκυλί ξωπίσω του πηγαίνει
τό βῆμα τό 'χει σιγανό, τή γλώσσα κρεμασμένη.

Ἐβαλε ὀμπρός περδίγια,
ὡς ἑκατό κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγούς μέ πετραχήλια.

Ἐχει ριχτή τήν τσάντα του ὁ κυνηγός στήν πλάτη
μέ λίγο ἀέρα ὀροσερό τῆς ἐξοχῆς γιομάτη.

Καί τόν γελοῦν περδίγια,
ὡς ἑκατό κι ὡς χίλια,
μποῦφοι γελοῦν κι ὀρτύκια,
λαγοί μέ πετραχήλια.

Ἄ. Πάλλης

63. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τό σιτάρι καί
ή καλλιέργειά του

— Σήμερα, παιδιά, θά σᾶς διηγηθῶ
ἓνα ἀληθινό παραμύθι ἀπό τή ζωή
μου, εἶπε ὁ κύριος Λάμπρος.

Τά παιδιά ἄνοιξαν τέσσερα τά μάτια τους καί τέντωσαν τ' αὐτάκια τους. Ἦξεραν καλά πόσα ὠραῖα πράγματα γνωρίζει ὁ δάσκαλός τους! Μέσα στήν τάξη ἀπόλυτη σιωπή.

— Ἦμουν μικρός, εἶπε, στήν ἡλικία σας πάνω κάτω. Ἐνα πρωινό, μόλις σχόλασα ἀπό τό σχολεῖο, πῆγα στό χωράφι μας, ὅπου βοτάνιζε ὁ πατέρας μου τό σιτάρι. Τόν βοήθησα λίγο, ἀλλά κουράστηκα, γιατί ἦμουν ἀσυνήθιστος στή δουλειά. Μέ τήν ἄδειά του πῆγα καί κάθισα στήν ἄκρη, κάτω ἀπό μιά μικρή φουντωτή ἐλιά.

Ήταν ωραία ανοιξιάτικη μέρα και τό ευχάριστο αεράκι της έφερενε ώς έμένα μία σιγανή γλυκύτατη φωνή:

— Άκουσε, παιδί μου, έλεγε, τί θά σου πῶ.

Τά έχασα μέ τήν άπροσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιά, άριστερά, νά δῶ ποιός μου μιλοῦσε. Δέν εἶδα κανέναν!

Άλλά ή φωνή εξακολούθησε νά έρχεται καθαρή και γλυκιά:

— Όλοι σας μέ γνωρίζετε· εἶμαι τό ευλογημένο σιτάρι, ό σῖτος, ὅπως μέ λένε τά βιβλία σας. Πολλοί ισχυρίζονται ὅτι ή γενιά μου κρατᾶ από τήν Αἴγυπτο ή τή Μεσοποταμία· ἐγώ ὅμως θέλω νά πιστεῦω ὅτι εἶμαι καθαρό γέννημα τῆς Ἀττικῆς. Μέ δώρισε ή θεά Δήμητρα στό βασιλιά τῆς Ἐλευσίνας Τριπτόλεμο. Από τότε εἶμαι παιδί τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Άλλά τώρα τελευταῖα έφεραν στήν πατρίδα μας κι ἐκλεκτούς σπόρους από τό ἐξωτερικό, πού δίνουν άφθονότερο καρπό. Σύντομα ὅμως κι αὐτοί μέ τήν προστασία μου — και ποιός δέν αγαπᾶ τ' αδέρφια του; — και μέ τόν γαλάζιο οὐρανό μας ἔγιναν Ἕλληνες πολίτες!

Πολύ παραξενεύτηκα ακούοντας τά λόγια αὐτά. Πῶς εἶναι δυνατό, σκέφτηκα νά μιλοῦν τά φυτά! Άλλο και τοῦτο! εἶπα μέσα μου.

Και τό σιτάρι, σάν νά κατάλαβε τό λογισμό μου, απάντησε:

— Παραξενεύεσαι, βέβαια, παιδί μου, πῶς ἐγώ, ἕνα φυτό, μπορῶ νά μιλῶ. Μάθε λοιπόν ὅτι και τά φυτά και τά πουλάκια και τά ζῶα ὅλα, ὅλα μιλοῦν· ἀλλά μιλοῦν μόνο στους φίλους τους, σέ ὅσους δηλαδή τά αγαποῦν. Τότε λένε τά μυστικά τους, γιατί ξέρουν ὅτι θά τά συμπονέσουν. Κι ἐσύ εἶσαι φίλος μου, γιατί μέ βοτάνιζες πρωτύτερα μέ στοργή.

Τά λόγια αὐτά πολύ μέ κολάκεψαν· δέν εἶναι μικρό πράγμα νά εἶναι κανείς φίλος τοῦ σιταριοῦ, πού μᾶς τρέφει. Γι' αὐτό και μέ

μεγαλύτερη προσοχή παρακολούθησα τή συμπαθητική φωνή τοῦ φίλου μου.

— Εἶμαι πολύ εὐτυχησμένο, συνέχισε, ὅταν ζῶ σέ φιλόξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦ πατέρα σου. Μέ καλλιεργοῦν μέ τούς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, πού ἄλλαξαν τή ζωή μου καί πολλαπλασίασαν τήν καρποφορία μου.

Ὁ καλός γεωργός, πρίν σπείρει τούς σπόρους μου, διαλέγει γιά σπόρο τούς γερούς, ἀφήνοντας τούς ἄλλους. Ἐπειτα τούς ἀπολυμαίνει, γιά νά τούς καθαρῖσει ἀπό τίς ἀρρώστιες. Ὁργώνει δύο φορές τουλάχιστο τό χωράφι του, γιά ν' ἀνασηκωθεῖ τό χῶμα, ν' ἀερισθεῖ καί νά χορτάσει ἡ γῆ νεράκι, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στή ζωή μου.

Ἐπειτα μέ σπέρνει· ἀλλά ποτέ δέ μέ σπέρνει σά «πεταχτά», δηλαδή σκορπιστά μέ τή χούφτα του ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιατί πάει χαμένος ἀρκετός σπόρος μου. Μέ σπέρνει πάντοτε μέ τό χέρι ἢ μέ τή σπαρτική μηχανή στή σειρά, ἀυλακιά ἀυλακιά, «κατά γραμμές», ὅπως λένε οἱ γεωπόνοι.

Ἐτσι, ὅταν φυτρώσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μέ βλέπει καλύτερα ὁ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καί βαθύτερα τίς ρίζες μου βρίσκοντας ἄνετα τροφή καί νερό. Καί τό σπουδαιότερο, μπορεῖ εὐκόλα καί, χωρίς νά μέ βλάψει, νά μέ σκαλίσει καί νά μέ βοτανίσει. Βγάζει ἔτσι τά ζιζάνια, τ' ἀγριόχορτα, πού, ἂν τ' ἀφηνε, θά μ' ἐπνιγαν καί θά πέθαιναν ἀπό ἀσφυξία.

Καί τελευταῖο: ὁ καλός γεωργός δέ μέ ἀφήνει ποτέ νά πεινάσω περιμένοντας νά μέ θρέψουν μόνο ἡ γῆ κι ὁ Θεός. Μοῦ δίνει κι αὐτός, σάν καλός πατέρας, ἰδιαίτερη τροφή, δηλαδή μοῦ κάνει ἓνα εἶδος ὑπερσιτισμοῦ, γιά νά γίνω ἀκμαῖο καί καρπερό. Μέ λιπαίνει λοιπόν μέ χωνεμένη κοπριά καί μέ λιπάσματα, μέ φωσφορικό λίπασμα σ' ὄργωμα καί μέ νίτρο στό ἀδέρφωμα τῶν βλαστῶν μου.

Καλλιεργώντας με ὁ γεωργός, ὅπως εἶπα, γεμίζει τίς ἀποθήκες

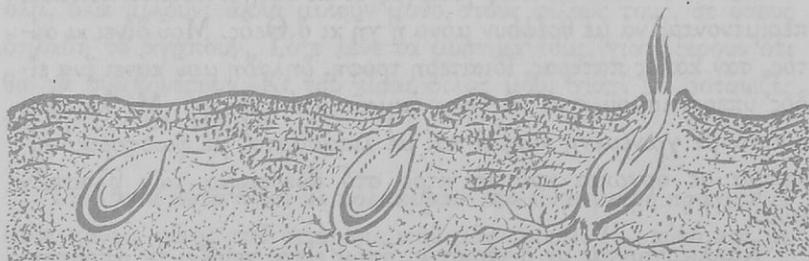
του σιτάρι κι ἡ οἰκογένειά του θά χορτάσει ψωμί. Ἡ νοικοκυρά θά κάμει πλούσια τὰ πρόσφορα γιά τήν ἐκκλησία κι ὁ ἱερέας θά τελέσει μέ τόν εὐλογημένο ἄρτο τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὅσο περισσεύω, θά μέ πουλήσει ὁ καλλιεργητής μου καί θά μέ στείλουν στίς πόλεις νά φᾶνε ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ ὠραῖο, φτηνό καί θρεπτικό ψωμί.

Οἱ φίλοι του

Ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ δέ σταμα-
τᾶ σ' ἐμένα εἶναι πλατύτερη. Ἀγαπᾶ σάν
ἐμένα καί τὰ πουλάκια, πού κυνηγοῦν ἀδιάκοπα κι ἀλύπητα τούς
ἐχθρούς μου, πού εἶναι κι ἐχθροί ὅλων τῶν φυτῶν. Κυνηγοῦν δη-
λαδή τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικά καί τὰ ἐρπετά· προπαντός ὅμως τὰ
ἔντομα. Κι ἐσύ, μικρέ μου φίλε, δέν ἀγαπᾶς τὰ πουλάκια;

Πρίν προφτάσω νά πῶ τό «ναί» στόν παράξενο ὁμιλητή μου,
τό σιτάρι ἐξακολούθησε:

— Μέ τὰ ἔντομα καί τ' ἄλλα βλαβερά τοῦ ἀγροῦ καί τοῦ κήπου
εἶναι ἀνίκανος ὁ ἄνθρωπος νά μετρηθεῖ μόνος του μαζί τους. Εἶναι
φοβερός κι ἀκατάβλητος ἐχθρός. Πολλαπλασιάζεται σέ ἀπίστευ-
τους ἀριθμούς καί ξεχύνεται στόν ἀέρα, στή γῆ, στά νερά. Προ-
σβάλλει ὁ ἴδιος ἤ μέ τὰ σκουλήκια του καί τίς κάμπιες του ὅλη τή
φύση. Καταστρέφει τούς ἀγρούς — κι ἐμᾶς τὰ δημητριακά, βέβαια
— τούς κήπους, τὰ καρποφόρα δέντρα, τ' ἀμπέλια, τὰ δάση· μέ λί-
γα λόγια καταστρέφει ὅ,τι τρέφει τόν ἄνθρωπο κι ὅ,τι τοῦ δίνει τή

χαρά. Σκοτώνει ακόμη και τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο μέ τούς πυρετούς και τίς ἄλλες ἀρρώστιες, πού φέρνει.

Θά ἐρήμωναν τή γῆ, ἂν δέν ἔστειλεν ὁ Θεός γιά βοήθεια τά πουλάκια, πού ἐξολοθρεύουν τούς καταστροφεῖς τῶν κόπων τοῦ ἀνθρώπου και τῆς δικῆς μας και τῆς δικῆς του ζωῆς. Τά καημένα τά πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοί φίλοι!

Μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε πρωί, ὅπως ὁ γιατρός τόν ἄρρωστό του, και μένουν μαζί μας ὅλη τήν ἡμέρα. Μᾶς ἐξετάζουν ἀπό τήν κορυφή ὡς τή ρίζα, γιά ν' ἀνακαλύψουν τόν ἐπίβουλο ἐχθρό και νά τόν ἐξολοθρέψουν. Και γιά νά τόν κατασκοπεύουν εὐκόλα, ὥστε νά μήν τά ὑποπτεύεται, και γιά νά κάνουν εὐχάριστη τήν ἐργασία τους, τραγουδοῦν διαρκῶς, ὅπως ὁ καλός ἐργάτης.

Ἄν ἡ ζωή τοῦ γεωργοῦ κι ἡ δική μας δέν εἶναι μονότονη, τό χρωστοῦμε στήν πρόσχαρη μουσική τους. Ἔχουμε, βλέπεις, κι ἐμεῖς στά χωράφια, ἀνάμεσα στά πράσινα φύλλα, τά κέντρα τῆς ψυχγωγίας μας μέ μουσικούς τά πουλάκια. Ἐτσι δέ ζηλεύουμε τά κέντρα, πού ἔχουν οἱ ἀστοί στίς πολιτεῖες, ἀνάμεσα στά πολλά φῶτα και τούς ἄσπρους τοίχους, μέ τίς ὀρχῆστρες, τά βιολιά και τά ραδιόφωνα...

Εἶδες, βέβαια, λίγο πρωύτερα, ὅταν βοτάνιζες, πού πέταξε ἀπό τά πόδια σου τραγουδώντας ἕνας κορυδαλλός. Θά νόμισες ὅτι ἡ παρουσία σου ἀπομάκρυνε ἀπό τό χωράφι ἕναν ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δέν εἶναι σωστό, παιδί μου. Τό τραγούδι του ἦταν ἕνας ὕμνος γιά τή νίκη του. Καθάρισε ἀπό τά σκουλήκια τίς ρίζες μου κι ἀπό τή σιταρόφειρα τούς βλαστούς μου. Ἐτσι τώρα, πού ἐτοιμάζομαι γιά τήν καρποφορία, θά εἶμαι γεμάτο ἀπό υγεία, ὥστε νά κάμω καρπερά στάχυα. Τό ἤξερες αὐτό;

— Ὅχι, ψιθύρισα δειλά.

— Μάθε το λοιπόν και νά τό πεῖς και στ' ἄλλα τά παιδιά.

Τώρα θά σοῦ πῶ και γιά ἕναν ἄλλο φίλο μου, πού μέ προστα-

τεύει στή σπορά μου. Καλογιάννο ἢ κοκκινολαίμη τόν λέτε σεῖς οἱ ἄνθρωποι.

Μισή μπουκιά εἶναι τό κορμάκι του· ἀλλά τί δουλευτής! Ὅταν ὀργώνει ὁ γεωργός τό χωράφι του ἢ σκάβει τόν κῆπο του, ὁ χαριτωμένος φίλος μου τόν παρακολουθεῖ ὅλη τήν ἡμέρα αὐλακιά αὐλακιά. Ὅποιος δέν ξέρει, νομίζει ὅτι σκοτώνει ἔτσι τήν ὥρα του, γιατί δέν ἔχει τί νά κάμει.

Αὐτός ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σάν πολύπειρος ἐργάτης μέ μεγάλη εὐσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες σκουλήκια κι ἔντομα. Σάν ἐπιτήδειος χειρουργός μέ τό μαχαιράκι του, τό ράμφος του, θά καθαρίσει πρῶτα πρῶτα τό σκαθάρι· κι ἔπειτα κι ἄλλον κι ἄλλον ἐχθρό μου κι ἐχθρό σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σώζει αὐτός ὁ μικρούλης. Χωρίς αὐτόν κι ἄλλα πουλάκια μάταια θά περίμενε ὁ ἀγρότης νά φυτρώσουμε ἐγώ καί τά λαχανικά του. Τό ἥξερες αὐτό;

— Ὅχι, φιθύρισα σαστισμένος.

— Μάθε το λοιπόν καί νά τό πεῖς καί σ' ἄλλα τά παιδιά.

Τό παράπονό του

Ἄρκετά, μικρέ μου, σέ κούρασα μέ τούς φίλους μου, τά πουλάκια. Τώρα

θά σοῦ πῶ καί τό παράπονό μου:

Ξέρεις πῶς ζοῦν τ' ἀδέρφια μου τά σιτάρια ἢ τά ἐξαδέρφια μου, τό κριθάρι, ἢ βρόμη, τό ἀραποσίτι καί γενικά ὅλα τά δημητριακά στους ἀγρούς τῶν περισσότερων χωρικῶν; Ἐπειδή δέν ξέρουν, οἱ δυστυχησμένοι τούς νέους τρόπους καλλιέργειας, πού θά τούς ἔδιναν ἀφθονο καρπό, τά καλλιεργοῦν ὅπως στά παλιά χρόνια. Τά ἐγκαταλείπουν δηλαδή στήν τύχη καί στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλά αὐτό ξεσπᾶ καί στά σπαρτά καί στους ἴδιους, γιατί χάνουν τήν πολύτιμη σοδειά τους. Γι' αὐτό συμβαίνει στήν Ἑλλάδα τό πρωτάκουστο· σπέρνουν 50 ἢ 100 κιλά σπόρο καί θερίζουν ἄλλα τόσα ἢ καί λιγότερο καμιά φορά!

Καί δέ συμβαίνει μόνο σ' ἐμᾶς, τά δημητριακά, ἀλλά καί σέ κάθε καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, πού ἀρκεῖται στά πατροπαράδοτα, λησμονώντας τήν ἀξία καί τά διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Καί τό χειρότερο· τ' ἀνόητα παιδιά τους, ἴσως γιατί δέν τά διδάξε κανέναν, κυνηγοῦν καί σκοτώνουν τούς καλύτερους βοηθοῦς στό ἔργο μας καί στό ἔργο τῶν γονιῶν τους, τά καημένα τά πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, ὅταν τά βλέπω νά σκοτώνουν τούς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!...

Ἐδῶ σταμάτησε ἡ φωνή.

Φαινόταν τώρα τελευταῖα ὀργισμένη καί πολύ πικραμένη.

Στ' αὐτιά μου βούιζαν οἱ τελευταῖες λέξεις:

— Νά σκοτώνουν τά πουλάκια, τούς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!

Ντράπηκα καί μέ τά δυό μου χέρια σκέπασα σκεφτικός τό πρόσωπό μου...

Νικόλαος Κοντόπουλος

64. Η ΕΞΟΧΗ

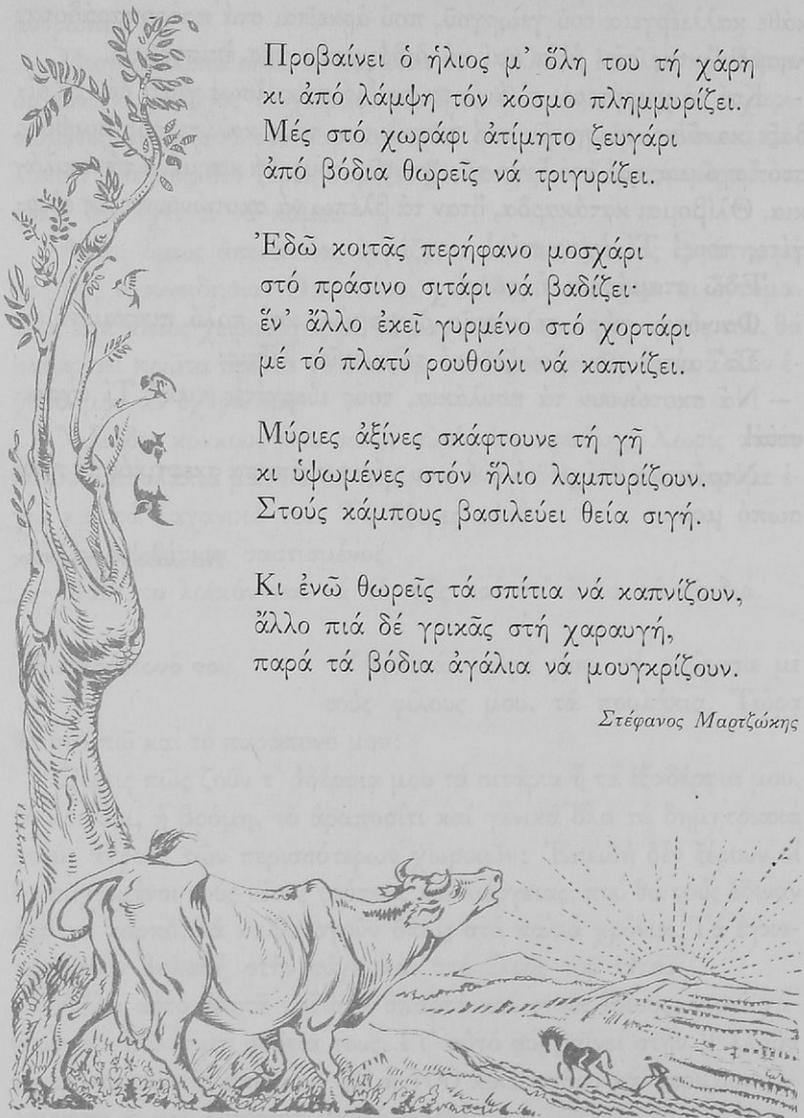
Προβαίνει ο ήλιος μ' ὄλη του τή χάρη
κι ἀπό λάμψη τόν κόσμο πλημμυρίζει.
Μές στό χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπό βόδια θωρεῖς νά τριγυρίζει.

Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
στό πράσινο σιτάρι νά βαδίζει·
ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στό χορτάρι
μέ τό πλατύ ρουθούνι νά καπνίζει.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τή γῆ
κι ὑψωμένες στόν ἥλιο λαμπυρίζουν.
Στούς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κι ἐνῶ θωρεῖς τά σπίτια νά καπνίζουν,
ἄλλο πιά δέ γρικᾶς στή χαραυγή,
παρά τά βόδια ἀγάλια νά μουγκρίζουν.

Στέφανος Μαστζώκης

65. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

Τό ρύζι εἶναι μιά ἀπό τίς πύο ἀγαπητέσ τροφέσ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί στίσ πόλεισ καί στά χωριά. Κι ὅλοι τό ξέρουμε πώσ παλιότερα ἤμαστε ἀναγκασμένοι νά εἰσάγουμε πολλέσ χιλιάδεσ τόνουσ ἀπό τό ἐξωτερικό, τούσ ὁποίουσ πληρώνουμε ἑκατομμύρια δο-

λάρια. Ὡς τόν τελευταῖο πόλεμο ἀπό τίς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόνους, πού χρειάζομαστε κάθε χρόνο, μόνο διακόσιες χιλιάδες κιλά ἦταν ἡ δική μας παραγωγή ἀπό μερικούς ὀρυζῶνες τῆς Μεσσηνιας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καί τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα ἀπό τόν πόλεμο ἡ κατανάλωση τοῦ ρυζιοῦ σχεδόν διπλασιάστηκε στήν πατρίδα μας. Αὐτός ὁ διπλασιασμός δείχνει, βέβαια πῶς μᾶς ἀρέσει πολύ αὐτή ἡ τροφή, δέ δείχνει ὅμως πῶς γινήκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νά διαθέτουμε διπλάσια δολάρια ἀπό τά προπολεμικά, γιά νά τήν προμηθευτοῦμε. Ἀπλουστάτα διπλασιάστηκε ἡ κατανάλωση, γιατί σύγχρονα πολλαπλασιάστηκε ἡ ἐλληνική παραγωγή τοῦ ρυζιοῦ, σέ σημεῖο μάλιστα πού νά γίνεται καί ἐξαγωγή σέ ἄλλες χῶρες.

Θά ρωτήσῃ ἴσως κανένας: Πῶς ἔγινε αὐτό τό θαῦμα; Καί γιατί νά μήν ὑπάρχουν καί πρὶν ἀπό πολλά χρόνια αὐτοί οἱ πολλοί ὀρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν γνωστή ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ;

Γιά νά ἐξηγήσουμε αὐτό τό θαῦμα τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας, πρέπει ν' ἀναφέρουμε μερικά σχετικά γεγονότα.

Τό ρύζι καλλιεργεῖται σέ ἐδάφη, πού σκεπάζονται μέ νερό ὅλο τό χρονικό διάστημα τῆς καλλιέργειας, καί σέ κλίμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, πού ἔχουν τό ρύζι ἐθνικό φαγητό, λένε πῶς τοῦ ἀρέσει νά ἔχει τά πόδια του στό νερό καί τό κεφάλι του στή φωτιά. Ἀκόμη τό ρύζι ἀναπτύσσεται πολύ σέ ἐδάφη, πού ἔχουν πολύ ἀλάτι, στίς «ἀρμύρες», ὅπως τίς λέει ὁ λαός. Σέ τέτοια ἐδάφη δέν μπορεῖ νά καλλιεργηθεῖ τίποτ' ἄλλο. Ὅταν ὅμως καλλιεργηθεῖ τρία τέσσερα χρόνια τό ρύζι, τό ἀλάτι ἐλαττώνεται πολύ καί τότε τό χῶμα γίνεται κατάλληλο γιά κάθε καλλιέργεια.

Στήν πατρίδα μας ἔχουμε καί πολλά ἐδάφη κατάλληλα γιά τήν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ, πού μποροῦν νά ποτίζονται ἢ μέ τό νερό τῶν ποταμιῶν ἢ μέ ὑπόγεια νερά, καί τό κλίμα τῆς εἶναι ἀρκετά ζεστό, ὅσο χρειάζεται τό ρύζι. Στά παράλια μας μάλιστα ὑπάρχουν

πολλές χιλιάδες στρέμματα «άρμύρες», όπου μπορεί να καλλιεργηθεί τό ρύζι. Κι όμως, ως τό τέλος του τελευταίου πολέμου ή όρουζοκαλλιέργεια ήταν τόσο περιορισμένη. Κι αυτό από έναν πολύ σοβαρό λόγο: τόν κίνδυνο τής έλonoσίας.

Είναι γνωστό ότι ή μεγαλύτερη πληγή τής πατρίδας μας ήταν, ως πριν από λίγα χρόνια, ή έλonoσία. Αυτή ή τρομερή άρρώστια ανάγκασε τούς ανθρώπους να φοβούνται σαν τό χάρο τό στάσιμο νερό, γιατί εκεί ζει κι αναπτύσσεται ό φορέας της, τό κουνούπι.

Πώς να σκεφτεί λοιπόν κανένας να πλημμυρίσει με νερό όλόκληρες πεδινές εκτάσεις, αφού έτσι θά έφερνε τήν έλonoσία σε όλο τό γύρω πληθυσμό; "Ας έλειπε και τό ρύζι και τά καλά του, αρκεί να έλειπε μαζί του κι ό τεταρταίος πυρετός κι ή κατακίτρινη όψη του ανθρώπου. Κι όπου άποτολμοῦσαν να καλλιεργήσουν τό ρύζι, τό πλήρωναν τόσο άκριβά με τήν υγεία τους και κάποτε με τή ζωή τους.

Κατά τή διάρκεια όμως του τελευταίου παγκόσμιου πολέμου οι σύμμαχοί μας "Αγγλοι και "Αμερικανοί, αναγκασμένοι να πολεμούν κοντά στά έλη τής "Απω "Ανατολής, κατόρθωσαν ν' ανακαλύψουν τό έντομοκτόνο φάρμακο ντί - ντί - τί. Αυτό τό θαυματουργό φάρμακο έφερε στην πατρίδα μας άνυπολόγιστες ωφέλειες. Σήμερα σχεδόν έχει εκλείψει ή έλonoσία. Και τό νερό ποτίζει τούς κάμπους μας, χωρίς να φοβούμαστε πιά, γιατί τό ράντισμα με τό έντομοκτόνο καταστρέφει τά κουνούπια.

"Αφοβα λοιπόν άρχισαν και οι γεωργοί μας τήν καλλιέργεια του ρυζιου δοκιμαστικά στην αρχή, για να δουν τήν άποδοσή του, με μεγάλο ζήλο έπειτα, όταν είδαν ότι τό εισόδημά του είναι πολύ μεγαλύτερο από τό εισόδημα του σιταριου και κάθε άλλου προϊόντος. Κι έτσι κάθε χρόνο και νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται όρουζωνες και τό ρύζι σήμερα είναι από τίς φτηνότερες τροφές μας.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

“Ας κάνουμε τώρα την επίσκεψή μας σέ μιάν από τίς πιό γόνιμες έλληνικές πεδιάδες, όπου σήμερα καλλιεργείται τό ρύζι. Πάμε στήν πεδιάδα του Τρινάσου της Λακωνίας, δυτικά από τίς έξβολές του Εύρώτα, πού ποτίζεται από τό Βασιλοπόταμο. Αυτή ή πεδιάδα χωρίζεται μέ τόν Εύρώτα από τήν πεδιάδα του Έλους καί στήν πραγματικότητα είναι μαζί της μιá από τίς ευφορότερες περιοχές της πατρίδας μας, πού διασχίζεται στή μέση από τόν περιφέρημο ποταμό της Λακωνίας.

“Ως πριν από τριάντα πάνω κάτω χρόνια ή πεδιάδα του Τρινάσου ήταν μεγάλο έλος από χιλιάδες στρέμματα, πού όχι μόνο δέν έδινε κανένα εισόδημα, αλλά ήταν κίνδυνος θάνατος, γιά τούς κατοίκους των χωριών της περιφέρειας.

Κι ό Βασιλοπόταμος, τό ήρεμο ποτάμι μέ τό ανεξάντλητο νερό,

πού βγαίνει από ένα βράχο μέσα στο χωριό Σκάλα, αντί να είναι ο μεγάλος ευεργέτης του τόπου, ήταν ο θανάσιμος εχθρός του, γιατί διατηρούσε χειμώνα καλοκαίρι τ' άρρωστημένα πράσινα νερά του βάλτου.

Εύτυχως, πρίν από τριάντα πάνω κάτω χρόνια, ιδρύθηκε η εταιρία «Υδραυλικά Έργα Τρινάσου», πού άποξέρανε τό βάλτο και κατασκεύασε μόνιμα άποχετευτικά έργα, δηλαδή άντλιοστάσιο κι όλόκληρο σύστημα χαντακιών, πού νά βγάζουν τό νερό στό Λακωνικό κόλπο.

Ό γονιμότατος κάμπος παραδόθηκε στους καλλιεργητές του, πού τόν έσπερναν σιτάρι, καλαμπόκι και βαμβάκι. Ό μεγάλος κίνδυνος τής έλονοσίας είχε πιά περάσει κι ο κάμπος από καταραμένος τόπος άρχισε νά γίνεται εύλογημένος για τούς κατοίκους του.

Ή φοβερή όμως άρρώστια έλειψε έντελως μόνο έπειτα από τόν πόλεμο μέ τή χρησιμοποίηση του ντί - ντί - τί. Τ' άποχετευτικά έργα και τό έντομοκτόνο μεταμόρφωσαν και τό ποτάμι, τό Βασιλοπόταμο, από θανάσιμο εχθρό σε μεγάλο ευεργέτη. Τ' άνεξάντλητα νερά του μπορούν νά ποτίσουν τό καλοκαίρι όλη τή περιοχή χωρίς τόν κίνδυνο του πυρετου.

Τώρα πιά χωρίς κανένα φόβο άρχισαν κι εδώ, όπως και σ' άλλα έδάφη τής πατρίδας μας, τή δοκιμαστική στην άρχή καλλιέργεια του ρυζιού. Κι όταν είδαν οί γεωργοί μας πως και ή ποιότητα και ή ποσότητα τής στρεμματικής παραγωγής ήταν ικανοποιητική, γιατί άφηνε καθαρό κέρδος πολύ μεγαλύτερο από κάθε άλλη καλλιέργεια, μεταμόρφωσαν τόν άλλοτε σιτοβολώνα σε ποτιστικόν όρυζώνα.

Τά χαντάκια, αντί νά πηγαίνουν τό νερό προς τή θάλασσα, τό χύνουν άφθονο στά κτήματα τά σπαρμένα μέ ρύζι. Ή γονιμότατη γη του Τρινάσου, πού για κάθε άλλη καλλιέργεια δέ χρειαζόταν άλλο νερό άπ' όσο διατηρούσε στά σπλάχνα της και τό πιό ζεστό

καλοκαίρι, δέχεται τώρα μέ μεγάλη εύχαρίστηση νά εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τό ρύζι, πού μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο φηλότερα στό ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τό νερό. Κι ὁ Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τά χαντάκια καί πλημμυρίζει κάθε μέρα τόν ὄρυζώνα.

Τό θέαμα τοῦ κάμπου, σπαρμένου σχεδόν ἀποκλειστικά μέ ρύζι, εἶναι πρωτοφανέρωτο στήν πατρίδα μας. Γιά φανταστεῖτε στήν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ νά φεύγετε ἀπό τήν κατάξερη Μάνη, ὅπου «φήνει ὁ ἥλιος τό ψωμί», ὅπως λέει ὁ λαός, καί ξαφνικά νά βρῖσκεστε στόν ὀλοπράσινο κάμπο, τόν πλημμυρισμένο ἀπό τό ἄφθονο νερό!

Ἡ πρώτη σας ἐντύπωση θά εἶναι πώς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τήν ἔχουμε χαρεῖ μόνο σέ κινηματογραφικές ταινίες, πού παρουσιάζουν κάποιες μακρινές χῶρες τόσο διαφορετικές ἀπό τή διψασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορές καλοτυχίσαμε αὐτές τίς τόσο προνομιοῦχες χῶρες μέ τούς μεγάλους ποταμούς, πού χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στούς κάμπους! Καί νά τώρα ἐδῶ, κοντά στόν πιό ἀνυδρο τόπο τῆς πατρίδας μας, στή Μάνη, ἄφθονο τό νερό μᾶς χαρίζει ἕναν ὀλοπράσινο παράδεισο.

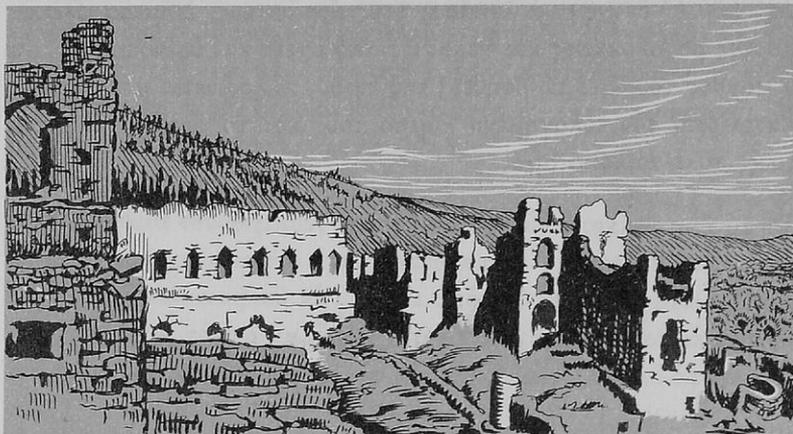
Ἡ ὄρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καί μέ ὅλα τά μηχανικά μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἐργατικά χέρια. Ἄκουσα πώς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισι χιλιάδες ἐργάτες, πού οἱ περισσότεροί καλλιεργοῦσαν τό ρύζι γιά λογαριασμό τους. Στήν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στήν κωμόπολη Σκάλα, ὅπου ἄλλοτε ἡ ζωή ἦταν ἀνυπόφορη ἀπό τήν ἐλονοσία, σήμερα βλέπει κανένας μιάν ἀσυνήθιστη γιά ἐπαρχιακό κέντρο κίνηση. Τό μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τό νεόχτιστο Ἀποφλοιωτήριο μέ τό σῆμα τοῦ «Σχεδίου Μάρσαλ». Νέα σπίτια καί καταστήματα χτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροί μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. Ὅχι πιά οἱ μορφές οἱ κατάχλωμες καί πρόωρα ρυτιδωμέ-

νες, πού σ' ἔκαναν νά λυπᾶσαι τούς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφές ροδοκόκκινες καί γελαστές ἀπό ὑγεία καί ἱκανοποίηση, ὅτι ὁ μόχθος τους, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πληρώνεται μέ τό παραπάνω ἀπό τόν εὐλογημένο κάμπο τους καί τό μεγάλο εὐεργέτη τους, τό Βασιλοπόταμο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

66. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΙΣΤΡΑ

1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

Όποιος θέλει νά δει μέ τά μάτια του μιά ἀρχαία πόλη μέ τούς δρόμους της καί τά ἐρείπιά της, ὄχι μόνο τά ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἀλλά καί τῶν ἰδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νά ἐπισκεφτεῖ τή νεκρόπολη τῆς Δήλου. Καί ὅποιος θέλει νά δει μιά μεσαιωνική νεκρόπολη μέ τά τείχη καί τούς πύργους της, μέ τίς ἐκκλησίες καί τά παλάτια της ἀλλά καί μέ πολλές ἑκατοντάδες σπίτια ἰδιωτικά, πού τά ὑπολογίζουν σέ δυό χιλιάδες, πρέπει νά ἐπισκεφτεῖ τό Μιστρά.

Δέν ξέρω ἂν ὑπάρχουν πολλοί τόποι, πού νά συνδυάζουν τόσο ἀρμονικά τήν ἔνδοξη ἱστορική παράδοση, τά πλούσια καλλιτεχνικά μνημεῖα καί τό ὑπέροχο φυσικό τοπίο. Ὅπωςδήποτε ὁ Μιστράς ἱκανοποιεῖ τόν κάθε ἐπισκέπτη του, εἴτε προτιμᾷ νά ταξιδέψει μέ τά

φτερά τῆς φαντασίας σέ ἔνδοξα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας εἴτε προτιμᾶ νά θαυμάσει τῆς τέχνης τήν ὁμορφιά εἴτε προτιμᾶ νά μεθύσει μέ τή μαγεία ἑνός σπάνιου τοπίου τῆς πατρίδας μας.

Ἄς ἀνεβουῖμε λοιπόν ἕνα καλοκαιρινό πρωί, πολύ πρωί, ἐδῶ πάνω, στό ψηλό φρούριο τοῦ βουνοῦ, ἄς καθίσουμε σ' ἕνα μισογκρεμισμένο πύργο κι ἄς φέρουμε μπροστά μας περασμένους καιρούς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἑνέα μ.Χ. Περισσότερα ἀπό ἑφτακόσια χρόνια πρὶν ἀπό σήμερα! Γιά πρώτη φορά τήν ἀκατοίκητη κορυφή τοῦ ὄρθιου προβούνου τοῦ Ταῦγέτου, πού ἔχει τό σχῆμα μυζήθρας — γι' αὐτό, πιστεύουν πολλοί, πῆρε τ' ὄνομα Μυζηθράς καί τό γράφουν Μυστράς, ἀλλά καί Μιστράς — κόσμος πολὺς τήν ἀνεβαίνει. Τεχνίτες καί σύνεργα καί μουλάρια φορτωμένα πέτρα κι ἀσβέστη μέρες καί μῆνες δουλεύουν σάν μέλισσες.

Σιγά σιγά ὀρθώνεται τό φράγκικο φρούριο τῶν Βιλλαρδουίνων, πού πῆραν στό μεριδιό τους τό Μορέα (τήν Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι κι οἱ Βενετοὶ μοίρασαν τίς χῶρες τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι βουλήθηκαν νά στεφανώσουν τό βουνό μέ τό φρούριο τό ἄπαρτο, γιά νά καθίσουν πιό ἀσφαλισμένοι στόν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοριᾶ. Ἑλληνες ὅμως ἐπιστρατευμένοι μέ τή βία εἶναι τό μελισσολόι τῶν τεχνιτῶν καί τῶν ἐργατῶν, πού στερεώνουν ἀτρέπταχτο αὐτό τό φρούριο.

Τί περίεργο, ἀλήθεια! Σάν κάποια μυστική φωνή νά τοὺς λέει πῶς πρέπει νά βάλουν ὅλη τους τήν τέχνη κι ὅλη τους τή δύναμη καί νά τό χτίσουν ὅσο γίνεται πιό στερεό τό φρούριο, γιατί πολύ γρήγορα θά πέσει στά χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἐξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ἀργότερα. Τό νεόχτιστο φρούριο ὑψώνεται περήφανο καί φοβερό πάνω ἀπό τήν πεδιάδα τῆς βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας κι ἀπό τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μά ὁ κόσμος σήμερα — δοῦλοι τόσα χρόνια

τῶν Φράγκων — ἀνοίγει διάπλατα τὰ μάτια του καί δέν πιστεύει. Σκυθρωποί-κατεβαίνουν οἱ Φράγκοι ἰππότες καί ξεκινοῦν μέ βουρκαωμένα μάτια γιά τήν πρωτεύουσά τους, τήν Ἄνδραβίδα, ἢ γιά κάπου ἄλλου, ποιός ξέρει! Κι ἄλλοι καρβαλάρηδες ζωηροί καί γελαστοί ἀνεβαίνουν καί στήνουν στόν ψηλότερο πύργο τό χρυσό δικέφαλο αἰτό.

Ὁ ἴδιος ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, πού τό ἔχτισε τό φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μέ τούς δώδεκα βαρόνους του, γιά νά κερδίσει τήν ἐλευθερία του, ἀναγκάστηκε νά παραδώσει στό νικητή τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαήλ Παλαιολόγο τά φρούρια τοῦ Μιστρᾶ, τῆς Μάνης καί τῆς Μονεμβασίας.

Τά χρόνια περνοῦν κι ὁ Μιστράς ὀρθώνεται πάντα ἄπαρτος πιά μέ τό βυζαντινό δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἄλλά σιγά σιγά πῶς ἀλλάζει μορφή! Δέν εἶναι πιά ὁ ἐρημικός φύλακας τοῦ πλούσιου κάμπου μέ τήν πρωτεύουσά του τή Λακεδαιμονία καί τά πολλά χωριά του. Ἡ ἴδια ἢ πρωτεύουσα, γιά νά εἶναι πιο ἀσφαλισμένη, ἔρχεται καί ριζώνει στά πόδια του. Ὁ Μιστράς γίνεται πολιτεία, μικρή στήν ἀρχή, μεγάλη ἀργότερα, ἢ πρώτη τοῦ Μοριᾶ, ἢ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μορέως.

2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Χρόνο μέ τό χρόνο ξαναπερνοῦν ἀπό μπροστά μας δυό ὀλόκληροι αἰῶνες ὡς τά χίλια τετρακόσια ἐξήντα μ.Χ., πού πάτησε καί τό Μιστρά τό πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεθ τοῦ Β'. Βλασάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν βυζαντινῶν δυναστειῶν, πού ἀγωνίζονται νά ξαναστυλώσουν τή βαριά λαβωμένη αὐτοκρατορία τους, Καντακουζηνοί καί Παλαιολόγοι, ἔρχονται δεσπότες τοῦ Μιστρᾶ καί χτίζουν παλάτια καί διπλά τείχη, γιά νά ἀσφαλίσουν τήν πόλη.

Φράγκοι, Βενετοί καί Τοῦρκοι περνοῦν ὅλοι μέ τή σειρά τους,

φοβερίζουν τήν πόλην καί τό φρούριό της, φεύγουν ὅμως ἀνίκανοι νά τήν πατήσουν.

Κι οἱ τελευταῖοι βυζαντινοί σοφοί, ἀρχιτέκτονες καί ζωγράφοι, νιώθουν πῶς ἐδῶ κάτω, στά πόδια τοῦ περὴφανου Ταῦγету, δίπλα στούς τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, ὁ ἑλληνισμός ἀναπνέει πιο ἐλεύθερα ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, πού τήν περισφίγγει ἀσφυχτικά ὁ σουλτάνος.

Νά τος ὁ Γεώργιος Γεμιστός ἢ Πλήθων, κάτω ἀπό τόν ἴσκιον μιᾶς καμάρας πού διαβάζει. Ἐτοιμος εἶναι νά ταξιδέψει γιά τή Φλωρεντία, ὅπου πρῶτος αὐτός θ' ἀνάψει τό πνευματικό φῶς, γιά νά ξυπνήσουν οἱ Δυτικοί καί νά δημιουργήσουν τήν Ἀναγέννηση.

Νά οἱ ἀρχιτέκτονες, πού στολίζουν τήν πολιτεία μέ κοσμοξουσμμένες ἐκκλησίες, τή μιὰ πιο ὠραία ἀπό τήν ἄλλη, τήν Παντάνασσα, τήν Περίβλεπτο, τόν Ἅγιο Δημήτριο, τήν Εὐαγγελίστρια, τούς Ἁγίους Θεοδώρους καί τό Ἀφεντικό.

Νά κι οἱ ζωγράφοι μέ τά θαυματουργά τους χρώματα, πού στολίζουν τό ἐσωτερικό τῶν ἐκκλησιῶν. Δέν ἔχουν πιά τόν παλιό πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλά καί τά πινελα μέ τά φτωχά χρώματα στά χέρια τῶν ὀρθόδοξων ζωγράφων εἶναι ἀρκετά, γιά νά ἐκφράσουν τή θρησκευτική πίστη.

Ὅνόματα ἄς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καί ταπεινοί, ἀρχιτέκτονες καί ζωγράφοι, δούλεψαν καί δημιούργησαν κι ἄφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὄχι γιά νά διαιωνίσουν τά ὀνόματά τους, ἀλλά γιά νά προσευχηθοῦν μέ τή δική τους τέχνη, ὅπως προσεύχονται μέ τή δική τους τέχνη κι οἱ ἀνώνυμοι ὑμνογράφοι.

Νά κι ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, πού ξεκινάει μέ μικρή συνοδεία γιά τή Βασιλεύουσα, ὅπου τόν περιμένει τό ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἔθνομάρτυρα. Τί παράξενη ἔκφραση πού ἔχουν τά μάτια του, ὅπως στρέφει γιά τελευταία φορά ν' ἀποχαιρετήσῃ τό

Μιστρά! Τό νοιώθει πώς δέ θά τόν ξαναδεῖ καί γι' αὐτό θέλει νά κλειθεῖ στήν ψυχή του ὀλοζώντανο τ' ὄραμά του.

Ποῖός ξέρει! Ἴσως αὐτό τό ὄραμα τοῦ Μιστρά, ὅπου ἔχει ἀναστηθεῖ ὁ ἑλληνισμός μέ ὅλη τή ζωντάνια καί τήν πνευματική του ἀκτινοβολία, ἴσως αὐτό τό ὄραμα, περισσότερο ἀπό καθετί ἄλλο, θά τοῦ δώσει τή δύναμη νά σταθεῖ ἀκλόνητος τήν ὥρα τοῦ μεγάλου ἠρωισμοῦ καί τῆς μεγάλης θυσίας.

3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τόν κάμπο καί διαλύει τήν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς. Τό ταξίδι μας στούς περασμένους αἰῶνες τελειώνει σάν ὄνειρο, πού τό διαλύει τό πρωινό φῶς τοῦ παραθυριοῦ.

Ἐπυνοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ πάνω, στή νεκρή πιά πόλη, ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείραχτες ἀπό τοῦ χρόνου τά χτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τήν καρδιά. Ὅμως ἄκου τή λαλιά τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ξαλαφρώνει! Κι ἕνας κότσυφας μέ τό καλογερικό του ράσο καί τό χρυσό του ράμφος ἤρθε καί κάθισε ἀπέναντί μας, πάνω στό μισογκρεμισμένο τεῖχος, καί φλύαρος δέ θέλει νά μᾶς ἀφήσει νά παραδοθοῦμε στή μελαγχολία μας.

Ἀνοίγουμε τά μάτια καί τήν ψυχή μας στό σημερινό θέαμα.

Πίσω μας, πρὸς τή δύση, μᾶς παραστέχει προστατευτικά ὁ γιγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταῦγκετος, μέ τίς γκριζές κορυφές του. Κι ἐμπρός μας, ἀνατολικά, ἀπό τή ρίζα τοῦ Μιστρά ὡς πέρα στά ριζοβούνια τοῦ Πάρωνα, μιά ἀπέραντη θά ἴλεγε θάλασσα! Τόσο πλούσιο πράσινο, πού νά σκεπάζει ἕναν κάμπο ὀλόκληρο καί νά κρύβει τόσα χωριά, ἂν δέν εἶναι θέαμα μοναδικό στή γυμνή πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολύ σπάνιο.

Ὁ ἐλαιώνας μέ τίς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καί τά περιβόλια

μέ τις λεμονοπορτοκαλιές δέν αφήνουν οὔτ' ἓνα στρέμμα ἀσκέ-
 παστο οὔτε μιά αὐλή σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στό βάθος μόνο ἡ κοίτη, ἡ
 σχεδόν χωρίς νερό, τοῦ Εὐρώτα σάν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σίξιζει
 ἀπό τά βόρεια πρὸς τά νότια τῆ θάλασσα τοῦ πράσινου.

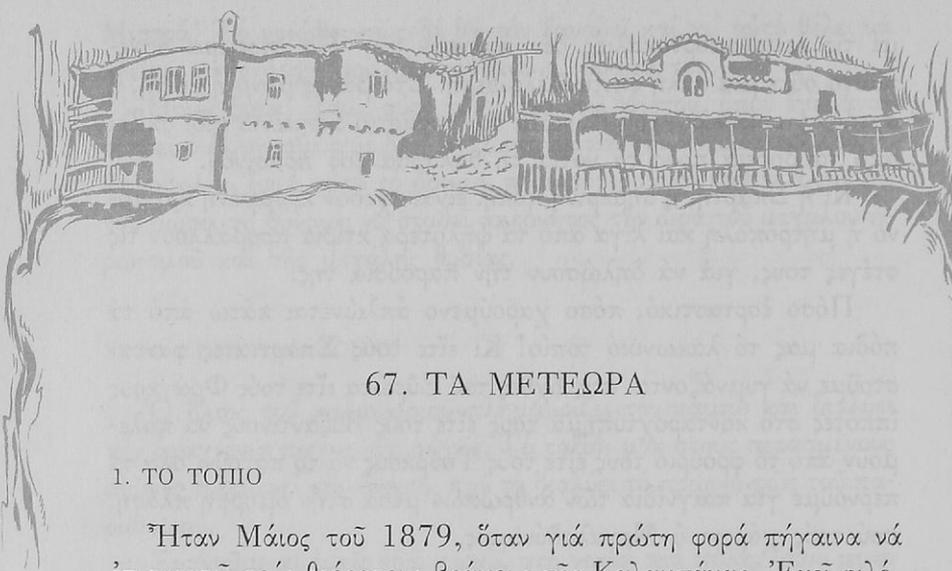
Κι ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινή πόλη, εἶναι σχεδόν κρυμμένη καί μό-
 νο ἡ μητρόπολη καί λίγα ἀπό τά ψηλότερα κτίρια προβάλλουν τίς
 στέγες τους, γιά νά δηλώσουν τήν παρουσία της.

Πόσο ἑορταστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπό τά
 πόδια μας τό λακωνικό τοπίο! Κι εἶτε τοὺς Σπαρτιάτες φαντα-
 στοῦμε νά γυμνάζονται στίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα εἶτε τοὺς Φράγκους
 ἱππότες στό κονταροχτύπημά τους εἶτε τοὺς Βυζαντινοὺς νά πολε-
 μοῦν ἀπό τό φρουρίό τους εἶτε τοὺς Τούρκους νά τό πατοῦν, ὅλα τά
 περνοῦμε γιά παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στήν ὁμορφὴ πλάση,
 πού τοὺς χάρισε ὁ Μεγαλοδύναμος.

Ἄς πᾶμε λοιπόν κι ἐμεῖς νά προσευχηθοῦμε στίς βυζαντινές ἐκ-
 κλησίες τοῦ Μιστρᾶ, ν' ἀνάψουμε ἓνα κεράκι γιά τίς ψυχές τόσων
 γενεῶν προγόνων μας, πού τόσο τίμησαν ἐδῶ πάνω καί τόν ἑλλη-
 νισμό καί τό χριστιανισμό!

Ἄς γονατίσουμε στό πλακόστρωτο κι ἄς ὑψώσουμε τό βλέμμα
 πρὸς τόν Παντοκράτορα τοῦ τρούλου, ὄχι μόνο γιά νά θαυμάσουμε
 τῆ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνώνυμου ζωγράφου, ἀλλά καί γιά νά μπορέ-
 σουμε νά ζήσουμε, ἔστω καί γιά λίγες στιγμές, τῆ δική του μεγάλη
 πίστη. Ἐτσι μόνο θά γίνουμε ἄξιοι νά ὑψώσουμε τήν εὐχαριστία
 μας πρὸς Αὐτόν, γιατί μᾶς ἀξίωσε νά ζήσουμε μιά τέτοια μέρα καί
 μέσα σέ μιά τέτοια πλάση, ὅπου ἡ ἱστορία, ἡ ὁμορφιά τῆς μεγάλης
 τέχνης κι ἡ φυσική ὁμορφιά τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθεῖ σέ μιά τό-
 σο ἄρμονικὴ συντροφιά.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

67. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ήταν Μάιος τοῦ 1879, ὅταν γιά πρώτη φορά πήγαινα νά ἐπισκεφτῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἄνθρωποι, ἐδῶ καί χίλια χρόνια, ἔστησαν τίς ἱερές φωλιές τους, ἀφοῦ ἔφυγαν μακριά ἀπό τόν κόσμον καί παράτησαν τά μεγάλα ἀξιώματα πού εἶχαν σ' αὐτόν. Ἦμαστέ μιά συντροφιά, περισσότεροι ἀπό δέκα, μέ ἀρχηγό τόν μητροπολίτη Λάρισας. Εἶχαμε σκοπό νά περάσουμε μιά νύχτα ψηλά στόν πιό μεγαλόπρεπο καί στόν πιό φοβερό βράχο, πού ἔχει πλάσει ἡ φύση στόν κόσμον! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδερφούς του, πού σχηματίζουν τόν σύμπλεγμα τῶν βράχων, τά Μετέωρα.

Τόσο ξεχωρίζει ὁ βράχος αὐτός ἀπό τοὺς ἄλλους! Στήν κορυφή του βρίσκεται τόν μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, πού μόνο αὐτό ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἐκεῖ πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν εἰδοποιημένος ἀπό τόν πρῶν πῶς θά πηγαίναμε καί μᾶς περίμενε.

Πρὶν φτάσουμε στή ρίζα τοῦ βράχου, μοῦ φαινόταν τόν ἀνέβασμα παιγνιδάκι. Ὅταν ὅμως φτάσαμε ἐκεῖ καί εἶδα τόν φοβερό ὕ-

φος, πού χωρίζει τήν κορυφή από τή ρίζα του, καί περιεργάστηκα τό δίχτυ, τό караβόσκιο που τό κρατεῖ, τήν ἀνεμόσκαλα μέ τά ἔκατό καί περισσότερα σκαλιά, μ' ἔπιασε λιποφυχία.

Καί δέν εἶναι τό ὕψος μόνο, πού προξενεῖ φόβο, ἀλλά κι ἡ ἀγριότατη ὄψη τῆς φύσης. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρωπά καί φοβερά. Τίποτα δέ γελάει. Νομίζει κανένας πώς ὅλα τόν φοβερίζουν καί πώς ὅλα ἐπιβουλεύονται τή ζωή του.

Ἀγριότερη φύση πουθενά στόν κόσμο δέν εἶδα. Πελώριοι βράχοι ἀπό τό μεγαλύτερο, πού ἡ κορυφή του ὑψώνεται διακόσια πενήντα μέτρα καί περισσότερα ἀπό τή ρίζα του, ὡς τό μικρότερο. Ἀληθινό δάσος ἀπό βράχους! Μόλις λίγος οὐρανός, κι αὐτός γεμάτος ἀπό ὄρνια, πού ἔχουν ἐκεῖ γύρω τίς φωλιές τους.

Εἶχαμε μαζευτεῖ ὅλοι οἱ λαϊκοί τῆς συντροφιάς κάτω ἀπό τό βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε τό μητροπολίτη, πού εἶχε ξεπεζέψει ἀπό τ' ἄλογο πολύ μακριά, κι ἀνέβαινε μ' ὅλα τά γεράματα του, τ' ἀνηφορικό μονοπάτι.

Τό δίχτυ ἦταν καταγῆς. Οἱ καλόγεροι, πού θά γύριζαν τήν ἀνέμη, στή θέση τους. Δέν ἔλειπε παρά νά φτάσει ὁ σεβασμιότατος, γιά ν' ἀρχίσει ἡ ἀνέμη νά γυρίζει καί νά τρίζει, τό σκοινί νά μαζεύεται καί νά σηκώνεται τό δίχτυ στόν ἀνήφορο ἔχοντας μέσα του μιά ζωή ἔτοιμη νά χαθεῖ, ἂν κοπεῖ τό σκοινί ἢ χαλαρωθεῖ ἡ ἀνέμη.

2. Η ΑΝΑΒΑΣΗ

Τέλος ἦρθε ὁ μητροπολίτης. Ἡ καρδιά μου ἄρχισε νά χτυπᾷ τίς τάς μέ πολλή βία. Τά ποδάρια μου ἔτρεμαν, σάν νά εἶχε γίνει τό σῶμα μου δέκα φορές βαρύτερο. Ἐτοιμαζόμουν νά παραμερίσω, νά κρυφτῶ, νά ἐξαφανιστῶ, νά φύγω, γιά νά μή μέ διατάξει ὁ μητροπολίτης νά μπῶ πρῶτος ἐγώ στό δίχτυ, γιατί εἶχα μάθει πώς στό ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνεβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στήν ἡλικία κι ὕστερα οἱ μεγαλύτεροι.

Δέν ἦταν μονάχα ὁ φόβος, πού ἤθελα νά μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλά γιατί θά ἔχανα καί τό λαμπρό θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, πού τό ἀπολαμβάνουν μονάχα ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττό νά πῶ πῶς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ πού βρισκόμουν παραμερισμένος καί προσπαθοῦσα νά μὴ φαίνομαι, ἀκούω τή φωνή τοῦ μητροπολίτη:

— Ἐμπρός! μέσα ὁ νεώτερος!

«ὦ, τί ἀτυχία!» εἶπα μέσα μου καί μ' ἔπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ; ἡ φιλοτιμία μου δέν τό ἐπέτρεπε. Τί νά κάμω; Μπροστά γκρεμός καί πίσω ρέμα, πού λένε. Ὅλη ἡ συντροφιά εἶχε τά μάτια πάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τήν ἀνάγκη φιλοτιμία, προχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τά μάτια μου καί κάθισα μέσα στό δίχτυ ὠχρός, ἄφωνος, σάν ν' ἀνέβαινα τά σκαλοπάτια λαιμητόμου.

Ὅλο τό αἷμα μου ἐκείνη τή στιγμή εἶχε μαζευτεῖ στήν καρδιά μου. Ἦθελα νά φωνάξω, νά πεταχτῶ ἔξω ἀπό τό δίχτυ. Ἀλλά τά πόδια μου δέν εἶχαν δύναμη νά κινηθοῦν κι ἡ φωνή μου ἀπό τό φόβο μου εἶχε πιγνεῖ στά στήθη μου.

Ἐξαφνα τό σκοινί τραβήχτηκε ἀπότομα. Ἐνιωσα ἓνα βίαιο τράνταγμα καί βρέθηκα κρεμασμένος στό κενό. Ἀρχισα νά σηκῶνομαι τόν ἀνήφορο. Πάει πιά! Μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουν πεθαμένος καί πῶς εἶχα ἀφήσει τό σῶμα μου στή γῆ κι ἡ ψυχή μου ἀνέβαινε στόν οὐρανό μέ τή σκάλα τοῦ Ἰακώβ. Ὅσο ἀνέβαινα, τόσο μεγάλωνε μέσα μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. Ἀκουγα καθαρότερα τό ἀδιάκοπο τρίξιμο τῆς ἀνέμης καί τούς συντρόφους μου κάτω, πού μιλοῦσαν γιά μένα, καί μοῦ φαινόταν σάν νά μοῦ ἔφελναν τόν ἐπικήδειο.

Ἡ ἀνέμη ἐξακολουθοῦσε νά τρίζει, τό σκοινί νά μαζεύεται, τό δίχτυ ν' ἀνεβαίνει κι ἐγώ ἐξακολουθοῦσα τή ἐναέρια πορεία μου στόν ἀνήφορο. Μέσα στό νοῦ μου εἶχε γεννηθεῖ ἡ ἰδέα πῶς εἶχα πεθάνει καί πῶς τό σῶμα μου εἶχε μείνει κάτω στή γῆ κι ἡ ψυχή μου

ἀνέβαινε στήν οὐράνια κατοικία της ἀνάμεσα ἀπό πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι αὐτή μικροσκοπικό.

Κι ἐνῶ ἀνέβαινα, «τράπ» συγκρούομαι μ' ἕνα σκληρό σῶμα. Στή στιγμή ἀνοίγοντας τά μάτια μου εἶδα πῶς ἦμουν πάνω στά Μετέωρα, μέσα στό δίχτυ σάν ψάρι. Πέντε ἔξι καλόγεροι καταγίνονταν νά μέ ἀπαλλάξουν ἀπό τά σκοινιά.

Μόλις βγῆκα ἀπό τό δίχτυ, κάθισα μιά στιγμή σ' ἕνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίστηκα! Ἐπειτα τράβηξα πρὸς τό μοναστήρι ἔχοντας ὁδηγό ἕνα καλογεροπαίδι.

Ἡ ψυχή μου φούσκωνε μέσα μου καί παρακάλεσα τό καλογεροπαίδι νά μέ ὁδηγήσει στήν πιό ψηλή κορυφή τοῦ βράχου. Μοῦ ἔδειξε μέ τό χέρι καί τράβηξα ἴσια πάνω.

3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Στάθηκα ἐκεῖ σά στήλη κι ἔφερα γύρω τά μάτια μου. Ἡ μέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστή ἀνοιξιάτικη μέρα. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τό βασιλεμά του πίσω ἀπό τά χιονοσκέπαστα κορυφούνια τῆς Πίνδου, πού χάνονταν μέσα στά οὐράνια ὕψη.

Δυτικά ἀπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τρικάλων. Ἀνατολικά ἄνοιγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινά φαινόταν ἡ ὄροσειρά τῶν Ἀγράφων μέ χιλιάδες κορυφογραμμές καί μυριάδες ὑψώματα, πού ἀρχίζει ἀπό τά στενά τῆς Πόρτας καί πάει νά λούσει τά πόδια της στό Αἰγαῖο. Ἀνατολικά ἄσπριζαν τά Φάρσαλα μέ τή φυσική τους ἀκρόπολη κι ἔδειχναν τίς μυτερές τους κορυφές τό Πήλιο κι ὁ Κίσαβος, πού φοροῦσαν μικρό στεφάνι ἀπό χιόνι. Βορινά ἀπλωνόταν ἡ ὄροσειρά τῶν Χασιῶν.

Ἀπ' αὐτή τή λαμπρή εἰκόνα ἔλειπαν μόνο ὁ Ὀλυμπος καί τά στενά τῶν Τεμπῶν, γιά νά εἶναι ἀκέραιο στό μάτι τοῦ παρατηρητῆ τό θεσσαλικό πανόραμα, πού τ' ἀγκάλιαζε μέ τίς χρυσοπόρφυρες ἀκτίνες του ὁ ἥλιος κι ἔστελνε ἀπό τήν κορυφή τῆς Πίνδου τό πιό

στερνό φίλημα εκείνης τῆς ἡμέρας στά κορφοβούνια τῶν Ἀγράφων, τῆς Γκούρας, τοῦ Πηλίου καί τοῦ Κισιάβου.

Ὁ πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τό κάτω τόξο του στό κεφάλι τῆς Πίνδου κι ὅλα τά κορφοβούνια ἄρχισαν νά παίρνουν χρυσοπόρφυρα χρώματα, νά ἰσκιώνουν τά λακκώματα καί νά γιγαντεύουν οἱ ἠλιακές ἀκτίνες κι οἱ ἴσκιοι. Τά σύννεφα, πού παραστέκονταν στή δύση, χρυσώθηκαν λίγο λίγο κι ἔγιναν πελώρια χρυσά κομμάτια, σάν χρυσά νησιά μέσα σέ ἀργυρή θάλασσα. Κι ὅσο ὁ ἥλιος κατέβαινε ἀργά ἀργά, τόσο τά χρώματα στά σύννεφα, στά κορφοβούνια καί στόν οὐρανό ἄλλαζαν, ἄλλαζαν. Καί τή στιγμή πού ἔπεσε πίσω ἀπ' τό βουνό κι ἄρχισαν νά ξεροδίξουν καί τά ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλή Ἑσπέρα πρόβαλε δειλά ν' ἀνάφει, πρῶτα ἓνα ἓνα κι ὕστερα πολλά πολλά μαζί, τά καντήλια τῆς οὐράνιας ἐκκλησίας, γιά νά ὑποδεχτεῖ τήν πανέμορφη Νύχτα.

Μποροῦσα νά καθίσω ἐκεῖ ὅλη τή νύχτα κουβεντιάζοντας μέ τ' ἀστερία, ἄν δέν ἐρχόταν τό γνωστό καλογεράκι νά μοῦ πεῖ:

— Ὅριστε μέσα, σᾶς περιμένουν.

Αὐτό μπροστά κι ἐγώ πίσω μπήχαμε στήν αἶθουσα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου ὁ δεσπότης κι ἡ ἄλλη συντροφιά ἔπαιρναν τό ὀρεκτικό τους κουβεντιάζοντας, ἐνῶ ὁ περιποιητικός ἡγούμενος ἐτοίμαζε τό τραπέζι τοῦ φαγητοῦ ἐπιστατώντας ὁ ἴδιος σέ ὄλα.

«Θεσσαλικά Διηγήματα»

Χρῖστος Χριστοβασιλης

68. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

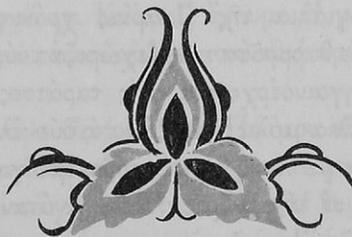
Εἶν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ μυριόχρονα
πλασμένα ἀπὸ στουρνάρι καὶ χιονόνερο,
τῆς μάνας Πίνδου φύτρα, παραβλάσταρα
τραχιά, πανέμορφα καὶ κοσμοξακουσμένα.

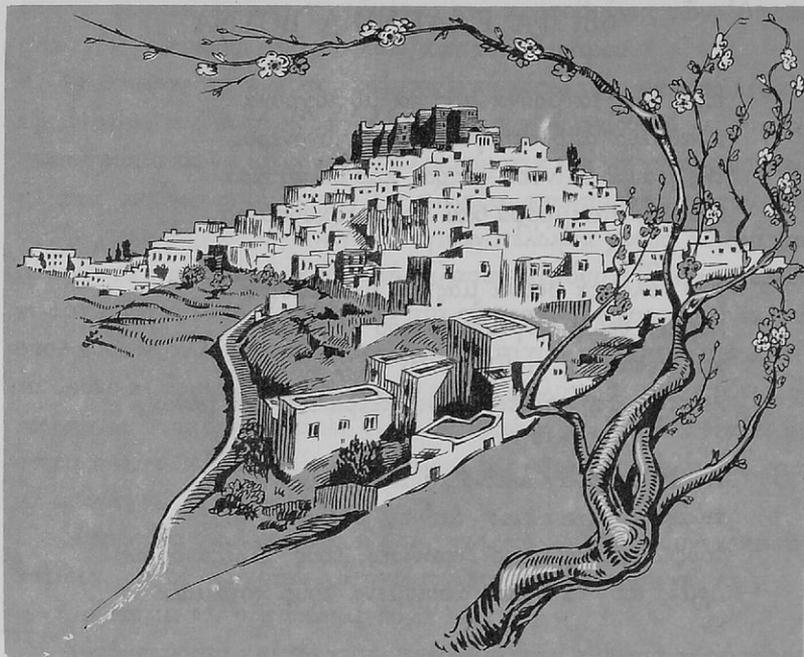
Εἶν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ ὀλοπράσινα
κορμιὰ θεῶν, γιγάντων, πού λυγίσανε
καὶ πέσαν ἀπ' τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα
κι ἔτσι, στή γῆ πεσμένοι, πέτρωσαν καὶ μένουν.

Κι ἂν πέθαναν ἐκεῖνοι, ὅμως ἀθάνατη
τινάξανε φωτιά μέσ' ἀπ' τὰ σπλάγχνα τους
τούς Διάκους, τούς Λεωνίδες, τούς Ἀλέξανδρους
— ὀρμές ἀπ' τὰ θολά, ἀφρισμένα τους ποτάμια.

Καὶ στέκουν καὶ φηλώνουνε περήφανα
πότε τους χιονισμένα, πότε πράσινα,
πότε μιλοῦν μέ τ' ἄστρα, πότε παίζουνε
μέ τ' ἀστροπέλεκα καὶ μέ τίς καταγίδες.

Χάρης Σακελλαρίου

69. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

’Από τ’ ἀπορογιάλια τῆς Ἰκαρίας χρόνια καί χρόνια τήν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα πώς ξεχώριζα τούς μαυροφορεμένους καλόγέρους νά πηγαινοέρχονται στίς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ τῆς. Δεκαοχτώ μίλια μόλις χώριζαν τά δύο ἑλληνικότατα νησιά. Καί μιὰ βαρκούλα μέ πανί θά μποροῦσε μέ γαλήνη νά μᾶς πάει προσκυνητές μέσα σέ λίγες ὥρες. Ἔτσι γινόταν πρὶν πέσει ἡ Πάτμος στά χέρια τῶν Ἴταλῶν.

Τά χρόνια τοῦ πολέμου καί τῆς κατοχῆς μέ κράτησαν κι ἐμένα μακριά ἀπό τά νησιά μας. Μά τό ὄραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθιά στήν ψυχή μου. Καί νά πού τό καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραφτό μου νά πατήσω τ' ἅγια χῶματά της.

Μόλις ἔφτασα στήν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα ὅτι μερικοί φίλοι προετοίμαζαν μιὰ ἐκδρομή γιά τήν Πάτμο. Ἄλλο πού δέ γύρευα...

Στίς 24 τοῦ Αὐγούστου ἔγινε ἡ ἐκδρομή μας.

Ἀπό τό μεσημέρι ὡς τίς πέντε τό ἀπόγευμα κράτησε τό ταξίδι μας. Ὁ καπετάνιος σήκωσε καί τό πανί, πού μᾶς ἔγινε περιζήτητο ὄχι τόσο γιά τή βοήθειά του στήν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιά τόν ἴσκιό του.

Πλέουμε πρός τά Ν.Α. Ἀριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μέ τά μικρασιατικά παράλια στό βάθος τοῦ ὀρίζοντα. Πολύ πιό κοντά μας, πρός τήν ἴδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φοῦρνοι. Μόλις τούς προσπερνᾶμε, εἶμαστε στά μισά τοῦ ταξιδιοῦ καί μπαίνουμε στά νερά τῆς Δωδεκανήσου. Τό πέλαγος μᾶς δροσίξει κάπως μέσα στή ζέστη τοῦ Αὐγούστου. Μά πιό πολύ μᾶς δροσίξει ἡ ἀνέκφραστη χαρά, γιὰτί μπήκαμε στά πολυπόθητα νερά τῶν ἐλευθέρων πιά νησιῶν μας.

Ἀπ' ἐδῶ καί κάτω, πρός τό νοτιά, μίλια πολλά τό Αἰγαῖο εἶναι τώρα πέρα γιά πέρα ἑλληνικό, ἀπό τήν Πάτμο ὡς τή Ρόδο, κι αὔριο ἀκόμη πιό πέρα ὡς τήν Κύπρο μας. Ὅσο κι ἂν ἀγωνίστηκαν νά τή μολύνουν τή θάλασσά μας τόσοι καί τόσοι κατακτητές, νά την σήμερα ἀμόλυπτη, τόσο ἑλληνική, ὅσο ἦταν καί πρὶν ἀπό τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καί μεῖς ἔχουμε τή μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζουμε ἔπειτ' ἀπό τόσων αἰῶνων σκλαβιά πρός τά ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάσαμε τίς ἀκτές τῆς Πάτμου κι ἔτσι μπορούμε νά περιεργαστοῦμε τήν ἐδαφική της διαμόρφωση καί τή βλάστησή της. Ἡ γύμνια της καί τό χαμηλό της ὕψος μᾶς θυμίζουν τή Μύκονο, ἂν καί ξεχωρίζουμε σέ λίγο μερικές μικρές ὀάσεις μέ ἀμπέλια καί

συκίες. Παραπλεύουμε από τόν έναν κολπίσκο στόν άλλο, πού μᾶς δίνουν τήν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μέ πολλούς γύρους. Ὅταν κάποτε ἀντικρίζουμε στό βάθος ενός κόλπου τό γραφικότατο χωριό της, τόν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σέ μεγάλο μάκρος μέσα στήν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καί τῶν δέντρων του, θαρροῦμε πώς βρισκόμαστε σέ κάποιο ἀπό τά τόσο νοικοκυρεμένα χωριά τῆς Σύρου μέ τούς περίφημους κήπους.

Ὅλο καί πλησιάζουμε στό μοναδικό λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στή Σκάλα, χτισμένη στόν πιό βαθύ κόλπο καί πολύ κοντά στόν πιό στενό λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς πού δείχνει ὁ χάρτης τήν Πάτμο σάν δύο νησιά ἐνωμένα. Ὅλοι μας καμαρώνουμε τά πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καί τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιό πάνω, στήν κορυφή τοῦ βουνοῦ ὀλόγυρα στό κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλές φορές ὡς τώρα τή λευκότητα καί τήν καθαριότητα τῆς Μυκόνου καί θαρροῦσα πώς καμιά ἄλλη πόλη δέν τήν ξεπερνάει. Κι ὅμως, πιό ἄσπρη καί πιό καθαρή εἶναι ἡ Πάτμος. Ὅλα τά σπίτια της φρεσκοασπρισμένα κι οἱ αὐλές της καί τά πεζοδρόμια κι οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη, πού ἐνώνει τή Σκάλα μέ τό μοναστήρι καί τή Χώρα. Κανένα ἄλλο χρωμα δέ διακρίναμε ἀνάμεσα στά σπίτια, ἐκτός ἀπό λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἕνα δέντρο, κάπου ἕνα μικρό περιβόλι.

2. Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

Χαιρετιστήκαμε χαρούμενα μέ δύο τρεῖς βαρκοῦλες, πού πρωταπαντήσαμε στό λιμάνι. Κάμποσος κόσμος μαζεύτηκε στήν προκουαία. Στά μελαψά τους πρόσωπα διαβάζαμε μιάν εὐχάριστη ἐκπληξη. Ἦμαστε ἡ δεύτερη ἐκδρομή, πού δεχόταν τό νησί τους ἀπό τή μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἐβδομάδες πρὶν μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς εἶπαν μόλις βγήκαμε. Στήν τοπική ἀστυ-

νομία μᾶς καλοδέχτηκαν ἀδερφικά καί γρήγορα γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τίς ἀπαραίτητες γιά τή διαμονή μας πληροφορίες. Μάθαμε πώς τά τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολύ σπάνια. Εὐτυχῶς μᾶς παρηγόρησαν μερικές κυρίες τῆς συντροφιάς μας, πού εἶχαν ὑπεραρκετή προμήθεια.

Οἱ κουβέρτες, πού εἶχαμε φορτωθεῖ, μᾶς ἦταν ἄχρηστες, γιατί καί ξενοδοχεῖο τοῦ ὕπνου βρήκαμε καί οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν διαθέσιμοι.

Γαῖδουράκια καί μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σέ πολύ χαμηλή τιμή νά μᾶς ἀνεβάσουν στό μοναστήρι, ὅπου ἀποφασίσαμε νά περάσουμε τή νύχτα οἱ περισσότεροι. Καί νά σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθώντας τόν παλιό δρόμο, ὄλο πλακόστρωτο, γιά συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἦταν ἡ εὐγένεια κι ἡ προθυμία προσωποποιημένη, ἀδύνατοι καί φτωχοντυμένοι, ἀλλά καί πλημμυρισμένοι χαρά, γιατί στίς μέρες τους ἦρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, πού τόσους αἰῶνες τήν ὄνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοί τους.

Στούς ὀλάσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφές μαρτυροῦσαν τή μεγάλη τους εὐτυχία: «Σᾶς περιμέναμε 34 χρόνια!», «Ζήτηω ἡ Ἐνωσή!», «Καλῶς ἦρθατε, ἀδέρφια!». Πόσο ἀγνό διατήρησαν τόν πατριωτισμό τους αὐτοί οἱ ἡμεροὶ νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τό Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μέ τά ἐρείπια τῆς περίφημης Πατριάρχης Σχολῆς, γιά νά τό ἐπισκεφτοῦμε τήν ἄλλη μέρα στό γυρισμό μας ἀπό τό μοναστήρι, καί φτάνουμε στήν εἴσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μέ τό ἡλιοβασίλεμα. Στό γενικό του σχέδιο εἶναι ἀπαράλλαχτο, ὅπως τό πρωτόχτισε ὁ Ὅσιος Χριστόδουλος τόν 11ο αἰῶνα.

Οἱ καλόγεροι εἶναι ὀλοπρόθυμοι νά μᾶς εὐχαριστήσουν μέ τίς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατί στό μεταξύ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ ἀστυνομία ἀπό τή Σκάλα. Ὁ ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στό ἡγουμενεῖο, ὅπου μᾶς προσφέρεται θαυμάσιος καφές. Νιώθουμε νά στενοχωρεῖ τούς καλόγερους ἡ ἀδυναμία

τους νά μᾶς φιλοξενήσουν, γιατί εἶναι τόση ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νά τοὺς καθησυχάσουμε βεβαιώνοντάς τους πῶς δέ μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται δροσερότατο καρπούζι.

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύχτα νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ φαλμωδία τοῦ Ὁρθρου, πού ἔφτανε σάν ἀπόκοσμη ἀπό κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιά χάρη δική μας ὁ Ὁρθρος ἄρχισε στίς τρεῖς τῆ νύχτα, ἀντὶ γιὰ τίς δύο, πού εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νά μπορέσουμε νά παρακολουθήσουμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τίς 5 ὡς τίς 8.30' τό πρωί.

Ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορά νά ζήσω τρεῖς ὧρες σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπάδες καὶ φάλτες καλόγερους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχο νά πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἓναν φάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νά τοῦ κανοναρχάει, μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀχλοβοή, πού δέ σ' ἀφήνει νά συγκεντρωθεῖς. Νιώθαμε νά μᾶς ἐξαγνίζει πρὸ θερμῆ ἢ πίστη.

Ὅσες ὧρες μᾶς ἔμεναν, τίς διαθέσαμε, γιὰ νά ἐπισκεφτοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευοφυλάκιο, τ' ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὅχι ὧρες, ἀλλὰ μέρες κι ἐβδομάδες θά ἔπρεπε νά εἶχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ νά μπορέσουμε νά προσέξουμε ὅλα τὰ κειμήλια κι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ ὅποια μὲ τόση στοργή καὶ ἀφοσίωση κατόρθωσαν νά σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεές καλόγερων.

Εἶναι θαῦμα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δέν ἀποτόλμησε τὴν παραμικρὴ ἱεροσυλία. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλόπιστους ἀκόμη

ὄχι μόνο νά σέβονται, ἀλλά καί νά προστατεύουν πολλές φορές τό μοναστήρι του.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καί 4500 παλαιά ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στά χειρόγραφα πολλά εἶναι πολυτιμότερα, ὅπως ὁ «Πορφυροῦς κῶδιξ», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατά Μάρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε΄ μ.Χ. αἰώνα, γραμμένο πιθανότατα ἀπό τόν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τό Μικρό. Πολλά χρυσόβουλα, δηλαδή διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἑνετῶν δόγηδων, ἀκόμη καί φερμάνια σουλτάνων, φανερόνουν τή μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιά ὅλο τόν κόσμον. Ἀπ' ὅλα αὐτά τό σπουδαιότερο εἶναι τό χρυσόβουλο τοῦ Ἀλεξίου Α΄, μέ τό ὁποῖο δωρίζει τό νησί στόν ὄσιο Χριστόδουλο στά 1080 μ.Χ., γιά νά ιδρύσει τό μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἀπό τ' ἀφθονότερα κειμήλια κι ἔργα τέχνης ἄς ἀναφέρουμε τήν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μέ τήν ὁποία τόν μεταφέρανε δεμένο ἀπό τή Ρώμη στήν Πάτμο, τό λείψανο τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, τό μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιο Ξύλο σέ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α΄, καί μιὰ καντήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β΄. Μόνο ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς εἶπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι κι ἀκούραστοι καλόγεροι, ξεπερνάει τό μοναστήρι στόν πλοῦτο.

Ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε πώς κάτω ἀπό τό τόσο μεγάλο μοναστήρι εἶναι ἡ στέрна του, τόσο μεγάλη κι αὐτή, πού ἐπαρκοῦσε γιά τούς διακόσιους καλόγερους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς καί τούς πολλούς ἐπισκέπτες. Σέ περασμένους αἰῶνες, τότε πού τό μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χρησιμοποιοῦσε ἕνα φούρνο μεγάλο σάν ἄλωνι καί μιὰ σκάφη σάν μεγάλη βάρκα, πού σώζονται ἀκόμη καί τά εἶδαμε.

Βιαστικοί περάσαμε ἀπό τό Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέση, ὅπου ἀλυσσοδεμένος ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης εἶδε τό ὄραμα τοῦ Θεοῦ μέ τό ἑφτασφράγιστο βιβλίον, μέ τό σάλπισμα τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων, μέ τό ἑφτακέφαλο θηρίον καί μέ τή Δευτέρα Παρουσία. Στούς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καί εἰκόνες ἀ-

πό τήν Ἀποκάλυψη μᾶς ξαναζωντανεύουν τό ὄραμα. Ἐνα ρίγος μᾶς συγκλονίζει, οἱ γυναῖκες δακρῦζουν καί γονατίζουν. Στιγμές ἀλησμόνητες γιά ὅλη τή ζωή μας.

Ἡ τρουμπέτα μᾶς ἀναζητάει κάμποση ὥρα καθυστερημένους. Ὁ καπετάνιος μας δέν τήν πολυπιστεύει τή γελαστή θάλασσα. Ποιός ξέρει ἄν δέν τήν πιάσουν οἱ ξαφνικοί θυμοί της! Γυρίζουμε λοιπόν καταμαγεμένοι γιά ὅσα εἶδαμε καί ζήσαμε, ἀλλά καί μετανωμένοι, γιατί δέν εἶχαμε ὑπολογίσει πιό πολύ τό χρόνο. Κι ὅλοι μας τάζουμε πῶς μέ τήν πρώτη εὐκαιρία θά ξαναπᾶμε στήν Πάτμο μας, στό ἄσπρο νησί τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

70. ΠΡΩΤΗ ΜΑ·Ι·ΟΥ

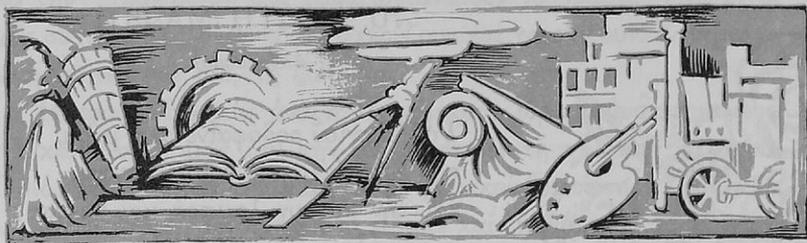
(Ἀπόσπασμα)

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 πού ὠραιότερη ἡ φύση ξυπνάει,
 καί τήν κάνουν λαμπρά καί γελαίει
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.

Ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στό χέρι
 παιδιά κι ἄντρες, γυναῖκες καί γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καί κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.
 Ναί, χαρεῖτε τοῦ χρόνου τή νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά!

Διονύσιος Σολωμός

Ε΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

71. ΜΙΑ ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια εἶχε γίνει κύριος κι ἐξουσιαστής τῶν ζώων τῆς γῆς, γι' αὐτό καί τόν ἔλεγαν Δαμαστή.

Ἐκεῖνα πού μποροῦσαν νά τόν ὠφελήσουν, νά κάνουν τό θέλημά του, τά ἡμέρωσε καί τά ἔκαμε συνεργάτες του. Τ' ἄλλα τ' ἄφησε, ὅσο δέν τόν πείραζαν. Ὅταν ὅμως τοῦ γίνονταν ἐμπόδιο στή ζωή του, τά πολεμοῦσε καί τ' ἀνάγκαζε νά τόν ἀναγνωρίσουν πώς ἦταν ὁ μόνος κύριος κι ἐξουσιαστής τῆς ζωῆς τους.

Τά ζῶα πού ἡμέρωσε, σιγά σιγά καί μέ τόν καιρό, ἔγιναν διαφορετικά ἀπό τ' ἀδέρφια τους, πού ζοῦσαν μονάχα τους ἐλεύθερα καί μέ κάθε τρόπο ὑπερασπίζονταν τή ζωή τους. Τόσο συνήθιζαν στή νέα ζωή, πού ἂν τύχαινε κανένα νά φύγει καί νά γυρίσει σ' ἀδέρφια του, τ' ἄγρια, πολύ γρήγορα ἔχανε τή ζωή του, δέν μποροῦσε πιά νά τήν ὑπερασπίσει. Τόν καιρό πού ἄρχιζε ἡ ἱστορία πού θά σᾶς διηγηθῶ, ὁ Δαμαστής εἶχε στήσει μιὰ ὠραία καλοκαιρινή σκηνή ἀπό δέρματα ἄγριων ζώων σ' ἓνα λιβάδι κοντά στήν ἀρογογιά.

Μιά φορά ὁ Δαμαστής καθόταν κάτω ἀπὸ τὴ σκηνὴ αὐτῆ. Ἡ οἰκογένειά του κοιμόταν ὕστερ' ἀπὸ τὶς βαριές δουλειές τῆς ἡμέρας. Τὰ ζῶα του, ξαπλωμένα στὴ χλόη, ἀναμασοῦσαν τὴν τροφή τους. Ὁ Πιστός, ὁ σκύλος του, ὁ φίλος καὶ πρόθυμος ὑπηρέτης του, ἦταν ξαπλωμένος στὰ πόδια του καὶ σήκωνε τ' αὐτιά του, μόλις ἄκουε τὸν ὁποιοδήποτε παραμικρὸ θόρυβο. Κοιμόταν μέ τό ἕνα του μάτι κι ἀγρυπνοῦσε μέ τό ἄλλο. Μόνο ὁ Δαμαστής δέν κοιμόταν. Ἦταν γέρος πιά καὶ δέν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ πολὺν ὕπνο. Ἐπειτα δέν ἦταν τόσο κουρασμένος, ὅσο τὰ παλιά τὰ χρόνια· γιατί τώρα εἶχε πολλὰ παιδιὰ καὶ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του, πού ἔκαναν τὴν πιὸ πολλή ἐργασία. Αὐτός τώρα ἔπρεπε ν' ἀνιστορεῖ στό νοῦ του τὰ περασμένα, τοὺς ἀγῶνες του, γιὰ νά γίνεи κύριος κι ἐξουσιαστής, δαμαστής τῶν ζώων, καλλιεργητῆς τῶν χρήσιμων φυτῶν, καὶ νά στοχαζέται τί μποροῦσε ἀκόμη νά κάμει.

Ὅταν ἔτσι καθόταν καὶ στοχαζόταν, τοῦ φαινόταν, πῶς ἄκουε σχέδια ἀπὸ παντοῦ. Τοῦ μιλοῦσε ἡ πηγὴ, τὰ δέντρα τοῦ σιγοψιθύριζαν καὶ τό βραδινὸ δροσερὸ ἀεράκι πάνω ἀπὸ τό κεφάλι του. Ἡ πηγὴ σιγομουρμούριζε:

— Δαμαστή, κύριε τῆς γῆς, πρῶτε στό νοῦ καὶ στὴ σκέψη, δυνατέ τῶν δυνατῶν.

— Δαμαστή, νικητῆ τῶν λιονταριῶν, φοβερὲ στ' ἀγρίμια, προσάτη τῶν ἡμερῶν ζῶων, ψιθύριζαν τὰ δέντρα.

Κι ὁ ἄνεμος ἔλεγε μέ βουητό:

— Δαμαστή, πού κανένas δέ σοῦ ἀντιστέκεται, κύριε καὶ ἐξουσιαστή ὄλων!

Ὁ Δαμαστής καθόταν καὶ πρόσεχε νά πάρει τὰ μυστικά ἀπὸ τὴν πηγὴ, τὰ δέντρα καὶ τό δροσερὸ ἀεράκι.

Ὅταν προχωροῦσε ἡ νύχτα, τό ἀεράκι δυνάμωνε, ὁ ἄνεμος γινόταν δυνατός καὶ χτυποῦσε τὴ σκηνὴ του. Ὁ ψιθυρισμὸς τῶν δέντρων γινόταν βουητό. Τὰ κύματα τῆς θάλασσας ἔσκαζαν στὴν ἀκρογιαλιά κι οἱ ἄφροί τους τοῦ ράντιζαν τό πρόσωπο.

— Τί πάθατε; ρώτησε μιά νύχτα ὁ Δαμαστής, πού ἄρχισε νά κρυώνει καί τυλίχτηκε μέ τό μαντύα του.

— Ποιός τό ξέρει! ἀπάντησαν οἱ φυλλωσιές τῶν δέντρων.

— Ποιός μπορεῖ ν' ἀνακαλύψει τά μυστικά; ρώτησε ἡ πηγὴ.

— Ἀνάμεσα οὐρανοῦ καί γῆς ὑπάρχουν πολλά, πού οὔτε κἀν τά φαντάζεται ὁ Δαμαστής, εἶπε ὁ ἄνεμος.

Ὁ Δαμαστής στηρίχτηκε στή σκηνή του καί κοίταξε γύρω του περήφανα.

— Ἄς ἔρθει ὅ,τι θέλει, εἶπε. Νίκησα τό λιοντάρι, ἔκαμα ὑποτακτικούς μου τό ἄλογο καί τό βόδι. Μέ τόν καιρό ὅλα θά τά ὑποτάξω.

Καθώς εἶπε αὐτά, ἓνα δυνατό φύσημα τοῦ ἀνέμου ἔριξε κάτω τό Δαμαστή, ξεκόλλησε καί πῆρε σάν πούπουλα τρία χοντρά δέρματα ἀπό τή σκηνή καί ξύπνησε ὅσους κοιμοῦνταν μέσα. Ὁ σκύλος οὐρλιαξε κι ἔβαλε τήν οὐρά του ἀνάμεσα στά πόδια του.

Ὁ Δαμαστής περπατοῦσε καί σερνόταν μέ τά τέσσερα. Οἱ δικοί του σκόρπισαν καί μέσα ἀπό τή σκηνή ἀκούονταν κραυγές καί θρηνοί. Οἱ ἀγελάδες, οἱ γίδες, τά πρόβατα ἔτρεχαν, μούγκριζαν, βέλαζαν ἀπό τήν τρομάρα τους καί τσαλαπατοῦσαν τό ἓνα τό ἄλλο. Πολλά ἔπεσαν σέ γκρεμούς κι ἔσπασαν τά πόδια τους. Τ' ἄλογα τό ἔβαλαν στά πόδια, ἔτρεχαν τρελά, ὥσπου ἔπεσαν κάτω ἀπό τήν πολλή κούραση.

Τό μεγάλο δέντρο, πού ἡ κορυφή του ἦταν ἀπάνω ἀπό τή σκηνή τοῦ Δαμαστή, τσακίστηκε σάν καλαμιά!

Ὅλη τή νύχτα οὐρλιαζε ἡ θύελλα. Μόλις χάραξε, ὁ Δαμαστής κάθισε κι ἔκλαιγε γιά τήν καταστροφή, πού ἔβλεπε γύρω του. Λησμόνησε τούς δικούς του, δέν ἔτρεξε νά συμμαζέψει τά ζῶα του, δέν καταπιάστηκε νά ξαναφτιάξει τή σκηνή του, παρά τυλιγμένος στό μαντύα του κοίταξε σά μαρμαρωμένος.

— Κακέ, κακέ! εἶπε δείχνοντας τίς γροθιές του στόν ἄνεμο. Γιά μιά νύχτα μοῦ κατάστρεφες ὅ,τι κι ἂν εἶχα καί λίγο ἔλειφε νά σκοτώσεις ὅλους τούς δικούς μου. Κι ἂν ξαναφτιάσουμε τή σκη-

νή μας καί ξαναπιιάσουμε τά ζῶα μας, ἐσύ μπορείς νά ξανάρθεις νά τ' ἀφανίσεις.

— Ναί, αὐτό μπορεῖ νά γίνει, εἶπε ὁ ἄνεμος.

— Κακέ, κακέ!

— Κακός δέν εἶμαι, ἀποκρίθηκε ὁ ἄνεμος.

— Πρέπει λοιπόν νά σέ πῶ καλόν; φώναξε ὁ Δαμαστής.

— Καλός δέν εἶμαι! ἀπάντησε ὁ ἄνεμος.

— Λοιπόν δέν εἶσαι μήτε καλός μήτε κακός; ρώτησε ὁ Δαμαστής.

— Πολύ σωστά. Ἔτσι εἶναι. Δέν εἶμαι μήτε καλός μήτε κακός.

— Δέν τό καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Δαμαστής. Μά μπορείς νά μοῦ πεις τί μ' ὠφελεῖ πού νίκησα τό λιοντάρι καί δάμασα τό βόδι, τό ἄλογο, τήν καμήλα καί τόν ἐλέφαντα, ἀφοῦ ἐσύ μπορείς γιά μιὰ στιγμή νά μοῦ τά καταστρέψεις; Μπορεῖς νά μοῦ πεις πῶς νά σέ δαμάσω κι ἐσένα καί νά σέ κάνω ὑποτακτικό μου;

— Τίποτα δέν μπορῶ νά σοῦ πῶ, ἀπάντησε ὁ ἄνεμος. Πιάσε με, δάμασέ με καί κάνε με ὑποτακτικό σου.

Κι ἔτρεξε πέρα παρασέρνοντας ἓνα κομμάτι ἀπό τά δέρματα τῆς σκηνῆς. Τό σήκωσε ψηλά καί τό πέταξε πέρα μακριά στά νερά. Ὁ Δαμαστής κοίταξε καί παρακολοῦθοῦσε τό κομμάτι τό δέρμα, ὥσπου τό ἔχασε ἀπό τά μάτια του.

Τότε ἦρθε ὁ μεγαλύτερός του γιός. Αὐτός τοῦ εἶπε:

— Δέν μποροῦμε νά καθίσουμε πιά ἐδῶ. Ἡ θύελλα κατάστρεψε τά σπαρτά καί τή χλόη καί τά ζῶα μας δέν ἔχουν πιά τίποτε νά φᾶνε. Δέν ξέρω τί πρέπει νά κάμουμε.

Πίσω ἀπό τό λόφο περνοῦσε πλατύς ποταμός καί χυνότανε στή θάλασσα. Στά νερά τοῦ ποταμοῦ εἶχε ρίξει ὁ ἄνεμος τό δέρμα τῆς παλιᾶς σκηνῆς. Ὁ Δαμαστής ἀγνάντεψε κατά κεῖ καί εἶδε μακριά καί πέρα μιὰ χώρα. ὦ! πόσο ἦτανε καταπράσινη.

— Ἐκεῖ πέρα, μακριά, ἔχει καλή βοσκή, εἶπε.

— Καί τί ὠφελεῖ; ἀπάντησε τό παιδί του. Τά νερά εἶναι βαθιά καί

τό ρέμα ὀρηκτικό, ποτέ δέ θά μπορέσουμε νά περάσουμε πέρα.

— Ἐπί ποῦ φυσᾶ ὁ ἄνεμος; ρώτησε ὁ Δαμαστής.

— Φυσᾶ ἀπό τή δύση πρὸς τό νησάκι πού φαίνεται, ἀπάντησε ὁ γιός του. Ἐχεις τή γνώμη νά περάσουμε πέρα;

— Τό βρῆκες, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής. Ἀποφάσισα νά κάμω ὑποτακτικό μου τόν ἄνεμο.

* * *

Ὁ γιός του τόν κοίταξε, χωρίς νά καταλαβαίνει τά λόγια του. Ὁ Δαμαστής ὅμως κάλεσε τήν οἰκογένειά του καί πρόσταξε ν' ἀφήσουν τή δουλειά πού ὁ καθένας εἶχε ἀρχίσει. Πρόσταξε νά μαζέψουν τά δοκάρια πού εἶχε κόψει κι ὅσα στήριζαν τή σκηνή καί νά τά δέσουν τό ἓνα μέ τό ἄλλο, νά κάμουν μιὰ μεγάλη σχεδιά. Ἐπειτα πρόσταξε τούς ἄντρες νά κάμουν ἓνα μεγάλο κατάρτι κι οἱ γυναῖκες νά ράψουν δέρματα, γιά νά γίνει ἓνα μεγάλο πανί. Τό πανί τό σήκωσαν ὡς τήν κορυφή τοῦ καταρτιοῦ καί τό δέσανε καλά πάνω στή σχεδιά. Ἡ σχεδιά ρίχτηκε στό ποτάμι. Ὁ ἄνεμος φούσκωνε τό πανί, μά ἡ σχεδιά ἦταν δεμένη ἀπό τήν ὄχθη μέ γερά σκοινιά.

Τότε πρόσταξε ὁ Δαμαστής ν' ἀνεβῆ ὅλη του ἡ οἰκογένεια καί τά ζῶα του ἀπάνω στή σχεδιά. Ἐλυσαν τά σκοινιά, ὁ ἄνεμος φούσκωσε τό πανί καί κοντά τό ἡλιοβασίλεμα ἔβγαιναν στήν καταπράσινη χώρα.

Ἐνας ἀπό τούς γιούς τοῦ Δαμαστή εἶχε δουλειά τοῦ ἀπό δῶ καί πέρα νά φροντίζει τή σχεδιά. Ὁ νέος εἶχε τόν ἐφευρετικό νοῦ τοῦ πατέρα του καί διόρθωνε τή σχεδιά. Ἀπό σχεδιά ἔκαμε βάρκα κι ἀπό βάρκα μπόρεσε κι ἔκαμε ἀληθινό καράβι. Τήν πλώρη του τήν ἔκαμε μυτερή, γιά νά σκίξει εὐκολά τά νερά. Στό ἀμπάρι ἔβαλε βάρη, ἄμμο καί πέτρες, γιά νά μὴν μπορεῖ ὁ ἄνεμος νά τό ἀναποδογυρίζει. Ἐφτιαξε τά κουπιά καί τό τιμόνι. Ἐμάθε νά μεταχειρί-

ζεται τόν άνεμο καί όταν ήτανε πρίμος καί όταν ήταν αντίθετος. Σιγά σιγά καί μέ τόν καιρό ό νέος δαμαστής του άνέμου έμαθε νά πλέει μακριά στην άνοιχτή θάλασσα, νά πιάνει φάρια καί νά γυρίζει ευχαριστημένος στό σπίτι του.

‘Ο Δαμαστής καθόταν πάλι μπροστά στή σκηνή του καί στοχαζόταν.

— Λοιπόν, βλέπεις πώς σ’ έκανα ύποτακτικό μου, δουλεύεις γιά μένα, έλεγε στον άνεμο, πού φυσούσε γύρω στό κεφάλι του. Κι όμως δέν είμαστε άκόμη στό τέλος. Περίμενε. Πρέπει νά δουλεύεις όπως τά βόδια καί τ’ άλλογα.

— ‘Όπως θέλεις, άπάντησε ό άνεμος. Είμαι όπως μέ βλέπεις· κι εσύ κάμε με όπως πρέπει νά είμαι. Πιάσε με, δάμασέ με, βάλε με νά δουλεύω.

‘Ο Δαμαστής καθόταν καί κοίταζε τούς δικούς του, πού άλεθαν στό μύλο τά γεννήματα, γιά νά κάμουν άλεύρι, νά τό ζυμώσουν καί νά φήσουν φωμί.

‘Από πολλά χρόνια πρίν είχε γουβώσει ένα λιθάρι καί μ’ ένα άλλο λιθάρι στρογγυλό, πού τό κυλούσαν άπάνω στό πρώτο οί γυναίκες, άλεθαν τό σιτάρι.

‘Αργότερα άπάνω από ένα ίσιο καί όμαλό λιθάρι γύριζε άλλο κι άλεθε τά γεννήματα. Στο άπάνω λιθάρι είχε στερεωθεί ένα μακρύ δοκάρι, είχε ζέφει στην άλλη άκρη ένα βόδι καί καθώς τό βόδι γύριζε γύρω γύρω, γύριζε καί τό βαρύ λιθάρι κι άλεθε. Τότε ήταν περήφανος γιά τήν έφεύρεσή του.

Καί τώρα πού τό βόδι γύριζε ύπομονετικά τό λιθάρι ένας από τούς γιούς του ρωτούσε αν είχαν άρκετό άλεύρι, γιατί του χρειάζονταν όλα τά ζωα στό χωράφι. Οί γυναίκες φώναζαν πώς τούς χρειάζοταν πολύ άλεύρι άκόμη. ‘Ο Δαμαστής τούς άφηνε νά φιλονικούν κι έμεινε κει στοχαστικός ως τό βράδυ.

— Τί συλλογίζεσαι; τόν ρώτησε ό άνεμος πού έξακολουθούσε νά τόν φυσά στό πρόσωπο.

— Ναί! εἶπε ὁ Δαμαστής καί πήδησε ἀπάνω ὀρθός. Τό βρῆκα. Σ' ἔξεφα στή σ' σχεδιά καί σ' ἀνάγκασα νά μοῦ κουβαλήσεις ἐδῶ, στόν ὠραῖο τόπο, τούς δικούς μου καί τά ζῶα μου. Γιατί νά μή σέ ζέφω νά γυρίσεις καί τό μυολίθαρό μου;

— Ἄν μπορεῖς, πιάσε με! εἶπε ὁ ἄνεμος.

Τήν ἄλλη μέρα ὁ Δαμαστής ἄρχισε νά ἐφαρμόζει τά σχεδιά του. Σ' ἓνα λόφο ὕψωσε μιά παράγκα ψηλή. Ἐφτιαξε τέσσερα φτερά ἀπό δέρματα καί τά στήριξε σέ τέσσερις σταυρωτές ἀχτίνες ἀπό ξύλο. Στό κέντρο εἶχε περάσει ἄξονα. Αὐτά τά ἔβαλε στή στέγη τῆς παράγκας. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε στά δέρματα κι οἱ ἀχτίνες γύριζαν καί μαζί γύριζε κι ὁ ἄξονας. Τόν ἄξονα τόν ἔνωσε μέ δοκάρια καί σκοινιά μέ τό ἀπάνω μυολίθαρο. Ἔτσι ἔγινε ὁ πρῶτος ἀνεμόμυλος.

Τά παιδιά του εἶχανε μαζευτεῖ καί κοιτάζαν μέ θαυμασμό.

— Δέν εἴμαστε ἀκόμη ἔτοιμοι, εἶπε ὁ Δαμαστής. Κι ἔκανε τή σκεπή νά γυρίζει ἔτσι πού νά βάζει τή φτερωτή τοῦ μύλου κατακεῖ πού φυσοῦσε ὁ ἄνεμος.

— Τώρα θ' ἀλέσουμε, εἶπε.

Κι ὁ ἄνεμος φυσοῦσε καί γύριζε τή φτερωτή. Κι ὁ μύλος γύριζε κι ἦταν μιά χαρά στό ἄλεσμα. Στό ἀπάνω μυολίθαρο, στή μέση, ἦταν μιά τρύπα. Ἀπό τή γερτή σκαφίδα ἔπεφτε σάν ποταμάκι ξανθό μέσα στήν τρύπα τό σιτάρι καί τό μυολίθαρο γύριζε καί πετοῦσε τό ἀλεύρι γύρω. Μά γύρω ἦταν σανίδες καί μονάχα μπροστά μιά τρύπα καί στήν τρύπα αὐτή ἀνοιχτό τό σακί, πού δεχόταν τό κάτασπρο, λεπτό ἀλεύρι.

— Σ' ἔπιασα πάλι, καλέ μου, εἶπε ὁ Δαμαστής στόν ἄνεμο.

— Τό πρωί θά φυσήξω ἀπό ἄλλη μεριά, φώναξε ὁ ἄνεμος.

— Ἐννοια σου καί πῆρα τά μέτρα μου. Ἄπ' ὅπου νά φυσήξεις, δοῦλος μου εἶσαι.

Κατά τό βράδυ μέ λοστούς γύρισε τή φτερωτή ὁ Δαμαστής

στήν αντίθετη μεριά. Όταν φύσηξε από κει ὁ ἄνεμος, ὁ μύλος γύριξε κι ἄλεθε ἴδια κι ἀπαράλλαχτα.

— Αὖριο θά πάψω νά φυσῶ, εἶπε ὁ ἄνεμος.

— Ὅπως σοῦ ἀρέσει κάμε, ἀπάντησε ἀδιάφορα, σηκώνοντας τούς ὤμους του ὁ Δαμαστής. Ἄμα μοῦ χρειαστεῖ ἀλεύρι, μποροῦν νά γυρίσουν, ὅπως πρῶτα, τό μυλολίθαρο τά βόδια μου καί τ' ἄλογά μου. Πάλι κάποτε θά ξαναφυσήξεις.

— Ποίος σοῦ εἶπε πῶς θά ὑποχρεωθῶ νά ξαναφυσήξω; φώναξε ὁ ἄνεμος.

— Δέν τό ξέρω. Μά τό συλλογίζομαι κι αὐτό καί θά τό βρῶ. Ναί, πίστεφέ με. Χίλιες σκέψεις καί στοχασμοί ἔρχονται, ὅταν κανένας ἔχει μάτι νά παρατηρεῖ τά πράματα. Ὅσο μπορῶ νά συμπεράνω ἀπ' ὅσα ὡς τά τώρα παρατήρησα καί στοχάστηκα, ὁ ἥλιος σᾶς διευθύνει.

— Ἀπό ποῦ τό ξέρεις; ρώτησε ὁ ἄνεμος.

— Ἐχω παρατηρήσει, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, πῶς, ὅταν ἀλλάζει ὁ καιρός ἀπό τήν ψύχρα στή ζέστη κι ἀντίθετα, ἀλλάζεις κι ἐσύ διευθύνση.

— Πόσο ἔξυπνος εἶσαι! εἶπε ὁ ἄνεμος. Ὅμως σοῦ λείπουν πολλὰ ἀκόμη. Γιατί δέν μπόρεσες νά καταλάβεις πῶς μπορῶ νά φυσήξω μέ τόση δύναμη, πού νά σοῦ ρίξω τό μύλο, νά σοῦ πετάξω τό καρᾶβι στους βράχους, νά τό κάμω κομμάτια καί νά πάθεις ὅσα κι ἄλλοτε ἔπαθες.

— Αὐτά, βέβαια, μπορεῖς νά τά κάμεις, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, καί γι' αὐτό δέ θά σοῦ θυμώσω, γιατί ἔμαθα πιά πῶς δέν εἶσαι μήτε καλός μήτε κακός.

— Ναί, ναί, ἔτσι εἶναι, σφύριξε ὁ ἄνεμος. Τώρα θά ἡσυχάσω γιά πολές ἡμέρες. Ὁ μύλος σου θά πάψει νά γυρίζει.

— Φυσικά, εἶπε ὁ Δαμαστής. Μά αὐτό τό σκέφτηκα. Ἐλα νά δεῖς.

Προχώρησε στό ρυάκι κι ἔδειξε ἕναν ἄλλο μύλο, ἕνα νερόμυλο,

πού εἶχε φτιάξει. Αὐτός ὁ μύλος δέν εἶχε φτερά παρά ἕναν τροχό μέ πλατιές ἀχτίνες ἀπό σανίδες. Στίς ἀχτίνες χυνόταν νερό κι ἔκανε τόν τροχό νά γυρίζει.

— Νά κι ὁ νερόμυλός μου, εἶπε ὁ Δαμαστής περήφανα.

Ἐπειτα γύρισε στή σκηνή του νά κοιμηθεῖ. Κι ὁ ἄνεμος ἔπεσε νά κοιμηθεῖ κι αὐτός, ὅπως εἶχε πεῖ στό Δαμαστή.

* * *

Ἡ γενιά τοῦ Δαμαστή ὅλο κι αὐξάνει. Ζοῦσε σκορπισμένη ἐδῶ κι ἐκεῖ σέ μιὰ ὁμορφη πεδιάδα, ὅπου κυμάτιζαν τά σπαρτά στά χωράφια καί τά κοπάδια βοσκοῦσαν σέ παχιά, ψηλή καί τρυφερή χλόη. Μερικοί ἄντρες ἦταν ναυτικοί, ἄλλοι καλλιεργοῦσαν τά χωράφια, ἄλλοι ἔβοσκαν τά κοπάδια κι ἄλλοι ἔκοβαν δέντρα στό δάσος κι ἔκαναν σανίδες, δοκάρια κι ἄλλα. Οἱ γυναῖκες δούλευαν στό σπίτι, ἔγνεθαν κι ὕφαιναν, ἐτοίμαζαν τό φαγητό καί τά τέτοια.

Παντοῦ ὅπου ὕφωνόταν στήν πεδιάδα λόφος ἦταν κι ἕνας ἀνεμόμυλος. Κι ὅπου ρυάκι, γύριζε πολλούς νερόμυλους.

Ὁ Δαμαστής παρατηροῦσε τά πάντα γύρω του καί ζητοῦσε νά ἐξηγήσει γιατί γινόταν τό ἕνα καί τό ἄλλο. Ὅλοι τόν σέβονταν σά γεροντότερο τῆς φυλῆς καί σοφό τῶν σοφῶν στόν κόσμο. Κι ὅλοι τόν συμβουλεύονταν καί τοῦ ζητοῦσαν τή γνώμη του καί τή βοήθειά του.

Στή μέση τῆς πεδιάδας ὕφωνόταν ἕνα κωνικό βουνό. Ἀπό τήν κορυφή του σηκωνόταν πότε πότε καπνός. Πολλές φορές παρατηροῦσε αὐτό τό βουνό ὁ Δαμαστής.

Μιά φορά ἀνέβηκε στήν κορυφή καί κοίταξε τήν τρύπα ἀπ' ὅπου ἔβγαινε ὁ καπνός. Ὅμως ἀπό τήν ἴδια τρύπα ἔβγαινε ἔξω τόση ζέστη, πού δέν μπόρεσε νά μείνει πολλή ὥρα.

Ἐτσι γύρισε στό σπίτι του καί κοίταξε τό βουνό καί σὺλ-

λογιζόταν τί νά γινόταν μέσα στά σπλάχνα τοῦ βουνοῦ. Γνώριζε βουνά, πού ἔκρυβαν σίδερο καί χρυσάφι κι ἄλλα μέταλλα, κι εἶχε μάθει τούς ἀπογόνους του νά τά βγάζουν, νά τά λιώνουν καί νά φτιάχνουν ἕνα σωρό χρήσιμα πράγματα κι ἐργαλεῖα καί στολίδια. Ὅμως ἕνα τέτοιο βουνό, πού νά καπνίζει, ἦταν πολύ περιεργό.

Μιά μέρα, καθώς ἦταν βυθισμένος στίς σκέψεις του, ἄκουσε, ὅπως πάντοτε, διάφορες φωνές. Ἡ φοινικιά πάνω ἀπό τό κεφάλι του ψιθύριζε:

— Δαμαστή, δυνατέ καί μεγάλε. Εἶσαι κύριος κι ἐξουσιαστής τῆς γῆς κι ὅλων ὅσα ὑπάρχουν ἀπάνω της.

Κι ὁ ποταμός, πού χυνόταν στή θάλασσα, μουρμούριζε:

— Καί κύριος κι ἐξουσιαστής τῶν νερῶν. Τοῦ γυρίζουμε τούς μύλους του, τοῦ πηγαίνουμε τά καράβια του ὅπου θέλει καί τοῦ δίνουμε γιά τροφή του τά ψάρια.

Κι ὁ ζεστός ἄνεμος φυσοῦσε:

— Ὁ Δαμαστής ἔκαμε κι ἐμένα ὑποτακτικό του. Τόν δουλεύω ὅπως τό βόδι καί τό ἄλογο. Ἄπ' ὅπου κι ἄν φυσῶ, αὐτός μέ πιάνει καί μ' ἀναγκάζει νά δουλεύω.

Κι ὁ Δαμαστής, πού τά ἔβρισκε ὅλα σωστά κι ἀληθινά, χάιδευε τά μακριά κάτασπρα γένια του κι ἔγερνε τό κεφάλι χαρούμενος καί περήφανος.

Ξαφνικά ἀκούστηκε παράξενο μπουμπουνητό. Φαινόταν πώς ἔβγαινε μέσ' ἀπό τά σπλάχνα τῆς γῆς. Ὅμως ἀπό ποιά διεύθυνση ἐρχόταν δέν μπορούσε νά καταλάβει. Γιατί ὁ οὐρανός ἦταν ξάστερος κι ὁ ἥλιος ἦταν λαμπρός κι ἔχυνε φῶς καί ζέστη. Κι ἦταν καταμεσήμερο.

— Τί ἦταν αὐτό; ἀναρωτήθηκε ὁ Δαμαστής.

— Ποιός μπορεῖ νά ξέρει, ἀπάντησε ἡ φοινικιά καί κουνήθηκε, τρεμάμενη ὡς κάτω στίς ρίζες της. Ποιός μπορεῖ νά ξέρει τίς δυνάμεις πού κρύβονται στή φύση;

— Ποιός μπορεί νά τό πει; βούιξε τό πέλαγος καί σήκωσε ψηλά τά κύματά-του από τό φόβο του.

— Καμιά ιδέα δέν ἔχουμε γι' αὐτά, εἶπε κι ὁ ἄνεμος καί σηκώθηκε, ὅπως ἡ τίγρη τήν ὥρα πού πηδάει. Ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπό δυνάμεις, πού λίγα πράματα γι' αὐτές ξέρουμε.

Ἄλλο μπουμπουνητό ἀντήχησε. Ὁ Δαμαστής σηκώθηκε. Κοίταξε κατὰ τό κωνικό βουνό κι εἶδε πώς ὁ καπνός, ἀπό λιγνός πού ἦταν ἄλλοτε, εἶχε γίνει μεγάλο, κατάμαυρο σύννεφο, πού γρήγορα μεγάλωνε κι ἀπλωνόταν ὡς ἐκεῖ πού τά μάτια του μπορούσαν νά δοῦν.

Τώρα εἶχε κρύφει τόν ἥλιο, τά κύματα τοῦ ποταμοῦ ὑψωμένα ἄγρια συναπαντιοῦνταν μέ τά κύματα τῆς θάλασσας, πού εἶχαν ὀρμήσει ἔξω στή στεριά, κι ὁ ἄνεμος σηκώθηκε ἄγριος. Σέ λίγο δυνατή καταιγίδα ξέσπασε. Ἐνας σίφουνας σηκώθηκε.

Κι ὥσπου νά τό καλοσυλλογιστεῖ ὁ Δαμαστής, βρέθηκε μέσα σέ βαθύ σκοτάδι.

Ἄναψε φῶς, μά σβήστηκε. Εἶδε κάτι ἀπό τόν οὐρανό νά πέφτει, χωρίς νά ξέρει τί ἦταν. Ψαχουλευτά προχώρησε πρὸς τό στάβλο, ὅπου ἦταν τ' ἄλογό του. Τό βρῆκε, τό ἔλυσε, τό καβαλίκεψε κι ἔφυγε ὅσο μπορούσε γρήγορα ἀπό τό βασιλειο τοῦ κακοῦ. Καί τό ζῶο φοβισμένο ἔτρεχε ὅσο μπορούσε.

Τό δάχτυλό του δέν τό ἔβλεπε, ἀλλ' ἄκουε παντοῦ καί γύρω στήν πεδιάδα κραυγές καί θρήνους. Ξεχώριζε τή μιὰ καί τήν ἄλλη κραυγή, μά δέ στάθηκε, ἔτρεχε μέσα στήν καταιγίδα, ὥσπου τό ἄλογό του σωριάστηκε χάμω.

Τότε ἄρχισε νά τρέχει, ὅσο μπορούσαν τά πόδια του. Σκουντοφυλοῦσε, ἔπεφτε καί πάλι σηκωνόταν νά τρέξει, ἐνῶ ἀντηχοῦσαν οἱ κραυγές γύρω του, ἀνακατωμένες μέ τά χουγιάσματα τῆς καταιγίδας καί τά μπουμπουνητά ἀπό τό βουνό.

Κάποιο λιθάρι τόν χτύπησε κι ἔνωσε πώς ἀπό τό λαιμό του ἔτρεχε αἷμα. Τό πόδι του πάτησε ξαφνικά μέσα σέ κάποιο ὑγρό,

πού έμοιαζε μέ κοχλαστό νερό. Έριξε μιά κραυγή, τράβηξε τό πόδι του κι έτρεχε σέ άλλη διεύθυνση. Τέλος δέν ήξερε πιά τί έκανε καί πού πήγαινε. Όταν συνήρθε, είδε πώς ήταν άπάνω σ' ένα ύψωμα στήν άλλη άκρη τοῦ κάμπου. Γύρω του ήτανε καμιά δεκαριά δικοί του, τρελοί από τό φόβο τους, όπως κι αυτός ο ίδιος. Δέ μιλούσαν, παρά κοίταζαν, σάν νά τά είχαν χαμένα, καί τά χέρια τους τρέμανε.

Ο Δαμαστής έβαλε τό χέρι του πάνω από τά φρύδια του καί κοίταξε κατά τόν κάμπο. Όπως ξαφνικά είχε γίνει θεοσκοτεινα, έτσι ξαναγύρισε ή ξαστεριά. Τά μαῦρα σύννεφα είχαν άποτραβηχτεί κι ο ήλιος βασίλευε δλοκόκκινος καί χρυσός. Στούς γύρω λόφους είχαν μαζευτεί καί κάμποσα ζῶα κι ο Δαμαστής ένιωσε τόν Πιστό του νά τοῦ γλείφει τό χέρι.

Όλη ή χώρα, έκτός από τά ύψώματα, θάφτηκε κάτω από μιά κοχλαστή θάλασσα σάν καυτή λάσπη, πού σήκωνε φουσκάλες καί πού γρήγορα έκαμε άπάνω μιά πέτσα. Όλα τά σπίτια κι οί μύλοι είχαν πέσει κι είχαν χαθεῖ μέσα στήν πηχτή καί κοχλαστή θάλασσα. Άνθρωποι, άκόμη καί ζῶα, είχαν θαφτεί. Όλη ή πλούσια, ή όμορφη πεδιάδα φαινόταν σάν μιά έρημος, χωρίς καμιά ζωή. Καί στή μέση ύψωνόταν τό βουνό, ψηλό καί μεγαλόπρεπο, μέ τόν καπνό σάν σκοινί στήν κορυφή του. Οί άπόγονοι τοῦ Δαμαστή αρχισαν νά μαζεύουν ό,τι σώθηκε.

Μέ θρήνους καί κραυγές έφυγαν, μέ τά λίγα πού σώθηκαν, από τήν έρημωμένη χώρα, από τήν πατρίδα τους. Οί γυναίκες σήκωναν τά παιδιά τους καί κλαίγανε τούς χαμένους. Οί βοσκοί μετροῦσαν τά λιγοστά ζῶα πού άπόμειναν. Οί ναυτικοί τοῦ κάκου κοίταζαν τή θάλασσα, μή δοῦν κανένα καράβι.

—Έλα, πατέρα, είπαν στό Δαμαστή. Άς φύγουμε από τόν καταραμένο τόπο. Κάπου θά βροῦμε άλλον τόπο καί ό,τι χάσαμε θά τό ξαναποκτήσουμε.

- “Ομως ὁ Δαμαστής κουνούσε τό κεφάλι.
— Πηγαίνετε, ἀργοψιθύρισε, θά ἴρθω ὕστερα.

* * *

Αὐτοί φύγανε. Ἐκεῖνος σάν μαρμαρωμένος κοίταζε τό παράξενο βουνό, πού ἦταν ἡ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς τρομερῆς καταστροφῆς. Ὡς ἀργά τή νύχτα κοίταζε καί δέν ἦταν κανένας κοντά του ἐκτός ἀπό τό σκύλο, τόν Πιστό, πού δέν ἤθελε νά τόν ἀφήσει. Ὁ καπνός πότε πότε περνούσε ἀπό κεῖ, παρασυρμένος ἀπό τόν ἄνεμο. Τόν πρόσεξε καλύτερα, δέν ἦταν καπνός, παρά ἐλαφρός ἀτμός.

— Ποιός τά ἔκαμε ὅλ’ αὐτά; Ποιός; ἀναρωτιόταν ὁ Δαμαστής.

— Ἐγώ, εἶπε ὁ ἀτμός.

— Ἐσύ; Ποιός εἶσαι σύ, πού περνᾷς σάν ὀμίχλη ἀπό μπροστά μου; Πῶς εἶχες τόση δύναμη νά τά κάμεις ὅλα αὐτά; Ποιός εἶσαι;... Ποῦθε ἔρχεσαι;

— Εἶμαι ὁ ἀτμός κι ἔρχομαι ἀπό κεῖνο κεῖ τό βουνό. Χύθηκα ἔξω νά βρῶ τήν ἐλευθερία μου. Ἐσπασα τή φυλακή μου, ἐρήμωσα ὅλο τόν τόπο. Τώρα μοῦ πέρασε ὁ θυμός, εἶμαι εἰρηνικός κι ὅπως μέ βλέπεis.

Ἄχ, ἐσύ, κακέ, κακέ!

— Δέν εἶμαι καχός.

— Εἶσαι λοιπόν καλός; Ἐρήμωσες τόν τόπο, μοῦ σκότωσες τά παιδιά μου καί τά παιδιά τῶν παιδιῶν μου καί τά περισσότερα ζῶα μου. Ὅσα ἀπόκτησα μέ τόσους κόπους καί σέ τόσα χρόνια, ὕστερ’ ἀπό τόση σκέψη, τ’ ἀφάνισες μέσα σέ λίγες ὥρες, χωρίς νά σέ πειράξω, καί λές πῶς εἶσαι καλός;

— Δέν εἶμαι καλός.

— Ἄ, δέν εἶσαι μήτε καλός μήτε καχός. Κάτι τέτοιο ἄκουσα καί κάποτε ἄλλοτε στή ζωή μου. Γιά στάσου... Ἄ, ναί, ὁ ἄνεμος μοῦ τό εἶπε, ὅταν κι αὐτός μέ κατάστρεψε.

— Πολύ σωστά, εἶπε ὁ ἀτμός. Δέν εἶμαι μήτε κακός, μήτε καλός, ἔτσι ὅπως τό εἶπε ὁ ἄνεμος. Δέν τό παραδέχτηκες τότε;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε σιγά ὁ Δαμαστής.

— Δέν ἀνάγκασες τόν ἄνεμο νά σέ δουλεύει; ρώτησε ὁ ἀτμός. Τόν ἔπιασες καί τόν ἔξεφες στή σχεδιά σου καί στό μύλο σου. Βρῆκες καί τίς ἄλλες του ιδιότητες καί τίς χρησιμοποίησες γιά τό καλό τό δικό σου. Δέν εἶν' ἔτσι;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, ἔγινα ὁ ἀφέντης του κι εἶναι δοῦλος μου ὁ ἄνεμος. Ὅμως τόσο δυνατότερος πού εἶσαι σύ, δέν ξέρω πῶς νά σέ δαμάσω καί νά μεταχειριστῶ τή δύναμή σου.

— Πιάσε με καί μεταχειρίσου τή δύναμή μου, κάμε με ὑποτακτικό σου, εἶπε ὁ ἀτμός. Εἶμαι ὁ δυνατότερος.

Ἄ Δαμαστής ἄρχισε νά συλλογίζεται. Κοίταξε τήν ἐρημωμένη πεδιάδα, τόν ἥλιο πού τόν ἔβλεπε σάν νά μήν ἔγινε τίποτε καί τόν ἀτμό πού περνοῦσε ἤσυχα. Δέν ἔβλεπε σπίτι, δέντρο, πουλί.

Ὅταν κοίταξε καί τούς δικούς του, τούς εἶδε μακριά, πολύ μακριά στόν ὀρίζοντα. Μόλις φαίνονταν καί σέ λίγο χάθηκαν ἀπό τά μάτια του. Μά δέ σκοτίστηκε ν' ἀκολουθήσει τούς ἀνθρώπους του.

— Ποιός εἶσαι ἐσύ; ξαναρώτησε τόν ἀτμό. Πές μου κάτι παραπάνω, νά καταλάβω τί πράμα εἶσαι.

— Τώρα εἶμαι ὅπως μέ βλέπεις, ἀπάντησε ὁ ἀτμός. Κοίταξε καί στή θάλασσα νά μέ δεῖς κι ἐκεῖ.

— Ἐκεῖ δέ σέ βλέπω.

— Δέν ξέρεις τίποτε. Πρῶτα κι ἀρχή ἡμουν νερό.

— Γιατί; λέγε.

— Σοῦ τό εἶπα. Νά, εἶμαι τό νερό τῆς θάλασσας. Ἄπό κεῖ διαπερνώντας τή γῆ, μπῆκα καί μέσα σέ κείνο τό βουνό. Ἄνάμεσα ἀπό χιλιάδες δρόμους πῆγα κεῖ. Ἄλλά μέσα στό βουνό ὑπάρχει ἀκοιμήτη φωτιά, πού ποτέ της δέ σβήνει. Ὅταν τό νερό πλησιάζει φωτιά, γίνεται ἀτμός κι ὁ ἀτμός μαζεύεται στίς ὑπόγειες σπηλιές τοῦ βουνοῦ, ὅσο ὑπάρχει τόπος καί χωράει. Ἄλλά μέ τόν καιρό

μαζεύεται τόσος, πού δέν μπορεῖ νά σταθεῖ. Ὅσο στενοχωριέται, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ δύναμή του. Κι ἔρχεται ὥρα πού πετάει στόν ἀέρα πέτρες, βράχους, ὅ,τι βρεῖ μπροστά του. Παρασέρνει κι ὅ,τι λιώνει ἢ φωτιά καί κάνει τό βουνό νά τό ξερνᾶ. Ἔτσι σχηματίστηκε τό πύρινο ποτάμι, πού σκέπασε τόν κάμπο. Λάβα τό λένε. Δέν τό εἶδες; Ὅλα τά εἶδες! Ἔτσι, πρέπει νά ξέρεις πώς δέν ἀνέχομαι φυλακές. Ὅταν μέ παρασφίξουν, τά κάνω ὅλα κομμάτια. Κατάλαβες;

Ὁ Δαμαστής ἔγειρε τό κεφάλι.

— Εἶδες τό λεπτό, σάν σκοινί, καπνό, πού βγαίνει κάθε μέρα ἀπό τό βουνό; Εἶναι πάντοτε μιά τρύπα ἀνοιχτή, μιά δικλείδα, ὅπως τή λένε, πού ἀπό κεῖ πάντοτε ξεφεύγει ἕνα μέρος ἀπό μένα. Ἀλλά στό τέλος δέ χωράω νά περάσω καί τότε τά πετῶ ὅλα στόν ἀέρα. Ἀπ' αὐτά πού ἔμαθες, σκέψου, δέν πρέπει νά ξανακατοικήσεις κοντά σέ τέτοια βουνά, γιατί ἡ ζωή σου δέν εἶναι σίγουρη, πάντα θά κινδυνεύει.

— Δέ μ' ἀρέσει ν' ἀφήσω στήν ἐξουσία σου ὅλο τό ἔδαφος, θέλω νά σέ κάνω ὑποτακτικό μου. Εἶσαι ἡ πιό μεγάλη δύναμη πού γνώρισα. Θά σέ κάνω δούλο μου, ὅπως τό βόδι, τό ἄλλογο καί τόν ἄνεμο.

— Ἄν μπορεῖς, πιάσε με κι ἀνάγκασέ με νά σέ δουλέψω, φώναξε ὁ ἀτμός.

— Καλά, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής. Θά δοκιμάσω. Μά πές μου, τί θά γίνεις τώρα πού κυματίζεις ἀπάνω στόν ἀέρα;

— Θά κρυώσω... καί τότε θά γίνω ὁμίχλη, νερό, βροχή, ὅ,τι θέλεις.

— Κι ἔπειτα πέφτεις στή θάλασσα. Ἀπό κεῖ μπαίνεις στό βουνό, ὅπου ὑπάρχει φωτιά, καί γίνεσαι πάλι ἀτμός κι ἔτσι ξαναρχίζεις πάντοτε. Ἔτσι γίνεται;

— Ἔτσι εἶναι, ὅπως τό λές, βεβαίωσε ὁ ἀτμός.

Ἐπειτα κυματιστά πέρασε πάνω ἀπό τόν ἐρημωμένο τόπο καί

χάθηκε στή θάλασσα. Ὁ Δαμαστής τόν κοίταξε κι ἔπειτα κοίταξε καί τό βουνό, πού κάπνιζε ἤσυχα ὅπως καί πρὶν.

Ἕνα ὄλη τή νύχτα ἔμεινε ἄγρυπνος καί συλλογιζόταν. Ἐπειτα σηκώθηκε, φώναξε τό σκύλο του κι ἀκολούθησε τό δρόμο πού εἶχαν πάρει οἱ δικοί του.

* * *

Ὁ Δαμαστής κι οἱ δικοί του βρῆκαν νέα χώρα.

Ξανάχτισαν τά σπίτια τους, καλλιέργησαν χωράφια, θέρισαν γεννήματα, ἀπόκτησαν νέα κοπάδια.

Ἀπό τό δάσος ἔκοβαν ξύλα κι ἔχτιζαν νέα καράβια.

Ὅμως ὁ Δαμαστής ὄλο καί στοχαζόταν καί βασανιζόταν μέ τήν πολλή τή σκέψη. Γιά τήν καταστροφή, βέβαια, οὔτε πού σκοτιζόταν. Εἶχε χάσει πολλούς καί πολλά κι ὅμως οἱ ἀπόγονοί του τώρα ἦταν τόσο πολλοί, πού δέ γνώριζε μήτε τ' ὄνομά τους μήτε καί πόσοι ἦταν. Ἡ σκέψη του ὄλο καί γύριζε στόν ἀτμό.

Ἐβλεπε τόν ἄνεμο νά γυρίζει τά φτερά τοῦ ἀνεμόμυλου ἢ νά σπρώχνει τά καράβια στή θάλασσα καί γελοῦσε περιπαιχτικά. Τοῦ φαινόταν πώς κινοῦνταν πολύ ἀργά. Κι ὅταν ἦταν καταιγίδα, τά καράβια κινδύνευαν κι οἱ ἀνεμόμυλοι δέν ἄλεθαν. Ὅταν ἦταν ὁ ἄνεμος πολύ δυνατός, ἀναγκάζονταν τά καράβια νά κατεβάσουν τά πανιά ἢ νά ζητήσουν κάπου νά σωθοῦν, κι ὅταν πάλι δέ φυσοῦσε, ἔμεναν ἀκίνητα. Τί νά σοῦ κάμουν τότε τά κουπιά!

— Δέ μοῦ κάνεις γιά δοῦλος, ἀγαπητέ μου ἄνεμε, ἔλεγε ὁ Δαμαστής. Ὁ ἀτμός θά εἶναι διαφορετικός.

Καθόταν κι ἔσπαζε τό κεφάλι του νά βρεῖ πῶς περιορίζεται μέσα στό βουνό ὁ ἀτμός. Πῶς μεμιᾶς εἶχε τόση δύναμη νά σκοτίσει τόν ἥλιο, νά πετάξει ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά του καί σέ λίγες ὥρες νά καταστρέφει μιάν ὀλόκληρη χώρα. Ἡ γρηγοράδα του προπάντων τοῦ σκότιζε τό μυαλό. Τό δίχως ἄλλο ὁ ἀτμός θά εἶναι ἡ μοναδική δύναμη στόν κόσμο.

Κι ὁ ἀτμός εἶχε πεῖ στό Δαμαστή πῶς γίνεται ἀπό τό νερό, ὅταν αὐτό τό νερό πλησιάσει φωτιά.

Ὁ Δαμαστής παρατηροῦσε μιά μικρή χύτρα, πού εἶχε ἀπάνω στή φωτιά του. Ὅσο ζεσταινόταν το νερό, ἀνέβαινε ἀπ' αὐτό ἄσπρος ἀτμός.

Πῆρε ἓνα κομμάτι γυαλί καί τό κράτησε ἀπάνω ἀπό τόν ἀτμό. Ὁ ἀτμός τότε κάθισε ἀπάνω στό γυαλί καί πῆρε τή μορφή τοῦ νεροῦ, ἔγινε μικρές νεροσταλίδες.

— Κι αὐτό εἶναι σωστό, πῶς ὁ ἀτμός ξαναγίνεται νερό, εἶπε μέσα του ὁ Δαμαστής.

Καί κοίταξε πῶς σκέπασαν τή χύτρα, γιά νά διατηρεῖται ἡ ζέστη. Ὅταν ἦτανε μεγάλη ἡ φωτιά, γινόταν περισσότερος ἀτμός κι ἔκανε τό σκέπασμα τῆς χύτρας νά χορεῦει.

— Αὐτό γίνεται, γιατί δέν ἔχει ἀρκετό χῶρο ὁ ἀτμός νά συμμαζευτεῖ, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἀκριβῶς ὅπως τό βουνοῦ πού βγάζει φωτιά.

Ἐβαλε ἀπάνω στό καπάκι μιά πέτρα καί δυνάμωσε τή φωτιά. Στό τέλος ὁ ἀτμός πέταξε καί καπάκι καί πέτρα.

— Τώρα ὁ ἀτμός σφεντονίζει τά κομμάτια τοῦ βουνοῦ στόν ἀέρα, εἶπε ὁ Δαμαστής τρίβοντας τά χέρια του ἀπό εὐχαρίστηση.

Ἐπειτα ἔχτισε ἓνα σπίτι κι ἔβαλε μέσα ἓνα μεγάλο καζάνι ἐπάνω σέ μιά πελώρια φωτιά. Διατηροῦσε ἀκοίμητη τή φωτιά καί δοκίμαξε τή δύναμη τοῦ ἀτμοῦ καί συλλογιζόταν πῶς θά μεταχειριστεῖ αὐτή τή δύναμη. Μαζί του εἶχε μονάχα ἓνα ἐγγονάκι του, πού ἦταν πολύ ἔξυπνο καί τοῦ εἶχε ἐξηγήσει καί καταλάβαινε τίς δοκιμές πού ἔκανε. Πολλές φορές κάθονταν οἱ δύο τους καί τή νύχτα καί δούλευαν. Προσπαθοῦσαν νά φέρουν τόν ἀτμό νά ἐνεργήσει σέ ὀρισμένη διεύθυνση καί μέ ὀρισμένη δύναμη. Κανένας δέν τολμοῦσε νά ἐνοχλήσει τούς δύο τους. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπό τή γενιά τοῦ Δαμαστή κοίταζαν μέ θαυμασμό τό σπίτι του, γιατί ἤξεραν πῶς ἐργαζόταν γιά τό καλό ὅλης τῆς φυλῆς.

Μερικοί πίστευαν πώς θά κατόρθωνε νά γίνει κύριος καί τοῦ ἄ-
 τμοῦ, ὅπως καί τόσων ἄλλων.

Οἱ πιά πολλοί νόμιζαν πώς δέ θά πετύχαινε ποτέ καί πώς θά
 εἶχε κακό τέλος, ἀφοῦ τολμοῦσε νά καταπιάνεται μέ τίς μυστικές
 τεράστιες φυσικές δυνάμεις.

“Οἱ τοὺς ὅμως, κι ὅσοι πίστευαν στήν ἐπιτυχία κι ὅσοι δέν πί-
 στευαν, περνοῦσαν πολύ μακριά ἀπό τό σπίτι τοῦ Δαμαστή, γιατί
 ἤξεραν πολύ καλά πώς μέσα κεῖ κρυβότανε μέγας κίνδυνος...

“Οἱ, ὅσοι εἶχαν δεῖ τήν ἀλησμόνητη καταστροφή, εἶχαν πε-
 θάνει τώρα καί πολλά χρόνια. “Ὅμως ἀκόμη ἦτανε ζωντανή στή
 φυλή ἢ ἀνάμνηση τῆς φριχτῆς ἐκείνης ἡμέρας κι ἡ φυγή τοῦ Δαμα-
 στή καί γι’ αὐτό συλλογίζονταν πώς μπορούσε κάποτε, κάποια μέ-
 ρα, κάποια στιγμή, ξαφνικά νά δείξει ὁ ἀτμός τή δύναμή του.

Ὁ Δαμαστής ὅμως καθόλου δέ σκοτιζόταν γιά τοὺς φόβους τῶν
 ἀπογόνων του.

Κατασκευάζε νέα καζάνια, μέ παράξενες μορφές, μεγαλύτερα ἀ-
 πό τά πρωτυτερινά, γιά νά χωροῦν περισσότερον ἀτμό, καί πιά δυ-
 νατά, γιά νά μήν μπορεῖ ὁ ἀτμός νά τά σπάσει. Πρόσταξε τοὺς ἀν-
 θρώπους του νά βγάξουν πετροκάρβουνο ἀπό τά βουνά καί τό ἔβα-
 ζε σέ σκάρες νά καίει, γιατί αὐτό ἔβγαζε περισσότερη ζέστη καί
 γρήγορα ἔκανε τό νερό ἀτμό. Μέ κάθε χρόνο πού περνοῦσε, νόμιζε
 πώς ἔφτασε ἡ μέρα νά πραγματοποιήσῃ τό σκοπό του. Κάποτε πά-
 λι τόν κυρίευε ἡ ἀμφιβολία.

Μιά μέρα ἔσπασε τό καζάνι. Ἐνα κομμάτι πλήγωσε τό Δαμα-
 στή στό πρόσωπο, καί τό ἐγγονάκι, ὁ βοηθός του, ἔμεινε στόν τόπο
 νεκρό.

Ἐτρεξαν ὅλοι τότε καί θρηνοῦσαν καί κλαίγανε.

Ὁ Δαμαστής ὅμως σκούπισε τήν πληγή του καί παρατηροῦσε
 πολλή ὥρα τά κομμάτια τοῦ καζανιοῦ. Ἐπειτα γύρισε καί κοίταξε
 τό νεκρό ἐγγονάκι του.

— Καημένο παιδί! εἶπε. Τόσον καιρό ἦσουν εὐχαριστημένο νά μέ

βοηθᾶς, νά πετύχει τό μεγάλο μου ἔργο. Καί τώρα μοῦ πέθανες. Ὁραῖος ἦταν ὁ θάνατός σου, γιατί πέθανες γιά τήν εὐτυχία τῶν ἀδερφῶν σου. Θάψετέ το μου καί χτίστε του ἕνα ὠραῖο μνημεῖο!

Τότε πῆγαν νά τό σηκώσουν τό λείψανο καί νά τό πάρουν, ὁ Δαμαστής ὅμως τούς κράτησε λέγοντας:

— Περιμένετε λίγο... Θέλω στή θέση τοῦ νεκροῦ νά ᾽χω ἕνα βοηθό. Θέλει κανένας νά πάρει τή θέση του; Ξέρετε τί μπορεῖ νά σᾶς βρεῖ; Ἴσως ὁ θάνατος, ἴσως γιά πολλά χρόνια ἢ ἀπογοήτευση, ὥσπου νά πετύχουμε. Ἀκόμη ὁ βοηθός μου πρέπει νά λογαριάζει καί τά περιέγελα ἐκείνων, πού τίποτε δέν καταταλαβαίνουν ἀπό τό μεγάλο ἔργο πού καταπιάστηκα!

Πρόθυμοι παρουσιάστηκαν ἐφτά. Γιατί μ' ὄλο τό φόβο πού ἐνιωθαν, τούς τραβοῦσε τό μυστήριο κι οἱ κίνδυνοι. Ἐπειτα σ' ὄλη τή φυλή ἡ μεγαλύτερη τιμή ἦταν νά συνεργάζεται κανένας μέ τό Δαμαστή.

Διάλεξε ἕναν ἀπό τούς ἐφτά, τόν πῆρε μαζί του στό ἐργαστήρι, τοῦ εἶπε τά μυστικά του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πῆραν τό νεκρό βοηθό καί πῆγαν νά τόν θάψουν.

* * *

Τά χρόνια περνοῦσαν. Μιά μέρα οἱ ἄνθρωποι εἶδαν τό Δαμαστή νά στέκεται στό κατώφλι τῆς πόρτας του, νά κουνᾶ τά χέρια του καί νά τούς φωνάζει. Ἀπ' ὄλες τίς μεριές μαζεῦονταν ν' ἀκούσουν τί ἤθελε νά τούς πεῖ.

— Τό βρῆκα! Τό βρῆκα! φώναζε αὐτός.

Πῆρε τούς γεροντότερους καί τούς ἔδειξε ἕνα μεγάλο σιδερένιο σωλήνα, πού εἶχε κατασκευάσει. Στό ἐπάνω μέρος ὁ σωλήνας εἶχε μιά τρύπα, πού συγκοινωνοῦσε μέ ἄλλο σωλήνα.

Στόν πρῶτο σωλήνα ὑπῆρχε ἕνα βούλωμα ἀπό σίδηρο, πού προσαρμοζόταν ἀκριβῶς στό σωλήνα ἔτσι, πού νά μπορεῖ ν' ἀνεβοκατεβαίνει, κι ἦταν ἀλειμμένο μέ λάδι, γιά νά γλιστρᾷ εὐκόλα. Κά-

τω από τό σωλήνα ήταν τό καζάνι μέ νερό καί κάτω από τό καζάνι αυτό υπήρχε ή σκάρα μέ τή φωτιά.

Ὁ Δαμαστής ἔβαλε φωτιά. Τό νερό ἔγινε ἀτμός, ὁ ἀτμός ἀνέβηκε στό σωλήνα καί σήκωσε ὡς τήν ἐπάνω ἄκρη τό βούλωμα. Ἀπό τήν τρύπα ξέφυγε ὁ ἀτμός καί μπῆκε στόν πλαϊνό του σωλήνα, ὅπου κρύωσε κι ἔγινε πάλι νερό. Τό νερό αυτό χύθηκε στό καζάνι, ὅπου ξαναξεστάθηκε καί ξανάγινε ἀτμός. Ὅταν ξέφευγε ἀπό τήν τρύπα ὁ ἀτμός, τό βούλωμα γλιστροῦσε πάλι ὡς τό κάτω μέρος τοῦ σωλήνα καί τότε πάλι νέος ἀτμός τό σήκωνε ὡς τό πάνω μέρος. Ἔτσι ἀδιάκοπα κινιόταν τό βούλωμα πάνω καί κάτω μέσα στό σωλήνα.

— Κοιτάξτε, ἔλεγε ὁ Δαμαστής καί τά μάτια του λαμποκοποῦσαν ἀπό περηφάνια καί χαρά. Κοιτάξτε, ἔπιασα τόν ἀτμό καί τόν ἔκλεισα μέσα στό σωλήνα. Ὅταν βάζω φωτιά, τό νερό γίνεται ἀτμός κι ὁ ἀτμός σηκώνει τό βούλωμα. Κάνει ὅ,τι τόν προστάζω. Στόν ἄλλο σωλήνα ξαναγίνεται νερό κι ὅταν ἐγώ προστάξω, τό νερό γίνεται ἀτμός. Ἔτσι ἔκαμα δούλο μου τόν ἀτμό, ὅπως ἔκαμα τό βόδι, τό ἄλογο καί τόν ἄνεμο. Καί τώρα πηγαίνετε στό καλό, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἀμα περάσει ἕνας χρόνος, νά ξαναρθεῖτε καί θά δεῖτε πῶς θά δουλεύει ὁ νέος μου σκλάβος. Ὅταν θά τόν δεῖτε καί θά τόν καταλάβετε, θά μπορέσετε νά ἐργαστεῖτε κι ἐσεῖς καί νά βρεῖτε πῶς καί σέ τί νά μεταχειρίζεστε τή δύναμη τοῦ ἀτμοῦ. Τοῦτο μπορῶ νά σᾶς πῶ τώρα, πῶς ὁ νέος σκλάβος, ἅμα θά μάθετε νά τόν μεταχειρίζεστε ὅπως πρέπει, θ' ἀλλάξει ὀλωσδιόλου τήν ὄψη τοῦ κόσμου.

Ἐπειτα μπῆκε μέσα στό ἐργαστήρι του κι ἔκλεισε τήν πόρτα του. Ὀλόχαρος κοίταζε τή νέα του μηχανή.

— Χά, χά, χά, καλέ μου ἀτμέ, ἔλεγε. Τώρα σ' ἔχω στήν ἐξουσία μου. Καί μπορῶ νά σέ δυναμώνω καί νά σέ ἀδυνατίζω. Καί πάντοτε θά ὑποχρεωθεῖς νά μένεις μέσα στό σωλήνα καί θά κάνεις τήν προσταγή μου.

Μπορῶ νά κάνω τό σωλήνα μεγαλύτερο καί μικρότερο... μπορῶ νά κάνω τό βούλωμα βαρύτερο ἢ ἐλαφρότερο... κι ὅμως ἐσύ νά τό κάνεις νά κινεῖται ἐξακολουθητικά πάνω κάτω. Δέν εἶναι ἔτσι, ἀτμέ μου;

— Τώρα μέ λές καλόν, εἶπε ὁ ἀτμός. Τότε ὅμως πού πέταξα στόν ἀέρα ἕνα μέρος τοῦ βουνοῦ κι ἐρήμωσα τόν κάμπο, μ' ἔλεγες κακό.

Ὁ Δαμαστής γελοῦσε κι ἔτριβε ἀπό εὐχαρίστηση τά χέρια του.

— Ναί, ἀλήθεια, ἀλλά πού νά σέ μεταχειριστῶ; φώναξε. Νά σέ ζέψω στό ἀμάξι, ἀντί νά ζεύω τό ἄλογο μας; Νομίζω πώς θά τρέχεις πάρα πολύ γρηγορότερα ἀπό τό ἄλογο. Νά μοῦ κινεῖς τά καράβια; Θά μπορεῖς νά πηγαίνεις καί ἀντίθετα στόν ἄνεμο. Μήπως δέ θά μπορεῖς νά κινήσεις τό μύλο; ὦ! κι αὐτόν κι ἄλλα πολλά, κι ἄλλα πολλά!...

Ὁ Δαμαστής ἔσβησε τή φωτιά. Τόν ἄλλον καιρό ὄλο καί διόρθωνε, βελτιῶνε καί τροποποιοῦσε τή μηχανή του.

Μιά σπουδαία προσθήκη ἦταν νά βάλει στό βούλωμα ἕνα σιδερένιο ραβδί, ἔμβολο νά ποῦμε, κι αὐτό τό ἔμβολο νά τό συνδέσει μέ μιάν ἄκρη ἄλλου ραβδιοῦ καί τήν ἄλλη ἄκρη αὐτοῦ τοῦ ραβδιοῦ μέ μιὰ ρόδα.

Κατασκεύασε μιάν ἄμαξα, ἔβαλε ἀπάνω τή μηχανή του καί σύνδεσε τήν ἄκρη τοῦ δεύτερου ραβδιοῦ μέ τίς ρόδες τῆς ἄμαξας. Αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Δαμαστής ἀνέβηκε στό πίσω μέρος τῆς ἄμαξας, ἐκεῖ πού ἦταν ἡ σκάρα μέ τή φωτιά. Οἱ ρόδες ἔτριξαν κι ἡ ἄμαξα κινήθηκε πρὸς τά ἐμπρός.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς φυλῆς ἔτρεξαν ἀπ' ὅλες τίς μεριές καί κοίταξαν καί θαύμαζαν τήν παράξενη ἄμαξα.

Οἱ περισσότεροι φώναξαν ἀπό τό φόβο κι ἔφυγαν μακριά ἀπό τό θεριό. Μονάχα οἱ πιό μυαλωμένοι κατάλαβαν τήν ἀξία τῆς καινούριας ἄμαξας.

— Πατέρα, εἶπε ἕνας ἀπό τούς γεροντότερους, κατέβα κάτω. Φο-

βόμαστε πώς θά πάθεις κακό. Ὁ ἀτμός θά σφεντονίσει τήν ἄμαξα καί θά σέ σκοτώσει, ὅπως τότε τό βοηθό σου.

— Ἴσα ἴσα ὁ σκοτωμός του μ' ἔμαθε νά εἶμαι προσεχτικός, εἶπε ὁ Δαμαστής. Ἐλάτε νά δεῖτε.

Καί τούς ἐξήγησε πῶς λογάριζε τή δύναμη τοῦ ἀτμοῦ καί πόσον ἀτμό χρειάζεται, γιά νά κινήσει τήν ἄμαξα.

Ὅσο περισσότερος ἀτμός γινόταν, τόσο γρηγορότερα γύριζαν οἱ τροχοί κι ἔτρεχε ἡ ἄμαξα. Ὅσο πιο χοντρό καί δυνατό ἦταν τό καζάνι, τόσο περισσότερο ἀτμό χωροῦσε, χωρίς νά κινδυνεύει νά σπάσει.

Καί σ' ἓνα μέρος τοῦ καζανιοῦ ἦταν στερεωμένη μία ἀσφαλίστική δικλείδα, ἓνα ἄλλο βούλωμα, νά ποῦμε.

Αὐτή τή δικλείδα δέν μποροῦσε νά τήν ἀνοίξει ὁ ἀτμός, ὅσο εἶχε τή δύναμη πού χρειαζότανε νά κινεῖται ἡ ἄμαξα. Ὅταν ὅμως τύχαινε νά ὑπάρχει ὑπερβολικός ἀτμός, σηκωνόταν ἡ δικλείδα κι ἀπό τήν τρύπα πού σκέπαζε ξέφευγε ὁ περιττός ἀτμός.

— Σᾶς παραδίνω τήν ἀτμομηχανή, εἶπε ὁ Δαμαστής. Κοιτάξτε νά δεῖτε πῶς κινεῖται καί πῶς μπορείτε νά τή μεταχειριστεῖτε. Μερικοί ἀπό σᾶς μπορείτε νά βρεῖτε νέες προσθήκες καί τροποποιήσεις, ἄν βάλετε τό μυαλό σας νά δουλεύει, ὅπως τό δικό μου μυαλό. Οἱ σιδεράδες, σύμφωνα μέ τά σχέδιά σας καί τίς ὁδηγίες σας, μποροῦν νά σᾶς βοηθήσουν.

* * *

Αὐτά εἶπε ὁ Δαμαστής καί μπήκε στό ἐργαστήρι του. Ἄρχισε ν' ἀναλογίζεται τί κατόρθωσε ὡς τότε καί τί μποροῦσε νά πετύχει ἀκόμη μέ τήν ἀδιάκοπη παρατήρηση καί σκέψη.

Οἱ πιο ἔξυπνοι ἀπό τή φυλή ἄρχισαν νά δουλεύουν μέ τήν ἀτμομηχανή. Καθώς περνοῦσαν τά χρόνια, ὅλο κι ἄλλαζε ἡ ἀτμομηχανή, διορθωνόταν, τροποποιόταν, ἔπαιρνε νέες προσθήκες καί νέες μορφές.

Στρῶσανε τή γῆ μέ σιδερένιες γραμμές κι ἐπάνω σ' αὐτές γλιστροῦσαν καί γύριζαν πιό εὐκόλα οἱ ρόδες, κι ἡ ἀτμομηχανή μποροῦσε νά σέρνει πίσω της πολλές βαρυφορτωμένες ἀμαξες, τά βαγόνια. Μέσα σέ λίγες ἡμέρες ἢ λίγες ἐβδομάδες μποροῦσε κανένας νά ταξιδέψει σέ τόπους πού πρὶν χρειάζοταν μῆνες καί χρόνια, γιά νά φτάσει. Τά προϊόντα τῆς γῆς ἦταν ἀφθονότερα καί φτηνότερα καί μποροῦσαν νά μεταφερθοῦν ἀπό τή μιάν ἄκρη τῆς γῆς στήν ἄλλη.

Βάλανε τήν ἀτμομηχανή στά πλοῖα καί μποροῦσαν νά ταξιδεύουν καί χωρίς ἄνεμο κι ἐνάντια στόν ἄνεμο καί στά ρεύματα. Μεταχειρίστηκαν τήν ἀτμομηχανή, γιά νά ὀργῶνει, νά σπέρνει, ν' ἀλωνίζει καί ν' ἀλέθει τά γεννήματα. Καί ποιός ξέρει σέ τί ἄλλο θά τή μεταχειρίζονταν τή θαυμαστή ἀτμομηχανή...

Ἡ ἀτμομηχανή ἄλλαξε τήν ὄψη τοῦ κόσμου, ὅπως εἶχε προφητέψει ὁ Δαμαστής.

Ὁ Δαμαστής παραγέρασε. Ἡ γενιά του ὄλο καί πλήθαινε καί ξαπλώθηκε σ' ὅλη τή γῆ. Ὅταν σ' ἓναν τόπο δέν μποροῦσαν νά ζήσουν ὄλοι, μερικοί φεύγανε καί πήγαιναν νά βροῦν ἄλλον τόπο. Τόν καλλιεργοῦσαν, ἔβγαζαν μέταλλα καί τά καράβια τους ἀρμένιζαν σέ θάλασσες, σέ λίμνες καί σέ μεγάλους ποταμούς. Οἱ σιδηρόδρομοι καί τ' ἀτμόπλοια ταξίδευαν ἀπό τή μιάν ἄκρη τῆς γῆς στήν ἄλλη.

Οἱ διάφορες φυλές ζοῦσαν χωριστά, μακριά ἢ μιὰ ἀπό τήν ἄλλη, μιλοῦσαν διαφορετικές γλῶσσες καί δέ γνώριζαν πιά. πῶς ὁ πρῶτος γενάρχης ἦταν ὁ Δαμαστής. Σ' ὅλες τίς χῶρες ζοῦσαν σοφοί ἄντρες κι ἔκαναν νέες ἐφευρέσεις, πού εὐκόλυναν τήν ἐργασία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καί αὔξαιναν τόν πλοῦτο καί τήν εὐτυχία.

Ὅμως, ὅπως εἶπα, ὁ πατέρας καί γενάρχης ὄλων τῶν φυλῶν ἦταν ὁ Δαμαστής.

Αὐτός δέν ἤξερε πιά τόν ἀριθμό τῶν ἀπογόνων του καί οὔτε πού σκοτιζόταν νά τόν μάθει. Πήγαινε καί κατοικοῦσε πότε στή

μιά και πότε στήν ἄλλη φυλή, σέ ἰδιαίτερο σπίτι δικό του, γιά νά στοχάζεται στή μοναξιά του μονάχος, νά παρατηρεῖ, νά ξεδιαλύνει καί νά ἐργάζεται, γιά νά παίρνουν μορφή οἱ στοχασμοί του, νά γίνονται χρήσιμα πράγματα γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους.

Πότε πότε ἐρχόταν στό σπίτι τοῦ Δαμαστῆ κανένας πατέρας μέ τό μικρό του, γιά νά δεῖ ὁ μικρός τό σοφό τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου.

Ἄν εἶχε τήν τύχη νά βρεῖ λόγια, πού ν' ἀγγίζουν τή γέριχη καρδιά τοῦ Δαμαστῆ καί νά τοῦ προκαλέσουν τήν προσοχή, τότε γύριζε ὁ Δαμαστής καί, βάζοντας τά χέρια στό κεφαλάκι τοῦ μικροῦ, ἔλεγε:

— Νά μή γίνεις μαυρός κι ἀνόητος, μικρέ μου. Μαυρός κι ἀνόητος εἶναι ἐκεῖνος πού θέλει νά ἐξηγήσει τά πράματα πού δέν ξέρει, ἀλλά δέν τά παρατήρησε, οὔτε κάθισε νά σκεφτεῖ ποτέ του σοβαρά γι' αὐτά.

72. Η ΠΑΝΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τοῦ κόσμου ἀπό τά θάματα
 δέν εἶναι τίποτ' ἄλλο,
 πού νά 'ναι σάν τόν ἄνθρωπο
 περήφανο, μεγάλο.
 Σέ φουσκωμένα κύματα,
 σέ θάλασσα ἀφρισμένη,
 αὐτός ξέρει καί μπαίνει,
 καί φύσαγε, νοτιά!

Καί τή θεά τήν ὑπέρτατη,
 τή Γῆ τή φαρδιοπλάτα,
 πού ἀκούραστα τά χαίρεται
 τ' ἀθάνατά της νιάτα,
 ζεύει στ' ἀλέτρι τ' ἄλογα
 καί τήν περικυκλώνει,
 βαθιά τηνε πληγώνει
 καί τήν καταπονᾷ.

Πιάνει πουλιά γοργόφτερα,
 βουνίσια ἀγρίμια πιάνει
 τά ψάρια ἀπό τή θάλασσαν
 αὐτός μέ δίχτυα βγάνει.
 Αὐτός τόν ταῦρο, τ' ἄλογο
 ξέρει νά μεταπίσει,
 τή λευτεριά ν' ἀφήσει
 καί στό ζυγό νά μπεῖ.

Αὐτός καί γλώσσαν ἔμαθε,
καί σπίτια νά σκεπάζει·
καί νόμους ἔστερέωσε
καί φρόνημα σπουδάζει.
Μέ χίλιους τρόπους ἔρχεται
καί χίλιους τρόπους ξέρει,
καί μόνο δέ θά φέρει
θανάτου ἀποφυγή!

Ἐκ τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλεῖ

Μετάφραση Κ. Μάνου

73. Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Ζούσε μιά φορά στίς Συρακοῦσες ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας. Ἡ χώρα πού κυβερνοῦσε ἦταν πολύ μικρή, ἀλλά ἤθελε νά φορεῖ τ' ὀραιότερο στέμμα τοῦ κόσμου.

Φώναξε λοιπόν ἕναν ξακουσμένο χρυσοχόο καί τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρος καθαρό χρυσάφι.

— Πάρε αὐτό, τοῦ εἶπε, καί νά μοῦ φτιάσεις ἕνα στέμμα, πού νά τό ζηλεύει κάθε βασιλιάς. Πρόσεχε, νά βάλεις μέσα σ' αὐτό ὅλο τό χρυσάφι καί νά μὴν τ' ἀνακατώσεις μέ ἄλλο μέταλλο.

— Θά γίνει ὅπως διατάξεις, εἶπε ὁ χρυσοχόος. Ἐδῶ μοῦ δίνεις δέκα λίτρος καθαρό χρυσάφι· σ' ἐνενηντα ἡμέρες θά σοῦ γυρίσω τό στέμμα ἔτοιμο καί θά 'χει ἀκριβῶς τό ἴδιο βάρος.

Ὑστερ' ἀπό ἐνενηντα ἡμέρες, πιστός στό λόγο του ὁ χρυσοχόος, ἔφερε τό στέμμα στό βασιλιά. Ἦταν ὠραῖο, λεπτοκαμωμένο καί μέ μεγάλη τέχνη δουλεμένο. Ὅλοι, ὅσοι τό εἶδαν, εἶπαν πῶς δέν ἦταν ἄλλο τέτοιο στόν κόσμο. Ὄταν ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας τό βάλε στό κεφάλι του, τόν στενοχωροῦσε κάπως, ἀλλά δέ διαμαρτυρήθη-

κε. Ήταν βέβαιος πώς κανένας άλλος βασιλιάς δέν είχε τόσο ἔξοχο ἀριστούργημα. Ἀφοῦ τὸ θαύμασε ἀπὸ τὴ μιά μεριά κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ζύγισε στὴ δική του ζυγαριά. Εἶχε ἀκριβῶς τὸ βάρος, πού εἶχε τὸ χρυσάφι πού εἶχε δώσει.

— Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμὴ, εἶπε στό χρυσοχόο. Ἐκαμες πολὺ καλὴ δουλειά καί δέν ἔχασες οὔτ' ἓναν κόκκο ἀπὸ τὸ χρυσάφι μου.

Στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ ζοῦσε τότε ἓνας πολὺ σοφὸς ἄνθρωπος, πού λεγόταν Ἀρχιμήδης. Ὅταν τὸν φώναξαν νά θαυμάσει κι αὐτός τὸ στέμμα τοῦ βασιλιᾶ, τὸ γύρισε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ πολλές φορές καί τὸ ἐξέτασε προσεχτικᾶ.

— Λοιπὸν, τί ἰδέα ἔχεις γι' αὐτό; ρώτησε ὁ Ἴέρωνας.

— Ἡ ἐργασία εἶναι, ἀλήθεια, πολὺ ὠραία, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλά... ἀλλά τὸ χρυσάφι...

— Τὸ χρυσάφι εἶναι ὅλο ἐδῶ! φώναξε ὁ βασιλιάς. Τὸ ζύγισα στὴ δική μου τὴ ζυγαριά.

— Ὡραῖα, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλά δέ φαίνεται νά ἔχει τὸ ἴδιο πλούσιο κόκκινο χρῶμα, πού εἶχε τὸ ἀδούλευτο χρυσάφι. Δέν εἶναι καθόλου κόκκινο, ἀλλ' ἔχει ἓνα ζωηρὸ κίτρινο χρῶμα.

— Τὸ περισσότερο χρυσάφι εἶναι κίτρινο, εἶπε ὁ Ἴέρωνας· ἀλλὰ τώρα πού τὸ λέτε αὐτό, θυμᾶμαι πῶς, πρὶν δουλευτεῖ, εἶχε πιὸ κόκκινο χρῶμα.

— Κι ἂν ὁ χρυσοχόος κράτησε μιὰ ἢ δυὸ λίτρες ἀπὸ τὸ χρυσάφι καί συμπλήρωσε τὸ βάρος μέ ἀσήμι ἢ μπροῦντζο; ρώτησε ὁ Ἀρχιμήδης.

— Ὡ! δέ θά μπορούσε νά τὸ κάμει αὐτό, εἶπε ὁ Ἴέρωνας· τὸ χρυσάφι ἄλλαξε τὸ χρῶμα του, ὅταν δουλεύτηκε.

Ἄλλ' ὅσο περισσότερο συλλογιζόταν τὸ ζήτημα αὐτό, τόσο λιγότερο ἦταν εὐχαριστημένος μέ τὸ στέμμα του. Στὸ τέλος εἶπε στὸν Ἀρχιμήδη:

— Δέν εἶναι κανένας τρόπος νά ἐξακριβώσουμε ἂν ὁ χρυσοχόος

αὐτός πραγματικά μέ γέλασε ἢ ἄν, σάν τίμιος ἄνθρωπος, μοῦ ἔδω-
σε πίσω τό χρυσάφι μου;

— Δέν ξέρω κανέναν τρόπο, ἦταν ἡ ἀπάντηση.

Ὁ Ἀρχιμήδης ὅμως δέν ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού θά ἔλεγε πώς
ένα πράγμα ἦταν ἀδύνατο. Εὐχαριστιόταν πάρα πολύ νά καταγίνε-
ται νά λύνει δύσκολα προβλήματα κι ἅμα ένα ζήτημα τόν ἔφερνε σέ
στενοχώρια, ἔξακολουθοῦσε νά τό μελετᾶ, ὥσπου νά βρεῖ κάποια
λύση.

Ἔτσι λοιπόν κάθισε καί συλλογιόταν πολλές μέρες, νά βρεῖ μέ
ποιόν τρόπο θά μπορούσε νά δοκιμαστῆ τό χρυσάφι, χωρίς νά πά-
θει τό στέμμα τίποτε.

Μιά μέρα εἶχε στό νοῦ του τό ζήτημα αὐτό, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν
νά κάμει λουτρό. Ἡ μπανιέρα ἦταν γεμάτη νερό ὡς ἐπάνω καί κα-
θώς ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε μέσα, μιά ποσότητα νεροῦ χύθηκε ἔξω,
πάνω στό πέτρινο πάτωμα. Το ἴδιο πράγμα εἶχε γίνει πολλές φο-
ρές πρωύτερα, αὐτή ὅμως ἦταν ἡ πρώτη φορά πού τό παρατήρησε
ὁ Ἀρχιμήδης.

«Πόσο νερό διώχνω, ὅταν μπαίνω μέσα στήν μπανιέρα;» εἶπε
μέσα του. «Ὁ καθένas μπορεί νά δεῖ πώς ἔδιωξα τόσο νερό, ὅσο
εἶναι τό σῶμα μου. Ἐνας ἄνθρωπος, πού ἔχει τό μισό ἀνάστημα
ἀπό μένα, θά ἔδιωχνε τό μισό νερό.

»Τώρα, ἄν ὑποθέσουμε πώς, ἀντί νά μπῶ ἐγώ στήν μπανιέρα,
ἔβαζα μέσα τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, θά ἔδιωχνε τόσο νερό, ὅσο εἶ-
ναι αὐτό. Ἄ, γιά νά ἰδῶ... Τό χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπό τό ἀσή-
μι. Δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι ἔχουν λιγότερο ὄγκο ἀπό ὅσο ὄγ-
κο ἔχουν ἐφτά λίτρες χρυσάφι ἀνακατωμένες μέ τρεῖς λίτρες ἀσήμι.
Ἄν τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα εἶναι καθαρό χρυσάφι, θά ἐκτοπίσει τόν
ἴδιο ὄγκο νεροῦ, ὅπως καί κάθε ἄλλες δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι.
Ἄν ὅμως εἶναι νοθευμένο μέ ἀσήμι, θά ἐκτοπίσει μεγαλύτερο ὄγ-
κο. Ἐπιτέλους τό βρῆκα! τό βρῆκα!».

Τά λησιμόνησε ὅλα καί πετάχτηκε ἔξω ἀπο τό λουτρό. Χωρίς

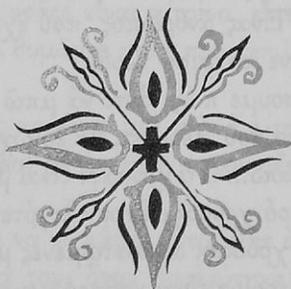
νά σταματήσει νά ντυθεῖ, ἔτρεξε μέσα στους δρόμους πηγαίνοντας στό παλάτι τοῦ βασιλιᾶ καί φωνάζοντας: «Εὕρηκα! Εὕρηκα!».

Τό στέμμα δοκιμάστηκε. Βρέθηκε πῶς ἐκτόπιζε περισσότερο νερό ἀπό ὅ,τι ἐκτόπιζαν δέκα λίτρες χρυσάφι καθαρό. Ἡ φευτιά τοῦ χρυσοχόου ἀποδείχτηκε χωρίς καμιάν ἀμφιβολία. Ἄν ὅμως τιμωρήθηκε ἢ ὄχι δέν ξέρω οὔτε μᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἡ ἀπλή ἀνακάλυψη, πού ἔχαμε ὁ Ἄρχιμήδης στήν μπανιέρα του, ἄξιζε πολύ περισσότερο γιά τόν κόσμο ἀπό τό στέμμα τοῦ Ἰέρωνα.

(Διασκευή)

Δ. Κοιτογιάννης

74. ΤΟ ΧΕΡΙ

Τά παιδιά τῆς πέμπτης τάξης ἑνὸς δημοτικῶν σχολείου τῶν Ἀθηνῶν πῆγαν μιά μέρα ἐκδρομὴ στὴν Καισαριανή. Μὲ ἀφορμὴ ἓνα ἀτύχημα πού εἶδαν στό δρόμο ἄρχισαν νά συζητοῦν ποιά εἶναι ἡ μεγαλύτερη σωματική βλάβη.

Ὁ δάσκαλος ἄκουε τή συζήτηση· ἄλλο παιδί ἔλεγε πὼς τό χειρότερο ἀπ' ὅλα εἶναι νά χάσει κανένας τό πόδι του, ἄλλο ἔλεγε τό μάτι, ἄλλο τό χέρι, ἄλλο τή λαλιά.

— Ἄμα φτάσουμε στήν Καισαριανή, θά σᾶς πῶ κι ἐγὼ τή γνώμη μου, παιδιά, τούς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Καί πραγματικά, σάν ξεκουράστηκαν στὸν ἴσχιο τῶν φηλῶν δέντρων, πού ἔναι κοντά στή βρύση, καί χόρτασαν δροσερό νερό, ὁ δάσκαλος θυμήθηκε τὴν ὑπόσχεσή του.

— Ὅ,τι καί νά χάσει ὁ ἄνθρωπος, παιδιά μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι κακό καί ψυχρό· μὰ ἐγὼ νομίζω πὼς τό πολυτιμότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τό χέρι.

Τό ὄργανο τῆς ἀφῆς εἶναι τό πιό θαυμαστό ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια. Τά ὄργανα τῶν ἄλλων αἰσθήσεων δέχονται τίς ἐντυπώσεις χωρὶς καμιά δική τους κίνηση. Μόνο τό ὄργανο τῆς ἀφῆς εἶναι ἐνεργητικό. Τό μάτι, τό αὐτί, τὰ ρουθούνια στέκονται ἀπλῶς ἀνοιχτά. Τό φῶς, ὁ ἦχος, ἡ μυρουδιά μπαίνουν ἐλεύθερα σ' αὐτά κι ἔτσι ἀναγκαζόμαστε νά δοῦμε, ν' ἀκούσουμε, νά μυριστοῦμε. Μὰ τό χέρι διαλέγει αὐτό πού θά ἐγγίξει καί ἐγγίζει ὅ,τι θέλει. Ἀπομακρύνει τὰ πράγματα, πού δέν ἐπιθυμοῦμε.

Ἄλλὰ τό χέρι δέ φροντίζει μόνο γιά ὅ,τι χρειάζεται ἡ ἀφή, βοηθαί καί τίς ἄλλες αἰσθήσεις, ὅταν δυσκολεύονται στή δουλειά τους. Τό χέρι τοῦ τυφλοῦ τόν ὀδηγεῖ στοὺς δρόμους καί τόν φυλάει ἀπὸ τίς κακοτοπιές. Τό χέρι τοῦ τυφλοῦ διαβάζει βιβλία μέ τὰ ἔχ τ υ π α γ ρ ά μ α τ α κι ἔτσι τόν μορφώνει καί τόν ψυχαγωγεῖ.

Καί στόν ἄτυχο τόν κωφάλαιο τά δάχτυλα τοῦ χεριοῦ μιλοῦν μέ πολλή εὐγλωττία κι ἀναπληρώνουν τήν ἀκοή.

Γενικά, τά ὄργανα ὄλων τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, καί στή μεγαλύτερη ἀκόμα τελειότητά τους, ἀναγνωρίζουν τήν ὑπεροχή καί τή δύναμη τοῦ χεριοῦ. Τό χέρι κατασκευάζει γιά τό μάτι τό τηλεσκόπιο καί τό βοηθᾶ μ' αὐτό νά φτάνει τό βλέμμα του ὡς τ' ἀστέρια. Τό χέρι ὀπλίζει τό μάτι μέ τό μικροσκόπιο, πού τοῦ φανερώνει ἕναν καινούριο κόσμο μέ θαυμαστά πράγματα. Τό χέρι κατασκευάζει γιά τό αὐτί ἐργαλεῖα, πού μεγαλώνουν σημαντικά τόν ἦχο. Τό χέρι διαλέγει τό λουλουδι, πού ἀρέσει στήν ὄσφρηση κι ἐτοιμάζει ὅλες τίς εὐχάριστες μυρουδιές.

Ἄλλ' ἄν τό χέρι μέ κάθε τρόπο ὑπηρετεῖ τό σῶμα, ὅμως βοηθάει καί τό νοῦ καί τή καρδιά. Αὐτά μέ τή δική του βοήθεια φανερώνουν τήν ἐξυπνάδα, τό θάρρος, τή στοργή, τήν ἀντρίκεια θέληση καί τή δύναμη.

Βάλε ἕνα σπαθί στό χέρι καί θά πολεμήσει γιά σένα. Δῶσε του ἕνα ἀλέτρι καί θά ὀργώσει γιά τό χατίρι σου. Δῶσε του ἕνα μουσικό ὄργανο καί θά παίξει, γιά νά σ' εὐχαριστήσῃ. Δῶσε του μιά πένα καί θά μιλήσει, θά παρακαλέσει, θά προσευχηθεῖ γιά σένα.

Καί τί δέ θά κάμει! Καί τί δέν ἔχει κάμει! Μιά ἀτμομηχανή δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἕνα μεγάλο χέρι καμωμένο, γιά ν' ἀπλώνει τή δύναμή του ἕνα μικρό ἀνθρώπινο χέρι. Ἐνας ἠλεκτρικός τηλεγράφος εἶναι γιά τό μικρό αὐτό χέρι μιά μεγάλη πένα, γιά νά γράφει ὅσο θέλει κι ὅπου θέλει. Κι ὅλα τά κανόνια καί τ' ἄλλα πολεμικά ὄπλα, μέ τά ὅποια σκοτώνουμε τ' ἀδέρφια μας, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά τό χέρι τοῦ Κáιν, μεγαλύτερο, δυνατότερο, αἰματηρότερο.

Τί εἶναι ἀκόμα ἕνας σιδηρόδρομος, ἕνα ἀτμόπλοιο, ἕνας φάρος, ἕνα ἀνάκτορο; Τί εἶναι, ἀλήθεια, μιά ὀλόκληρη πόλη, μιά χώρα, ὅλες οἱ πόλεις τοῦ κόσμου, ὀλόκληρη ἡ γήινη σφαῖρα, ὅπως τήν ἔχει

μεταβάλλει ο άνθρωπος; Τίποτε άλλο παρά η εργασία ενός γιγάντιου χεριού τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὄταν σκέπτομαι ὅλα ὅσα ἔκαμε τό ἀνθρώπινο χέρι, ἀπ' τῆ στιγμῆ πού ἡ Εὐά ἀπλωσε τό πλανεμένο χέρι της στόν ἀπαγορευμένο καρπό ὡς τῆ σκοτεινῆ ὥρα, πού τά ἄχραντα χέρια τοῦ Χριστοῦ μας καρφώθηκαν ἀπάνω στό Γολγοθά· ὅταν σκέπτομαι τί καλό καί τί κακό ἔκαμαν ἀπό τότε τ' ἀνθρώπινα χέρια, σηκώνω τό χέρι μου καί τό κοιτάζω μέ θαυμασμό καί μέ ἔκσταση. Τί ἐργαλεῖο γιά καλό!... Τί ὄργανο γιά κακό!... Καί δέ μένει ποτέ ἀργό...

Πολύ ἀσυλλόγιστα ὀνομάζουμε «χ ε ρ ὠ ν α κ τ α» τόν ἐργατικό ἄνθρωπο. Τό ὄνομα αὐτό ἀνήκει σέ κάθε τίμιο καί δραστήριο ἄντρα ἢ γυναίκα. Γιατί στό χέρι τοῦ βασιλιᾶ εἶναι τό σκῆπτρο, στό χέρι τοῦ στρατιώτη τό σπαθί, στοῦ ξυλουργοῦ τό πριόνι, στοῦ γεωργοῦ τό ἀλέτρι, στοῦ ναύτη τό κουπί, στοῦ γλύπτη ἢ σμίλη, στοῦ ποιητῆ ἢ πένα. Γιά κάθε ἄντρα καί γιά κάθε γυναίκα μέ θέληση τό χέρι εἶναι ἓνα ἐργαλεῖο, πού πρέπει νά μάθει νά τό μεταχειρίζεται. Ὅλοι ὁμως πρέπει νά γνωρίζουμε ὅτι: «Ὅ,τιδῆποτε κι ἄν ἔχει προοριστεῖ νά κάνει τό χέρι μας, πρέπει νά τό κάνει μέ ἀνθρωπιά, σωστά κι ὑπεύθυνα».

75. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑ·Ι·ΔΑ

Τόν περασμένο Αύγουστο ο πατέρας μου, πραγματοποιώντας παλαιότερη υπόσχεσή του, μέ πήρε μαζί του σ' ένα ταξίδι πού θά ἔκανε ὡς τή Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλά γιά τή δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τήν ὄμορφη «νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ», κι εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νά τήν ἐπισκεφτῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπόν ἕνα πρωινό ἀπό τήν Ἀθήνα, περάσαμε τή Θήβα καί βρισκόμαστε κατά τίς 12 τό μεσημέρι στό χωριό Μούλι.

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μιά ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, πού σκέπαζε σέ μεγάλη ἀπόσταση τή γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καί πόσα ἀραποσιτία ἔχει κάθε φυτό! Δέν μπορῶ νά τά μετρήσω, καθώς τρέχουμε, ἀλλά θά ἔχει καθένα πέντε κι ἔξι.

Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε μέ ταχύτητα σαράντα περίπου χιλιόμετρα τήν ὥρα κι ἐμεῖς μπορούσαμε νά διακρίνουμε δεξιά μας, ἐκτός ἀπό τ' ἀραποσιτία, τίς θερισμένες ἐκτάσεις τῶν σιταριῶν, τίς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καί τά περιβόλια, στά ὁποῖα οἱ καλλιεργητές μέ τά φανταχτερά τους φορέματα φαίνονταν ἀπό μακριά σάν κινούμενα ἄνθη μέσα στόν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκταση αὐτή εἶναι πραγματικά καί μεγάλη 250.000 στρέμματα, ἀλλά καί πολύ γόνιμη. Ἀξίζει νά τή θαυμάζουμε! Ἄν ἤξε-

ρες όμως και την ιστορία της, δέ θά θαύμαζες τόσο την πρασινάδα και την πλούσια παραγωγή, όσο τή σκληρή κι αδιάκοπη προσπάθεια του ανθρώπου νά δημιουργήσει αυτό πού βλέπεις. "Αν ήξερες την πάλη, πού ἔκαμε ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος, γιά νά μεταβάλει πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπό ἐστίες δυστυχίας σέ πηγές εὐτυχίας!...

— Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές ἄκουσα στό σχολεῖο μας γιά μεγάλα τεχνικά ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας πρό πάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπ' ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θά ἐργάστηκε καί τί χρήματα θά ξόδεψε τό Κράτος γιά τήν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστεῖ στή Μακεδονία ἐναντίον τῶν τρομερῶν πλημμυρῶν, τῶν καταστροφῶν καί τῆς ἐλονοσίας!

— "Α! αὐτή ἡ ἐλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακό γιά τήν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπόφερε ἀπ' αὐτή ὁ περισσότερος πληθυσμός. Στίς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας καί σέ ἄλλα μέρη οἱ κάτοικοι ζοῦσαν ὀλόκληρο τό χρόνο μέ τό κινίνο στήν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιά ἐργασία. Εὐτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιανιτσῶν, πού ἔχουν ἀποδώσει στήν καλλιέργεια περισσότερα ἀπό 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν καί τούς ἀνθρώπους ἀπό τήν ἐλονοσία καί τίς καταστροφές.

'Αλλ' ἄς συνεχίσουμε τή συζήτηση γιά τήν περιφέρεια αὐτή, τήν ὁποία ἔχουμε μπροστά μας, γιά νά δεῖς ἀπό πόσο μακριά ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ὑποτάξει τά στοιχεῖα τῆς φύσης στή δύναμή του! 'Από τόσο μακριά, ὥστε κινδυνεύει νά χαθεῖ μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων.

Καί στά πολύ παλιά χρόνια καί στά νεώτερα ὅλη αὐτή ἡ ἔκταση, πού τώρα βλέπεις νά εἶναι μιά καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μιά λίμνη, ἡ Κωπαΐδα, ἡ μεγαλύτερη ἴσως ἀπ' ὅλες τίς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικά μέρη της, τὰ ψηλότερα, ξεραίνονταν τό καλοκαίρι καί τὰ καλλιεργουσαν, ἐνῶ τὰ λίγο βαθύτερα ἔμεναν λιβάδια καί βάλτοι, οἱ ὁποῖοι παντοῦ ἄφηναν στάσιμα νερά, πού ἦταν διαρκῆς καί μόνιμη ἐστία τῆς ἐλνοσιᾶς.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας ὑπόφεραν πολύ ἀπό τίς ἀσθένειες. Γι' αὐτό ἀπό τὰ παλαιότερα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μέ τήν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατά τήν προϊστορική περίοδο, πρὶν ἀπό τό 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθεῖ ἀπό τούς τότε κατοίκους της, τούς Ὀρχομενίους. Αὐτοί μάλιστα εἶχαν τότε ἀπό τό εὐφορότατο ἔδαφός της τόσα πολλά προϊόντα, πού τούς χάρισαν ἄφθονα πλοῦτη.

Ἄλλά οἱ Θηβαῖοι, κατά τό 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιά νά τούς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. Ἐπειδή ὅμως δέν μπόρεσαν νά τούς νικήσουν, ἔφραξαν τίς καταβόθρες, τίς ὁποῖες εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιά νά φεύγουν τά νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τήν περιοχή καί μαζί ἔπνιξαν πολλές πόλεις, πού ἦταν ἐκεῖ χτισμένες.

Ἀργότερα, στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια, κι ἄλλα παρόμοια, ἀλλά τό ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπό τούς Βοιωτούς καί σταμάτησε.

Ἔτσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τὰ 1876. Τό Ἑλληνικό Κράτος ἐλεύθερο πιά ἀπό τή μακροχρόνια σκλαβιά, ἄρχισε τήν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιά νά καλυτερέφει τή θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε καί τήν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαΐδας σέ μιάν ἀγγλική εταιρεία, ἡ ὁποία ἐξακολουθοῦσε νά ἐργάζεται ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἡ εταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἀλλά γιά νά σκάβουν τό ἔδαφος καί νά πετοῦν τὰ χώματα, ἀλλά γιά νά φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπό τή μιὰ μεριά κι ἀπό τήν ἄλλη στίς διώρυγες, τίς ὁποῖες κατα-

σχεύαζε, ἄλλα γιὰ νά τρυποῦν τούς βράχους· καί τί δέν ἔφερε!

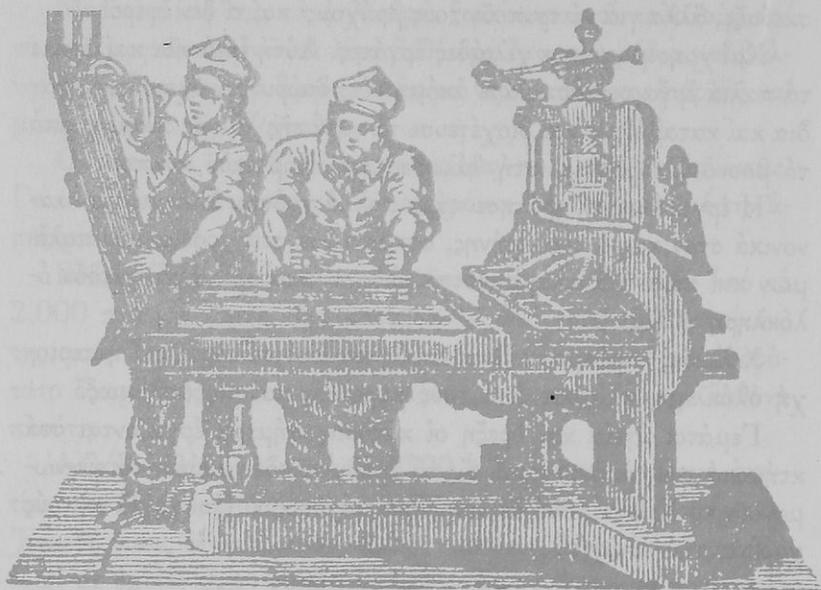
Καί χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτή ἐρεύνησε καί βρῆκε τά παλιά ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὀχετούς, πηγὰδια καί καταβόθρες καί διοχέτευσε τά νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσ' ἀπό τό βουνό Σχορπονέρι στή θάλασσα τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἐργασία αὐτή κράτησε πάρα πολλά χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικά στόν καιρό τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στά χρόνια τῶν πολέμων καί πάλι ἐπαναλαμβάνόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδόν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπό τά νερά, καί ἡ περιοχή ὀλόκληρη γλίτωσε ἀπό τούς πυρετούς καί τίς ἀσθένειες.

Γεμάτοι υἰεία καί ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στά κτήματά τους ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ καί δέν παύουν νά εὐγνωμονοῦν τό Κράτος, πού δέ λυπήθηκε μόχθους κι ἔξοδα, γιὰ νά τούς χαρίσει τήν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

76. Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΓΚ

Όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος — ο μεγάλος θαλασσοπόρος, πού ανακάλυψε τήν Ἀμερική — ἦταν μικρός, ὑπῆρχαν πολύ λίγα βιβλία κι ἦταν ἢ χειρόγραφα ἢ χοντρά, ξυλογραφημένα. Τά χειρόγραφα ἦταν ἀντίγραφα τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἢ ἔργων Ἑλλήνων καί Ρωμαίων.

Πολλοί εἶχαν ὡς ἐπάγγελμα νά σχεδιάζουν ἢ ν' ἀντιγράφουν τέτοια βιβλία. Οἱ περισσότεροι ἦταν καλόγεροι. Ζοῦσαν στά μοναστήρια καί χρειάζονταν ἕνα χρόνο, γιά ν' ἀντιγράφουν ἕνα βιβλίο σάν τήν Ἀγία Γραφή. Ἄν ἤθελαν νά εἶναι ὠραῖο καί καλλιγραφημένο τό βιβλίο, χρειάζονταν δύο καί τρία χρόνια.

Τά χειρόγραφα βιβλία γράφονταν πάνω σέ π ε ρ γ α μ η ν έ ς ἢ μ ε μ β ρ ά ν ε ς. Ἡ περγαμηνή γινόταν ἀπό δέρμα προβάτου ἢ τράγου· ἡ μεμβράνη ἀπό τό δέρμα πολύ μικρῶν ἀρνιῶν ἢ κασικιῶν. Ἀφαιροῦσαν τίς τρίχες ἀπό τό δέρμα καί τό ἔβαζαν μέσα σέ νερό μέ ἀσβέστη, γιά νά φύγει τό λίπος. Ὑστερα τό ἄπλωναν καί τό ἔτριβαν μ' ἐλαφρόπετρα, γιά νά γίνει λεπτό καί λεῖο.

Στήν ἀρχή ἀπό κάθε παράγραφο οἱ ἀντιγραφεῖς ἄφηναν ἄγραφο τό πρῶτο γράμμα· τό ἴδιο ἔκαναν καί γιά τίς σπουδαῖες λέξεις.

Ὅταν ὁ καλόγερος τελείωνε τήν ἀντιγραφή, ἔδινε τά φύλλα στόν εἰκονογράφο. Ἐκεῖνος γέμιζε τά περιθώρια μέ στέφανα, ἄνθη ἢ φύλλα γύρω ἀπό ἀγγέλους, ἀγίους, πουλιά ἢ ζῶα. Τά περιθώρια τά ζωγράφιζαν μέ διάφορα χρώματα καθώς καί τίς σπουδαῖες λέξεις καί τ' ἀρχικά γράμματα, πού εἶχαν παραλείψει στήν ἀντιγραφή. Τά στολίδια αὐτά ἔδιναν στά βιβλία χάρη κι ὠραιότητα, πού δέν τή βρίσκουμε πιά στά σημερινά βιβλία.

Ὅταν τελείωνε ἡ διακόσμηση τῶν φύλλων, τά ἔστελναν στό βιβλιοδέτη. Ἄν εἶχε καί ἡ βιβλιοδέτηση διακόσμηση, μεταχειρίζονταν δέρμα μόσχου ἢ γίδας· ἄν ὄχι, μεταχειρίζονταν δέρμα χοίρου. Γιά τή διακόσμηση σπουδαίων βιβλίων ἐργάζονταν χρυσοχόοι, ζωγράφοι, χαρακτές κτλ.

Πολλά βιβλία ἦταν στολισμένα μ' ἐλεφαντοκόκαλο, μ' ἀσήμι, ἀκόμα καί μέ χρυσό καί πολύτιμους λίθους.

Ὁ καθένας καταλαβαίνει ἀπ' αὐτά πῶς ἡ τιμή τέτοιων βιβλίων ἦταν πολύ μεγάλη καί μόνο οἱ πλούσιοι μπορούσαν νά τ' ἀγοράσουν. Μιά Ἁγία Γραφή καλλιγραφημένη καί δεμένη στοίχιζε ἕκατό χιλιάδες σημερινές δραχμές.

Τ' ἄλλα βιβλία, πού τά ὀνόμαζαν «βιβλία, τῶν φτωχῶν», εἶχαν λίγες εἰκόνες καί μερικές ἐξηγήσεις ἢ ἐκκλησιαστικά ρητά. Οἱ «Εὐαγγελιστές», τό πρῶτο τέτοιο βιβλίο, εἶχαν τριάντα σελίδες. Οἱ δεκαπέντε ἦταν τυπωμένες κι οἱ ἄλλες εἶχαν εἰκόνες.

Ἡ «Ἀγία Γραφή τῶν φτωχῶν», τό διασημότερο ἀπό τά βιβλία αὐτά, εἶχε λίγες σελίδες μέ πολλές εἰκόνες.

Πῶς τυπώνονταν αὐτά τά βιβλία;

Ἐκοβαν κομμάτια σανίδας ἀπό δρύινο ξύλο ἴσα μέ τή σελίδα τοῦ βιβλίου κι ἐπάνω στή σανίδα σκόλιζαν τά γράμματα καί τίς εἰκόνες, ὅπως σκαλίζουμε σήμερα τίς σφραγίδες. Κατασκευάζαν δηλαδή μιὰ σφραγίδα, ὅσο ἦταν ἡ σελίδα τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἐργασία αὐτή χρειαζόταν μεγάλη ἐπιτηδειότητα καί, γιά νά χαραχτεῖ ἕνα βιβλίο, χρειαζόνταν πολλά χρόνια· μέ τίς σφραγίδες αὐτές ἦταν εὐκόλο πιά νά τυπώνουν πολλά ὅμοια ἀντίτυπα. Καί γι' αὐτό τά τυπωμένα βιβλία ἦταν πολύ φτηνότερα ἀπό τά χειρόγραφα.

Μόνο μικρά βιβλία ὅμως μποροῦσαν νά τυπωθοῦν ἔτσι. Ἄν ἐπιχειροῦσαν νά τυπώσουν τήν Ἀγία Γραφή, θά χρειαζόνταν τριάντα ὀλόκληρα χρόνια. Γι' αὐτό καί κανένας δέ σκέφτηκε νά ἐπιχειρήσει τέτοιο πράγμα.

Ο ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΓΚ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

Ὅλη αὐτή τήν κατάσταση τήν ἄλλαξε ὁ Γκούτεμπεργκ μέ τά κινητά τυπογραφικά στοιχεῖα.

Εἶχε γεννηθεῖ σέ μιὰ πόλη τῆς Γερμανίας στά 1400. Οἱ γονεῖς του ἦταν πλούσιοι κι εὐγενεῖς. Στήν ἐποχή ἐκείνη θεωροῦσαν ταπεινωτικό γιά ἕνα πλουσιόπαιδο νά γίνεи τεχνίτης. Ὁ Γκούτεμπεργκ ὅμως ἔμαθε ὄχι μιὰ, ἀλλά δύο τέχνες. Ἐμαθε νά κατεργάζεται πολύτιμους λίθους καί νά κατασκευάζει καθρέφτες. Καί σέ ἡλικία τριάντα πέντε ἐτῶν εἶχε ἐγκατασταθεῖ στό Στρασβοῦργο καί κέρδιζε πολλά χρήματα ἀπό τήν ἐργασία του κι ἀπό τούς μαθητές του.

Ὁ Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε ὅτι σέ ὅλες τίς γλῶσσες τοῦ κόσμου οἱ λέξεις γράφονται μέ λίγα γράμματα. Ἡ ἐλληνική γλώσσ-

σα ἔχει 24 γράμματα, ἡ λατινική 25, ἡ γερμανική 26 κτλ.

Ἄν κατασκεύαζε κανένας ἀρκετά ἀπ' αὐτά τὰ γράμματα καί τὰ τοποθετοῦσε τό ἓνα κοντά στό ἄλλο, θά ἦταν εὐκολο νά κάμει μιὰ καί περισσότερες λέξεις καί σελίδες. Ἄμα τύπωνε τίς σελίδες αὐτές, θά μπορούσε νά διαλύσει τὰ γράμματα καί μ' αὐτά νά τυπώσει ἄλλες σελίδες. Ἔτσι θά τυπώνονταν μεγάλα βιβλία σέ λίγο χρονικό διάστημα καί σέ πολλά ἀντίτυπα.

Ἡ ἰδέα αὐτή τόν κυρίεψε τόσο, ὥστε ἄφησε κάθε ἄλλη ἐργασία κι ἀφιέρωσε τόν καιρό του καί τήν ἐργασία του στό σκοπό αὐτό.

Στήν ἀρχή προσπάθησε νά κατασκευάσει στοιχεῖα ἀπό ξύλο. Αὐτό τοῦ φαινόταν εὐκολο, ἐνῶ πραγματικά ἦταν πολύ δύσκολο. Μ' ὄλη τήν ἐπιτηδειότητά του δέν μπορούσε νά κατασκευάσει ἓνα μικροσκοπικό στοιχεῖο ἀπό ἓνα κομματάκι ξύλο, οὔτε καί νά κατασκευάσει ὅμοιο τό ἓνα μέ τό ἄλλο. Ἀκόμα κι ὅταν ὀπωσδήποτε τό κατόρθωνε, ἡ μελάνη μαλάκωνε τὰ ξύλινα στοιχεῖα κι ἔπειτα ἀπό λίγα τυπώματα τὰ στοιχεῖα τυπώνονταν μουντζουρωμένα καί δυσανάγνωστα. Γι' αὐτό κι ὁ Γκούτεμπεργκ ἄφησε τήν ἰδέα τῶν ξύλινων στοιχείων.

Σκέφτηκε νά χρησιμοποιήσει τό μολύβι. Τό μολύβι ἦταν μαλακό κι εὐκολο ἔκοψε καί χάραξε τὰ στοιχεῖα. Ἀλλά τήν ὥρα τοῦ τυπώματος τὰ μολυβένια στοιχεῖα πλάταιναν ἀπό τήν πίεση καί τὰ γράμματα ἔβγαιναν σχεδόν ἀγνώριστα.

Ἀφοῦ τό μολύβι ἦταν πολύ μαλακό γιά τή δουλειά αὐτή, ὁ Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε τό σίδηρο· ἦταν πολύ δύσκολο νά κατασκευάσει σιδηρένια στοιχεῖα· κατόρθωσε ὅμως νά χάραξει μερικά. Ἀλλά στό τύπωμα τὰ σιδηρένια στοιχεῖα χρειάζονταν μεγάλη πίεση· ἔτσι ὅμως τὰ στοιχεῖα προχωροῦσαν πολύ βαθιά κι ἔσκιζαν τό τυπογραφικό χαρτί. Ἔτσι, μέ τὰ μολυβένια καί τὰ σιδηρένια στοιχεῖα, χάθηκαν πολλοί μῆνες.

Ἀπό τίς δοκιμές αὐτές ὁ Γκούτεμπεργκ εἶδε ὅτι, γιά νά γίνουν

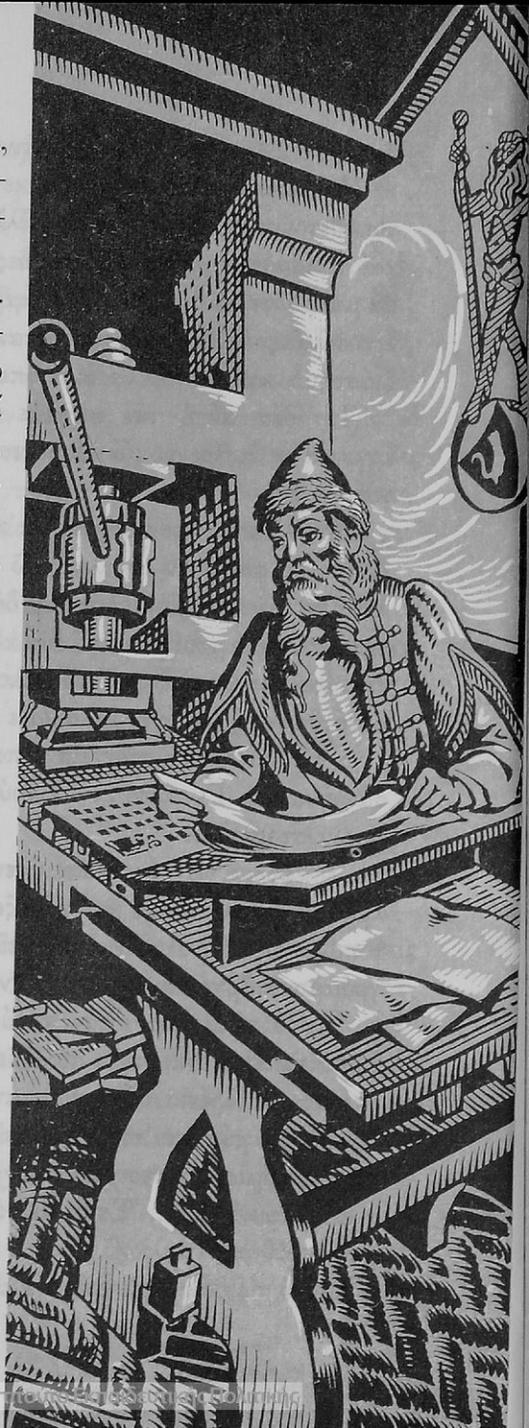
καλά τὰ τυπογραφικά στοιχεῖα, ἔπρεπε νά βρεθεῖ μέταλλο σκληρότερο ἀπ' τὸ μολύβι καί μαλακότερο ἀπ' τὸ σίδηρο.

Δοκίμασε διάφορα μείγματα. Πότε δοκίμαζε μολύβι καί χαλκό, πότε μολύβι καί ὀρείχαλκο (μπροῦντζο). Ἐβδομάδες καί μῆνες περνοῦσαν μέ τίς δοκιμές. Κι ἐπιτέλους βρῆκε ὅτι τὸ καλύτερο μείγμα ἦταν πέντε μέρη μολύβι, τέσσερα ἀντιμόνιο κι ἓνα κασσίτερος.

ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΩΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ

Γιὰ τὰ χειρόγραφα καί τὰ ξυλόγραφα βιβλία δέ χρειαζόταν πιεστήριο. Ὅταν ὅμως ὁ Γκούτεμπεργκ βρῆκε τὰ μεταλλικά στοιχεῖα, εἶδε ὅτι, γιὰ νά μεταφερθοῦν τὰ γράμματα στό χαρτί ἢ στήν περγαμηνή, χρειαζόταν μεγάλη πίεση. Ἦταν λοιπὸν ἀνάγκη νά ἐφευρεθοῦν πιεστήρια.

Πῆρε γιὰ παράδειγμα τὸ πιεστήριο, πού μεταχειρίζονταν, γιὰ νά στύσουν τὰ σταφύλια. Κατασκεύασε λοιπὸν ἓνα παρόμοιο πιε-

στήριο· κι αυτό χρησιμοποιήθηκε ένατο πενήντα χρόνια και παραπάνω.

Υστερα είδε ότι η μελάνη, μέ τήν όποία ἔγραφαν τά χειρόγραφα βιβλία, δέν ἦταν κατάλληλη στήν τυπογραφία. Ἀκριβῶς τήν ἐποχή αὐτή οἱ Ἴταλοί ζωγράφοι ἄρχισαν νά μεταχειρίζονται μιά νέα βαφή ἀπό καπνιά καί λινέλαιο. Ἄπ' αὐτούς ὁ Γκούτεμπεργκ πῆρε τήν ἰδέα γιά τήν τυπογραφική μελάνη του· κι ὡς τά σήμερα ἀκόμα ἡ τυπογραφική μελάνη γίνεται μέ τόν ἴδιο τρόπο.

Ὁ Γκούτεμπεργκ ἔφτασε στήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του· ἀλλά νέα βάσανα τόν περίμεναν.

Χρόνια ὀλόκληρα βασανίστηκε γιά τήν ἐφεύρεσή του. Σ' αὐτήν ἀφιέρωσε τή ζωή του. Σ' αὐτή δαπάνησε τά προσωπικά του κέρδη καί τήν πατρική κληρονομιά του. Γιά νά προχωρήσει ὅμως ἡ ἐργασία, χρειάζονταν πολλά χρήματα. Ἔτσι ἀναγκάστηκε νά κάμει συνεταιρισμό μέ τρεῖς ἄλλους καί συμφώνησαν νά μοιραστοῦν τά κέρδη.

Ὅπως ἦταν τότε συνήθεια, οἱ συνεταιῖροι ὀρκίστηκαν νά κρατήσουν μυστική τήν ἐφεύρεση. Τό σχέδιό τους ἦταν νά τελειοποιήσουν τήν ἐφεύρεση καί νά τυπώσουν τήν Ἁγία Γραφή, πού θά εἶχε μεγάλη κυκλοφορία.

Τό τί στοίχισε ἡ ἐπιχείρηση αὐτή καί πόση ἦταν ἡ πεποίθηση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν γιά τήν ἐπιτυχία της φαίνεται ἀπό τήν ἀκόλουθη συνομιλία ἑνός ἀπ' αὐτούς μέ μιά κυρία:

— Μά δέ σκοπεύετε λοιπόν νά σταματήσετε λίγο, γιά νά κοιμηθεῖτε κι ἐσεῖς καμιά ὥρα;

— Εἶναι ἀνάγκη νά τελειώσω πρῶτα αὐτή τήν ἐργασία.

— Ἀλλά πόσα χρήματα ξοδεύετε!... Θά σᾶς κόστισε τό λιγότερο δέκα χιλιάδες φράγκα.

— Τί λέτε! φαντάζεστε πῶς κόστισε μόνο τόσα;

— Ἄν εἶχατε τά χρήματα, πού ξοδέψατε γι' αὐτή τήν ἐργασία, θά ἦσατε ἐξασφαλισμένος γιά ὅλη σας τή ζωή.

— Γι' αυτή ξόδεψα τήν κληρονομιά μου καί τήν ἀξία ὅλου τοῦ ἐργοστασίου μου.

— Ἄν ὅμως δέν πετύχετε, τί θά κάμετε;

— Εἶναι ἀδύνατο νά μὴν πετύχουμε. Πρὶν κλείσει χρόνος, θά ἔχουμε μαζέψει τά κεφάλαιά μας καί θά εἶμαστε πλούσιοι.

Δυστυχῶς ὁ συνέταιρος αὐτός πέθανε σέ λίγες μέρες. Ὁ θάνατος αὐτός ἔφερε τόν Γκούτεμπεργκ σέ πολύ δύσκολη θέση. Οἱ ἄλλοι δύο συνεταῖροι ἔχασαν τό θάρρος τους κι ἦταν ἔτοιμοι ν' ἀφήσουν τήν ἐπιχείρηση. Ὁ Γκούτεμπεργκ ἄρχισε νά φοβάται γιά τό μυστικό τῆς τέχνης του. Ἔστειλε στό σπίτι τοῦ πεθαμένου συντρόφου του καί παρακάλεσε τούς δικούς του νά μὴν ἐπιτρέψουν σέ κάνα νά δεῖ τό πιεστήριο.

Ὁ ἀδερφός τοῦ νεκροῦ ζητοῦσε τώρα νά μάθει τό μυστικό ἢ νά τοῦ ἐπιτρέψουν τά κεφάλαια τοῦ ἀδερφοῦ του.

Ὁ Γκούτεμπεργκ ἀρνήθηκε κι ἡ ὑπόθεση ἔφτασε στό δικαστήριο. Καί σ' ἓνα χρόνο βρῆκε τό δίκιο του. Αὐτός ὅμως δέν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπό τίς πρῶτες ἐφευρέσεις του.

Ἀφοῦ πέρασαν ἓνα δύο χρόνια, ἄρχισε πάλι νά συλλογίζεται τήν ἐφεύρεσή του καί νά περνᾷ τίς νύχτες του μ' αὐτή. Στό τέλος ἀποφάσισε νά κάμει τυπογραφεῖο μόνος του.

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τέσσερα ἢ πέντε χρόνια ἀργότερα ἔκαμε τήν πρώτη ἐκτύπωση. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ἓνας πλούσιος τοκογλύφος ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐπιχείρηση. Ἀποφάσισαν νά τυπώσουν ὀλόκληρη τήν Ἀγία Γραφή. Θά τυπωνόταν λατινικά κι ἔπρεπε νά εἶναι ὅμοια μέ τά καλύτερα χειρόγραφα βιβλία.

Ὅταν τυπώθηκε, εἶχε 1282 σελίδες κι ἦταν δεμένη σέ δύο τόμους. Εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη ἐργασία ἀπό τυπογραφικό πιεστήριο.

Ὁ τοκογλύφος ὅμως δέ συνεταίριστηκε μέ τόν Γκούτεμπεργκ

μόνο για νά τόν βοηθήσει στήν ἐκτύπωση τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Κι ἐπειδή πέντε χρόνια τώρα δέν εἶχε εἰσπράξει οὔτε πεντάρα, βρῆκε εὐκαιρία, μέ τήν ἐκτύπωση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, νά κερδοσκοπήσει.

Ἐκαμε ἀγωγή στό δικαστήριο ζητώντας ἀπό τόν Γκούτεμπεργκ τά κεφάλαιά του καί τούς τόκους του. Κι ἕνας ἄδικος δικαστής ἔβγαλε ἀπόφαση κακή γιά τόν Γκούτεμπεργκ. Κι ἐπειδή δέν εἶχε νά πληρώσει, ὁ τοκογλύφος τοῦ ἔκαμε ἕξωση ἀπό τό ἐργοστάσιο καί τοῦ πῆρε ὅλα τά βιβλία...

Γιά καλή του τύχη ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου δέν ἄφησε τόν Γκούτεμπεργκ νά κακοπαθήσει. Ξεπληρώνοντας τίς ὑπηρεσίες του στήν Ἐκκλησία καί τόν πολιτισμό, τοῦ ἔδωκε τιμητικό τίτλο καί τοῦ χάρισε μηνιαία σύνταξη.

Ἄλλ' ὁ Γκούτεμπεργκ δέν πρόφτασε ν' ἀπολαύσει τίς τιμές αὐτές πολύν καιρό. Τό Φεβρουάριο τοῦ 1468 ἀρρώστησε καί πέθανε.

Μεγάλες τιμές τοῦ ἔκαμαν μετά τό θάνατό του. Στό μνημα του τοποθέτησαν ἀναμνηστική πλάκα μέ τήν ἀκόλουθη ἀφιέρωση:

«Τόν Ἰωάννη Γκούτεμπεργκ, πού βρῆκε τά ὀρειχάλκινα τυπογραφικά στοιχεῖα, ὅλος ὁ κόσμος ὀφείλει νά τόν τιμᾷ».

Σέ πολλά μέρη τοῦ ἔκαμαν μνημεῖα ἀναμνηστικά.

Ἄλλά τό μεγαλύτερο κι αἰώνιο μνημεῖο του εἶναι τό τυπωμένο βιβλίο.

(Διασκευή)

Δ. Κοτογιάννης

77. ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ, Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τό 1862 κυκλοφόρησε στήν Εύρώπη ένα βιβλίο μέ τόν τίτλο «'Αναμνήσεις από τή μάχη τοῦ Σολφερίνο». Ὁ ἄνθρωπος, πού ἔγραψε τό βιβλίο — ὁ Ἑρρίκος Ντυνάν — δέν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θά μπορούσε νά φανταστεῖ κανένας. Ἦταν ἀπλούστατα ἄνθρωπος, μέ τήν πιό μεγάλη σημασία τῆς λέξης.

Δέν ἱστοροῦσε τό βιβλίο αὐτό τίς στρατιωτικές λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλά τόν πόνο, τήν κακουχία καί τό μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, πού εἶχαν τραυματιστεῖ στή μάχη κι ἔμεναν ξαπλωμένοι στή γῆ ἀβοήθητοι, ἀπροστάτευτοι κι ἐγκαταλελειμμένοι. Καί μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοί ἀνῆκαν σέ δύο ἀντίθετες κι ἐχθρικές παρατάξεις — τῶν Γάλλων καί τῶν Ἰταλῶν ἀπό τή μιά καί τῶν

Αυστριακῶν ἀπό τήν ἄλλη — τό βιβλίό δέν τούς ξεχώριζε, δέν τούς ἔβλεπε σάν ἀντιπάλους κι ἐχθρούς μεταξύ τους, ἀλλά τούς ἀντίκριζε ὅλους μέ τήν ἴδια συμπόνια κι ἀγάπη.

Ἔτσι τούς εἶχε δεῖ κι ὁ Ἑρρίκος Ντυνάν τήν τραγική ἐκείνη ἐπαύριο τῆς μάχης. Κι ἐνῶ εἶχε φτάσει ἐκεῖ σάν ἔμπορος κι ἐνῶ ὁ σκοπός τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἐμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ εὐαίσθητη καρδιά του τά παραμέρισε ὅλα καί πλημμύρισε ἀπό ἀγάπη γιά τόν πάσχοντα συνάνθρωπο. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδέρφια. Γιατί νά προξενοῦν τόσον πόνο ὁ ἓνας στόν ἄλλο; Δέν μπορεῖ νά γίνει τίποτε;».

Αὐτή ἡ κραυγή τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπό τή ζεστή καί τρυφερή καρδιά του κι ἀπευθύνθηκε στους γύρω του ἀνθρώπους. Κι αὐτοί, ἀπλοί κι ἀγνοῖ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου, τήν ἄκουσαν καί τήν ἐνιωσαν. Καί τρέχοντας δίπλα του ἐργάστηκαν μαζί του ὁλόκληρα μερόνυχτα, γιά νά τόν βοηθήσουν, ν' ἀνακουφίσουν καί νά ἐνθαρρύνουν τούς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τή μεγάλη κι ἱερή στιγμή, πού ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε τό καθήκον του ἀπέναντι στόν ἀδερφό του, μπῆκε τό πρῶτο θεμέλιο γιά τήν ἴδρυση τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ. Πάνω στό αἵματοβαμμένο ἐκείνο πεδίο τῆς μάχης εἶχε ἀνθίσει τήν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τό θεῖο πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, πού εἶχε ἐμπνεύσει τρία χρόνια ἀργότερα τό βιβλίό τοῦ Ἑρρίκου Ντυνάν « Ἀναμνήσεις ἀπό τή μάχη τοῦ Σολφερίνο», τό ἴδιο πνεῦμα πού ὀδηγοῦσε ἔπειτα ὅλες τίς σκέψεις καί τίς ἐνεργεῖες του, ὅλα τά βήματα τῆς ζωῆς του. Ἐδῶσε μέ ἀπέραντη ἀφοσίωση καί πίστη, μέ ἀνεξάντλητη αὐταπάρνηση κι αὐτοθυσία ὅλες τίς πνευματικές καί ψυχικές δυνάμεις του, ἀκόμη κι ὅλη τήν περιουσία του, γιά νά κηρύξει τό Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

Οἱ ἄνθρωποι τόν ἀγνοοῦσαν, τόν παρεξηγοῦσαν, τόν περιγελοῦσαν. Ἀλλά ἐκεῖνος ἔμεινε πιστά προσηλωμένος στό μεγάλο ἀνθρωπιστικό καθήκον του. Κι οὔτε ἡ κακουχία οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε

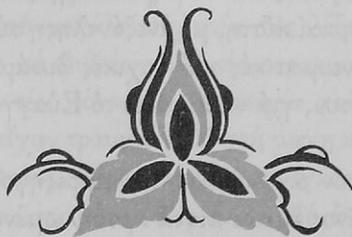
ή πείνα μπόρεσαν νά τοῦ μαράνουν τό ζῆλο καί τήν πίστη στήν ὑψηλή ἀποστολή του.

Κι ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ Θεός εὐλόγησε τό ἔργο του. Καί στό τέλος εἶχε τή μεγάλη ἱκανοποίηση νά τό δεῖ νά πραγματοποιεῖται καί νά καρποφορεῖ.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πρόχειρη, ἀλλά καί τόσο αὐθόρμητη καί συγκινητική ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, πού εἶχε παρουσιαστεῖ τότε κοντά στό Σολφερίνο, πῆρε ἀργότερα, τό 1864, τή συγκεκριμένη μορφή τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιά τήν προστασία καί τήν περίθαλψη τῶν τραυματιῶν καί τῶν ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Κι ἔπειτα ἀπό χρόνια ἔγινε ἡ πολύπλευρη ὀργάνωση τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, πού, ἀγκαλιάζοντας ὅλοκληρο τόν κόσμο, ἀγωνίζεται μέ θαυμαστή ἀποτελεσματικότητα ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας καί ἀνάγκης.

Τό 1901, ὅταν πιά ὁ μέγας Ἐρρίκος Ντυνάν ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στό ἤσυχο χωριό Χάυδεν, τιμήθηκε μέ τό παγκόσμιο βραβεῖο Νόμπελ. Ἀλλά ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολύ μεγαλύτερο καί πολυτιμότερο ἀπό τό βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τήν ἀναγνώριση, τό σεβασμό καί τήν εὐγνωμοσύνη της καί τόν εἶχε ἀνακηρύξει ἕναν ἀπό τούς πιό μεγάλους εὐεργέτες της.

Μελὴς Νικολαΐδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ		Σελ.
1. Προσευχή στην Παναγία, ποίημα, Στ. Μαρτζώκη	5	5
2. Τό μοναστήρι του 'Αποστόλου 'Ανδρέα στην Καρπασία, Παύλου Κριναίου	7	7
3. Χριστούγεννα, Γρηγορ. Ξενοπούλου	12	12
4. Χριστούγεννα, ποίημα, Τέλλου 'Αγρα	16	16
5. 'Ο 'Άγιος Βασίλειος	17	17
6. 'Ο 'Ακάθιστος Ύμνος, Θεοδ. Γιαννόπουλου	23	23
7. Ζαχαρίας ο αρχιελώνης, Μελή Νικολαΐδη	27	27
8. Στο δρόμο του Γολγοθά	32	32
9. Πάσχα στα Πέλαγα, 'Αντρ. Καρκαβίτσα	36	36
Β' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ		
10. 'Ορφείας καί Εὐρυδίκης, Δ. Κοντογιάννη	39	39
11. 'Ο Φιλοκτήτης, 'Αντρ. Καρκαβίτσα	42	42
12. Τό Βυζάντιο	48	48
13. Στά χρόνια τῶν 'Ισάρων	52	52
14. Τό θάρρος σώζει	56	56
15. Στο φρούριο τῆς 'Εδεσσας	59	59
16. Οἱ ἀκρίτες, δημοτικό	65	65
17. 'Ο Διγενής 'Ακρίτας	67	67
18. 'Ο θάνατος τοῦ Διγενῆ, δημοτικό	74	74
19. 'Ο Φλαντανελάς, 'Αλ. Παπαδοπούλου	75	75
20. Θεόκτιστα τείχη ('Ημέρα 46η τῆς πολιορκίας τῆς Πόλης), Τατιάνας Σταύρου	78	78
21. Τῆς 'Αγίας Σοφίας, δημοτικό	85	85
22. 'Η Σουλιωτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	86	86
23. Σιτάρι - Κριθάρι, ἀπό τό 'Αναγνωστικό ΣΤ' τάξεως, Ο.Ε.Δ.Β., 1974	88	88
24. 'Η σημαία, ποίημα, 'Ιωάννη Πολέμη	91	91
25. Τῆς κλεφτουριάς τά βάσανα, δημοτικό	92	92
26. 'Η φωνή τῆς Φυλῆς, Στράτη Μυριβήλη	93	93
27. Τό θυμωμένο κοράβι, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	96	96
28. Στήν Πίνδο, Χρ. Ζαλοκώστα	97	97
29. 'Η 'Ελληνίδα, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	102	102
30. Τό 'Ελληνόπουλο τῆς Κύπρου, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου	103	103
31. Χῶμα ἑλληνικό, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	106	106
32. Τό μεγάλο πλοίο, 'Αντρέα Καραντώνη	108	108
33. Ύμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν, ποίημα, Δ. Σολωμοῦ	114	114
Γ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ		
34. 'Η ἀράχνη, 'Αλεξ. Παπαδοπούλου	115	115

	Σελ.
35. Τρεις συμβουλές, Γεωργίου Δροσίνη	119
36. Τό ναυτόπουλο, Άντρ. Καραχάβιτσα	123
37. Η επιστροφή τού ναύτη, ποίημα, Άριστομ. Προβελέγγιου	127
38. Ό μαρμαρα-Γιάννης κι ό γάδαρός του, Άργύρη Έφταλιώτη	128
39. Οί χωριανοί, ποίημα, Γεωργίου Άθήνα	133
40. Τό γόλα τού Κωστάκη, Γεωργ. Καλαματιανού	134
41. Πατέρας καί παιδιά, ποίημα, Γ. Περιγαλίτη	138
42. Η διαθήκη τού Πλατίνη	139
43. Η μάνα, ποίημα, Γεωργίου Μαρτινέλη	146
44. Τό θάνατο πουλί, Ζαχ. Παπαντωνίου	148
45. Ό πόνος τής μάνας, ποίημα, Ζ. Παπαντωνίου	152
46. Ό μαρασμός, Έμμ. Λυκούδη	154
47. Τό πανηγύρι, ποίημα, Γ. Στρατήγη	157

Δ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

48. Τό πούσι, από τό 'Αναγνωστικό «Στάχουα», Ί. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	158
49. Τά σύννεφα, ποίημα, Ζ. Παπαντωνίου	161
50. Ούτε πουνέντες ούτε λεβάντες, από τό 'Αναγνωστικό «Στάχουα», Ί. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	162
51. Τά πρωτοβρόχια, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	166
52. Ό κότσυφας, Άντρ. Καραχάβιτσα	167
53. Ό καλογιάννος, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	172
54. Χιόνι στό χωριό, από τό 'Αναγνωστικό «Στάχουα», Ί. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	173
55. Ό ήλιος, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	178
56. Ό πλάτανος, από τό 'Αναγνωστικό Ε' τάξεως, 1973	179
57. Ό γερο-Πλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	183
58. Η κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χριστοβασιλή	183
59. Η κατάρρα τού πεύκου, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	187
60. Μέ τή σурτή, Έμμ. Λυκούδη	191
61. Καταπληκτική ψαρόσουπα, Θέμου Ποταμιάνου	197
62. Ό κυνηγός, ποίημα, Άλεξ. Πάλλη	201
63. Άληθινό παραμύθι, Νικ. Κοντόπουλο	203
64. Η έξοχή, ποίημα, Στεφ. Μαρτζώκη	210
65. Οί έλληνικοί όρυζάνες, Γεωργ. Καλαματιανού	211
66. Προσκύνημα στό Μιστρό, Γεωργ. Καλαματιανού	218
67. Τά Μετέωρα, Χρ. Χριστοβασιλή	224
68. Τά έλληνικά βουνά, ποίημα, Χάρη Σακελλαρίου	229
69. Προσκύνημα στήν έλευθερη Πάτμο, Γεωργ. Καλαματιανού	230
70. Πρώτη Μαΐου, ποίημα, (Άπόσπασμα) Δ. Σολωμού	237

Ε΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Σελ.

71. Μιά νέα ιστορία για τόν άνθρωπο από τό 'Αναγνωστικό ΣΤ΄ τάξεως Ο.Ε.Δ.Β., 1974	238
72. 'Η παντεχνία του ανθρώπου, από τήν 'Αντιγόνη του Σοφοκλή, μετάφραση Κ. Μάνου	262
73. 'Ο 'Αρχιμήδης, Δ. Κοντογιάννη	263
74. Τό χέρι	267
75. Τά μεγάλα τεχνικά έργα καί ή Κωπάϊδα, Θ. Γιαννόπουλου	270
76. 'Η τυπογραφία, Δ. Κοντογιάννη	274
77. 'Ερρίκος Ντυνάν, ό ιδρυτής του 'Ερυθρού Σταυρού. Μελετή Νικολαΐδη	282

ΕΙΚΟΝΕΣ: Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ κ.ά.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Τ. ΧΑΤΖΗ

024000019791

ΕΚΔΟΣΗ ΙΖ' 1977 (ΙΙΙ) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 175.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 2805/25.277
ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: «Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.»

